

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayça KANGAL

**ÜNİVERSİTE YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİNİN PSİKOMETRİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE TÜRK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE
UYARLANMASI**

Danışman

Prof. Dr. Ayşe KURUÜZÜM

İşletme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2009

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayça KANGAL'ın bu çalışması, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mualla AKSU

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Ayşe KURUİZİM

Üye : Yrd. Doç. Dr. Eda ATILGAN

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 25/6/2009

Mezuniyet Tarihi : .../.../200

Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ
Müdür

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
ÖNSÖZ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZNEL İYİ OLMA VE YAŞAM KALİTESİ

1.1. Öznel İyi Olma.....	3
1.2. Öznel İyi Olma Tanımları ve Sınıflandırılması.....	4
1.3. Öznel İyi Olma Yapısı.....	6
1.4. Öznel İyi Olmanın Ölçülmesi.....	9
1.5. Öznel İyi Olmayı Etkileyen Faktörler.....	15
1.5.1. Gelir.....	16
1.5.2. Yaş.....	21
1.5.3. Cinsiyet.....	23
1.5.4. Çalışma ve İş.....	24
1.5.5. Eğitim.....	25
1.5.6. Evlilik ve Aile Doyumu.....	26
1.5.7. Kişilik.....	27
1.5.8. Sosyal İlişki.....	27
1.6. Öznel İyi Olmayı Açıklayan Kuramlar.....	28
1.7. Yaşam Kalitesi.....	29
1.8. Yaşam Kalitesine Yönelik Yaklaşımlar.....	32
1.9. Yaşam Kalitesi Tanımları ve Sınıflandırılması.....	35
1.10. Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	42
1.10.1. Ekonomik Göstergeler.....	46
1.10.2. Sosyal Göstergeler.....	47
1.10.3. Çevresel Göstergeler.....	50
1.10.4. Sağlık Göstergeleri.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE YAŞAM KALİTESİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Eğitimde Yaşam Kalitesi.....	54
2.1.1. Okul Yaşam Kalitesi (QSL).....	56
2.1.2. Üniversite Yaşam Kalitesi (QCL).....	58
2.1.2.1. Üniversite Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar.....	66
2.1.2.1.1. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Tutumlar.....	66
2.1.2.1.1.1. Özdeşleşme.....	67
2.1.2.1.1.2. Sadakat.....	69
2.1.2.1.2. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Davranışsal Niyetler.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PSİKOMETRİK ÖLÇÜM

3.1. Bilimde Ölçmenin Gerekliliği.....	76
3.2. Psikolojide Ölçme.....	76
3.3. Psikometri Nedir?.....	78
3.4. Psikometride Kullanılan Ölçüm Araçları.....	79
3.5. Psikometrik Test Nedir?.....	80
3.6. Güvenilirlik.....	80
3.7. Ölçüm Aracının Güvenilirliğini Ölçen Yöntemler.....	82
3.7.1. Test-Tekrar Test Yöntemi.....	82
3.7.2. İç Tutarlılık.....	82
3.7.3. Eşdeğer Form Yöntemi.....	85
3.8. Geçerlilik.....	85
3.8.1. Yapı Geçerliliği.....	87
3.8.1.1. Faktör Analizi.....	89
3.8.1.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA).....	90
3.8.1.1.2. Doğrulayıcı (Confirmatory) Faktör Analizi.....	94
3.8.1.2. Yakınsama ve Ayrışım Geçerliliği.....	97
3.8.2. Kestirim Geçerliliği (Kriter Geçerliliği).....	97
3.8.2.1. Hâlihazır Geçerlilik (Birlikte Vuku Bulma Geçerliliği).....	99

3.8.3. İçerik Geçerliliği.....	99
3.9. Standardizasyon ve Normlar.....	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİNİN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE TÜRK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE UYARLANMASI

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi.....	101
4.2. Araştırmanın Yöntemi.....	102
4.2.1. Araştırmanın Örnekleme.....	102
4.2.2. Veri Toplama Araçları.....	103
4.2.3. Veri Analiz Teknikleri.....	104
4.2.4. Güvenilirlik Analizi.....	104
4.2.4.1. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması.....	104
4.2.4.1.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	105
4.2.4.1.2. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	110
4.2.4.1.3. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	121
4.2.4.2. Genel Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması.....	126
4.2.4.3. Genel Yaşam Doyumu Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması.....	126
4.2.4.4. Özdeşleşme Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması.....	127
4.2.5. Geçerlilik Analizi.....	128
4.2.5.1. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Geçerliliğinin Araştırılması....	128
4.2.5.1.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi.....	128
4.2.5.1.2. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulamalı Faktör Analizi.....	130
4.2.5.1.3. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi.....	134

4.2.5.1.4. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	137
4.2.5.1.5. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi.....	139
4.2.5.1.6. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	140
4.2.5.1.7. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi	141
4.2.5.1.8. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yakınsama ve Ayrışım Geçerliliğinin Analizi.....	144
4.2.5.1.9. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Hâlihazır Geçerliliğinin (Concurrent Validity) Analizi.....	145
4.2.6. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları.....	146
4.2.6.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular.....	146
4.2.6.2. Üniversite Yaşam Kalitesine Ait Tanımlayıcı Bulgular.....	150
4.2.6.2.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	150
4.2.6.2.2. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	152
4.2.6.2.3. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	153
4.2.6.3. Genel Yaşam Kalitesine Ait Tanımlayıcı Bulgular.....	154
4.2.6.4. Genel Yaşam Doyumuna Ait Tanımlayıcı Bulgular.....	155
4.2.6.5. Üniversite İle Özdeşleşmeye Ait Tanımlayıcı Bulgular.....	156
4.2.6.6. Demografik Özelliklerin Üniversite Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	156
4.2.6.7. Demografik Özelliklerin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	169
4.2.6.8. Demografik Özelliklerin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	171
4.2.6.9. Demografik Özelliklerin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	173
4.2.7. Üniversite Yaşam Kalitesi, Genel Yaşam Kalitesi, Genel Yaşam Doyumu ve Üniversite İle Özdeşleşme Arasındaki İlişkilere Ait Yapısal Eşitlik Modeli.....	175
4.3. Araştırmanın Sonuçları.....	181

SONUÇLAR VE ÖNERİLER	188
KAYNAKÇA	190
EK-1	203
ÖZGEÇMİŞ	207

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Öznel İyi Olmanın Bileşenleri.....	6
Şekil 1.2. Kentsel Düzeyde Yaşam Kalitesi İçin Kavramsal Çerçeve.....	37
Şekil 1.3. İnsan Ekolojisi Yaklaşımına Göre Toplumsal Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Kavramsal Modeli.....	51
Şekil 1.4. Yaşam Kalitesi ve Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler.....	52
Şekil 2.1. Sirgy vd. (2007)'nin Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli.....	63
Şekil 2.2. Yu ve Lee (2008)'nin Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli.....	64
Şekil 2.3. Yu ve Kim (2008)'in Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli.....	66
Şekil 4.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Modifikasyondan Önceki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	132
Şekil 4.2. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Modifikasyondan Sonraki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	133
Şekil 4.3. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	138
Şekil 4.4. Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	141
Şekil 4.5. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Modifikasyondan Önceki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	142
Şekil 4.6. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Modifikasyondan Sonraki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	143
Şekil 4.7. Öğrencilerin Eğitim Birimlerine Göre Dağılımı.....	147
Şekil 4.8. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	147
Şekil 4.9. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	148
Şekil 4.10. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	148
Şekil 4.11. Öğrencilerin İkametgâh Durumlarına Göre Dağılımı.....	149
Şekil 4.12. Öğrencilerin İş Durumlarına Göre Dağılımı.....	149
Şekil 4.13. Öğrencilerin Burs Durumuna Göre Dağılımı.....	150
Şekil 4.14. Öğrencilerin Kulüp Üyeliğine Göre Dağılımı.....	150
Şekil 4.15. Teorik Modele Ait Yol Diyagramı.....	176
Şekil 4.16. Geliştirilen Modele Ait Yol Diyagramı.....	178

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Öznel İyi Olmanın Duygusal ve Bilişsel Bileşen Öğeleri.....	7
Tablo 1.2. Öznel İyi Olma Ölçekleri.....	10
Tablo 1.3. Tek Maddeli ve Çok Maddeli Öznel İyi Olma Ölçeklerin Özellikleri.....	13
Tablo 1.4. Yaşam Kalitesine Yönelik Alternatif Yaklaşımlar.....	34
Tablo 1.5. A Grubu Yaşam Kalitesi Tanımları.....	39
Tablo 1.6. B Grubu Yaşam Kalitesi Tanımları.....	40
Tablo 1.7. Cummins (1996)'in Çalışmasına Göre Yaşam Kalitesi İfadeleri.....	41
Tablo 1.8. McKeivitt vd. (2003)'nin Çalışmasına Göre Yaşam Kalitesi Tanımları.....	42
Tablo 1.9. Öznel ve Nesnel Koşulların Farklı Araştırmacılar Tarafından Adlandırılması.....	44
Tablo 1.10. 1960'dan Günümüze Toplumsal Göstergeler Tipolojisi.....	45
Tablo 1.11. İyi Olmanın Anlamı ve Ölçümündeki Gelişmeler, 1950 – 2000.....	47
Tablo 2.1. Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesinin ve Yaşam Doyumunun Çeşitli Faktörlerle İlişisini İnceleyen Çalışmalar.....	60
Tablo 2.2. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Davranışsal Tutumlar – Niyetleri İnceleyen Çalışmalar.....	74
Tablo 3.1. Uygunluk Kriterleri.....	96
Tablo 4.1. Örneklem Dağılımı.....	103
Tablo 4.2. Öğretim Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	105
Tablo 4.3. Sınıf Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	106
Tablo 4.4. Ders Yükü Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	106
Tablo 4.5. İtibar Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	107
Tablo 4.6. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	108
Tablo 4.7. Akademik Yönden Memnuniyet Alt Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi.....	109
Tablo 4.8. Kütüphane Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	110
Tablo 4.9. Beslenme Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	111
Tablo 4.10. Sağlık Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	111
Tablo 4.11. Barınma Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	112
Tablo 4.12. Telekomünikasyon ve Teknoloji Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	112
Tablo 4.13. Güvenlik Hizmetleri ve Ulaşım Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	113
Tablo 4.14. Spor Tesisleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	113
Tablo 4.15. Çevre Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	113
Tablo 4.16. Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	114

Tablo 4.17. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	115
Tablo 4.18. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi.....	117
Tablo 4.19. Sosyal Yaşam Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	121
Tablo 4.20. Olbia Kültür Merkezi Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	122
Tablo 4.21. Kulüpler Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	122
Tablo 4.22. Kampüs Dışı Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	122
Tablo 4.23. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	123
Tablo 4.24. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi.....	125
Tablo 4.25. Genel Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	126
Tablo 4.26. Genel Yaşam Doyumu Ölçeğine Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	126
Tablo 4.27. Özdeşleşme Ölçeğine Ait Güvenilirlik İstatistikleri.....	127
Tablo 4.28. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	130
Tablo 4.29. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	135
Tablo 4.30. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutunun Şekil 4.3'deki Korelasyonları.....	139
Tablo 4.31. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	140
Tablo 4.32. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Alt Boyutları İle Boyutlarının Korelasyonu.....	144
Tablo 4.33. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Alt Boyutları İle Hâlihazır Geçerlilik.....	145
Tablo 4.34. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Boyutları İle Hâlihazır Geçerlilik.....	146
Tablo 4.35. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	151
Tablo 4.36. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	152
Tablo 4.37. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	154
Tablo 4.38. Genel Yaşam Kalitesine Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	155
Tablo 4.39. Genel Yaşam Doyumuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	155
Tablo 4.40. Üniversite İle Özdeşleşmeye Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	156
Tablo 4.41. Cinsiyetin Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	157

Tablo 4.42. Cinsiyetin İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	157
Tablo 4.43. Cinsiyetin Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	157
Tablo 4.44. Burs Durumunun Akademik Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	158
Tablo 4.45. Burs Durumunun İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	158
Tablo 4.46. Burs Durumunun Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	159
Tablo 4.47. Eğitim Birimlerinin Akademik Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi...	160
Tablo 4.48. Eğitim Birimlerinin İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	162
Tablo 4.49. Eğitim Birimlerinin Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	165
Tablo 4.50. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Akademik Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	166
Tablo 4.51. Öğrencilerin Kaldığı Yerin İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	167
Tablo 4.52. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	167
Tablo 4.53. Sınıfın Akademik Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	168
Tablo 4.54. Sınıfın İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi.....	168
Tablo 4.55. Sınıfın Sosyal Yönünden Memnuniyet Üzerine Etkisi.....	169
Tablo 4.56. Cinsiyetin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	169
Tablo 4.57. Burs Durumunun Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	170
Tablo 4.58. Eğitim Birimlerinin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	170
Tablo 4.59. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	171
Tablo 4.60. Sınıfın Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi.....	171
Tablo 4.61. Cinsiyetin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	171
Tablo 4.62. Burs Durumunun Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	172
Tablo 4.63. Eğitim Birimlerinin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	172
Tablo 4.64. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	172
Tablo 4.65. Sınıfın Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi.....	173
Tablo 4.66. Cinsiyetin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	173
Tablo 4.67. Burs Durumunun Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	173
Tablo 4.68. Eğitim Birimlerinin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	174
Tablo 4.69. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	174

Tablo 4.70. Sınıfın Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi.....	174
Tablo 4.71. İncelenen Hipotezler ve Sonuçlar.....	179

ÖZET

Son zamanlarda sıkça kullanılmaya başlanan ve güncel olan yaşam kalitesi kavramı ekonomi, sosyoloji, psikoloji bilimlerinden hemşirelik, gerontoloji ve tıp bilimlerine kadar bir dizi disiplinin ilgi alanına girmiştir. Yaşam kalitesi çalışmalarında bireylerin yaşam kalitesini ölçmek, yaşam kalitesini etkileyen faktörleri belirlemek ve ilişkili yapıları ortaya çıkarmak hedeflenmektedir.

Bu çalışmalardan bazıları da yüksek öğretim kurumları olan üniversitelerde gerçekleştirilmektedir. Üniversite öğrencileri ve yaşam kalitesi (QOL) ile ilgili yazında çok sayıda çalışma yer almasına rağmen, öğrencilerin öznel iyi olmasına dayanan, üniversite yaşam kalitesi (QCL) ile ilgili çalışmalar henüz yeni ve sayıca azdır. Konuyla ilgili ilk çalışmayı Sirgy vd. (2007) yapmıştır. Yazarlar üniversite yaşam kalitesini öğrencilerin üniversite yaşamı boyunca deneyimledikleri genel memnuniyet duygusu olarak tanımlamış ve Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği (QCL)'ni geliştirmişlerdir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Sirgy vd. (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemek ve ölçeği Türk üniversite öğrencilerine uyarlamaktır. Bir diğer amaç ise, Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin üniversite yaşam kalitesini ölçmek ve üniversite yaşam kalitesinin genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerine olan etkilerini araştırmaktır.

Çalışmada QCL ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliği ayrıntılı olarak analiz edilmiş ve söz konusu ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu gösterilmiştir. Diğer yandan üniversite yaşam kalitesi, genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir.

Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin akademik ve sosyal yönden memnuniyetlerinin genel yaşam kalitesi üzerinde etkili olduğu ancak imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Öğrencilerin akademik ve sosyal yönden memnuniyetlerinin genel yaşam doyumlarını pozitif yönde etkilediği araştırmanın diğer bir bulgusudur. QCL ölçeğinin üç boyutunun üniversite ile özdeşleşme üzerinde olumlu olarak etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca demografik değişkenlerin üniversite yaşam kalitesi, genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerine etkileri incelenmiştir.

ABSTRACT

EXAMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE QUALITY OF COLLEGE LIFE SCALE AND ADAPTING TO TURKISH UNIVERSITY STUDENTS

Recently, quality of life has become a commonly used and a current concept which has been concern of a range of disciplines from sociology, psychology to nursing, gerontology and medical sciences. Quality of life studies aims to measure individuals' quality of life, determine affecting factors of quality of life and reveal the related structures.

Some of those studies take place in higher education institutions universities. Although there are many studies in the literature concerning college students and quality of life (QOL), studies about quality of college life (QCL) which is based on subjective well – being of students are just new and scarce. The very first relevant study is accomplished by Sirgy et al. (2007). Authors define quality of college life the overall feeling of satisfaction students experience in college and developed Quality of College Life (QCL) Scale.

Accordingly, the aim of this study is examine the psychometric properties of QCL scale and adapt the scale to Turkish university students. Another aim of the study is measure the quality of college life of Akdeniz University students and research the affects of quality of college life on quality of life, satisfaction with life and identification with university.

In this study reliability and validity of QCL scale broadly analyzed and the study showed that the scale is reliable and valid. On the other hand, relationships between quality of college life, quality of life, satisfaction with life and identification with university are tested with structural equation modeling.

It has been found that Akdeniz University students' satisfaction with academic and social aspects of the university had a significant positive effect on quality of life but satisfaction with facilities and services aspects of the university did not have a significant influence on quality of life. Another result of the study is students satisfaction with academic and social aspects of the university had a significant positive effect on life satisfaction. Three dimensions of the QCL scale has positively influence identification with university. The effects of demographic variables on quality of college life, quality of life, satisfaction with life and identification with university examined as well.

ÖNSÖZ

Sahip olduğu kocaman kalbi ve tecrübesiyle karanlığı aydınlık, uzununu kısa ve kötüyü iyi yapan değerli danışman hocam Prof. Dr. Ayşe KURUÜZÜM'e gösterdiği anlayış ve içtenlikle bana öğrettiği her şey için çok teşekkür ederim.

Kendisiyle iletişime geçtiğimiz ilk andan itibaren bize yardımcı olup, geliştirdiği ölçeği ve kaynaklarını bizimle paylaşan Dr. M. Joseph SIRGY'e ve yazın taramasında erişemediğim kaynakları ulaşılabilir kılan, Dr. Rodney A. CLIFTON'a, Dr. Svetana BELTYUKOVA'ya Prof. Dr. Nuri BİLGİN'e, Doç. Dr. Ülkü BAYKAL'a ve Yrd. Doç. Dr. Yelda BEKTAŞ'a ilgileri için müteşekkirim. Saha çalışmasının gerçekleşmesinde emeği geçen öğrencilere ve Akdeniz Üniversitesi hakkında fikirlerini ifade eden katılımcılara, çalışmaya olan katkılarından ötürü teşekkür ederim.

Olumlu yaklaşımları ve başaracağıma olan inançlarıyla beni cesaretlendiren eğitim hayatım ve çalışmam süresince gösterdikleri özen, fedakârlık ve verdikleri destekle bana yardımcı olan anneme ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Ayça KANGAL

Haziran 2009

GİRİŞ

Yaşam kalitesinin var oluşundaki temel olgu iyi yaşam kavramıdır. Uzun zamandan beri araştırmacılar bireyin yaşam kalitesini tanımlamak ve geliştirmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Yapılan çalışmalar birçok bilim alanını kapsamaktadır. Her bilim dalı konuya kendi açısından yaklaşmış hatta aynı disiplin içinde yaşam kalitesine yönelik farklı yaklaşımlar gelişmiştir. Bu sebepten yazında yaşam kalitesinin evrensel olarak kabul edilmiş, tek ve değişmez bir tanımı bulunmamaktadır. Yapılan farklı çalışmalarda yaşam kalitesi birbirinden ayrı faktörler tarafından belirlenmektedir.

Eğitim alanında öğrenciler ile yapılan yaşam kalitesi çalışmaları (okul yaşam kalitesi – QSL ve üniversite yaşam kalitesi – QCL) dayanağını öznel iyi olma kavramından almaktadır. Olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumundan oluşan öznel iyi olma (subjective well – being) bireylerin yaşamını neden olumlu yollarla değerlendirdiği üzerinde duran bir psikoloji alanıdır. Neşe, sevinç ve heyecan gibi duygular olumlu duygu iken öfke, kıskançlık ve endişe olumsuz duygular olmaktadır ve bu iki duygu duygusal bileşeni oluşturmaktadır. Öte yandan, bireyin yaşam alanlarının bütününe dair yaptığı genel değerlendirmeler ise yaşam doyumunu yani bilişsel boyutu oluşturmaktadır.

Öznel iyi olmayı açıklayan aşağıdan yukarı (bottom – up) kuramına göre yaşam doyumunu aile, iş, sağlık, sosyal ilişkiler gibi tüm yaşam alanlarından ve bu alanların alt alanlarından meydana gelen doyuma bağlı olmakta ve hiyerarşik olarak en üst sırada yer almaktadır. Bu kuramdan faydalanarak üniversite yaşam kalitesini temellendiren Sirgy vd. (2007)'ne göre, belli bir yaşam alanındaki (örn, üniversite yaşamı) memnuniyet, onu oluşturan alt alanlardaki (örn., akademik yönden) memnuniyet tarafından etkilenmektedir. Araştırmacılar, öğrencilerin üniversitedeki yaşamlarından deneyimledikleri genel memnuniyet duygusunu üniversite yaşam kalitesi (Quality of College Life – QCL) olarak tanımlamış ve bu genel memnuniyet duygusunun, akademik yönden memnuniyet, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet ve sosyal yönden memnuniyet tarafından belirlendiğini ifade etmişler ve bu boyutları kapsayan Üniversite Yaşam Kalitesi (QCL) Ölçeğini geliştirmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı da Sirgy vd. (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemek ve ölçeği Türk üniversite öğrencilerine uyarlamaktır. Bir diğer amaç ise, Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin yaşam kalitesini ölçmek ve üniversite yaşam kalitesi

kavramının genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerine olan etkilerini araştırmaktır.

Birinci bölümde, üniversite yaşam kalitesinin teorik olarak temelinde yer alan öznel iyi olma kavramı çeşitli başlıklar (örn., öznel iyi olma tanımları ve sınıflandırılması, öznel iyi olma yapısı, öznel iyi olmanın ölçülmesi, öznel iyi olmayı etkileyen faktörler ve öznel iyi olmayı açıklayan kuramlar) altında ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

İkinci bölümde, yaşam kalitesi kavramının oluşumundan günümüze geliş süreci, hangi disiplinlerde ne şekilde kullanıldığı gibi konular çeşitli başlıklar (örn., yaşam kalitesine yönelik yaklaşımlar, yaşam kalitesi tanımları ve sınıflandırılması, yaşam kalitesi göstergeleri, ekonomik göstergeler, sosyal göstergeler, çevresel göstergeler, sağlık göstergeleri) altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde bir psikometrik çalışmanın ne anlama geldiği, hangi süreçlerden oluştuğu ve bu süreçlerde hangi yöntemlerin kullanıldığı örneklerle ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise, iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa ile güvenilirlik belirlenmiş, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle yapı geçerliliği sağlanmış ayrıca, yakınsama ve ayrışım geçerliliği ile hâlihazır geçerlilik incelenmiş, bir yapısal eşitlik modeli oluşturularak üniversite yaşam kalitesi boyutları ile genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme yapıları arasındaki ilişkiler incelenmiş, genel olarak araştırmaya dair bulgular tanımlayıcı istatistikler, t testi ve ANOVA yardımıyla ortaya konmuştur. Bu bölümde ayrıca, konuyla ilgili yapısal eşitlik modeli ile yapılan çalışmalara ait bulgulara da yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise araştırma bulguları, değerlendirme ve önerilere değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZNEL İYİ OLMA VE YAŞAM KALİTESİ

1.1. Öznel İyi Olma

Tarih boyunca felsefecilerin temel uğraşı alanlarından biri de mutluluk olmuştur. Felsefeciler, mutluluğu insan eylemlerinin en yüksek ve nihai güdüleyicisi olarak görmüşlerdir (Diener, 1984, s.542). Mutlu yaşam, erdemli davranma konularında hemen her felsefe okulunun ortaya koyduğu çeşitli ölçütler vardır. Buna karşın, yakın zamana kadar psikologlar, sosyal bilimciler sorunlar, sıkıntılar ve mutsuzluk üzerinde çok fazla yoğunlaşıp mutluluk ya da öznel iyi olma değişkenlerini ihmal etmişlerdir. Olumlu yaşam durumu ve duygulanma biçimleri üzerinde ya hiç durulmamış ya da olumlu duyguların, olumsuz duyguların yokluğunda kendiliğinden oluşan özellikler olduğu varsayılmıştır. “Mutluluk mutsuzluğun tersidir, acının yokluğu hazdır” anlayışı, hâkim olmuştur (Yetim, 2001, s.133). Birçok davranış bilimci insanların ağırlıklı olarak doyumsuz ve mutsuz olduğunu düşünmüştür (Diener ve Diener, 1996, s.181). 1967 yılından 1995’e kadar *Psychological Abstracts* öfkeden 5,119, sıkıntıdan 38,459, depresyondan 48,366 özetinde bahsederken buna karşın mutluluktan 1,710, yaşam doyumundan 2,357 ve memnuniyetten 402 özetinde bahsetmiştir. Bu durum olumsuz duyguların olumlu duygulara göre çalışılma oranını 21’e karşı 1 yapmıştır (Myers ve Diener, 1997, s.1).

1970’li yıllarda davranış bilimcileri ve sosyal bilimciler bu hatalarını düzeltmişler ve öznel iyi olma hakkında hem görgül (ampirik) hem de kuramsal çalışmalar yapmışlardır. 1973 yılında *Psychological Abstracts International* öznel iyi olmaya bir bölüm ayırmaya başlamış ve 1974 yılında makalelerinin büyük bir bölümünü öznel iyi olmaya ayıran, *Social Indicators Research* adlı dergi yayınlanmaya başlamıştır (Diener, 1984, s.542).

Öznel iyi olma bireylerin yaşamlarını değerlendirişlerini kendisine konu edinen bir psikoloji alanıdır (Diener vd., 1997, s.25). Bireyin kendi yaşamını değerlendirmesi ve yargı bildirmesi anlamına gelmektedir (Yetim, 2001, s.134). Öznel iyi olma bireylerin yaşamlarını nasıl ve neden pozitif yollardan değerlendirdikleri ile ilgilenmektedir (Diener, 1984, s.542).

Diener (1984)’a göre öznel iyi olma üç öğeye sahiptir. Birincisi özneliktir. Öznelikle kastedilen Campbell (1976)’a göre, bireyin iç yaşantısı, içsel değerlendirmeleridir (akt.

Yetim, 2001, s.134). Öznel iyi olma bireyin kendi perspektifinden ölçülmektedir. Bireyin kendi iyi olmasıyla ilgili düşüncesi öznel iyi olma alanı için son derece önemlidir. Pek çok kişi iyi ya da kötü kendilerinde ne olduğunu değerlendirir, bundan dolayı normal yaşamlarına ilişkin değerlendirme yapar, dolayısıyla insanlar bunun hakkında sık sık bilinçli olarak düşünmese de, bir öznel iyi oluş düzeyine sahiptirler (Diener vd., 1997, s.26). Andrews ve Withey (1976) yaptıkları çalışmada %99'u aşkın katılımcının hayatlarında daha önce böyle bir değerlendirme yaptıklarını bulmuştur (akt. Diener, 1984, s.543).

Öznel iyi olmanın ikinci ögesi olumlu ölçümleri ve olumlu nitelikleri kapsamaktadır (Diener, 1984, s.543; Yetim, 2001, s.134). Olumlu iyi olma seviyesindeki bireysel farklılıklar önemli olarak atfedilmiştir. Öznel iyi olma yalnızca depresyon, çaresizlik gibi istenmeyen durumlara odaklanmaz az mutlu, kısmen mutlu ve çok mutlu arasındaki farkı yaratan etmenlerle de ilgilenir (Diener vd., 1997, s.26). Olumsuzluğun bulunmayışı olumluluğa yol açmayabilir. Aksine olumlu etmenlerin varlığı, yaşamdan alınan doyumunu belirlemektedir.

Üçüncü öge ise öznel iyi olma ölçümlerinin tipik olarak bireyin yaşamının tüm yönlerinin genel bir değerlendirmesini içermekte olmasıdır. Ölçümler birkaç haftadan bireyin tüm yaşamına kadar olan süreyi kapsayabilir. Hangi zaman periyodunun en iyi olduğunu belirlemek için öncelikli bir yol yoktur (Diener, 1984, s.544). Ancak, öznel iyi olma geçici duygu durumlarından çok, uzun süreli duygulara odaklanmıştır. İnsanların duygu durumları her yeni olayla dalgalanmasına rağmen, öznel iyi olma araştırmacıları uzun süre etkisi bulunan duygularla ilgilenmektedir. Anda mutluluğa neden olan şey, aynı etkiyi çoğunlukla uzun sürede koruyamamaktadır (Diener vd., 1997, s.26).

1.2. Öznel İyi Olma Tanımları ve Sınıflandırılması

İlk çağlardan bu yana insanoğlu mutluluğu tanımlamaya ve anlamaya çalışmıştır. Mutluluk, psikoloji biliminin olduğu kadar dinin ve felsefenin de konusu olmuştur (Özen, 2005, s.1). Birçok filozof ve sosyal bilimci mutluluk ya da iyi olmanın tanımlarıyla ilgilenmiş, öznel iyi olmanın birçok tanımı yapılmıştır (Diener, 1984, s.543). Örneğin Antik Yunan Filozofları, mutluluğa akıllı fikirlerin olduğu bir yaşamın eşlik ettiğini öne sürmüşlerdir. Örneğin, Romalı Filozof Cicero, “Hiçbir aptal yoktur ki mutlu olsun ve hiçbir akıllı yoktur ki mutsuz olsun.” demiştir (akt. Myers ve Diener, 1995, s.10; Myers ve Diener, 1997, s.2). Aristotle’ya göre tüm insanlar mutluluğu arar ve mutluluk insan yaşamının ereğidir (akt. Büyükdüvenci, 1993, s.41). Bireyi mutluluğa ve huzura götüren ise erdemli bir

yaşam sürmesidir. Aristotle'nun ölümünden sonra iki ana felsefe okulu gelişmiştir. Bu okullar Epikürcülük (Epicureanism) ve Stoacılık (Stoicism) olarak adlandırılmaktadır. Epikürcüler ve Stoacılar mutluluk hakkında değişik fikirleri savunmuşlardır (Myers ve Diener, 1995, s.10). Epikürcüler yaşamın temeline acıdan sakınmayı ve mutlu olmayı koymuştur, onlara göre mutluluk, yaşamdan haz alabilmektir. Mutlu olmak için ölçülü yaşamak, insanı ruhen ve manen sürekli haz içinde bulunduracak şeylere yönelmek ve bunlara uygun düşecek davranışlar içinde olunması gerektiğini savunmuşlardır. Stoacılık ise Epikürcülerden farklı olarak, bireyin kendine hâkim olması, kendi kendini kontrol etmesi, sebat-cesaret, dikkat dağıtan duygu ve heyecanlardan arınması gerektiğini savunmuşlardır. Stoacılar için üstün insan, tüm tutku ve isteklerini yenmiş olan, yaşam karşısında olduğu gibi ölüm karşısında da ilgisiz kalmayı bilen insandır. Duygusuzluğu insani amaç olarak gösteren Stoacılar'a göre mutluluk dış koşullara bağlı olmamalıdır. Roma İmparatoru olan ve en önemli Stoacı filozoflardan biri olarak kabul edilen Marcus Aurelius Antoninus Augustus, "Kendini mutlu olarak düşünmeyen hiç kimse mutlu değildir" demiştir (akt. Diener, 1984, s.543).

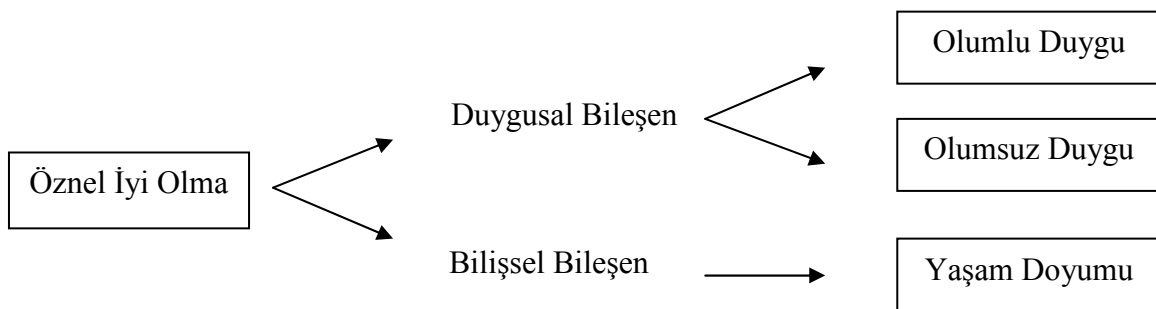
Günümüz araştırmacılarının yaptığı tanımlara geldiğimizde, öznel iyi olma konusunda ilk doktora tezini 1960 yılında yapan Warner Wilson (1967) *Psychological Bulletin'* de yayınlanan "Correlates of Avowed Happiness" isimli çalışmasında mutlu insanın genel profilini çıkararak tanımlamada bulunmuştur (akt. Diener vd., 1999, s.276). Wilson'a göre mutlu kişi "genç, sağlıklı, iyi eğitilmiş, iyi ücret alan, dışa dönük, iyimser, kaygısız, dindar, evli, iş erdemi yüksek, makul isteklere sahip, her iki cinsiyetten ve zeki kişidir" kısaca Wilson en avantajlı kişinin en mutlu olduğunu söylemektedir (akt. Cenkseven, 2004, s.2-3). Ayrıca, Wilson'un bir başka saptaması ise Antik Yunan filozoflarından bu yana mutluluk hakkında çok az kuramsal gelişme olduğudur (Diener, 1984, s.542). Diener (1984)'e göre mutluluk, "Bireylerin yaşamlarından aldıkları doyum ve olumlu duyguların toplamıdır". Myers ve Diener (1995)'e göre, mutluluk ya da öznel iyi olma, "Bireyin yaşamına dair olumlu düşünce ve duygularının miktarca üstünlüğü" olarak açıklanmaktadır.

Diener (1984)'e göre öznel iyi olma ya da mutluluk tanımları üç kategoride gruplanabilmektedir. İlk kategoride mutluluğun tanımı, istenen bazı niteliklere ve birtakım dışsal kriterlere bağlı olarak yapılmıştır. Örneğin, Aristotle'nun mutluluk tanımı bu kategoriye girmektedir. Aristotle'ya göre, erdemli yaşam bireyi mutluluk ve huzura götürmektedir. Burada önemli olan kişinin yargısı değil, gözleyen değer çerçevesidir. İkinci kategoride mutluluğun tanımını yapmaya çalışan sosyal bilimciler, bireylerin yaşamlarını olumlu değerlendirmelerini sağlayan etmenlerin neler olduğu sorusu üzerine odaklanmaktadırlar.

Burada öznel iyi olma yaşam doyumu olarak adlandırılmakta ve iyi yaşamın belirleyicilerine ilişkin standartlara dayanılarak tanımlama yapılmaktadır. Son kategoride yer alan tanımlar ise bireyin günlük yaşam içinde olumlu duyguları olumsuz duygulardan daha fazla yaşamasına odaklanmaktadır. Mutlu kişi, belirli bir yaşam periyodunda daha çok olumlu duygular yaşayan kişi olarak tanımlanmıştır.

1.3. Öznel İyi Olma Yapısı

Andrews ve Withey (1976)'e göre, öznel iyi olmanın olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumu olmak üzere birbirinden farklı üç boyutu vardır, ilk iki bileşen öznel iyi olma yapısının duygusal, sonraki bileşen ise bilişsel – yargısal bileşenini oluşturmaktadır (akt. Diener vd., 1985, s.71). Öznel iyi olma yapısı Şekil 1.1' de gösterilmektedir.

Şekil 1.1. Öznel İyi Olmanın Bileşenleri
Kaynak: Cenkseven, 2004, s.3.

Duygusal bileşeni oluşturan olumlu duygu neşe, sevgi gibi hoş olan duygu ve ruh halini ifade etmektedir. Olumlu duygu başkalarına karşı olumlu reaksiyon (örn., sevgi), olaylara karşı olumlu reaksiyon (örn., ilgi ve sorumluluk) ve genel olumlu ruh halini (örn., neşe) içerir. Olumsuz duygu, hoş olmayan duygu ve ruh halini içermektedir. İnsanların yaşamlarına, sağlık durumlarına, olaylara ve koşullara verdikleri olumsuz reaksiyonları ifade etmektedir. Olumsuz ya da hoş olmayan reaksiyonların büyük çoğunluğu öfke, üzüntü, sıkıntı, endişe, stres, suçluluk, utanç ve kıskançlık içermektedir. Yaşam doyumu ise, bireylerin kendi yaşamlarını bir bütün olarak ele aldıklarında nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Bireyin yaşamının geniş ve yansıtıcı değerlendirmesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buradaki yaşam terimi zaman içinde belli bir noktadaki birey yaşamının tüm alanlarını ya da doğumundan itibaren birey yaşamı hakkındaki bütünleyici yargıyı ifade etmektedir. Doyum alanı ise bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlık, iş, boş zaman, sosyal ilişkiler ve aile gibi önemli yaşam alanlarını değerlendirirken oluşturdukları yargılardır (Diener, 2006, s.399). Buradaki yaşam doyumu bireyin önemli yaşam alanlarında (okul, aile, iş, vb.) olumlu duygu

yaşantılarının olumsuz duygu yaşantılarından daha çok olması ile ilişkilidir (Terzi, 2005, s.46). Öznel iyi olmanın, duygusal ve bilişsel bileşen öğeleri Tablo 1.1’de verilmektedir.

Tablo 1.1. Öznel İyi Olmanın Duygusal ve Bilişsel Bileşen Öğeleri

Olumlu Duygu	Olumsuz Duygu	Yaşam Doyumu	Doyum Alanı
Neşe	Suçluluk ve Utanç	Yaşamı Değiştirme İsteği	İş
Coşku	Üzüntü ve Keder	Hâlihazır Yaşamdan Doyum	Aile
Hoşnutluk	Kaygı ve Sıkıntı	Geçmişten Doyum	Serbest Zaman
Gurur	Öfke	Gelecekte Doyum	Sağlık
Şefkat	Stres	Anlamli Yakınlığın	Para
Mutluluk	Depresyon	Kişinin Yaşamına	Benlik
Coşkunluk	Kıskançlık	İlişkin Görüşleri	Kişinin Grubu

Kaynak: Diener vd., 1999, s.277.

Duygusal boyutta, öznel iyi olması yüksek olan bireyler öncelikli olarak hoş duygular hissetmekte, devam eden yaşam olaylarını olumlu olarak değerlendirip çokça teşekkür etmektedirler. Öznel iyi olması düşük olan bireyler ise, kendi yaşam koşullarını ve olaylarını istenmeyen durumlar olarak nitelendirip sıkıntı, depresyon ve öfke gibi hoş olmayan duygular hissetmektedirler (Myers ve Diener, 1995, s.11).

Olumlu ve olumsuz duygu ilk olarak Bradburn ve Caplovitz (1965) ve Bradburn (1969)’ün çalışmalarında ele alınmıştır (akt. Cenkseven, 2004, s.3). Bradburn, mutluluğun iki farklı bileşenden – olumlu duygu ve olumsuz duygu – ibaret olduğunu, mutluluğun bireylerin olumsuz duygularıyla olumlu duygularını karşılaştırarak elde ettikleri genel bir yargı olduğunu ortaya koymuştur (akt. Diener, 1984, s.547). Bradburn ve Caplovitz (1965)’in olumlu ve olumsuz duygu hakkındaki bir başka saptaması ise, onların iki bağımsız değişken oluşturduğu ve ayrı ayrı ölçülmesi gerektiğidir (akt. Diener vd., 1999, s.277). Bradburn (1969) çalışmasında ise olumlu ve olumsuz duygu alanlarının iki ayrı değerlendirme boyutu olduğunu ve farklı kişilik eğilimleri ile bütünleştiklerini bildirmiştir. Nitekim Costa ve McCare (1980) yaptıkları araştırmada benzer bir bulguya ulaşmışlardır. Olumlu duygunun dışadönüklük ile anlamlı ilişkisi varken, nevrozizm ile ilişkisi yoktur, bununla birlikte olumsuz duygunun nevrozizm ile anlamlı ilişkisi varken, dışa dönüklük ile ilişkisi yoktur (akt. Cenkseven, 2004, s.4). Davidson (1993), Diener ve Emmons (1985), Gray (1987), Watson vd. (1988), Watson ve Clark (1992) yaptıkları çalışmalarda bu sonucu destekleyen bulgular elde etmişlerdir (akt. Yetim, 2001, s.136). Ayrıca, iyi yaşam olayları ve dışadönüklük olumlu duygular ile ilişkilirken, nevrozizm ve kötü yaşam olayları olumsuz duygu ile daha güçlü şekilde bağlantılıdır (Diener, 2000, s.36).

Olumlu ve olumsuz duygu ile ilgili diğerk bir tartışma konusu ise bu iki bağımsız değışken arasında ilişki olup olmadığı, ilişki varsa şiddetinin ne derecede olduğudur. Bu ikili arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar birbirleriyle çelişkili bulgular verse de (Bohlander, 1995) genelde bu iki değışkenin birbirleriyle orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduklarına ilişkin bulguların ağırlık kazandığı ifade edilmektedir (akt. Şimşek 2006, s.57).

Bir başka tartışma konusu ise öznel iyi olma üzerinde olumlu duygunun yoğunluğunun mu yoksa sıklığının mı daha çok etkili olduğudur. Lucas ve Diener (1998) yaptıkları çalışmada öznel iyi olmanın temel olarak olumlu duygunun sıklığına bağılı olduğunu ve duygu yoğunluğu ile daha az ilişkili olduğunu bulmuştur. Araştırmacılar, uzun dönemli öznel iyi olma yargısında yoğun duyguların etkisinin, bu tür yoğun duyguların nadir olması ve çoğunlukla karşı süreçler yoluyla dengelenmesi nedenleri ile az olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diener vd. (1985), Larsen ve Diener (1987), Diener ve Larsen (1993), Schimmack ve Diener (1997) yaptıkları çalışmalarda yoğun olumlu duygular yaşayan kişilerin, yoğun olumsuz duygu yaşamaya da eğilimli olduğuna ilişkin kanıtlar elde etmişlerdir, benzer şekilde Zautra (1991) ise, çok olumlu olay yaşayan kişilerin, diğerk insanlardan daha fazla sayıda olumsuz olay yaşadığını bulmuştur (akt. Yetim, 2001, s.136). Mutlulukta yoğun duygulara yönelim nadiren uzun ömürlü olmakta ve mutluluk için gerekli olmamaktadır. İnsanlar eğer kariyerlerine ya da duygusal ilişkilerine ayırdıkları vaktin çoğunda aşırı sevinç yaşıyorlarsa büyük olasılıkla hayal kırıklığı yaşayacaklardır ve daha kötüsü, bir sonraki iş ya da ilişkiye geçeceklerdir. Bilinmesi gerekir ki, yoğun duygular mutlu bir yaşamın en temel unsuru değildir (Diener, 2000, s.36).

Öznel iyi olma yapısının üçüncü boyutu yaşam doyumudur. Bu bileşen kişinin yaşamıyla ilgili bilişsel yargıları içermektedir (Diener, 1984, s.550). Genel yaşam doyumunu kişinin işi, evliliğı, sağılığı gibi yaşam alanları tarafından belirlenmektedir. Agyle (1987)'ye göre, doyum bir rahatlık, bir şeylerin ne kadar iyi gittiğini ve nasıl gitmiş olduğu değerlendirmesinin bir göstergesidir (akt. Terzi, 2005, s.54). Yaşam doyumunu kavramının kökeni başarılı yaşlanma (successful aging) çalışmalarına dayanmaktadır (Şimşek, 2006, s.57). Bu kavram yaşam kalitesi ile ilgili psikolojik yönelimli çalışmalarda merkezi bir önem taşımaktadır ve ilk kez 1961 yılında Neugarten tarafından kullanılmıştır. Neugarten'e göre: "Yaşam doyumunu, bir insanın istedikleri ile elde ettiklerinin karşılaştırılmasıyla oluşan sonuçtur. Kişinin beklentilerine ulaşmadaki bilişsel değerlendirmesinin ürünüdür. Yaşamın tümünü ve çeşitli boyutlarını içermektedir" (akt. Oktik, 2004, s.79). Ayrıca, Neugarten 1974 yılında yaptığı çalışma sonucunda yaşam doyumunu beş ölçüte bağlamıştır: 1) İnsanların günlük yaşamdaki

etkinliklerden zevk alması, 2) Yaşamın kişi için bir anlam taşıması, yaşamıyla ilgili amaçlarının olması ve geçmiş yaşamının sorumluluğunu kabul etmesi, 3) Yaşamı boyunca öngördüğü amaçlara ulaştığı inancına sahip olması, 4) Olumlu bir ‘ben’ imgesine sahip olması ve yaşlılığında zayıflıkları ne olursa olsun, kendini değerli bir varlık olarak görebilmesi, 5) Yaşama karşı genelde iyimser bir tutum içinde olması (akt. Kaya, 2006, s.3).

Shin ve Johnson (1978)’a göre yaşam doyumu, “Kişinin kendi seçtiği kriterlere göre yaşam kalitesinin genel değerlendirmesini yapmasıdır” (akt. Diener vd., 1985, s.71). Kişi, algıladığı yaşam koşulları ile kendine yüklediği standartları ya da muhtemelen oluşmuş bir takım - dışarıdan empoze edilmeyen her kişinin kendi için uygun gördüğü - standartları karşılaştırarak, koşulların standartlarını karşıladığı derecede yüksek yaşam doyumu bildirmektedir. Böylelikle, yaşam doyumu yargıları bireyin kendisine yüklediği kriterler ve yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmaları üzerinde temellenen bilinçli, bilişsel yargıları oluşturmaktadır (Pavot ve Diener, 1993, s.164).

Sosyal psikoloji alanında uzman olan Bilgin (2008) ’e göre, “Yaşam doyumu, içinde bulunulan ardışık durumlardan her birine ilişkin olan ve her biri farklı yerlere gitse, farklı şeyler yapsa da insanların az veya çoğu tarafından paylaşılan bir boyut, genel faktör niteliğinde bir etmendir”.

Öznel iyi olmanın bilişsel ögesi ile duygusal ögesi birbiriyle yüksek derecede ilişkilidir (Diener vd., 1997, s.26). Ancak araştırmacılar bilişsel öge ile duygusal ögenin ilişki yapısını bütünüyle açıklamaktan henüz uzak bulunmaktadır (Yetim, 2001, s.137).

Sonuç olarak değerlendirildiğinde, öznel iyi olma birbiri ile ilişkili fakat bağımsız olan üç değişken ile açıklanmaktadır olumlu duygunun göreceli varlığı, olumsuz duygunun yokluğu ve yaşam doyumu (Myers ve Diener, 1995, s.11). İnsanlar birçok olumlu ve çok az olumsuz duygu hissettiğinde, ilgi çekici akvitelerde bulduklarında, birçok sevinç ve çok az acı yaşadıklarında ve yaşamlarından memnun olduklarında yüksek bir öznel iyi olma yaşamaktadırlar (Diener, 2000, s.34).

1.4. Öznel İyi Olmanın Ölçülmesi

Öznel iyi olma ile ilgilenen araştırmacılar yapının duygusal ve bilişsel bileşenlerini ölçmek amacıyla çeşitli ölçekler geliştirmişlerdir. Ölçekler kişisel bildirim (self – report) yöntemine

dayanan tek ya da çok maddeli tutum ölçekleridir. Bu yönteminin ölçeklerde kullanılmasının nedeni ölçeği yanıtlayan kişinin kendi olumlu ve olumsuz duygularının muhasebesini yapabilmesi ve kendi içsel deneyimi temelinde, yaşamının değerli olup olmadığını hükmederek, bunu bildirmede öncelikli olmasıdır (Yetim, 2001, s.141). Bu ölçeklerin tepki yanlılığı, bellek yanlılıkları, savunuculuk gibi potansiyel noksanlıkları olmasından ötürü araştırmacılar öznel iyi olmayı ölçmede bireylerin gülümseme sıklığı, yaşamlarındaki olumsuz olaylara karşın olumlu olayları anımsama yetenekleri, ölçüm alınan bireyin ailesinden ve arkadaşlarından alınan bildirimler gibi yeni yollar da geliştirilmektedir (Diener vd., 1997, s.28). Yazında yer alan tek maddeli ve çok maddeli öznel iyi olma ölçekleri Tablo 1.2’de yer almaktadır.

Tablo 1.2. Öznel İyi Olma Ölçekleri

Araştırmacı	Ölçek	Ölçeğin Tanımlanması
Cantril, (1965)	Self – Anchoring Ladder (Tek Maddeli)	En üst basamağında “sizin için en iyi yaşam” ve en alt basamağında “sizin için en kötü yaşam” seçeneklerinin bulunduğu 9 basamaklı merdiven tarzındaki ölçekte, en uygun basamak seçilir.
Gurin, Veroff ve Feld, (1960)	Gurin Ölçeği (Tek Maddeli)	“Bugünlerde nasılsın” sorusuna yanıt olarak “çok mutlu”, “oldukça mutlu”, ve “çok mutlu değil” ifadelerinden biri seçilir.
Andrews ve Whitney, (1976)	Delighted – Terrible Ölçeği (Tek Maddeli)	“Ne ölçüde mutlu olduğunuzu belirtiniz” sorusuna “çok iyi” ve “çok kötü” arasında değişen 7 seçenekten biri seçilir.
Lawton, (1975)	PGCMS (Philadelphia Geriatrik Merkezi Moral Ölçeği) (Çok Maddeli, Geriatrik)	Yanıtlayanların yaşına ilişkin tutumlarını ve doyumsuz yaşama ilişkin tepkilerini ölçen 17 maddeli bir ölçektir.
Morris ve Sherwood, (1975)	PGC-M (Çok Maddeli, Geriatrik)	Orijinal PGCMS’nin revize edilmiş halidir.
Neugarten, Havighurst ve Tobin, (1961)	LSI (Yaşam Doyumu Ölçeği) (Çok Maddeli, Geriatrik)	İstenen ve elde edilen amaçlarla birlikte jest, duyumsuzluk, çözülme, cesaret ve uyum gibi etmenler ölçülmektedir.
Wood, Wylie ve Sheafor, (1969)	LSI-Z (Çok Maddeli, Geriatrik)	LSI’nin revize edilmiş 13 maddeli ölçeğidir.
Kozma ve Stones, (1980)	MUNSH (Newfoundland Memorial Üniversitesi Mutluluk Ölçeği) (Çok Maddeli, Geriatrik)	Olumlu, olumsuz duyguları ve yaşantıları ölçen 24 maddeli bir ölçektir.
Tellegen, (1979)	Diferansiyel Kişilik Ölçeği – İyi Olma Alt Ölçeği (Çok Maddeli, Genel)	Olumlu duygu, olumlu tutum ve iyimserliğin bir bileşimini ölçen çok boyutlu kişilik envanterinin 21 maddelik alt ölçeğidir.
Campbell, Converse ve Rodgers, (1976)	Genel Duygu İndeksi (Çok Maddeli, Genel)	Yanıtlayanlar yaşamlarını “hoş – kötü” gibi 8 semantiğe göre değerler.

Underwood ve Moore, (1980)	Duygu Durumu Taraması (Çok Maddeli, Genel)	Hedonik düzey, hedonik değişkenlik veya tepkiselliği ölçen iki alt ölçek, 16 madde
Dupuy, (1978)	Genel İyi Olma Listesi (Çok Maddeli, Genel)	İyi olmanın yedi özel alanının: yaşam doyumu, sağlık durumu, depresif duygu durumu, birey – çevre uyumu, başa çıkma, enerji düzeyi ve stres durumunun ölçülmesidir.
Fordyce, (1978)	Kendini Betimleme Envanteri (Çok Maddeli, Genel)	Elde edilen kişisel mutluluk, mutlu kişilik, mutlu değerler ve tutumlar, mutlu yaşam tarzı gibi alanlar alt ölçeklerle ölçülmektedir. Envanterin iki eşdeğer formu arasındaki korelasyon 0.95’dir.
Bradburn, (1969)	Duygu Dengesi Ölçeği (Çok Maddeli, Genel)	Olumlu ve olumsuz duyguyu ölçen 10 maddeli bir ölçektir.
Fordyce, (1977)	Mutluluk Ölçümleri (Çok Maddeli, Genel)	Yanıtlayanların mutlu, mutsuz ve nötr oldukları zamanların oranlarını tahmin etmeleri istenmektedir. Ayrıca yanıtlayanların genel mutluluklarını değerlendirdikleri 11 seçenekli bir ölçekte bulunmaktadır.
Kammann ve Flett, (1983)	Duygumetre (Çok Maddeli, Genel)	Olumlu ve olumsuz duygunun sıklığı ölçülmektedir.
Larsen, (1983)	Duygu Şiddeti Ölçeği (Çok Maddeli, Genel)	Kişinin duygusal tepkilerinin tipik gücü ve şiddeti ölçülmektedir.
Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1983)	Yaşam Doyumu Ölçeği (Çok Maddeli, Genel)	Tüm yaşlara uygun olarak, genel yaşam doyumu ölçülmektedir.
Watson, Clark ve Tellegen (1988)	Olumlu Duygu – Olumsuz Duygu Ölçeği PANAS (Çok Maddeli, Genel)	Olumlu ve olumsuz duyguyu ölçmeye yönelik, aktivite ve duygu ifadelerini kapsamaktadır.
Argyle, Martin ve Crossland (1989)	Oxford Mutluluk Envanteri (Çok Maddeli, Genel)	29 maddeden oluşan “katılıyorum – 7” ve “katılmıyorum – 1” arasında derecelendirilmiş yedili Likert tipi ölçektir.
Lundman, Asplund ve Norberg (1988)	İyi Olma Ölçeği (Çok Maddeli, Genel)	Semantik tarzda hazırlanmış 11 kutupsal sıfattan oluşmaktadır. Bireyin kendisi, diğerleri ve yaşantısıyla ilişkili doyum veya doyumsuzluğu değerlendirmektedir.
Massé ve Ark. (1998)	Psychological Well – Being Manifestation Scale	Benlik saygısı, sosyal katılım, psikolojik denge, kendini ve olayları kontrol etme, sosyallik ve mutluluğu içermektedir. 25 maddeden oluşmaktadır.

Kaynak: Diener, 1984, s.546; Cenkseven, 2004, s.24.

Öznel iyi olmayı ölçmek için geliştirilmiş kişisel bildirim ölçekleri, genellikle birbirleriyle korelasyon içindedir ve öznel iyi olmayla aynılıkları (convergence), diğer yöntemlerle değerlendirilmiştir (Sandvik vd., 1993; akt. Yetim, 2001, s.141).

Tek maddeli ölçekler kullanıldığında araştırmacı, tek bir soruda bireyin tüm yaşantısını değerlendirip, yargı bildirmesine ve bunun da tam anlamıyla skora yansdığına güvenmek durumundadır. Ayrıca, bu ölçekler bireyin öznel iyi olmasını çözümlmeyi sağlayan bir tablo ortaya koymazlar. Ancak genel bir iyi olma görüntüsüne sahip olunmak istendiğinde tek maddeli ölçekler bu amaca hizmet edecek ölçüde geçerli ve güvenilirdir (Yetim, 2001, s.143). Çok maddeli ölçeklerin önemli bir kısmı yaşlı bireyler geliştirilmiş olan geriatrik ölçeklerdir. Bu ölçeklerin farklı yaş grupları için kullanılması uygun değildir (Diener, 1984, s.544–545). Genel kullanım için geliştirilen ve tüm yaş gruplarına uygulanabilen çok maddeli iyi olma ölçekleri vardır. Bu ölçeklerin orta düzeyde güvenilirlikleri vardır (Yetim, 2001, s.144).

Diener (1984) çalışmasında tek maddeli ve çok maddeli ölçekleri çeşitli yönlerden incelemiş, bu ölçeklerin psikometrik özelliklerinden, kullanım avantaj ve dezavantajlarından bahsetmiştir. Tablo 1.3’de bu özellikler sınıflandırılmıştır.

Tablo 1.3. Tek Maddeli ve Çok Maddeli Öznel İyi Olma Ölçeklerin Özellikleri

Tek Maddeli Ölçekler	Çok Maddeli Ölçekler
Genel bir görüntü verme avantajına sahip olmalarına rağmen, çeşitli yönlerden eksiktirler (McKennell, 1974). Farklı ifade tarzının neden olacağı değişkenlik yani varyans ölçülemez. İç tutarlık tahminleri ölçülemeyeceği için güvenilirlik yalnızca test – yeniden test yöntemiyle elde edilir. İlk ölçümde zamana göre güvenilirlik çok yüksek iken, ilk ölçümle ikinci ölçüm arası zaman geçtikçe güvenilirlik düşmektedir (Stock vd., 1982). Gerçek değişmeyi ölçme hatalarından ayırmak güçtür. Diğer iyi olma ölçeklerine göre geçerlik 0,40'a yakındır (Larsen vd., 1983). Çok maddeli ölçeklere göre daha az güvenilirirdir. Sosyal beğenirlikten çok fazla etkilenirler. Genel olarak insanları iyi-mutlu kategorisinde topladığı için dağılımın dengeli olmadığı bilinmektedir (Andrews ve Withey, 1976). Öznel iyi olmanın tüm yanlarını kapsamaktan uzaktır. Orta düzeyde geçerlik ve güvenilirliği olduğu kanıtlanmıştır.	Çok maddeli ölçekler özellikle yaşlı nüfus için geliştirilmiştir. Birçok madde yaşa ve zamana bağlı olduğu için genç ve orta yaşlı kişiler için kullanımı uygun değildir. Ölçekte kapsanan değişkenlerin tümü öznel iyi olma etmeni değildir (George, 1979; Larson, 1978). Diğer ölçeklere nazaran yüksek oranda geçerlikleri vardır (Forrester, 1980; Lohmann, 1977; Moriwaki, 1974; Paintal, 1978). Ölçeklerin uysallık, sosyal beğenirlikten nasıl etkilendikleri hakkında yeterli derecede bilgi yoktur. Lohmann (1977) çalışmasında PGCMS ölçeği için geçerliği 0,65 olarak bulmuştur. Kozma ve Stones (1980,1982) MUNSH ölçeği için yüksek iç tutarlılık katsayısı ve test yeniden test sonucu bulmuştur. Ölçekten elde edilen bulguların farklı yaş grubu ile karşılaştırılması zor olmaktadır.

Kaynak: Diener, 1984, s.544–545.

Genel kullanım için geliştirilen ölçeklerden en önemlisi ve yaygın olarak kullanılan Diener vd. (1985) tarafından oluşturulan “Satisfaction With Life Scale (SWLS)”, “Yaşam Doyumu Ölçeği”dir. Söz konusu ölçek bu çalışmada da kullanılmıştır.

Magnus vd. (1993) çalışmalarında Yaşam Doyumu Ölçeği için dört yıllık süredeki güvenilirliğinin 0,58 olduğunu ve bu korelasyonun ikinci test yerine kişinin çevresinden alınan bildirimler esas alınarak bir ilişki kurulduğunda dahi, güçlü kaldığını (0,52) ortaya koymuşlardır (akt. Diener vd., 1997, s.29). Ayrıca, Larsen vd. (1983) çalışmalarında ölçeğin tüm maddelerinin tek, genel bir biliş faktörü altında kapsandığı, böylece yüksek yapı geçerliğine ve iç tutarlığa sahip olduğunu bulmuşlardır (akt. Yetim, 2001, s.144).

Satisfaction With Life Scale (SWLS), Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 1 (Hiç Uygun Değil) ile 7 (Tamamıyla Uygun) arasında değişen Likert tipinde 5 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Köker (1991) ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test - yeniden test tutarlılık katsayısının 0,85 olduğunu belirlemiştir. Yetim (1991) ise düzeltilmiş split-half değerini 0,75 ve Kuder Richardson-20 değerini ise 0,78 olarak belirlemiştir. Ayrıca, ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0,79 olarak hesaplamıştır (akt. Çeçen, 2008, s.23). Ayrıca, Yetim'in daha sonraki bir çalışmasında (Yetim, 1993) ölçek 0,86 Cronbach Alfa değeri ve 0,73 test yeniden test değeri vermiştir (Yetim, 2003, s.305). Üniversite öğrencileri ile yapılan bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,83 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği haricinde, Watson vd. (1988)'nin "Positive Affect Negative Affect Scale" Aydın (1999) ve Gençgöz (2000) tarafından, "Olumlu Duygu – Olumsuz Duygu Ölçeği" olarak, Campbell vd. (1976)'nin "Index of General Affect (Genel Duygu İndeksi)" Çanakçı (1992) tarafından "Psikolojik İyi Olma Ölçeği" adı altında ve Fordyce (1977)'in "Happiness Measures" Kalafat (1996) tarafından "Mutluluk Ölçeği" olarak Türkçeye uyarlanmıştır (akt. Cenkseven, 2004, s.24-25).

Araştırmacılar öznel iyi olmayla ilgili yapacağı çalışmada kullanacağı ölçeği seçerken, ölçeklerin içeriklerini ve çalışmasının amacını göz önünde bulundurmalıdır. Diener (1984)'e göre, araştırmacının, ölçeğin direkt yaşlılarla ilgili içeriğe sahip olmasının mı yoksa öznel iyi olma boyutlarıyla ilgili bilgi elde etme özelliğine sahip olmasının mı daha iyi bir özellik olduğuna karar vermesi gerekmektedir.

1.5. Özel İyi Olmayı Etkileyen Faktörler

Mutlu bir hayat sürdürmek şüphesiz her insanın yaşamak istediği bir durumdur. İnsanların mutluluğuna, özel iyi olmasına sebep olan faktörler üzerinde düşünürler ve araştırmacılar çok sayıda fikir üretip, çalışma yapmışlardır. Ünlü Fransız düşünür Rousseau, mutluluğun kaynağını, şişkin bir banka hesabına, iyi bir aşçıya ve iyi bir sindirim sistemine bağlamıştır. Thoreau ve onun izleyicileri ise, mutluluğun etkinlikten, etkin olmaktan ve uğraşından ortaya çıktığını savunmuştur (akt. Yetim, 2001, s.150). Günümüzde ise, bireyin ve içinde yaşadığı çevrenin özel iyi olmayı etkileyecek özellikleri araştırmacılar tarafından ulusal ve uluslararası düzeyde incelemektedir. Diener (1984)'a göre bu özellikler: 1) Bio – Sosyal Değişkenler: Cinsiyet ve yaş, 2) Kişilik Değişkenleri: Özsaygı ve dışa dönüklük, 3) Sosyal Destek Değişkenleri: Aile doyumunu ve evlilik doyumunu olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır. Benzer şekilde Mroczek ve Kolarz (1998)'e göre, mutluluğu etkileyen faktörler üç grupta ele alınmaktadır. Bunlar: 1) Kişilik Faktörleri, 2) Sosyo – Demografik Faktörler, 3) Çevresel – Durumsal Faktörler olarak sınıflanmıştır (akt. Tuzgöl-Dost, 2004, s.18).

Yapılan çalışmalar özel iyi olmadaki değişimin bio – sosyal değişkenler ile ancak küçük bir kısmının açıklandığını, özel iyi olmanın en önemli belirleyicisinin kişilik olduğu yönündedir (Diener, 1984; Diener vd., 1999; Myers ve Diener, 1995). Deeneve (1999) bireysel, demografik ve durum değişkenlerinin mutluluk ya da özel iyi olmada %3 ya da daha az değişimi açıkladığını, bu değişiklik miktarının önemsiz bir rakam olmasa da demografik değişkenlerin mutlu insanları mutsuzlardan tek başına çok az ayırabileceğini ileri sürmektedir (akt. Özen, 2005, s.33). Özel iyi olma yazınının ardında bıraktığı 30 yılı değerlendiren Diener vd. (1999), çalışmalarında tüm demografik faktörler birlikte ele alındığında özel iyi olmadaki değişimin pek fazla bir kısmını açıklamadığı kanaatine varmışlardır. Aynı şekilde Campbell vd. (1976), çalışmalarında tüm demografik faktörlerin birlikte ele alındığında özel iyi olmadaki varyansın %20'sinden daha azını açıkladığını bulmuşlardır (akt. Diener vd., 1997, s.33).

Özel iyi olmayı etkileyen gelir, yaş, cinsiyet, çalışma ve iş, evlilik ve aile doyumunu, kişilik ve sosyal ilişki faktörleri aşağıda maddeler halinde ele alınmaktadır.

1.5.1. Gelir

İnsanların elde ettikleri gelir onlara satın alma gücü verir. İnsanlar daha iyi bir ev, araba, seyahat gibi olanaklara sahip olabilirler, ya da toplum içinde kendilerini daha iyi bir konumda sınıflandırabilirler. Peki, ama bunlara sahip olmak insanı daha mutlu yapar mı? Acaba, refah düzeyi düşük ülkelerdeki fakirler mi daha mutludur yoksa zengin ülkelerdeki fakirler mi? Şans oyunlarından büyük ikramiye kazanmak insanı ne derece mutlu eder? Tüm bu soruların cevabı, gelir ve öznel iyi olma arasındaki ilişkiyi Diener vd. (1999) gibi dört başlık altında sınıflayarak bulunabilmektedir: A) Ülke çapındaki gelir ve öznel iyi olma ilişkisi, B) Geliri artan ya da azalan bireylerdeki öznel iyi olma, C) Ulusal düzeyde gelir değişimi ve öznel iyi olma, D) Ulusal refah ve ülkeler arasındaki öznel iyi olma ilişkisi.

A) Ülke Çapındaki Gelir ve Öznel İyi Olma İlişkisi

Gelir ve öznel iyi olma ilişkisini ülke çapında inceleyen çok sayıdaki çalışma iki değişken arasında pozitif ilişki olduğunu ve ülke içindeki zengin insanların fakir insanlardan daha mutlu olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Alston vd. (1974), Andrews ve Withey (1976), Bortner ve Hultsch (1970), Clemente ve Sauer (1976), Freudiger (1980), Kimmel vd. (1978), Larson (1978), Mancini ve Orthner (1980) ve Riddick (1980) (akt. Diener, 1984, s.553).

Pennsylvania Üniversitesinde iktisat profesörü iken 30 ülkenin mutluluk ve gelir düzeylerini analiz ederek yaptığı çalışmayla yazına Easterlin Paradoksu'nu kazandıran Easterlin (1974), bu çalışmasının aynı ülke içindeki karşılaştırma sonuçları için, ülke içindeki zengin insanların fakir insanlardan daha mutlu olduğunu ve bu etkinin genellikle güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

Veenhoven (1994), 1911'den 1994'e kadar, 69 ülkede gerçekleştirilmiş, 603 çalışmayı ve 7838 bulguyu incelemiş ve ülke içinde yapılan çalışmalarda kişisel gelirin mutluluk ile küçük ama anlamlı korelasyonu olduğunu bulmuştur. Bir diğer çalışmada Haring vd. (1984) ülke içindeki gelir ve öznel iyi olma ortalaması arasında 0,17'lik bir korelasyon bulmuştur. Diener vd. (1993) Amerika'da ulusal ölçekte temsili örneklem ile yaptığı çalışmada gelir ile öznel iyi olma arasında 0,12'lik bir korelasyon bulmuştur. (akt. Diener vd., 1999, s.287).

Ülke içindeki gelir ve öznel iyi olma ilişkisini araştıran çalışmaların ulaştığı bir başka sonuç ise gelir dağılımı adaletsizliğinin bireyleri olumsuz yönde etkilediğidir. Diener ve Oishi (2000), 41 ülkeden 7167 öğrenci ile yaptıkları çalışmada gelir eşitsizliğinin kaçınılmaz olarak olumsuz duygu oluşturduğunu belirtmişlerdir (akt. Cenkseven, 2004, s.25). Morawetz (1977) daha az eşit gelirli toplumların daha çok eşit gelirli toplumlardan daha az mutlu olduğunu ortaya koymuştur. Liang vd. (1980), çalışmalarında adalet dağılımı ve göreceli yoksunluğun gelirin etkisine aracılık ettiğini bulmuşlardır. Bu çalışmalar, sadece satın alma gücünün ya da gelirin ortalama seviyesinin önemli olmadığını ayrıca, gelirin geniş kapsamlı dağılımının ortalama ve dağılımın asimetri derecesi dâhil olmak üzere öznel iyi olmayı etkilediğini göstermektedir (akt. Diener, 1984, s.554).

Ülke içindeki çok zengin bireyler incelendiği zaman gelirin öznel iyi olma üzerine etkisi azalmaktadır. Diener, Horwitz ve Emmons (1985) çalışmalarında, *Forbes* dergisinde yayınlanan en zengin 100 Amerikalı listesinde yer alan, net 125 milyon doları olan bireylerin öznel iyi olma düzeyleri ile aynı coğrafyadan tesadüfi olarak seçilmiş kontrol grubunun öznel iyi olma düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırmaya katılan 49 çok zengin bireyin ortalama olarak ulusal örneklem ortalamasından birazcık daha mutlu olduğu ortaya çıkmıştır. Çok zengin örneklemin %37'si ortalama Amerikalılardan daha az mutludur. Ayrıca çok zengin bireyler zengin olmanın insanı mutlu ya da mutsuz yapabileceğini bunun paranın nasıl kullanıldığı ile ilgili olduğunu itiraf etmişlerdir (akt. Diener vd., 1999, s.287; Myers ve Diener, 1995, s.13; Myers, 2000; Yavuz, 2006, s.18).

Paranın insanlara mutluluk getirip getirmeyeceğini araştıran çalışmalar gelirin öznel iyi olma üzerindeki etkisi göreceli olduğunu göstermiştir. Diğerlerinden zengin olan bireyler daha mutlu gibi görünse de, bireylerin gelir seviyesi artıkça mutluluk düzeyleri de onunla beraber artmamaktadır. Yapılan araştırmalarda ekonominin ulusal olarak büyüdüğü dönemlerde, bireylerin mutluluk seviyelerinde bir artış gözlenmemektedir. Diener (1984)'e göre, mutluluk üzerinde mutlak gelir seviyesinin ötesinde iyi olmayı etkileyen bir takım varsayımlar vardır.

Bunlardan birincisi, gelirin sadece aşırı düzeydeki fakirliklerde etkili olmasıdır, temel ihtiyaçlar bir kere karşılandığı zaman, gelir artık etkili değildir (akt. Diener, 1984, s.553). İnsanlar bir kere temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artan refah seviyesi sürpriz bir şekilde az bir etki yapmaktadır (Myers ve Diener, 1995, s.13). İkinci olarak, gelir ile birlikte değişen statü ve güç gibi faktörler gelirin öznel iyi olma üzerindeki etkisinden sorumludur. Bu

faktörler bir cemiyet içinde göreceli kavramlardır ve böylelikle gelir artıkça artmamaktadırlar. Yetim (2001)'e göre, kişinin elde ettiği gelir, içinde yaşadığı sosyal çevreye göre anlam kazanmaktadır. Üçüncü olarak, insanlar hallerinden ne kadar memnun olduklarını başka insanların hallerine bakarak, onlarla kendilerini kıyaslayarak karar vermektedir. Bu durum gelirin etkisini doğrudan ancak, sosyal karşılaştırmaya bağlı kılmaktadır (Diener, 1984, s.553). Sosyologların referans kaygısı olarak nitelendirdikleri bu durum için Easterbrook (2005), paranın insanlara mutluluk getirmeyeceğini ifade etmiştir. Ülkemizde Yetim (1985) yaptığı bir araştırmada aynı gelir düzeyine sahip inşaat işçileri, asgari ücretli hizmet işçileri ve kapıcılar arasından en fazla mutsuz olanların kapıcılar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kapıcıların mutsuzluğunun sebebinin kendilerini hizmet ettikleri apartman sakinleri ile karşılaştırmaları olduğu düşünülmektedir (akt. Yetim, 2001, s.38). Uluslararası ölçekte karşılaştırmalı olarak yapılan bir çalışmada, California'daki evsiz insanlar ile Hindistan'da sokakta yaşayan insanlar karşılaştırılmıştır ve Hindistan'daki sokakta yaşayan insanların diğer Amerikalı evsizlerden daha mutlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeninin, Amerikalıların kendilerini sürekli daha iyi durumda olanlarla kıyaslamaları sonucu daha yüksek bir referans kaygısı seviyesine sahip oldukları düşünülmektedir (Özen, 2005, s.33). Son olarak, gelirin sadece doğrudan etkilerinin yanı sıra olumlu etkileri dengelemeye meyilli bazı olumsuz etkileri vardır. Örneğin, yüksek gelir zamanla artan kirlilik, yoğunluk ve stresi ya da öznel iyi olmanın gelir ile birlikte artmasını engelleyecek diğer olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Diener, 1984, s.553–554).

B) Geliri Artan ya da Azalan Bireylerdeki Öznel İyi Olma

Bireyin elde ettiği gelir seviyesindeki ani değişim (örn. lotodan büyük ikramiyeyi kazanmak) öznel iyi olma düzeyini kuşkusuz etkilemekte ve olumlu ve olumsuz bir takım sonuçlar yaratmaktadır. Lotodan ikramiye kazanan talihlilerle yapılan çalışmalarda (örn., Argyle, 1986; Brickman vd., 1978) kazananların geçici bir sevinç şoku yaşadıkları belirtilmiştir (Myers ve Diener, 1995, s.13). Brickman vd. (1978) çalışmalarında lotodan ikramiye kazananlar ve kontrol grubunun mutluluk düzeylerinde geçmişte, şu anda ya da gelecekte anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca, kazananların kontrol grubuna göre günlük aktivitelerden anlamlı olarak daha az memnun oldukları bulunmuştur (akt. Holland, 2003).

Smith ve Razell (1975), İngiltere spor toto benzeri bir oyunundan (British football pools) büyük miktarda para kazanan talihlilerle bir çalışma yapmışlardır. Talihlilerin %39'u kontrol

grubunun %19'una kıyasla yaşamlarını mutlu olarak nitelendirmiştir. Ancak gelirdeki artış beraberinde bazı bedelleri getirmiştir. Kazananların birçoğu işlerini bırakmış, ilişkileri hüsrarla sonuçlanmış ve başarı hisleri azalmıştır. Dahası, para kazanan kişiden parasal yardım yapması yönünde bir beklenti oluşmuşsa bu durum arkadaşlar ve aile arasındaki tansiyonu da artırmaktadır. Thoits ve Hannan (1979) yüksek gelir elde eden insanlar arasında tesadüfi örnekleme ile seçtikleri kişilerle yaptıkları çalışmada artan gelirin artan strese yol açtığını bulmuştur. Böylelikle, gelirdeki olumlu değişimler daha çok stresle sonuçlanıp gelirin öznel iyi olma üzerindeki pozitif etkilerini hafifletmektedir (akt. Diener vd., 1999, s.288).

Biswas-Diener vd. (2004)' e göre, bireysel anlamda gelir artışının iyi olmayı daha az etkilediği görülmektedir ve bu durum gelir düzeyinin artışıyla, isteklerin amaçların ve yaşam standartlarının artması, beklentilerin farklılaşması ile açıklanmaktadır.

Gelir artışından ziyade gelir değişiminin öznel iyi olma üzerindeki etkisini inceleyen Diener vd. (1993) yaptıkları çalışmada, 10 yıllık zaman zarfında gelirinde standart sapmanın en az 1,5 katı artış ya da azalış yaşayan bireylerin öznel iyi olma seviyesinde bir fark bulamamıştır. Geniş bir zaman zarfında gelir sabit kalıyorsa, bireyler o refah düzeyine adapte olacaklardır. Eğer gelirden değişim olursa, öznel iyi olma düzeyi geçici olarak artıp azalabilir, azalma durumu özellikle gelirdeki değişim bireyin amaçlarını ya da temel ihtiyaçlarını karşılama düzeyinde yetersizlik ile sonuçlandığında olmaktadır (akt. Diener vd., 1999, s.287).

C) Ulusal Düzeyde Gelir Değişimi ve Öznel İyi Olma

Ulusal ekonomilerdeki büyük ölçekli değişikliklerin öznel iyi olma ve ruhsal sağlık üzerinde anlamlı sonuçları olmaktadır. Dooley vd. (1994) yaptıkları çalışmada ekonomik durgunluk (resesyon) ve ruhsal hastalık arasında ilişkiyi araştırmışlar ve ekonomik daralmaların depresyon oranını etkilediğini bulmuşlardır (akt. Diener vd., 1999, s.288). Seidman ve Rapkin (1983), ekonomik gerilemenin olduğu dönemlerde ruhsal hastalıkların artışı yaygın olmasına rağmen, durgunluk dönemlerinde herkesin eşit olarak etkilenmediğini heterojen ülkelerde bu oranın daha yüksek olduğunu bulmuştur (akt. Diener,1984, s.554).

Diener ve Suh (1997) çalışmalarında, 1946 yılından 1990 yılına kadar uzun dönemli öznel iyi olma eğilimlerini incelemiştir. Fransa, Japonya ve Amerika'daki olağanüstü ölçüdeki ekonomik büyümeye rağmen öznel iyi olma bildirimlerinde artış olmamıştır. Harcanabilir

gelir çarpıcı bir biçimde artmasına rağmen bildirilen öznel iyi olma düzeyleri sabit kalmaktadır.

Oswald (1997), hızlı ekonomik büyüme döneminde 9 Avrupa ülkesinde yaptığı araştırmada esas itibariyle öznel iyi olmada artış bulamamıştır. Daha doğrusu, bu durum tüm gelir gruplarında yaşam standartlarına ilişkin beklentilerdeki artışı beraberinde getirmektedir. Bu veriler kişisel gelir araştırmalarında çıkan sonucu desteklemekte, gelir değişiklikleri öznel iyi olma düzeyine tam olarak yansımamaktadır (akt. Diener vd., 1999, s.288).

Easterlin (1995)'a göre, ülkelerin öznel iyi olma düzeylerinin gelir artış oranı ile ilişkili olmamasının olası bir nedeni, toplumun gelirinin artmasıyla birlikte maddesel iyi olmaya ilişkin normların da artmasıdır. Aslında, gelir ve öznel iyi olma ilişkisi içindeki önemli olan bu husus materyalistik yönelimdir. Birçok insan materyalist düşünceye sahiptir ve artan gelir düzeyinin onları daha çok mutlu yapacağına inanmaktadır (akt: Myers ve Diener, 1995, s.12). Sirgy (1998)'e göre, materyalist kişiler kendi yaşam standartlarından materyalist olmayanlara göre daha fazla doyumsuzluk yaşamaktadırlar çünkü yaşam standartlarını abartılı ve gerçek olamayacak kadar yüksek tutmuşlardır. Materyalist kişiler kendilerini daha fazla geliri olan kişilerle karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırma adaletsizlik, haksızlık, öfke ve kıskançlık duygularını yaratmaktadır. Böylelikle yaşam doyumu ve materyalizm arasında negatif bir ilişki oluşmaktadır. Csikszentmihalyi (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, yılda 30.000 dolardan daha az kazananlar hayallerini gerçekleştirmek için 50.000 dolara ihtiyaçları olduğunu, 100.000 dolar kazananlar ise 250.000 dolara ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir (akt. Yavuz, 2006, s.18). 1993 yılında Amerika'da yapılmış bir başka araştırma ise, o yıl üniversiteye giren gençlere “aile kurmak”, “zor durumda olanlara yardım etmek” gibi 19 olası yaşam hedefinden “hayati” ya da “çok önemli” olanı seçmeleri istenmiştir. Katılanların %75'i yaşam hedeflerini “finansal olarak çok iyi durumda olma” olarak belirtmiştir, bu oran 1970'de aynı ifadeyi bildirenlerin (%39) neredeyse iki katını oluşturmaktadır (Myers ve Diener, 1995, s.12).

D) Ulusal Refah ve Ülkeler Arasındaki Öznel İyi Olma İlişkisi

Bir ülkenin refah düzeyi ile ortalama öznel iyi olma arasında pozitif ve güçlü bir etki vardır (Diener vd., 1999, s.288). Araştırmalar, refah içinde yaşayan sosyoekonomik açıdan daha gelişmiş toplumların daha mutlu olduğunu göstermektedir (Yavuz, 2006, s.17). Diener vd. (1993) 39 ülkede yaptıkları çalışmada kişi başına düşen gayri safi milli hâsıla ile yaşam

doyumunu arasında yaklaşık olarak 0,50 korelasyon olduğunu göstermiştir (akt. Diener vd., 1999, s.288). Diener vd. (1995), 55 ülkede ulusal finansal durum göstergeleri olarak hem gayri safi milli hâsılayı hem de satın alma gücünü kullanarak yaptıkları çalışmada gelir ve öznel iyi olma arasındaki ilişkiyi 0,59 olarak bulmuşlardır. Ayrıca, bu çalışmada öznel iyi olmanın gelir, insan hakları ve sosyal eşitlik ile güçlü bir şekilde ilişkilidir (akt. Diener ve Suh, 1997, s.203). Zengin uluslar fakir uluslardan birçok yönde ayrılmakta ve bu farklılıklar gelir – öznel iyi olma arasındaki korelasyonu etkilemektedir. Diener vd. (1995)’ne göre, zengin ülkelerin fakir ülkelere göre daha mutlu olmasının nedeni yiyecek, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçları büyük olasılıkla karşılamaları ve bunun yanı sıra insan hakları konusunda daha iyi olmalarıdır (Diener, 2000, s.39).

En yoksul ülkeler içerisinde yer alan Bangladeş ve Hindistan üzerinde yapılan çalışmalarda finansal doyumun öznel iyi olmanın makul bir kestirimcisi olduğu bulunmuştur. Ancak, bu ülkelerde yaşam gereksinimlerini karşılayan bireyler için, daha fazla refahın iyi olma üzerindeki katkısı az olmaktadır (Myers ve Diener, 1995, s.13). Nitekim Oishi vd. (1999) yoksul uluslarda yaşam doyumunun finansal doyum ile ilişkili iken, zengin uluslarda yaşam doyumunu ev yaşamındaki doyum ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (akt. Cenkseven, 2004, s.25).

Sonuç olarak, bireylerin refah düzeyleri ile öznel iyi olma seviyeleri ekonomik eğilimler ve toplumsal refah gibi alanlarda birçok açıdan karmaşık, göreceli ve net olamayan bir seyir izlemektedir. Para insanların yiyecek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada hayati bir rol oynayarak öznel iyi olma düzeyini etkilemektedir. İnsanlar elde edilen gelirin artması ya da azalmasıyla oluşan yeni koşullara bir süre sonra alışmaktadır. Refah düzeyi yüksek ülkelerdeki zengin insanlar fakir insanlardan biraz daha mutlu iken, zengin uluslar fakir uluslardan çok daha mutludur. Ayrıca, gelirdeki değişim her zaman tahmin edilen etkileri yaratmamaktadır (Diener vd., 1999, s.288). Myers ve Diener, (1997) bu konuda, “Zenginlik, sağlık gibidir, yokluğu ıstıraba yol açarken varlığı mutluluğun garantisi değildir” diyerek konuyla ilgili yerinde bir benzetme yapmışlardır.

1.5.2. Yaş

Öznel iyi olma konusunda önemli çalışmaları olan Wilson (1967), yaşın mutluluk için önemli bir kriter olduğunu ve genç insanların yaşlı insanlardan daha mutlu olduğunu belirtmiştir (akt. Cenkseven, 2004, s.25). O dönemde Bradburn ve Caplovitz (1965), Gurin

vd. (1960), Kuhlen (1948) ve Wessman (1957) tarafından yapılan çalışmalar Wilson'un bulgularını desteklemiş gençlerin yaşlılardan daha mutlu olduğunu bulmuştur ancak, daha sonra Alston vd. (1974), Andrews ve Withey (1976), Cameron (1975), Sauer (1977) ve Spreitzer ve Snyder (1974) tarafından yapılan çalışmalarda mutluluk ile yaş arasında bir ilişkinin olmadığını gösterilmiştir (akt. Diener, 1984, s.554).

Konuyla ilgili karışık bulgulara anlam vermek amacıyla Stock vd. (1983), yaş ve öznel iyi olma ile ilgili yayınlanmış 221 makalenin meta analizini yapmış ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde, yaşın öznel iyi olmanın %1'inden daha fazla bir bölümünü açıklamadığı sonucuna ulaşmışlardır (akt. Yavuz, 2006, s.17). Ayrıca, bu çalışmada yaş ile öznel iyi olma arasındaki korelasyonun sıfıra yakın olduğu ve bu sonucun ilişkiye giren diğer değişkenler denetlense de denetlenmese de aynı olduğunu kanıtlamışlardır (akt. Yetim, 2001, s.152–153).

Öznel iyi olma ve yaş arasındaki ilişkiyi uluslararası düzeyde inceleyen Diener ve Suh (1998), 40 farklı ülkeden yaşları 20 ile 80 arasında değişen yaklaşık 60.000 yetişkin ile çalışma yapmışlardır (akt. Yavuz, 2006, s.17). Çalışmada ölçülen üç bileşenden (yaşam doyumu, olumlu duygu, olumsuz duygu) sadece olumlu duygu yaşla birlikte azalma gösterirken, olumsuz duygu tüm yaş grupları arasında çok az bir değişim sergilemiştir, yaşam doyumu ise 20'li yaşlardan 80'li yaşlara doğru az bir artış eğilimi göstermiştir (akt. Diener vd.,1999, s.291). Keza, Braun (1977), çalışmasında gençlerin olumlu ve olumsuz duyguları yaşlılara göre daha çok bildirdiklerini ve buna karşın yaşlıların daha fazla genel mutluluk ifadesi bildirdiğini bulmuştur (akt. Diener, 1984, s.554).

Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin her yıl düzenli olarak tüm ülke çapında hane halkına uyguladığı, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verilerinde 'yaş grubuna göre mutluluk düzeyi' ölçümü yapılmıştır. Buna göre her yaş grubundaki katılımcılardan mutlu, orta, mutsuz ifadelerinden birini seçmeleri istenmiştir. Tüm yaş grupları içinde mutlu ifadesini seçenlerin yüzdesi ilk sırada yer almaktadır. Böylelikle, 18 – 24 yaş grubunun %65,6'sı, 25 – 34 yaş grubunun %61,4'ü, 35 – 44 yaş grubunun %56,2'si, 45 – 54 yaş grubunun %57,2'si, 55 – 64 yaş grubunun %61,7'si ve 65 ile yukarı yaş grubunun %60'ı mutlu olduklarını bildirmişlerdir (TÜİK, 2007).

Bireylerin yaşı ilerledikçe ardında bırakılan yıllar hakkında yaşanmışlığın da verdiği tecrübe ile çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu konuda birçok kişi stres dolu ergenlik yılları, orta yaş krizi, yaşlılıkta azalan yıllar gibi insan yaşamında oldukça mutsuz zamanların

olduğuna inanmaktadır. Ancak, araştırmalar (örn., Latten, 1989; Stock vd., 1983) tüm yaş grubunu temsil eden kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda, insan yaşamında hiçbir anın diğerinden daha mutlu ya da mutsuz olmadığını göstermiştir, dolayısıyla bir kişinin yaşını bilmek, onun ortalama öznel iyi olma düzeyi hakkında bize ipucu vermemektedir (akt. Myers ve Diener, 1995, s.11).

1.5.3. Cinsiyet

Öznel iyi olmanın cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin araştırmalar, iki cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Inglehart (1990), 1980'lerde 16 ülkede 169,776 kişi ile yaptığı araştırmada kadınların ve erkeklerin %80'inin yaşamlarından 'oldukça memnun' olduğunu belirtmiştir. 39 ülkedeki 18,032 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada Michalos (1991) benzer sonuçlar elde etmiştir (akt. Myers ve Diener, 1995, s.12). Diener ve Diener (1995), 31 ülkede 13,118 üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmada kadınların %70'inin erkeklerin %63'ünün yaşam doyumunun yüksek olduğunu bulmuşlardır (akt. Yavuz, 2006, s.16).

Konuyla ilgili bulguları değerlendirmek amacıyla çeşitli meta analiz çalışmaları yapılmıştır. Örneğin, Haring vd. (1984), 146 çalışmanın meta analizini yapmış ve cinsiyet farklılığının genel iyi olmanın %1'inden daha azını açıkladığını (akt. Myers ve Diener, 1995, s.12), ayrıca erkeklerin kadınlardan biraz daha mutlu olduğunu bu farkın büyüklüğünün çok küçük (0,04) olduğunu bulmuşlardır (akt. Diener vd., 1999, s.292). Wood vd. (1989), 93 çalışmanın cinsiyet farklılığı konusunda meta analizini yapmış ve onlardan farklı olarak, kadınların daha yüksek mutluluk ve doyum puanı aldıklarını bildirmişlerdir (akt. Özen, 2005, s.33).

Duyguların yaşanma sıklığı ve yoğunluğu açısından cinsiyet farklılıklarına bakıldığında ise yapılan ilk araştırmalarda (Braun, 1977; Cameron, 1975; Gurin vd., 1960) kadınların daha sık olumsuz duygu bildirdikleri ve buna rağmen aynı zamanda daha çok sevinç yaşadıkları bulunmuştur (akt. Diener, 1984, s.554). Lee vd. (1991), kadınların erkeklerden muhtemelen daha çok mutlu olduklarını bildirdiklerini bulmuştur (akt. Diener vd., 1999, s.292). Fujita vd. (1991) yaptıkları çalışmada kadınların olumlu ve olumsuz duyguları daha güçlü ve sık yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, çalışmalarında cinsiyet farklılığının mutluluktaki değişimin %1'inden daha azını ancak duygulardaki yoğunluğu'nun %13'ünden fazlasını açıkladığını bulmuşlardır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar ise (örn., Broady ve Hall, 1993;

Lucas ve Gohm, 2000) kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde olumsuz duygular yaşadığını ortaya koymuştur (akt. Cenkseven, 2004, s.25). Kadınlar erkeklere göre daha güçlü bir şekilde olumsuz duygu yaşarlarken, mutluluk seviyeleri şaşırtıcı bir şekilde benzer olmaktadır. Fujita vd. (1991)'e göre, bu paradoks kadınların daha yoğun hissettikleri olumlu duygular, daha güçlü hissettikleri olumsuz duyguları dengelemekte ve böylelikle öznel iyi olma düzeyleri erkeklerinki ile benzer sonuçlanmaktadır.

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verileri ışığında katılımcıların 'genel mutluluk düzeyi' belirlenmiştir. Kadın katılımcıların %9,8'si çok mutlu, %52,3'ü mutlu, %27,3'ü orta, %8,4'ü mutsuz, %2,2'si çok mutsuz olduklarını bildirmişlerdir. Erkek katılımcıların ise %7,6'sı çok mutlu, %50,6'sı mutlu, %30,3'ü orta, %9,3'ü mutsuz, %2,2'si çok mutsuz olduklarını bildirmişlerdir (TÜİK, 2007).

Cinsiyet farklılıkları açısından yukarıda yer alan bulgular, kadınların ve erkelerin mutluluk seviyelerinin yaklaşık olarak aynı düzeyde olduğunu, cinsiyetin öznel iyi olmadaki değişimi açıklayan çok güçlü bir değişken olmadığını ortaya koymaktadır.

1.5.4. Çalışma ve İş

İş yaşamı insanlar için önemli bir yaşam alanıdır ve iş yaşamının öznel iyi olma üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Bu etki hem iş sahibi olma, işsiz olma yönünden hemde bireyin mevcut işinden aldığı iş doyumunu şeklinde gerçekleşmektedir. Judge ve Watanabe (1994)'e göre, bireyin iş doyumunu ve yaşam doyumunu arasında doğrudan bir ilişki vardır ve iki yaşam alanının birinde meydana gelen başarı ya da başarısızlık diğer alanı da etkilemektedir (akt. Terzi, 2005, s.52). Benzer şekilde, Stones ve Kozma, (1986) çalışmalarında yaşamından memnun olan bireylerin işlerinden daha fazla memnun olmaya meyilli olduğunu ortaya çıkarmıştır (akt. Diener vd., 1999, s.293).

Tait vd. (1989), iş ve yaşam doyumunu ile ilgili 34 çalışmanın meta analizini yapmışlar ve iş doyumunu ile yaşam doyumunu arasındaki ortalama korelasyonun 0,44 olduğunu bulmuşlardır. Bir diğer çalışmada, Haring vd., (1984) iş durumu (emekli olma, yarı zamanlı çalışma, tam zamanlı çalışma) ve öznel iyi olmayla ilgili 17 çalışmanın meta analizinde, iş durumunun öznel iyi olmanın %3 ile %4'lük bir kısmını açıkladığını, emekli olan bireylerin çalışanlara oranla öznel iyi olmalarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır (akt. Yavuz, 2006, s.20).

Campbell vd. (1976), yaptıkları çalışmada en mutsuz grubun işsiz grup olduğunu bulmuştur. Bu bulgu, gelir farklılıklarının etkisi kontrol altına alınsa dahi yinelenmektedir. Böylelikle işsizlik birçok kişi için finansal zorlukları içinde barından, öznel iyi olma için yıkıcı bir etkiye sahiptir (akt. Diener, 1984, s.555). İşsizlik, ekonomik yoksunluk, arkadaşlarla olma, bir geziye katılma, sosyal ortamlarda bulunma gibi yaşantısal öğelerle birleşerek iyi olmayı düşürmektedir (Brief vd., 1993; akt. Yetim, 2001, s.154). Bunlara ilave olarak, işsiz insanlar iş sahibi olanlara göre daha çok sıkıntı, düşük yaşam doyumu ve daha yüksek intihar oranına sahiptirler (Oswald, 1997; Platt ve Kreitman, 1985; akt. Diener vd., 1999, s.293).

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verileri dâhilinde işyerleri ve çalışanlarla ilgili bazı ölçümler yapılmıştır. Buna göre, ‘iş yeri ilişkilerinden memnuniyet’ başlığı altında katılımcıların %10,2’si çok memnun, %77,5’i memnun, %9,5’i orta, %2,4’ü memnun değil, %0,4’ü hiç memnun değil şeklinde fikir bildirmişlerdir. Aynı araştırmada, ‘işten elde edilen kazançtan memnuniyet’ başlığı altında katılımcıların %2,2’si çok memnun, %30,3’ü memnun, %23,3’ü orta, %29,4’ü memnun değil, %8,5’i hiç memnun değil şeklinde fikir bildirmişlerdir (TÜİK, 2007).

1.5.5. Eğitim

Eğitimin öznel iyi olma üzerindeki etkisinin çok güçlü olmadığı bilinmektedir. Bazı araştırmacılar (örn., Campbell vd., 1976; Cantril, 1965; Diener vd.,1993) eğitim ile öznel iyi olma arasında küçük ve anlamlı bir ilişki bulmuştur (akt. Diener vd., 1999, s.293). Witter vd. (1984), öznel iyi olmayla ilgili 90 çalışmanın meta analizini yapmışlardır. Eğitimin öznel iyi olmanın ancak %1 ile %3’lük bir kısmını açıklayabildiğini bulmuşlardır (akt. Yavuz, 2006, s.20).

Bradburn ve Caplovitz, (1965)’e göre, eğitimin öznel iyi olma üzerindeki etkisi çoğu kez gelir ve statü ile bir arada etkili olmasından kaynaklanmaktadır (akt. Cenkseven, 2004, s.26). Yapılan bazı çalışmalarda (örn., Campbell vd., 1976; Diener vd., 1984) gelirin etkisi kontrol edildiğinde eğitim ve öznel iyi olma arasındaki ilişki anlamlı olmamakta hatta negatif bile olmaktadır. Benzer bulgular statü söz konusu olduğunda da elde edilmektedir. Witter vd. (1984) yaptıkları meta analiz çalışmasında statü kontrol edildiğinde ortalama etkinliğin 0,13’ten 0,06’ya düştüğünü bulmuşlardır (Diener vd.,1999, s.293).

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verileri dâhilinde katılımcıların öğrenim durumuna göre mutluluk düzeyleri (mutlu, orta ve mutsuz olacak şekilde) ölçülmüştür. Buna göre ‘mutlu’ olan katılımcılar okuryazar olmayanların %58,2’si, okuryazar olup hiç okula gitmeyenler/okul bitiremeyenlerin %57,1’i, ilkokul mezunu olanların %59,3’ü, ilköğretim/ortaokul mezunu olanların %61,6’sı, lise/dengi mezunu olanların %62,8’i, üniversite/yüksek okul mezunu olanların %61,9’u olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2007).

1.5.6. Evlilik ve Aile Doymu

Evlilik ve aile doyumunun öznel iyi olmanın kuvvetli bir kestirimcisi olduğu yapılan birçok çalışmada (örn., Freudiger, 1980; Michalos, 1980; Toseland ve Rasch, 1979;1980) bulunmuştur (akt. Diener, 1984, s.556). Lee vd. (1991) hem erkekler hem kadınlar arasında evli olanların, hiç evlenmemiş, dul veya ayrı yaşayan insanlardan daha mutlu olduklarını bildirmiştir (akt. Cenkseven, 2004, s.26). Bu bulgu geniş ölçekli birçok çalışmada yinelenmiştir.

Haring-Hidore vd. (1985) yaptıkları meta analiz çalışmasında medeni durum ile öznel iyi olma arasında ortalama 0,14 korelasyon bulmuşlardır. Glenn ve Weaver (1979), Gove vd., (1983) yaptıkları çalışmalarda evlilik öznel iyi olma arasındaki ilişkinin yaş ve gelir gibi değişkenler kontrol altına alınsa bile anlamlı olduğunu bulmuşlardır (akt. Diener vd., 1999, s.289).

Stack ve Eshleman (1998), 17 farklı ülke ile yaptıkları çalışmada 17 ülkeden 16’ sında evliliğin mutlulukla anlamlı bir ilişkisinin olduğunu, evli bireylerin evli olmayanlara oranla daha mutlu olduklarını, evliliğin mutluluk üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değişmediğini bulmuş ve evliliğin bireylerin mutluluğuna olan etkisinin finansal destek, algılanan fiziksel sağlık ve duygusal destekle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (akt. Yavuz, 2006, s.25). Evliliğin bireye olan bir başka faydası ilginç ve destekleyici sosyal etkileşimler sağlamasıdır ve üstelik mutlu insanların en önce evlendiklerine dair kanıtlar vardır (Diener vd., 1997, s.33).

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verileri dâhilinde ‘evlilikten duyulan memnuniyet’e ilişkin bulgularda katılımcıların %0,4’ü hiç memnun değil, %1,4’ü memnun değil, %5,6’sı orta, %69,3’ü memnun, %23,2’si çok memnun olduğunu bildirmiştir (TÜİK, 2007).

1.5.7. Kişilik

Araştırmalar, kişiliğin öznel iyi olmanın en güçlü ve en tutarlı kestirimcisi olduğunu ortaya koymaktadır (Diener vd., 1999, s.279). Myers ve Diener (1995), öznel iyi olmanın yaş, cinsiyet ve gelir gibi faktörlerle daha az ilişkiliyken kendine güven, iyimserlik, içten denetimli olma ve dışadönüklük gibi kişilik özellikleriyle daha çok ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Kişilik ve öznel iyi olma ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda kişilik boyutu çoğunlukla beş büyük kişilik özelliği (nevrotizm, dışadönüklük, açıklık, uyumluluk, öz disiplin) temel alınarak değerlendirilmiştir (Yavuz, 2006, s.22). Diener vd. (1999)'ne göre beş kişilik özelliği içinde öznel iyi olma ile en çok ilişkili olduğu düşünülen ve araştırmalarla da desteklenmiş olan kişilik özellikleri nevrotizm ve dışadönüklüktür. Araştırmalar, dışadönüklüğün, olumlu duygular, nevrotizmin ise olumsuz duygularla güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Libran (2006), İspanya'da 368 üniversite öğrencisiyle dışadönüklük ve nevrotizm ile öznel iyi olma arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, nevrotizmin öznel iyi olmadaki değişimin % 44'ünü, dışadönüklüğün ise % 8'ini açıkladığını bulmuştur.

1.5.8. Sosyal İlişki

Mutlu olan ve olmayan bireylerin karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalarda, mutlu olan bireylerin daha nitelikli arkadaşlıklarının olduğu, aile desteği ve romantik ilişkileri daha yoğun yaşadıkları, sosyal bağlarının daha güçlü olduğu görülmüştür (Yavuz, 2006, s.24). Harlow ve Cantor (1996), arkadaşlık ve sosyal etkinliğin öznel iyi olma ile anlamlı ilişki gösterdiğini belirlemiştir (akt. Cenkseven, 2004, s.26). Mancini ve Orthner (1980)'a göre, özellikle arkadaşlarla kurulan sosyal ilişkilerin mutluluk üzerinde etkisi varken, diğer sosyal ilişki türlerinin örneğin akrabalarla kurulan ilişkilerin mutlulukla ilişkisi olmamaktadır. Konuyla ilgili 115 çalışmanın meta analizini yapan Okun vd. (1985) sosyal ilişkinin öznel iyi olmadaki değişimin %2'si ile %4'ünü açıkladığını ayrıca, diğer değişkenler kontrol edilse bile bu etkinin sabit kaldığını ortaya koymuştur (akt. Diener, 1984, s.557).

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2007 yılı verileri dâhilinde arkadaş, komşu ve akraba ilişkilerinden memnuniyet (hiç memnun değil, memnun değil, orta, memnun ve çok memnun olacak şekilde) ölçülmüştür. Buna göre arkadaş ilişkilerinden 'memnun' olan katılımcılar %79,5, komşu ilişkilerinden 'memnun' olan katılımcılar %75,5, akraba ilişkilerinden 'memnun' olan katılımcılar %74,3 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2007).

1.6. Öznel İyi Olmayı Açıklayan Kuramlar

Diener (1984)'a göre, öznel iyi olma ile ilgili kuramsal gelişmeler Antik Yunandan başlamış ve Wilson (1967) ile ivme kazanmıştır ancak, 1970'lerden sonraki yıllarda ilerleme olmasına rağmen sınırlı gelişme sağlanmıştır. Yazında öznel iyi olmayı açıklayan çok sayıda kuram yer almaktadır, burada ereksel (telic), etkinlik (activity), aşağıdan yukarı (bottom – up) – yukarıdan aşağı (top – down) ve uyum (adaptation) kuramlarına değinilecektir.

Ereksel (telic) kuramlara göre, mutluluğa amaçlara kavuşulduğunda veya ihtiyaçlar giderildiğinde erişilmektedir. Wilson (1960) tarafından ortaya konan kurama göre, ihtiyaçların doyumu mutluluğa, doyurulamamış ihtiyaçlar ise mutsuzluğa neden olmaktadır. Bu kuram mutluluk veya doyumun, bireyin istenen durum ya da sonuçlara ulaşma çabasında başarılı olduğunda gerçekleştiği varsayımına dayanmaktadır (Tuzgöl-Dost, 2004, s.23).

Etkinlik (activity) kuramları ereksel kuramlardan farklı olarak mutlulukta son durumu önemli bulmak yerine, etkinliklerin yapıldığı süreci önemli bulmakta, amaçların değil amaçlara ulaşma yolunda yapılan eylemlerin daha doyum verici olduğunu savunmaktadır (Tuzgöl-Dost, 2004, s.26). Örneğin dağa tırmanma etkinliği, dağın zirvesine ulaşmaktan daha fazla mutluluk vericidir. İlk ve en önemli etkinlik kuramcılarında biri olan Aristotile, mutluluğun erdemli etkinliklerden geldiğini, yani iyi başarılan etkinliğin mutluluk getireceğini vurgulamıştır (akt. Diener, 1984, s.564).

Aşağıdan yukarı (bottom - up) kuramı, Locke'un indirgemeci (reductionist) görüşünü temellenmekte (akt. Yetim, 2001, s.259) ve mutluluğun küçük hazların toplamı olduğunu, bireyin anlık haz ve acılarının değerlendirmesini yaparak kendini mutlu ya da mutsuz olarak gördüğünü varsaymaktadır. Diğer bir deyişle mutlu yaşam mutlu anların bir toplamı olmaktadır (Cenkseven, 2004, s.31). Bu yaklaşıma göre aile, iş, arkadaşlık, evlilik gibi önemli yaşam alanlarından elde edilen memnuniyet, bireyin genel yaşam doyumunu belirlemekte, bireyin mutlu olması bu alanlarda memnuniyet yaşamasına bağlı olmaktadır.

Yukarıdan aşağı (top – down) kuramı, Kant'ın felsefi görüşünü temel almakta ve öznel iyi olmanın bireyin genel bir özelliği olduğunu ve bu özelliğin olaylara verilen tepkileri etkilediğini varsaymaktadır. Örneğin, Demokritos, mutlu yaşamı iyi talihe – bahta veya dış koşullara bağlı görmeyip kişinin zihinsel nitelikleri ile ilişkilendirmiştir (akt. Diener, 1985,

s.565). Tatarkiewicz (1976) ise, bu durumu önemli olanın kişinin neye sahip olduğu değil, sahip olduklarına nasıl tepki verdiği şeklinde ifade etmektedir (akt. Yetim, 2001, s.259).

Uyum (adaptation) kuramı, öznel iyi olmayı yaşamda sürekli değişen olay ve durumlara uyum sağlama gücüne bağlamaktadır (Tuzgöl-Dost, 2004, s.37). Diener (1984)'a göre, olaylar ilk meydana geldiklerinde iyi ya da kötü olmalarına göre mutluluk ya da mutsuzluk yaratmakta ancak zamanla ilk yarattıkları güçlü etkiyi kaybetmektedirler. Bireyler koşullara alışmakta, böylece mutluluk ya da tersi durumda mutsuzluk hali uzun sürmemektedir. Burada uyum (adaptasyon) seviyesi nötr bir seviyeyi belirtmektedir (Özen, 2005, s.24). Geliri artan ya da azalan bireylerin öznel iyi olmalarının incelediği bölümde, Brickman vd. (1978)'nin lotodan ikramiye kazananlar ve kontrol grubu ile yaptığı çalışmada katılımcıların mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya çıkardığı belirtilmişti. Araştırmacılar aynı şekilde, ağır düzeyde kaza geçirmiş bireylerin normal bireylerden daha az mutlu olmadığını bulmuşlardır, dolayısıyla bireylerin olaylara talihli ya da talihsizde olsa bir şekilde uyum sağladıkları ortaya çıkmıştır (Yetim, 1991, s.104).

1.7. Yaşam Kalitesi

Güncel ve önemli bir kavram olan yaşam kalitesi özne olarak bireyi, boyut olarak bireyin yaşamını, ekonomik koşullarını, sosyal çevresini hissediş olarak bireyin öznel duygularını, memnuniyet ve memnuniyetsizliğini, olumlu ve olumsuz duygularını ele alan disiplinler arası bir çalışma alanıdır.

Yaşam kalitesi kavramının tohumları ilk olarak 1930'lu yıllarda atılmıştır. Kavram başlangıçta toplumsal konularla ilgili mevcut durumu bildirmek, eğilimleri ortaya koymak ve birtakım özellikleri karşılaştırmak amacıyla bir indeks (gösterge) niteliği taşıyarak yazındaki yerini almıştır. Yaşam kalitesi kavramının yazındaki seyrine tarihsel bir perspektiften bakıldığında, kavramın öncelikle genel ekonomik indeks olarak ekonomi bilimi alanında, toplumla ilgili özelliklerin göstergesi olarak sosyal bilimlerde alanında, bireyin mutluluk ve memnuniyet gibi öznel duygularının ifadesi olarak psikoloji alanında kullanılmış olduğu görülmektedir. Kaya (2003)'ya göre, yaşam kalitesi kavramı kronolojik olarak 1960'lı yıllarda ekonomi, sosyoloji, psikoloji biliminin uğraşı alanına girmiş, 1970 – 1980'li yıllarda tıp alanında ilgi görmüş ve 1980 – 1990'lı yıllarda ise hemşirelik alanında üzerinde durulan bir konu olmuştur.

Konuyla ilgili yapılan ilk çalışmalar araştırıldığında iki önemli eserle karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki, 1933 yılında Chicago’da bir sosyolog ve aynı zamanda istatistikçi olan William Ogburn’un dönemin Amerika başkanı Herbert Hoover’ın Sosyal Eğilimler Komitesi yönetimi altında hazırladığı iki ciltlik *Recent Social Trends in the United States* isimli çalışması olmaktadır. Sharpe (2000)’e göre, bu çalışma sosyal bilimlerdeki sosyal göstergeler ve yaşam kalitesi hareketi olarak bilinmeye başlayan oluşumun ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır (akt. Massam, 2002, s.144). İkinci eser ise, Amerikalı bir psikolog olan E. L. Thorndike (1939)’in *Your City* isimli kitabında nüfusu 30.000’i aşan 310 Amerikan eyaletinin nüfus, kişi başına düşen gelir, okuma yazma bilmeyenlerin oranı, kişi başına düşen tütün satışları gibi yaklaşık olarak 300 maddeye varan nicel verilerini incelediği çalışma olmuştur (akt. Cantrick, 1941, s. 864). Thorndike yaşam standardı, çocuk ölümleri, ahlaksal düzey gibi sosyal göstergelere dayanarak eyaletlerin yaşam kalitesi indekslerini karşılaştırmıştır. Yetim (2001)’e göre bu çalışma, toplumun geneline ilişkin göstergeler geliştirme çabasının ilk örneğini oluşturmaktadır. Ayrıca, Öksüz ve Malhan, (2005)’a göre yaşam kalitesi kavramı ilk kez Thorndike tarafından tanımlanmıştır. Thorndike yaşam kalitesini, sosyal çevrenin bireyde yansıyan tepkisi şeklinde tanımlamıştır (akt. Öksüz ve Malhan, 2005, s. v).

Yaşam kalitesini bireysel perspektiften ele alarak, insan merkezli (antroposantrik) bir yaklaşım izleyen, sosyal psikoloji uzmanı Bilgin (2008)’e göre, yaşam kalitesi bireyin kendisine bağlıdır ve bireyin kendi yaşamına ilişkin yargılarını incelemektedir. Dolayısıyla, yaşam kalitesi bireyin yaşamının genel değeridir ve bir nedenden çok bir sonuçtur. Yaşam kalitesi değerlendirilirken yaşamın gözlenebilir yanıyla yetinmeyip, bireyin subjektif değerleri de ele alınmalıdır.

Yetim (2001)’e göre, yaşam kalitesi kavramı bireylerin fiziksel, sosyal ve öznel yanlarını bir bütün olarak içermektedir. Yaşam kalitesine genel bir ölçüm olarak yaşam göstergesi gibi bakılabilirken, yaşamın çeşitli alanlarına ilişkin genelleştirilmiş bir tutum olarak da bakılabilir.

Yaşam kalitesi kavramının değişim ile olan ilişkisini inceleyen Moles ve Bilgin (1985)’e göre, yaşam kalitesi değişimle var olan bir olgudur (akt. Oktik, 2004, s.69). Aynı şekilde Bilgin (2008)’e göre, yaşam kalitesi değiştiği ölçüde anlamlıdır, çünkü birey olandan çok değişene duyarlıdır ve yargısını durumlara göre değil, değişimlere göre oluşturmaktadır. Böylelikle, yaşam herhangi bir şekilde ve hissedilir düzeyde değiştiği andan itibaren kalite

konusu olmaktadır. Ayrıca, yaşam kalitesi bireyin yaşam tipine, yaşam düzeyine, yaş dönemine ve bireyi koşullayan kültür tipine göre değişmektedir.

Diener (2006)'a göre yaşam kalitesi gelir ve çevresel faktörler gibi dışsal bileşenlere vurgu yapılarak, bireyin yaşamının arzu edilmeyene karşı ne derece arzu edilebilir olduğu anlamına gelmektedir. Subjektif deneyimlere dayanan öznel iyi olmanın aksine yaşam kalitesi genellikle daha 'objektif' olup bireyin yaşamının koşullarına ilişkin tepkilerinden çok o koşulları ele almaktadır. Ancak, bazı araştırmacılar yaşam kalitesini daha geniş tanımlamakta, sadece koşulların kalitesini değil, aynı zaman da bireyin algıları, düşünceleri, hisleri ve bu koşullara karşı tepkilerini de ele almaktadır. Massam (2002)'ye göre ise, yaşam kalitesi öznel iyi olmaya göre daha çok boyuta sahip, daha karışık ve tanımlaması daha zor olan bir kavramdır.

Cutter (1985) yaşam kalitesini bireyin ihtiyaçlar, arzular, istekler, yaşam tarzı tercihleri ve genel iyi olmayı belirleyen diğer maddi ve manevi faktörleri içeren yaşamdan ve çevreden kaynaklanan mutluluğu ya da doyumunu olarak belirtmiştir. Bireyin yaşam kalitesi toplumsal düzey ile birleştirildiği zaman, kavram ekonomik etkinlik, iklim ya da kültürel kurumların denkliği gibi var olan sosyal ve ekonomik koşullarla bağlantılı olmaktadır (akt. Massam, 2002, s.146).

Yaşam kalitesini toplumsal açıdan inceleyip, bireysel sonuçlar elde eden Gitmez (1980)'e göre, birey açısından 'kaliteli yaşam' gereksinimlerini günlük çekmeden sağlama, çevresi üzerinde denetim kurma, durumlar arasında özgür seçimler yapabilme, kendini geliştirebilme ve anlamlı bir yaşam sürdürebilme demektir. Konuyla ilgili değerlendirme yapılırken, bireysel nitelikleri bütünleyen yaşanılan çevre ve çalışma koşulları, toplu hizmetlerden yararlanma ve toplumsal ilişkilerdeki niteliksel gelişmeler gibi toplumsal ve çevresel özellikler de hesaba katılmalıdır (akt. Cılga, 1994, s. 48).

Birey ve toplum açısından bir değerlendirme yapan Schwab (1992)'a göre bir toplum içinde yaşam kalitesi olması gereken (hedef) ile olan (durum değerlendirme) arasındaki farktır. Böylelikle, yaşam kalitesi bir yerin koşullarının ölçümü, bu koşulların bireyler tarafından nasıl değerlendirildiği ve bunların birey için göreceli önemi şeklinde tanımlanmaktadır (akt. Massam, 2002, s.180).

Schulze (2002)'ye göre, yaşam kalitesi kavramı bireyin ve toplumun refah düzeyini, sahip olunan ve tüketilen nesnelerin miktarını nicel özellikleri ile ölçen yaşam standardı kavramına alternatif olarak 1970'lerin ikinci yarısından itibaren modern endüstri toplumlarında gündeme gelmiştir. İçeriği ve öncelikleri zaman ve mekân içinde değişen yaşam kalitesi kavramının, genellenebilen temel unsuru, insanın fiziki ve sosyal varoluşunun güvenlik içinde bulunmasıdır. Sosyal haklardan ve toplumsal yaşama aktif olarak katılma süreçlerinden oluşan bu unsur, her birey için kaçınılmaz olarak kabul edilmektedir. Kavramı gerçekleştiren ikinci temel unsur ise, insan yaşamının her alanında bireysel gelişme olanaklarına sahip olunmasını içermektedir (akt. Oktik, 2004, s.67–68).

1.8. Yaşam Kalitesine Yönelik Yaklaşımlar

Yaşam kalitesi ile ilgili yazın incelendiğinde farklı disiplinlerin yaşam kalitesine yönelik farklı yaklaşımlar geliştirdiği, hatta aynı disiplin içinde değişik yaklaşımlar olduğu gözlenmektedir. Örneğin, Cheung (1997) yaptığı tanımda yaşam kalitesinin oluşumundaki temel olgu olan 'iyi yaşam'a yönelik dört farklı ahlak teorisine değinmiştir. İyi yaşamı hedonist iyi yaşam (yaşam doyumunu, olumlu/olumsuz duygu), diyalektik iyi yaşam (karşılıklı kişiler arası ilgi, diğerlerini anlama), hümanist iyi yaşam (bireyin potansiyelini gerçekleştirme, kendini gerçekleştirme) ve formalist iyi yaşam (doğru olana göre: ahlaki teamüllere uygunluk, dini bağlılık) birleşimi olarak değerlendirmiştir (akt. van Kamp vd., 2003, s.7).

Felsefi yaklaşımlar incelediğinde filozofların yaşam kalitesinin teorik olarak nihai tanımı ve pratik olarak görgül (ampirik) ölçümü hakkında herhangi bir uzlaşmaya varamamış olduğu görülmektedir (Veenhoven, 2007, s.74). Konuyla ilgili Brock (1993) yaşam kalitesini belirleyen üç ana felsefi yaklaşımın olduğunu ifade etmiştir, Diener ve Suh (1997) çalışmalarında bu yaklaşımları incelemiştir. İlk yaklaşım iyi yaşamın karakteristik özelliklerini din ve felsefe gibi sistemlere dayanarak, normatif idealler üzerinden dikte eden yaklaşımdır. Bir örnek verilirse, iyi yaşamın başkalarına yardım etmekten geçmekte olduğunu düşünülmektedir, çünkü bu dini ilkeler tarafından dikte edilmiştir. Yaşam kalitesine ilişkin bu yaklaşım en açık şekilde sosyal bilimlerdeki sosyal göstergeler geleneği ile ilişkilidir. İyi yaşamı tanımlayan ikinci yaklaşım, yaptığımız seçimlerden aldığımız doyuma dayanmaktadır. Bu yaklaşım, insanların sahip oldukları kaynaklar içinde yaşam kalitelerini en çok artıracak seçimleri yaptığı varsayımına bağlıdır. Dolayısıyla, bir toplumun yaşam kalitesi tanımı, yurttaşların arzu ettikleri şeyleri elde edememesine dayanmaktadır. İnsanlar kendi

kaynakları ve bireysel arzuları ile örtüşen en iyi yaşam kalitesini seçeceklerdir. İnsanların seçimlerine dayanarak fayda ya da iyi yaşama yönelik olan bu yaklaşım modern ekonomik düşünce tarafından desteklenmektedir. Yaşam kalitesini tanımlamaya yönelik üçüncü yaklaşım ise, yaşam kalitesini bireylerin kendi deneyimleri açısından ele almaktadır. Eğer bir insan kendi yaşamını iyi ve arzu edilir olarak değerlendiriyorsa, bunun öyle olduğu varsayılmaktadır. Burada, hoşnutluk, neşe, memnuniyet ve yaşam doyumu gibi faktörler çok önemlidir. Bu yaklaşım, davranış bilimlerindeki öznel iyi olma geleneği ile en çok örtüşen yaklaşımdır.

Yaşam kalitesi, kentsel gelişim ve planlama konuları üzerinde çalışan Myers (1988), *Journal of American Planning Association*'da yer alan çalışmasında, sosyal bilimler alanında yer alan iktisat, psikoloji, sosyoloji ve coğrafya gibi disiplinlerin yaşam kalitesine yönelik olarak geliştirdiği *yaşanabilirlik karşılaştırması*, *ücret farklılıkları* ve *öznel iyi olma* gibi üç alternatif yaklaşımı ve bunlara ek olarak planlamacılar için kendisinin geliştirdiği *toplumsal eğilimler* yaklaşımını ele almıştır.

Bu yaklaşımlardan ilki, tümevarım yöntemini kullanarak kentsel yaşanabilirliği yerel gelir, eğitim düzeyi, ev fiyatları, sağlık hizmetleri, iklim, sanat ve eğlence gibi faktörlerle hesaplayıp, kentler için sıralama yapan *yaşanabilirlik karşılaştırması*'dır. 1980'lerde gözde olan ve farklı araştırmacılar tarafından çeşitlendirilen bu yaklaşım coğrafyacılar, gazeteciler, iktisatçılar hatta yerel yönetimler için herhangi geleneksel, bilimsel ya da profesyonel bir uzmanlık gerektirmeden kolaylıkla kullanılmıştır. Ancak, yaşanabilir karşılaştırması yaklaşımının teoriden yoksun olması ve boyutlara verdiği ağırlıkların keyfi olmasından ötürü genel yaşam kalitesini yanlış derecelendirmekte, bu yüzden de eleştirilmektedir.

İkinci yaklaşım, iktisatçılar tarafından tümden gelim yöntemini kullanarak yaşam kalitesini gelir ve yaşama maliyeti açısından ele alan *ücret farklılıkları* yaklaşımıdır. Bu yaklaşım çalışanlarına çok iyi olmayan yaşam kalitesi sunan yerlerin bu durumu dengelemek ve söz konusu yeri daha cazip hale getirmek için daha çok ücret ödemesini içermektedir. Ücret farklılıkları yaklaşımı, şehirlerin farklı özelliklerinin bir fonksiyonu olarak ücret düzeylerini, regresyon yöntemlerine dayanarak tahmin etmektedir. Birey tercihlerinin piyasa davranışından anlaşılması bu yaklaşımı yaşanabilirlik karşılaştırılmasına göre avantajlı kılmasına rağmen yaşam kalitesini temsil eden sınırlı sayıda değişken kullandığı için eleştirilmektedir.

Üçüncü yaklaşım, yaşam kalitesini bireyin kendi yaşamından yola çıkarak hayatıyla ilgili öznel değerlendirmeleriyle açıklayan *öznel iyi olma* yaklaşımıdır (öznel iyi olma önceki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır). Yaşam kalitesine yönelik olan son yaklaşım ise yazarın kendisinin geliştirdiği a) yaşam kalitesi ile ilgili yazın taraması, b) çıkar grupları liderleriyle görüşülmesi, c) objektif göstergeler ile toplumsal eğilimlerin belirlenmesi, d) vatandaşlar ile tercihleri ve algıları üzerine araştırma yapılması ve son olarak e) kamuoyuna açık raporlama yapılması aşamalarından oluşan *toplumsal eğilimler* yaklaşımıdır. Şehir planlamacılarının kullanmasını tavsiye ettiği bu yaklaşım yaşam kalitesini toplumun gelişim sürecinin bir parçası olarak kavramlaştırmakta ve objektif veriler kullanarak değerlendirmektedir. Myers (1988) bu yaklaşımları çeşitli başlıklar altında inceleyerek bir tabloda özetlemiştir. Alternatif yaklaşımlar Tablo 1.4' de yer almaktadır.

Tablo 1.4. Yaşam Kalitesine Yönelik Alternatif Yaklaşımlar

	Yaşanabilirlik Karşılaştırması	Ücret Farklılıkları	Öznel İyi Olma	Toplumsal Eğilimler
Yaklaşımın Kökeni	Coğrafya, Gazetecilik	İktisat	Psikoloji, Sosyoloji	Şehir Planlama
Yaklaşımın Ölçme Odağı	İkincil verilere dayanarak toplumun objektif özelliklerinin belirlenmesi	İkincil verilere dayanarak ücret farklılığı karşılaştırılması yapılması	Kişisel mülakatlara dayanarak yaşam doyumu kestirimcilerinin belirlenmesi	İkincil verilere ve kişisel mülakatlara dayanarak yaşam kalitesi bileşenlerindeki yerel eğilimlerin belirlenmesi
Yaklaşımında Kullanılan İstatistikî Araç	Araştırmacıya göre belirlenen ağırlıklar kullanılarak çeşitli objektif göstergelerin birleştirilmesi	Yerler arasındaki ücret farklılıklarına objektif özelliklerin ağırlıklı katkısının regresyon modelleriyle tahmin edilmesi	Farklı yaşam alanlarının öznel değerlendirmesinin genel yaşam doyumuna ağırlıklı katkısının regresyon modelleriyle tahmin edilmesi	Değişen toplumsal özelliklere ilişkin objektif göstergeler ile her ayrı faktörün bireyler tarafından öznel değerlendirilmesi
Yaklaşımın Dikkat Çektiği Husus	Hangi yerlerin daha iyi ya da daha kötü olduğunun belirlenmesi	Hangi yerlerin daha yüksek ücret ödemesi gerektiğinin belirlenmesi	Kişisel özellikler ve özel yaşam	Hangi faktörlerin daha iyi ya da kötüye gittiğinin belirlenmesi, vatandaşın önceliklerine vurgulama
Politik, Ekonomik Çıkarım	Firmalar ve işçilerin yerini değiştirmek için rekabet	İş yapma maliyetlerinin düşük/yüksek göstergeleri	Yerel yönetimlerin yardımı yok	Gelişme süreci ile ilgili yerel problemler ve amaçları

Kaynak: Myers, 1988, s.353.

1.9. Yaşam Kalitesi Tanımları ve Sınıflandırılması

Yaşam kalitesi terimi yazına girdiği zamanlardan günümüze kadar farklı bilim dalları ve araştırmacılar için çalışma konusu olmuştur. Bireyin yaşam kalitesini geliştirme amacı toplum bilimlerinden politikaya ve planlamaya, sağlık hizmetlerinden psikolojiye, kadar uzanan bir dizi sosyal bilimler ve davranış bilimleri alanının önemli bir hedefi konumunda olmuştur (Massam, 2002, s.148). Örneğin, yaşam kalitesi hareketini geçmişten günümüze inceleyen Sirgy, Michalos, Ferriss, Easterlin, Patrick ve Pavot (2006), *The Quality of Life Research Movement: Past, Present, and Future* isimli çalışmalarında yaşam kalitesini felsefe, sosyoloji, ekonomi, psikoloji ve sağlık bilimleri açısından kavramsal ve tarihsel olarak detaylı bir şekilde ele almışlardır. Çeşitli bilim dallarına mensup araştırmacılar farklı perspektifler kullanarak yaşam kalitesini tanımlama, araştırma ve ölçme uğraşısı içine girmişlerdir. Bu kavram ile ilgilenen her araştırmacı konuyu ele aldığı açıdan yaşam kalitesine yaklaştığı için yazında fazla sayıda yaşam kalitesi tanımı vardır. Yapılan tanımlar incelendiğinde kavramla ilgili bazı ortak özellikler ve genellemeler ortaya çıkmaktadır. Örneğin Denham (1983)'a göre, yapılan yaşam kalitesi tanımlarının hepsi açık, belirli, evrensel olarak anlaşılabilir ve kabul edilen ölçütler içinde olmaktadır (akt. Farquhar, 1995, s.502). Bilgin (2008)'e göre ise, yaşam kalitesi terimi özü itibarıyla belirsiz bir kavramın ifadesidir ve kuramsal düzeyde tanımı güç bir olgudur ancak, böyle olmasına karşın yine de bazı yasa ve kurallara uygunluk göstermektedir. Szalai ve Andrews (1980)'e göre, yaşam kalitesi kavramının bir zaman ya da yer içerisinde belirli bir başlangıcı olmamasına karşın genel olarak kabul görmüş özelliklere sahiptir (akt. Massam, 2002, s.148). Tanımları inceleyen Yetim (2001)'e göre, yapılan tanımlamalarda yazarlar, yaşam kalitesinin yaşamın ve yaşamının ilgili tüm kavramlarını kapsayan genel bir değerlendirme olduğunu belirtmişlerdir.

Yaşam kalitesini açıklamayı ve tanımlamayı amaçlayan çalışmalar incelendiğinde birçok araştırmacının konuyla ilgili ulaştığı genel ortak bir nokta göze çarpmaktadır. Bu ortak nokta, yapılan tanımların bireyi etkisi altına alan ekonomik durum, sosyal çevre, çevresel özellikler gibi gözlemlenebilen dışsal koşulları yani objektif ifadeleri ve bu koşullar dâhilinde bireyin kendi yaşamına ilişkin içsel, öznel yani subjektif ifadeleri de içermesi gerektiğidir. Grayson ve Young (1994) bu durumu, “Yaşam kalitesinin tanımlanmasında araştırmacılar arasında, yaşam doyumunu yaratan içsel psikolojik mekanizma ve içsel mekanizmayı harekete geçiren dışsal koşullar olmak üzere iki temel bileşen ve işleyiş prosedürü olduğu konusunda bir fikir birliği vardır.” şeklinde ifade etmektedir (akt. Massam, 2002, s.145). Dissart ve Deller (2000) ise, “Bir kişinin yaşam kalitesi kendi yaşamı ile ilgili dış kaynaklı (objektif) gerçeklere ve bu

faktörlerin iç kaynaklı (subjektif) algılarına dayanmaktadır.” görüşünü savunmaktadır (akt. Massam, 2002, s.145). Szalai ve Andrews (1980) ise, bir bireyin varoluşsal durumunu, iyi olmasını, yaşam doyumunu bir yandan kendi yaşamıyla ilgili ekzojen (objektif) gerçekler ve faktörler tarafından, diğer bir yandan da kendisi ve yaşamıyla ilgili bu gerçekler ve faktörlerin endojen (subjektif) algısı ve değerlendirmeleri tarafından belirlendiğini ifade etmiştir (akt. van Kamp vd., 2003, s.7). Benzer şekilde George ve Bearon (1980), yaşam kalitesini genel sağlık, işlevsel durum ve sosyo-ekonomik statüyü içeren objektif boyut ve yaşam doyumunu, öz saygı gibi bireylerin kişisel yargılarını ya da subjektif değerlendirmelerini içeren öznel boyut olmak üzere kavramsallaştırmıştır (akt. Farquhar, 1995, s.504). Massam (2002) ise, genel bir değerlendirme yaparak bir çok araştırmacının (örn., McCall, 1997; Myers, 1987; Davidson ve Cotter, 1991; O’Brien ve Ayıdy, 1991; Grayson ve Young, 1994; Diener ve Suh, 1997; Türksever ve Atalık, 2001) yaşam kalitesi üzerine yapmış oldukları çalışmalarda, yaşam kalitesinin anlamlı bir tanımında kavramla ilgili psikolojik ve çevresel olmak üzere iki bağlantılı boyutun olması gerektiğinde hemfikir olduklarını belirtmiş, yaşam kalitesinin karmaşık ve çok boyutlu bir terim olmasından dolayı, bireyin yaşam kalitesi resminin tam olarak ortaya konması için bu iki boyutun birleştirilmesinin önemli olduğu yönünde genel bir kanının olduğunu belirtmiştir.

Murdie vd. (1992) toplum içinde var olan bireyin yaşam kalitesini objektif ve subjektif boyutları içeren kavramsal bir çerçeve içinde yukarıda yer alan araştırmacıların ifadelerini özetler bir nitelikte Şekil 1.2’ deki gibi sunmaktadır.

korumaktadır, örneğin Mitchell vd. (2001)'e göre, yaşam kalitesinin terminolojisi, yapısı ya da kapsadığı kriterlere yönelik herhangi bir uzlaşma yoktur (akt. van Kamp vd., 2003, s.9). Farquhar (1995)'a göre böyle olmasının birkaç nedeni vardır. En önemli neden, yaşam kalitesinin multidisipliner, yani birden çok bilim dalı tarafından kullanılan bir kavram olmasıdır. Bu yüzden yapılan tanımlarda her disiplin kendi eğilimini yansıttığından, tanım çokluğu yaşanmaktadır. İkinci neden ise, yapılan çalışmanın ya da araştırmanın odak noktasının yaşam kalitesi tanımını farklılaştırmasıdır. Üçüncü olarak, Schipper ve Clinch (1988)'in belirttiği üzere, kültürel ortamın yapılan yaşam kalitesi tanımının büyük ölçüde belirleyicisi olmasıdır (akt. Farquhar, 1995, s.505). Burada belirtmek gerekir ki, kültürel etki üzerine inceleme yapan Fry ve Ghosh (1980)'un farklı kültürlerde yaşam kalitesi algısı çalışmasında, araştırmacılar farklı kültürlerin yaşam kalitesine ilişkin atıfları farklılaştırdığı bulgusuna ulaşmışlardır (akt. Kaya, 2006, s.2). En son neden ise, yapılan tanımlarda kavramla ilgili herhangi bir bileşen ya da boyuta ne kadar ağırlık verileceğinin belirlenmemesidir. Aynı tartışma konusuyla ilgili Farquhar (1995)'dan farklı saptamalar yapan Romney vd. (1994)'ne göre, evrensel olarak kabul edilen bir yaşam kalitesi tanımı olmamasının üç farklı nedeni vardır (akt. Massam, 2002, s.149). Birincisi, yaşam kalitesi deneyimi ile ilgili psikolojik işleyiş çok sayıda kavramsal filtre ve diller aracılığıyla tanımlanabilmekte ve yorumlanabilmektedir. İkinci neden, yaşam kalitesinin önemli ölçüde değer yüklü bir kavram olmasıdır. Son olarak ise, yaşam kalitesi kavramı insanın büyüme ve gelişme sürecini, toplum içinde bireylerin ortalama yaşam süresini ve bu psikolojik süreçlerin çevresel faktörler ve bireysel değer sistemi tarafından etkilenmesini bir bütün olarak içermekte olmasıdır.

Yaşam kalitesiyle ilgili eserler incelendiğinde yaşam kalitesi tanımlarını sınıflandırmak ve belli bir başlık altında toplamak amacıyla yapılmış çalışmalar olduğu görülmektedir. Yaşam kalitesi tanımları üzerine farklı eserleri olan Farquhar (1995), *Definitions of Quality of Life: A Taxonomy* isimli çalışmasında yapılan tanımları yaşam kalitesi kavramıyla ilgili yapılmış en genel tanımları içeren *global tanımlar*, yaşam kalitesini bir dizi boyut ile açıklayan tanımları içeren *boyut tanımları*, yaşam kalitesi ile ilgili sınırlı sayıda bileşeni içeren *odaklanmış tanımlar* ve bu üç kategoriden birine dâhil olmayan *birleşik tanımlar* olmak üzere dört sınıfta toplamıştır.

Yapılan tanımları sınıflandırmada kullanılan bir başka yöntem ise tanımların içerdikleri ifadelerle, değindikleri boyutlara göre sınıflamaktır. Bu açıdan yazın incelediğinde, araştırmacıların bir kısmının yaşam kalitesi kavramını en genel anlamıyla öznel iyi olma olarak ifade ettiği görülmektedir. Bu durumu Kızılcı (1997), "Araştırmacıların çoğu yaşam

kalitesi kavramını yaşam doyumu, yaşam memnuniyeti ve mutluluk ile eş anlamlı olarak kullanmışlardır ve yaşam kalitesini mutluluk, doyum ve uyum olarak tanımlamıştır.” şeklinde ifade etmiştir (akt. Kaya, 2003, s.3). Yaşam kalitesini bu yönden ele alan araştırmacılar ve tanımları A grubu yaşam kalitesi tanımları olarak Tablo 1.5’de yer almaktadır.

Tablo 1.5. A Grubu Yaşam Kalitesi Tanımları

A1) Abrams (1973), yaşam kalitesini bireylerin yaşamlarının çeşitli yönlerden doyum ya da doyumsuzluk hissetme derecesi olarak tanımlamıştır (akt. Farquhar, 1995, s.503).

A2) Andrews (1974), yaşam kalitesini kişinin yaşamını doyum ve haz ile ilişkilendirmesine bağlamıştır (akt. Farquhar, 1995, s.503).

A3) Bilgin (2003)’e göre, yaşam kalitesi insanların yaşamlarından aldıkları genel doyum düzeyini ifade etmektedir (akt. Kaya,2006, s.3).

A4) Campbell yaşam kalitesinin kabul edilmiş genel bir tanımını, yaşamın tamamından o anda elde edilen tecrübelerle ortaya çıkan, bir kişinin kendisini öznel olarak iyi hissetmesi, şeklinde yapmıştır (akt. Öksüz ve Malhan, 2005, s.22).

A5) Dalkey ve Rourke (1973), yaşam kalitesini kişinin kendini iyi hissetmesi, yaşamdan doyumu ya da doyumsuzluğu, mutluluğu ya da mutsuzluğu olarak belirtmiştir (akt. Farquhar, 1995, s.503).

A6) Hanested (1990) ise yaşam kalitesini bireyin yaşam durumu, bireysel yaşam deneyimleri ve kendini iyi hissetmesi olarak tanımlamıştır (akt. Farquhar, 1995, s.503).

A7) Renwick ve Brown (1996)’a göre, yaşam kalitesi basit bir şekilde birey için yaşamının ne kadar iyi olduğudur (akt. Massam, 2002, s.148).

A8) Szalai ve Andrews (1980)’e göre yaşam kalitesi yaşamın mükemmel ya da tatmin edici olma derecesi anlamına gelmektedir (akt. van Kamp vd., 2003, s.7).

A9) Şahin (2001)’e göre, yaşam kalitesi bir bütün olarak yaşamın öznel değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle bireyin kendi yaşamına ilişkin doyumunu anlatmasıdır (akt. Kaya, 2003, s.4).

A10) Weinstein ve Frankel (1974)’e göre, yaşam kalitesi bireyin kendi yaşamından doyum bulması ve mutluluk kapasitesidir (akt. Oktik, 2004, s.79).

Bazı araştırmacılar ise yaşam kalitesini tanımlarken bireyin yaşamıyla ilgili öznel ifadelere ek olarak, bireyin bir takım özelliklerine, bireyin içinde yaşadığı onu çevreleyen sosyal koşullardan politikaya bir takım objektif, toplumsal özelliklere atıfta bulunmaktadır. Bu tür tanımlamalar B grubu yaşam kalitesi tanımları olarak Tablo 1.6’ da yer almaktadır.

Tablo 1.6. B Grubu Yaşam Kalitesi Tanımları

B1) Andrews ve Withey (1974)'e göre, yaşam kalitesi kavramı bireylerin doyum ve onların sosyal ilişkilerinin kesişimidir (Oktik, 2004, s.79).

B2) Burtchard'a göre yaşam kalitesi, yaşamdan doyum bulma, bireylerin fiziksel ve ekonomik yönden iyi olması, bireylerle iyi ilişkiler kurması, toplumsal vatandaşlık ve medeniyete ait davranışlarda sosyal güç yeterliliğine sahip olması, bireylerin kendilerini geliştirmeye ve eğlenmeye zaman ayırmasıdır (Öksüz ve Malhan, 2005, s.v).

B3) Fabian (1990)'a göre, yaşam kalitesi bireysel özelliklerin, objektif koşulların ve bu koşulların subjektif değerlendirilmesinin bir kompozisyonudur (Kaner, 2004, s.18).

B4) Gillingham ve Reece (1979) yaşam kalitesinin mikro ekonomik tanımlamasını yapmıştır. Birey için yaşam kalitesi piyasa mallarının tüketimi, boş zaman, kamu malları ve içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevrenin özelliklerinden elde ettiği memnuniyet derecesi oluşturur (Farquhar, 1995, s.504).

B5) Hankiss (1983)'e göre yaşam kalitesi ekonomik, sosyal ve birey olmak üzere üç alt sistemi olan dinamik bir sistemin tamamlayıcı parçalarından biridir.

B6) Havighurst (1963)'e göre yaşam kalitesi kişinin yaşamı hakkındaki öznel düşüncelerini içeren iç faktörler ile sosyal temas ve sosyal aktiviteler gibi ölçülebilir davranışları içeren dışsal faktörleri kapsamaktadır (Farquhar, 1995, s.503).

B7) Holmes ve Dickerson (1987) yaşam kalitesini kişinin önceki deneyimleri ve bilgilerine bağlı bir durum olarak ele almışlardır. Araştırmacılar günlük yaşama katkıda bulunan fiziksel, zihinsel ve sosyal faktörlere gösterilen bireysel tepki olarak soyut ve birleşik terimi temsil eden bir yaşam kalitesi tanımı yapmışlardır (Farquhar, 1995, s.503–504).

B8) Patterson (1975) yaşam kalitesini tanımlamada anahtar kelimeler olarak sağlık, işlev, rahatlık, duygusal tepki ve ekonomiyi belirlemiştir (Farquhar, 1995, s.504).

B9) Sirgy vd. (2006)'nde yer alan çalışmasında A. L. Ferriss, yaşam kalitesini objektif ve subjektif göstergeler tarafından ifade edilen iyi olma olarak belirtmiştir.

B10) Yetim (1985)'e göre, yaşam kalitesi kavramı, toplumun ve bireyin doyum ve onların sosyal ilişkilerinin kesişimi olması yanında, bir yönüyle doyum ve mutluluk kapasitesi olup, yaşamın ve yaşamın alt alanlarına ilişkin mutluluk ifadelerinin niteliğini belirlediği ortak boyutu da içermektedir (Sarıoğlu, 2006, s.65).

Yaşam kalitesinin tanımlanmasıyla ilgili olan bir diğer çalışma türü ise, araştırmacıların yazında yer alan yaşam kalitesi tanımlarından yola çıkarak kullanılan ortak ifadeleri ve bu ifadelerin kullanım sıklığını belirlemektir. Bu tarz bir çalışmaya örnek olarak Cummins (1996), makalesinde 27 adet yaşam kalitesi tanımını incelemiştir. Araştırmacılar tarafından kullanılan ortak ifadeler ile bu ifadelerin kullanım yüzdelerini Tablo 1.7'de yer almaktadır.

Tablo 1.7. Cummins (1996)'in Çalışmasına Göre Yaşam Kalitesi İfadeleri

Kullanılan İfadeler	Yüzdeler (%)
Duygusal İyi Olma	%85
Sağlık	%70
Sosyal ve Aile İletişimi	%70
Maddi İyi Olma/Zenginlik	%59
İş ya da Üretkenlik	%56
İçinde Yaşanılan Toplum	%30
Güvenlik	%22

Kaynak: Heinonen vd., 2004, s. 1348.

Çalışmasında aynı amacı taşıyan ancak Cummins (1996)'den daha farklı bir yöntem izleyen McKeivitt vd. (2003) İngiltere'de yaşam kalitesiyle mesleki olarak ilgilenen kişilere anket yoluyla yaşam kalitesinin tanımlanması ve kullanılması hakkında bazı temel sorular yöneltilmişlerdir. Yapılan araştırmaya 420 doktor (%51), 577 fizyoterapist (%60), 575 mesleki terapist (%63) katılmıştır. Katılanlara “Yaşam kalitesini nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Katılanların %72,2'si mutluluk, %25,8'i sosyal iyi olma, %25,2'si fiziksel iyi olma, %17,8'i ruhsal iyi olma, %12,3'ü öznellik, %6,6'sı ekonomik iyi olma, %5,3'i sağlıklı olma, %2'si tanımsız ve %1,6'sı bilmiyorum olarak görüş bildirmişlerdir. Tablo 1.8'de katılımcıların yaşam kalitesini tanımlarken kullandıkları ifadelerin ayrıntılı açıklamaları yer almaktadır.

Tablo 1.8. McKevitt vd. (2003)'nin Çalışmasına Göre Yaşam Kalitesi Tanımları

Kategori ve Yüzde (%)	Cevapların İçeriği
Mutluluk %72,2	Yaşamdan zevk alma, yaşam doyumu, hayatın yaşamaya değer olduğunu hissetme, yaşama dair tercih yapma, öz saygı, başarı hissi, iyi olma, kaygısız yaşama.
Sosyal %25,8	Sosyal etkileşim, aile ve arkadaşlar, iletişim, boş zaman faaliyetleri ile meşgul olma/ hoşnut olma yeteneği.
Fiziksel %25,2	Günlük yaşamda işlevsel yetenek ve aktiviteler, hareket yeteneği, beslenme, günlük yaşam aktiviteleri, fiziksel bağımsızlık, kendine bakabilme yeteneği, fiziksel iyi olmayı içerir.
Ruhsal %17,8	Ruhsal iyi olma, hâkim olma, akli başında olma, ruhsal özgürlüğe sahip olma, ruhsal sağlık, psikolojik iyi olmayı içerir.
Öznel %12,3	Yaşam kalitesi öznel ya da kişisel bir konudur.
Ekonomik %6,6	Finansal iyi olma ya da güvenlik.
Sağlık %5,3	Sağlıklı olma.
Tanımsız %2	Yaşam kalitesi tanımlanamamaktadır.
Diğerleri %1,6	Bilmiyorum diyenleri içermektedir.

Kaynak: McKevitt vd., 2003, s.876.

1.10. Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Gösterge kavramından yola çıkarak konuyu incelediğimizde, *Sosyal Göstergeler* çalışması ile bu konuda önemli bir yol açan sosyal bilimci Raymond A. Bauer (1966) göstergesi "nerede olduğumuzu, değerlerimizin, amaçlarımızın nereye vardığını, onları etkileyen özgül programların katkılarını değerlendiren her türlü istatistik, istatiksels seriler ve tüm diğer biçimlerdir" şeklinde açıklamıştır (akt. Öner, 2005, s.52). Sumner (2007) ise benzetme yaparak göstergeleri, katılanların her aşamasında şekillendirdiği sosyal işleyişin bir nihai ürünü olarak açıklamıştır. Yetim (2001)'e göre göstergeler, bir olguyu açıklamada kullanılan ölçütler veya inceleme birimleri olarak toplumun temel görüntüsü ile kritik özelliklerini yansıtan ve yönetsel olarak uygulanan politikaların yeterliliğini denetleyen, eksiklikler konusunda önlem almaya yardımcı olan önemli bir geribildirim araçlarıdır. Massam (2002)

göstergelerin performans değerlendirme, verimlilik ve müşteri tatmini gibi kamu ve özel sektör tarafından kullanılabilir çıkı ölçümleri şeklinde görülebileceğini ifade etmiştir.

Göstergeler kullanım amaçlarına göre çeşitli şekilde sınıflandırılabilir. Sirgy vd. (2006)'nde yer alan çalışmada A.C. Michalos, farklı gösterge çeşitlerini ele almış ve tanımlamıştır. Örneğin, *pozitif göstergeler* çoğu insanın gösterge değerinin artmasıyla yaşam kalitesinin gelişeceğini tahmin ettiği göstergeleri ifade ederken, *negatif göstergeler ise* çoğu insanın gösterge değerinin artmasıyla yaşam kalitesinin bozulacağını tahmin ettiği göstergeleri oluşturmaktadır. Burada bir göstergenin pozitif ya da negatif olmasını değerinin artıp azalmasından çok, birçok insan tarafından o değer artıp azalmasının istenmesiyle ilgilidir. Mesela kadınların yaşam kalitesinin toplum içinde çalışan kadınların sayıca artmasıyla gelişeceğini düşünen bir kimse için toplum içinde çalışan kadın göstergesi bir pozitif göstergedir. *Belirsiz göstergeler ise*, çoğu insanın gösterge değerinin artmasıyla durumun daha iyi ya da kötü olacağı hakkında bir şey söyleyemediği ya da gösterge değerinin artmasıyla durumun daha iyi ya da kötü olacağıyla ilgili büyük bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda geçerli olan göstergelerdir, örneğin boşanma oranları. Bu göstergelerden farklı olarak *girdi göstergeleri* bir işlem ya da ürün oluşturmak için dâhil olan girdileri ifade ederken, *çıkı göstergeleri* bir işlem ya da ürün sonucu olan çıktıları göstermektedir. Bir göstergenin girdi ya da çıkı göstergesi olması yapılan sınıflamanın amacına bağlıdır. Örneğin bir öğretmenin bakış açısından öğrencisine anlattığı ders zamanı bir çıkı niteliğindeki, yüksek derece ile mezun olmak ya da iyi ücretli bir işe girmek isteyen bir öğrenci için girdi niteliği taşımaktadır. Bunun dışında *ara çıkı göstergeleri* ise örneğin, nihai tüketiciye yönelik ürün yapan makine sayısını belirtmektedir.

Ayrıca, yaşam kalitesi ile ilgili göstergeler nesnel (objektif) ve öznel (subjektif) göstergeler olmak üzere sınıflandırılabilir. Nesnel göstergeler bireyi çevreleyen dışsal koşulların gözlenip nicel olarak ölçülmesiyle oluşurken, öznel göstergeler ise bireyin bu koşullara karşı oluşturduğu tavır, tutum, değerlendirme, hissediş gibi içsel karşılıkları ifade etmesiyle oluşmaktadır. Örneğin bireyin elde ettiği gelir düzeyi bir nesnel gösterge iken, bireyin bu gelir düzeyinden memnun olup olmaması bir öznel göstergedir. Rossi ve Gilmartin (1980), ise bu ayrımı şöyle örneklendirmektedir, bir mahallede yaşayan bireylerin suça karşı tutumları öznel bir gösterge iken aynı mahallede gerçekleşen hırsızlık olayları nesnel gösterge olmaktadır (akt. Massam, 2002, s.173). Nesnel göstergeler ikincil verilere dayanırken, öznel göstergeler ise anket ve mülakat gibi birincil kaynaklardan elde edilmektedir. Ancak yazın incelendiğinde araştırmacıların göstergeleri farklı şekillerde adlandırdığı görülmektedir. Sirgy vd. (2006)'nde

yer alan çalışmasında A.C. Michalos, öznel ve nesnel göstergeleri sosyal göstergeler olarak nitelendirmiş, Hankiss (1983) ise öznel göstergeleri yaşam kalitesi göstergeleri ile eş anlamlı olarak kullanmıştır.

Bireyin yaşam koşulları öznel ve nesnel göstergeler bir arada kullanarak değerlendirildiğinde, bireyin yaşam kalitesine ilişkin dört farklı durum ortaya çıkmaktadır. Araştırmacılar aynı koşullardan oluşan bu durumları farklı şekillerde adlandırmıştır. Örneğin, Zapf (1984), bireyin yaşadığı koşulların objektif ölçümünün ve subjektif değerlendirmelerinin her ikisinde pozitif olması haline *iyi olma (well-being)* durumu, her ikisinin de negatif olması haline *yoksunluk (deprivation)* durumu, objektif özelliklerin iyi ancak subjektif değerlendirmelerin negatif olması haline *uyumsuzluk (dissonance)* durumu ve son olarak kötü koşullar içinde pozitif değerlendirme yapılması haline *adaptasyon (adaptation)* durumu olarak adlandırmıştır (akt. Veenhoven, 2007, s.75). Sirgy vd. (2006)'nde yer alan çalışmasında A.C. Michalos ise aynı koşulları farklı isimlerle sınıflandırmıştır. Öznel ve nesnel göstergeleri içeren birinci kategoriye *gerçek cennet (real paradise)*, ikinci kategoriye *gerçek cehennem (real hell)*, üçüncü kategoriye *ahmaklar cehennemi (fool's hell)*, son kategoriye ise *ahmaklar cenneti (fool's paradise)* olarak adlandırmıştır. Bu durum Tablo 1.9'da verilmiştir.

Tablo 1.9. Öznel ve Nesnel Koşulların Farklı Araştırmacılar Tarafından Adlandırılması

Koşullara İlişkin Durumlar	Zapf (1984) (akt. Veenhoven, 2007, s.75)	A.C. Michalos (Sirgy vd., 2006'nde yer alan çalışmasında)
(+)Objektif Ölçüm (+)Subjektif Değerlendirme	İyi Olma (<i>Well-Being</i>)	Gerçek Cennet (<i>Real Paradise</i>)
(-)Objektif Ölçüm (-)Subjektif Değerlendirme	Yoksunluk (<i>Deprivation</i>)	Gerçek Cehennem (<i>Real Hell</i>)
(+)Objektif Ölçüm (-)Subjektif Değerlendirme	Uyumsuzluk (<i>Dissonance</i>)	Ahmaklar Cehennemi (<i>Fool's Hell</i>)
(-)Objektif Ölçüm (+)Subjektif Değerlendirme	Adaptasyon (<i>Adaptation</i>)	Ahmaklar Cenneti (<i>Fool's Paradise</i>)

Göstergelerin kullanımı araştırmacının amacına göre şekil almaktadır. Yaşam kalitesi göstergeleri kullanılarak yapılan çalışmalar yerel ve ulusal yönetimlere birey, grup ya da toplumların demografik, sosyal ve ekonomik profilini belirleme, mevcut yaşam kalitesi düzeyini geliştirmek için hedefler saptama ve yaşam kalitesi konusunda mevcut konumlarını ulusal veya uluslararası düzeyde başka birimlerle kıyaslama imkânını vermektedir. Yaşam kalitesi göstergeleri araştırmacılara ve yönetimlere çalışmaları için uygun zemini hazırlamaktadır. Gitmez (1980) bu durumu, “yaşam kalitesi konusundaki çalışmalar toplumun genel sosyo – ekonomik durumunun saptanması için betimsel verilerin toplanması,

değerlendirilmesi ve değerlendirilen bu bilgiler ışığında toplum refahının gelişmesi için yönetimleri yönlendirici kamu politikaları oluşturarak toplumsal koşulların geliştirilmesini sağlamaktadır” şeklinde ifade etmiştir (akt. Cılga, 1994, s.44–45).

Araştırmacılar toplumsal özellikleri betimlemesi, genel eğilimleri yansıtması açısından yaşam kalitesi göstergeleri olarak ekonomik, sosyal, çevresel ve bireysel açılımları olan göstergeleri kullanmaktadır. Diener ve Suh (1997), bu durumu “Son yıllarda bilim adamları yaşam kalitesini tanımlamak ve ölçmek için ekonomik indeksler (gayrisafi milli hâsıla), sosyal göstergeler (suç oranı) ve öznel iyi olma ölçümleri (bireylerin kendi yaşamları ve toplumla karşı olan değerlendirmeleri) gibi çok sayıda alternatif yaklaşım geliştirmişlerdir.” şeklinde ifade etmiştir. Dluhy ve Swartz (2006) ise çalışmalarında 1960’lı yıllardan günümüze değin kullanılmış olan toplumsal göstergeleri özellikleri bakımından sınıflayarak kronolojik bir şekilde incelemiştir. Tablo 1.10’da yer alan bilgiler konuya ilişkin güzel bir özet içermektedir.

Tablo 1.10. 1960’dan Günümüze Toplumsal Göstergeler Tipolojisi

Proje Türü	Tarihsel Dönem	Tanımlayıcı Özellikler	Kavramsal Çerçeve
Ekonomik Göstergeler	20.yy	GSMH, GSYİH gibi ekonomik iyi olmanın objektif göstergeleri	Bireyin kendi faydasını ya da değerlerini seçimlerine göre maksimize etmesi, faydacılık
Sosyal Göstergeler	1960’lar, 1970’ler	Toplumsal iyi olmanın ve ulusal/toplumsal koşulların objektif göstergeleri sağlık yoksulluk, çevre ve güvenlik alanlarıyla ilgili istatistikler	Refah, konut, istihdam vb. alanlarda yeterli ya da yetersiz dağılımın sosyal adalet çerçevesinden değerlendirmesi
Yaşam Kalitesi	1980’ler, 1990’lar	Toplumsal, bölgesel ve ulusal refaha odaklanma, objektif - subjektif göstergeler ve birçok yaşam alanını kapsayan öznel iyi olma	Yaşama ilişkin çok sayıda alanın objektif ve subjektif kuramsal olarak incelenme, bireyleri gösterge geliştirme ve uygulamasına dahil etme
Karşılaştırma ve Performans Değerlendirme	1990’lar	Sosyal ve ekonomik politika geliştirme ile ilgili göstergeler, kamu politika ve programları ile değişebilecek çıktı ya da değişkenler	Toplumsal değişimin gerekli olduğu ve politika üretkenlerin gözlemlemek istediği değerler

Kaynak: Dluhy ve Swartz, 2006, s. 2-3, kısmen alınmıştır. GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla, GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla.

Şimdi sırasıyla ekonomik, sosyal, çevresel ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesi göstergeleri incelenecektir. Bireylerin alan ve yaşam doyumu gibi öznel iyi olma ölçümlerini içeren psikolojik göstergeler ise bir önceki konuda detaylı olarak yer aldığı için bu kısımda ele alınmayacaktır.

1.10.1. Ekonomik Göstergeler

Tarih boyunca ekonomistler, bilim adamları ve yönetimler toplumların refah düzeyi ile yakından ilgilenmiş, farklı göstergeler kullanarak ekonomik gidişatı izlemiş, refah düzeyinin artması ve bunun toplumun tüm kesimine yansıtılması için çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca, öznel iyi olmanın ele alındığı bölümde yer aldığı gibi, araştırmacılar ekonomik koşulları ifade eden çeşitli değişkenleri kullanarak onlarla öznel iyi olma arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır.

Hankiss (1983)'e göre, sosyal refahın ekonomik koşullarını analiz etmeye ve ekonomik işleyişi gözlemlemeye yardımcı olan ekonomik göstergeler bankalar, bakanlıklar, şirketler, gibi mali kurumlar tarafından elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmasında ekonomik göstergelerin tarihsel seyrini inceleyen Hankiss (1983)'e göre, ekonomik göstergeler ilk olarak merkantilistler tarafından geliştirilmiştir. Merkantilistlere göre ekonomik büyüme ile ülkedeki genel refah düzeyi arasında yalın ve direkt bir ilişki vardır. Merkantilistler büyüme göstergesi olarak ülke içinde dolaşımda olan değerli metal miktarını ele almışlardır. Bu göstergeye daha sonra, silahlı asker sayısı, çalışan insan sayısı ve vergi yükümlülükleri gibi yeni göstergeler eklenmiştir. Merkantilistlerden farklı olarak fizyokratlar ülkede üretilen tahıl miktarını ekonomik gücü temsil eden temel gösterge olarak ele almışlardır. Klasik ekonomistler ise herhangi bir göstergeye ihtiyaç duymaksızın optimum şekilde işleyen piyasa mekanizmasının maksimum refaha yol açacağını öne sürmüşlerdir. Neo - klasik ya da marjinalist ekol ise mal ve hizmetlerden çok onların kullanım değerlerinin önemli olduğunu savunmuştur. 20. yüzyıla gelindiğinde ise, 1920'li ve 1930'lu yıllar ekonomik istatistik alanında önemli gelişmelere şahit olmuştur. Örneğin, Kuznets ve King ilk güvenilir ulusal gelir hesaplamalarını yapmışlardır, Leontief (1971) ise çalışmasında girdi – çıktı analizi yapmıştır. Böylelikle, ekonomik işleyiş sistematik bir şekilde göstergeler yardımıyla izlenmeye başlanmıştır.

Sumner (2007) ise çalışmasında iyi olma kavramıyla ilgili tartışmanın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1950'li yıllardan günümüze doğru elli yıl boyunca ekonomik perspektiften multidisipliner bir yaklaşıma, bir ya da birkaç göstergeden birçok göstergeye, temel ihtiyaçlardan evrensel haklara doğru yol aldığını belirtmiştir. İyi olmanın dominant (baskın) anlamı ve ölçümü yıllara göre Tablo 1.11'de yer almaktadır.

Tablo 1.11. İyi Olmanın Anlamı ve Ölçümündeki Gelişmeler, 1950 – 2000

Dönem	İyi Olmanın Anlamı	İyi Olmanın Ölçümü
1950'ler	Ekonomik iyi olma	GSMH'daki büyüme
1960'lar	Ekonomik iyi olma	Kişi başı GSMH'daki büyüme
1970'ler	Temel ihtiyaçlar	Kişi başı GSMH'daki büyüme + temel mallar
1980'ler	Ekonomik iyi olma	Kişi başı GSMH'daki büyüme ama parasal olmayan faktörlerdeki artış
1990'lar	İnsani gelişme/kapasite	İnsani gelişme ve sürdürülebilirlik
2000'ler	Evrensel haklar, geçinme, özgürlük	*MDG'ler ve 'yeni' alanlar: risk ve güçlendirme

Kaynak: Sumner, 2007, s.56. GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla.

Yapılan çalışmalarda temel ekonomik göstergeler olarak milli gelir (örn., GSMH, GSYH), üretim (örn., sanayi ve tarım ürünleri üretimi), istihdam (işsizlik oranı) gibi çeşitli başlıklar altında yer alan göstergeler kullanılmaktadır (DPT, 2009).

1.10.2. Sosyal Göstergeler

Araştırmacılara iktisadi bilgi sağlayan ekonomik göstergeler, toplumsal konularla ilgili gerekli verileri sağlama açısından istenen performansı sergileyememektedir. Ekonomik göstergeler sosyal refahı açıklama, sosyal politikaları değerlendirme ve sosyal eğilimleri analiz etme konusunda yetersiz ve kısıtlı kalmaktadırlar (van Kamp, 2003, s.10; Bognar, 2005, s.561). Ayrıca, ekonomik gelişmeler suçun yokluğu gibi bir takım önemli hususları da garanti etmemektedir (Diener ve Suh, 1997, s.190).

*MDG olarak yer alan ifade United Nations Millennium Development Goals (MDGs) şeklinde bir açılıma sahiptir. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri, Eylül 2000'de toplanan 189 üye ülkeyi temsil eden dünya liderlerinin küresel düzeyde insan onuru, eşitlik ve esenlik ilkelerinin güçlendirilmesi için topluca taşıdıkları sorumluluğu kabul etmesi anlamına gelmektedir (BM, 2009). Liderler yoksulluk ve açlığı bitirme, evrensel eğitim, cinsiyet eşitliği, çocuk sağlığı, anne sağlığı, HIV/AIDS'le mücadele ve çevresel sürdürülebilirlik, kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesi gibi konularda 2015 yılı için saptanan hedefleri içermektedir (UN, 2009).

Bognar (2005)'a göre ekonomik göstergelerin toplumsal veriler sağlamada dar bir açılıma sahip olmasının bazı nedenleri vardır. İlk olarak ekonomik göstergeler makro düzeyde indekslerdir ve geniş ölçekli planlama çalışmalarında yararlı olsalar bile sosyal eğilimlerin analizinde ve toplumun belli başlı özelliklerini açıklama konusunda pek yardımcı olmamaktadır. İkinci olarak, bireyin genel iyi olmasının bir parçası olan ekonomik refah ekonomik kaynaklardan ortaya çıkmakta ve ekonomik faaliyetlere bağlantılı olmaktadır ki bu durum bireyin bütün yaşam koşullarını tanımlamak ve değerlendirmek için yeterli olmamaktadır. Ekonomik göstergelerin oluşturduğu bu tablodan ötürü araştırmacılar sosyal göstergeler ile sistematik veri toplanmasının sosyal eğilimleri anlama, tahmin ve analiz yapma, sosyal politika oluşturma ve değerlendirme açısından daha yararlı olacağını savunmuşlardır. 1960'lı yıllarda Amerika'da plansız olarak kendiliğinden gelişen bu durum sosyal göstergeler hareketi olarak bilinmektedir. Sosyal göstergeler hareketinde yer alan bir başka amaç ise ülkeler, bölgeler ve şehirler arasında karşılaştırma yapmaktır (van Kamp, 2003, s.10). Bu hareket sosyologları, ekonomistleri ve sosyal psikologları ayrıca, ulusal ve uluslararası düzeyde yönetim birimlerini kendi içinde barındırmaktadır (Yetim, 2001, s.46).

Sosyal göstergeler hareketinin 1970'li yıllarda ilerlemeye başlamasıyla araştırma alanları gelişmiş ve sosyal göstergelerin önemli addedildiği konularda artış göstermekteydi (Gasteyer ve Flora, 1999). Bognar (2005)'e göre sosyal göstergeler hareketinin oluşumundan belli bir süre sonra bu araştırma alanı problem tanımlama, konu seçimi ve veri toplama konularında genel bir kriteri olmayan, kavramsal yaklaşım, yöntem ve hedeflerinde ciddi farklılıkları bünyesinde barındıran geniş bir alan haline almıştır. Bu durumun bir sonucu olarak akabinde bir bölünme yaşanmıştır. İşte yeni oluşan bu alanlardan bir tanesi de yaşam kalitesi araştırmasıdır. Yaşam kalitesi araştırma hareketi genel olarak ya da bireylerin yaşamıyla ilgili belirli alanların refahını açıklamaya çalışan 'yaşam kalitesi indeksleri' ile ilgilenmektedir. Sirgy vd. (2006)'nde yer alan çalışmasında A.L. Ferriss'e göre, sosyal göstergeler ve yaşam kalitesi araştırmalarının yayınlanması ciddi olarak 1974 yılında *Social Indicators Research* Cilt.1, Sayı.1 ile gerçekleşmiştir. 1979 yılında ise yaşam kalitesi ilk defa *Sociological Abstracts*'ta sosyolojik araştırmalarda bir kategori olarak yer almıştır.

Sosyal göstergeler hareketi içerisinde odak noktası olan sosyal göstergeler birçok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Sosyal göstergeler yazınında bir klasik olarak nitelendirilen çalışmasında Bauer (1966) sosyal göstergeleri, nerede olduğumuzu ve amaçlarımız doğrultusunda nereye gitmekte olduğumuzu ölçmeye yarayan istatistik veriler ve diğer bütün kanıtlar olarak açıklanmaktadır (akt. Öner, 2005, s.53). Hoffenberg (1970)'e göre,

sosyal göstergeler sosyal sistemin performansını ölçme yolları iken Sheldon ve Freeman (1970), sosyal göstergeleri karşılaştırmalarda bulunmayı sağlayan uzun dönemli eğilimlerin yanı sıra kısa dönemde meydana gelen olağanüstü dalgalanmaları da ortaya koyan zaman serileri olarak tanımlamıştır (akt. Yetim, 2001, s.44). Konuyla ilgili karşılaştırmalı bir tanım yapan Zapf (2000)'a göre sosyal göstergeler sosyal istatistiklerden öte başka bir şey değildir. Ancak, yazara göre sosyal istatistikler girdileri değil çıktılarını ölçmek, bürokratik faaliyetleri değil bireysel refahtan bahsetmek, değişim hakkında örneğin zaman serisi halinde bilgi vermek, teorik bağlam içinde formüle edilmek gibi bazı hususlarda normal istatistiklerden ayrılmaktadır. Diener ve Suh (1997)'ye göre sosyal göstergeler, bahsi geçen kültürel ya da coğrafi birimde yer alan bireylerin objektif koşullarını yansıtan toplumsal ölçümlerdir. Yazarlara göre sosyal göstergelerin ayırt edici özelliği bireylerin sosyal çevreleriyle ilgili subjektif algılamalarından öte, objektif, nicel istatistiklere dayanmakta olmasıdır. Bu bağlamda sosyal göstergelerin kavramsal şemsiyesi altında ekoloji, insan hakları, refah, eğitim, sağlık gibi çok sayıda toplumsal alanı temsil eden göstergeler yer almaktadır.

Sosyal göstergeler hareketi ile ortaya çıkan bir diğer gelişme hükümetlerin 1970'lerden bu yana sistematik bir şekilde sosyal raporlar yayınlaması olmuştur. Sosyal raporlar tüketim, eğitim, konut ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda veriler içerirken sosyal değişim ve sosyal eğilimlerle ilgili istatistik ve analizler de içermektedir (Bognar, 2005, s.561). Sirgy vd. (2006)'nde yer alan çalışmasında A.L. Ferriss, sosyal göstergeler hareketini sadece istatistiksel zaman serilerini değil aynı zamanda eğilimleri ve toplumsal güçler arasındaki bağları da analiz eden sosyal raporları içerdiğini belirtmiştir. Zapf (1977)' a göre sosyal raporlar pek çok sayıda sosyal göstergeye dayanarak toplumsal yapı ve süreçler hakkında bilgi sağlamakta ve uygulanması düşünülen bir politika öncesi genel veya sektörel koşulları ortaya koymaktadır (akt. Yetim, 2001, s.47).

Türksever (2001) çalışmasında çeşitli ülkelerde bu dönem içinde ya da daha sonrasında periyodik olarak yayınlanan sosyal rapor örneklerini vermiştir. Örneğin, İngiltere'de Central Statistical Office tarafından 1970 yılından itibaren yılda bir kere *Social Trends*, Fransa'da Institute Nationale de la Statistique et des Economique tarafından 1973 yılından itibaren 3 yılda bir *Donnees Sociales*, Almanya'da Statistisches Bund tarafından 1983 yılından itibaren 2 yılda bir *Datenreport*, Avustralya'da Australian Bureau of Statistics tarafından 1994 yılından itibaren yılda bir kere *Social Trends* raporları yayınlanmaktadır (akt. Öner, 2005, s.56). Ülkemizde ise, ilk istatistik teşkilatı Cumhuriyet döneminde 1926 yılında kurulan Merkezi İstatistik Dairesidir. Merkezi İstatistik Dairesi 1962 yılında çıkartılan bir kanunla

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ismini almıştır. 2005 yılında çıkan başka bir kanunla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olarak ismi değişmiştir. Bu kurum her yıl düzenli olarak ekonomik, sosyal, demografik, kültür, sağlık, çevre, bilim ve teknoloji gibi birçok alanda istatistikler yayınlamaktadır.

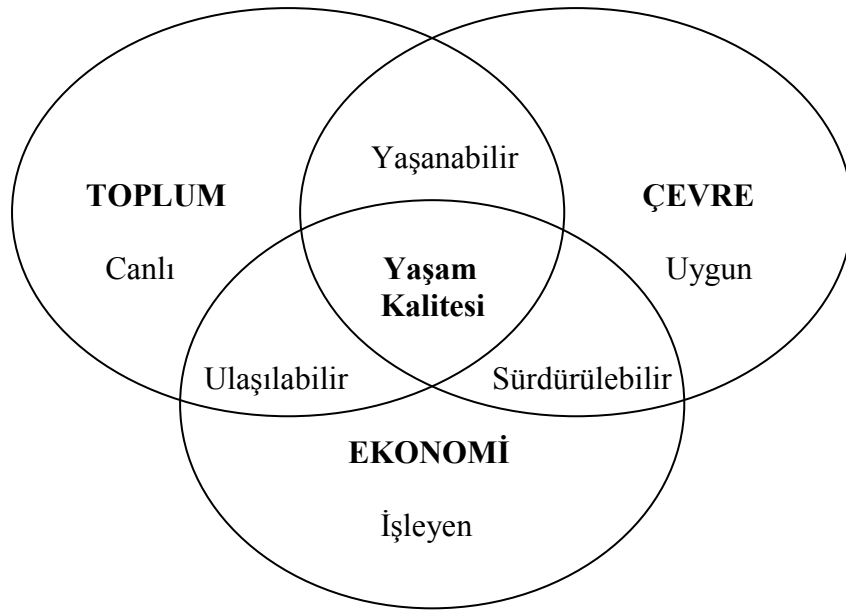
Önemli bir geçmişe sahip olan sosyal göstergeler, diğer göstergeler ile kıyaslandığında güçlü yönlerinin yanı sıra bazı zayıflıkları da bünyesinde barındırmaktadır. Diner ve Suh (1997) çalışmalarında sosyal göstergelerin güçlü ve zayıf yönlerini incelemiştir. Sosyal göstergelerin güçlü bir yanı objektif olmalarıdır. Objektif olmaktan kastedilen ölçümün büyük bir hassalıkla yapılması ve ölçüm hatasının çok küçük olması ile kavramın birçok kişi tarafından aynı şekilde algılanmasıdır. Sosyal göstergeler bireysel algılamalara dayanmaksızın kolay bir şekilde tanımlanmakta ve ölçülmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak araştırmacılara ülkeler, bölgeler, demografik sektörler ve zamanlar arasında karşılaştırma imkânı sağlamaktadır. İkinci güçlü özellik ise, sosyal göstergelerin topluma ilişkin normatif fikirleri yansıtmasıdır. Örneğin, bir toplumda bireyler genellikle suçun yokluğunu ve temiz havanın varlığını istemektedir. Bir diğer güçlü özelliği ise çeşitli yaşam alanlarına ilişkin ölçümler yaparak sadece ekonomik kıstaslara bağlı kalındığında yeterince yansıtılamayacak insan hakları, çevre kirliliği gibi toplumsal özellikleri yakalamasıdır.

Sosyal göstergeler ile ilgili zayıf noktaların başında sosyal göstergelerin yanıltıcı olması gelmektedir. Örneğin gerçekleşen her ölü bebek doğumu yetkililere bildirilmemektedir, özellikle ev ortamında gerçekleşen doğumlarda, bu durum doğum kayıtlarının ve ondan türetilen diğer kayıtların yanıltıcı olmasını sağlamaktadır. Sosyal değişkenlerle ilgili diğer bir kısıt ise değişkenleri seçerken ve ölçerken hangi şeylerin harici ya da dâhili tutulacağına subjektif kararların kaçınılmaz rolü vardır. Örneğin ABD’de GSMH hesaplanırken gönüllü çalışanlar ve ev işi yapanlar bu ölçüme dâhil edilmemektedir. Bu konuda önemli olan bir diğer husus ise hangi değişkenlerin seçileceği ve nasıl ağırlık verileceğinin araştırmacılar arasında sürekli fikir ayrılıklarına sebep olmasıdır.

1.10.3. Çevresel Göstergeler

İnsan ekolojisi (human ecology), popülasyonların çevresel kaynaklarla olan ilişkisinde, araştırma ve karar vermeye yönelik kavramsal çerçeve ve yöntem sunan bilim dalıdır (Griffore ve Phenice, 2004, s.15). Shafer vd. (2000)’e göre, insan ekosistem yaklaşımı genel ekolojik modelden türetilen birey, aile, toplum, sosyal kurumlar, kültür, yapı çevresi ve doğal

çevre gibi biyofiziksel ve sosyal faktörlerin uyumlu bir şekilde hiyerarşik çerçeve içinde birbirine bağlı olmasına dayanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım birbiriyle etkileşim içinde olan birimler için yaşam kalitesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Toplumda sürdürülebilir ve iyi bir yaşam kalitesinin oluşması için bütün faktörler arasında dengenin sağlanması gerekmektedir, aksi takdirde toplum istenen optimum düzeye ulaşamayacaktır. Nitekim toplumun genelini kapsayan çevre, konut, ulaşım, sosyal hizmetler ve güvenlik gibi konularda oluşturulan kamu politika ve programları bütünleşmiş bir anlayışla ele alınmalıdır. Yazarlara göre Şekil 1.3’de yer alan bu model yaşam kalitesinin toplum, çevre ve ekonomi arasında süregelen etkileşimlerle ortaya çıkmakta göstermektedir. Ayrıca, toplumda yer alan bireyler, iletişim ve katılımı oluşturdukları sosyal destek ağını temsil ederken, toplumun fiziksel çevresel özellikleri bireylere sağlıklı yaşanabilir bir yer sunabilmelidir. Ayrıca toplum bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılarken adil ve dürüst davranılmalı, onlara aynı derecede ekonomik fırsatlar sunulmalıdır.

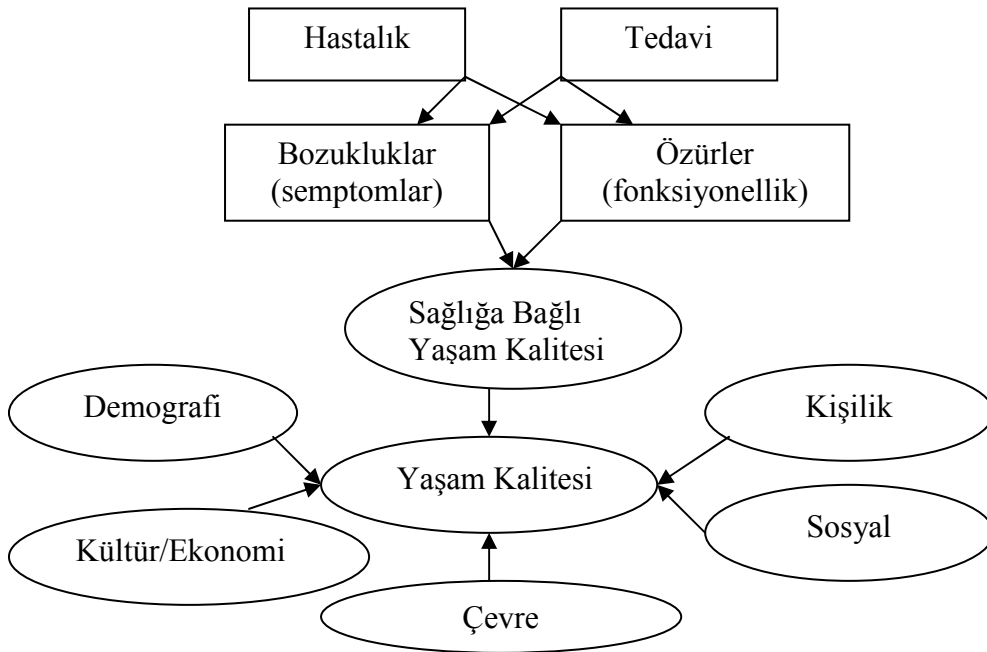
Şekil 1.3. İnsan Ekolojisi Yaklaşımına Göre Toplumsal Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Kavramsal Modeli, Kaynak: Shafer vd., 2000, s.169.

Aynı model Hancock vd., (1999) tarafından toplumsal düzeyde halk sağlığı ile ilgili göstergeleri açıklamada, üç kümenin kesiştiği yerde ‘sağlık’ ve üç kümeyi üstte ‘eğitim’, altta ‘yönetim’ yazan çember okun kapsayacağı şekilde ilavelerle birlikte kullanılmıştır. Yazarlara göre uzun yıllar test edilip geliştirilmiş ve resmi raporlarda (örn. Royal Commission on the Future of the Toronto Waterfront, 1992) yer almış olan bu model toplumsal sürdürülebilirlik, iyi olma ve yaşam kalitesi için temel dayanak olan ‘üçayaklı tabure’nin yani ekonomi, toplum ve çevrenin önemini vurgulamakta ve göstergeler için temel çerçeve niteliği taşımaktadır.

Yapılan çalışmalarda çevresel göstergeler olarak hava, atmosfer ve iklim (örn., sera gazı emisyonları), enerji (birincil enerji üretimi, yenilenebilir enerji kaynakları tüketimi), biyolojik çeşitlilik (korunan alanlar, tehdit altındaki türler) gibi başlıklar altında yer alan çeşitli göstergeler kullanılmaktadır (ÇED, 2008).

1.10.4. Sağlık Göstergeleri

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşam kalitesini, bireylerin kültürel bağlamları içindeki yaşamlarını ve yaşamlarındaki değer sistemlerini ve hedeflerini, standartlarını, ilgilerini algılamaları” olarak tanımlamaktadır (akt. Oktik, 2004, s.68). Genel anlamıyla yaşam kalitesi iyilik halinin bir derecesi olarak tanımlanırken, sağlığa bağlı yaşam kalitesi (Health related Quality of Life – HrQoL) ise kişinin sağlık durumunu göstermekten daha geniş bir perspektifi işaret etmektedir ve Revicki, (1989)’ye göre bir hastalık veya tedaviyle bağlantılı olan fiziksel, duygusal ve sosyal öğeleri kapsayan çok boyutlu bir kavramdır (akt. Öksüz ve Malhan, 2005, s.22). Yaşam kalitesi ve sağlığa bağlı yaşam kalitesini etkileyen faktörler Şekil 1.4’de görülmektedir.

Şekil 1.4. Yaşam Kalitesi ve Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler
Kaynak: Öksüz ve Malhan, 2005, s. 30.

Sağlıkla bağlı yaşam kalitesi bütüncül olarak yaşam kalitesinin bir alt bileşenidir ve iki kavram birbirleriyle yakından ilişkili olmaktadır. Genel kabul gören sınıflamaya göre sağlığa bağlı yaşam kalitesi boyutları doğrudan bireyin sağlığı ile ilgili kısımlarını içermektedir (Eser,

2004, s.4). Sağlıkla bağlı yaşam kalitesi bir bütün olarak yaşam kalitesinin ve belirleyicilerinin, gerek bedensel gerekse ruhsal sağlığı etkilediği açıklıkla gösterilmiş olan yönlerini kapsamaktadır (Eser, 2006, s.1).

Yapılan çalışmalarda sağlık göstergeleri olarak anne ölüm oranı, bebek ölüm oranı, yaşam beklentisi, beş yaşın altındaki ocuk ölüm oranı (Acar Bolat ve Lorc, 2007), kişi başına düşen doktor ve hemşire sayısı gibi göstergeler kullanılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE YAŞAM KALİTESİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Eğitimde Yaşam Kalitesi

Öğrencileri akademik, sosyal ve toplumsal yönden hayata hazırlayan, onlara bir takım yeteneklerin yanı sıra belirli değerleri yüklemeyi amaçlayan eğitim kurumları olan okullar, öğrencilerin hayatında yadsınamaz bir öneme sahiptir. Skinner (1987)'ye göre okullar, ergenlerin kişisel inançlarını, eğitimsel ve mesleki hedeflerini geliştirmeye başladıkları sosyal birer arenadır (akt. Karatzias vd., 2002, s.33). Aileler, öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler arasında, okulların, çocukların öğrenmelerini maksimum düzeye yükselten ve öğrencilerin mutlu ve güvende hissettikleri, öğretmenlerinden ve öğrendiklerinden tatmin oldukları yerler olması gerektiği konusunda görüş birliği vardır (Sarı, 2007, s.70).

Öğrenciler zamanlarının büyük bir bölümünü okulda geçirmektedir. *Life in Classrooms* isimli araştırmasıyla Jackson (1968), öğrencilerin ilköğretimi bitirene kadar okulda yaklaşık olarak 7,000 saat geçirdiğini, *Fifteen Thousand Hours: Secondary Schools and Their Effects on Children* isimli araştırmasıyla Rutter vd. (1979) ise, liseden mezun olan öğrencilerin okulda yaklaşık olarak 15,000 saat geçirdiğini belirtmişlerdir (akt. Roberts ve Clifton, 1991, s.21). Okul yaşamı öğrencilerin hayatının büyük bir kısmını işgal etmesinden ötürü öğrenciler açısından okulların, bulunmak zorunda oldukları bir yer olmaktan ziyade bulunmak istedikleri bir yer olması gerekmektedir (Joseph, 1997, s.12).

Okulda geçirdikleri zaman boyunca derslere ve çeşitli faaliyetlere iştirak eden, arkadaşları öğretmenleri ve yöneticileri ile etkileşim içinde olan öğrenciler, bu süre içinde deneyimledikleri okul yaşantısına göre okula karşı olumlu ya da olumsuz davranış ve tutum geliştirmektedirler. Jackson (1968)'a göre eğitimciler ve sosyal araştırmacılar öğrencilerin okul yaşantısına karşı olumlu davranış geliştirmesini önemli bir çıktı olarak nitelendirmektedirler (akt. Joseph, 1997, s.12). Nitekim bu durum ülkelerin eğitimle ilgili politika ve hedeflerinde yer almaktadır. Örneğin, Avustralya'da eğitim için ulusal hedefler belirleyen bir kurumun (Ministerial Council on Education, Employment, Training and Youth Affairs (MCEETYA), 1999) yayınladığı bildiri de olumlu okul yaşamının önemine değinilerek, "eğitimin, destekleyici ve besleyici bir ortam sağlayarak öğrencilerin özsaygı, öğrenmek için heyecan duyma ve gelecek için iyimser olmalarına katkıda bulunması

gerektiği” belirtilmiştir (Mok ve Flynn, 2002, s.296–297). Farklı araştırmacılar tarafından çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalar bu konuya verilen hassasiyeti göstermektedir. Örneğin okul yaşamıyla ilgili yaptıkları çalışmada Williams ve Batten (1981) daha mutlu, daha istekli, daha ilgili olan öğrencilerin, diğer tüm unsurlar sabitken, diğer öğrencilere göre daha iyi öğrendiklerini ve yapılan testlerde muhtemelen daha başarılı olduklarını ortaya koymuşlardır (akt. Roberts ve Clifton, 1991, s.20). Yapılan araştırmalar da yüksek düzeyde okul memnuniyetinin eğitimsel değerleri kabul etme, okula bağlılık (Wehlage vd., 1989, Goodenow ve Grady, 1992), öğrenmek için yüksek motivasyon geliştirme (Keys ve Fernandes, 1993) ile pozitif ilişki gösterdiği bulunmuştur, ayrıca bu durum düşük düzeyde okulu bırakma oranlarıyla da ilişkili (Ekstrom vd., 1986; Okun vd., 1986) olmaktadır (akt. Karatzias vd., 2002, s.34). Tam tersi olarak, düşük düzeyde okul memnuniyetinin ise davranışsal problemler, düşük başarı (Baker, 1998) ve okula yabancılaşma (Fine, 1986) ile negatif ilişki gösterdiği bulunmuştur (akt. Karatzias vd., 2002, s.34).

Öğrencilerin deneyimledikleri okul yaşantısının önemli bir çıktı olarak atfedildiği ve ayrıca bu çıktının gerekli yerlerde kullanılmamasının ciddi bir şekilde eleştirildiği diğer bir boyut ise eğitim yönetimi, eğitim ile ilgili göstergeler ve eğitim sisteminin değerlendirilmesi konularını kapsayan alandır. Bu alanda yapılan çalışmalarda genellikle okulların finans, nüfus, kayıt, standart başarı, sınav kazanma oranı ve bunun gibi kolaylıkla toplanabilen veya ölçülebilen nicel verileri kullanılmakta, yönetici ve öğretmenlerin fikirlerine başvurulup, öğrencilerin sadece öğrenip öğrenmedikleri veya başarılarında bir gelişme olup olmadığının sorgulanmakta olduğu bir yol izlenmektedir (Yılmaz, 2005, s.1). Ancak araştırmacılar bu duruma şiddetle karşı çıkmakta, eğitim ile ilgili yapılan başarı ölçümü, kalite iyileştirme süreci gibi çalışmalarda belirtilen verilerin yanı sıra öğrencilerin okul yaşamıyla ilgili deneyimledikleri ve yaptıkları öznel değerlendirmelerin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedirler. Örneğin, Karatzias vd. (2001) İskoçya’da yer alan ortaokullarda performans göstergelerine dayanan ölçüm aracı geliştirme çalışmasında, eğitim ile ilgili performans göstergelerinin birçoğunda öğrencilerin kendi okullarıyla ilgili görüşlerinin alınmamasını ve bunun yerine öğretmenlerden bilgi toplayarak “yetişkin merkezli” değerlendirme yapılmasını eleştirmekte ve geliştirmiş oldukları yeni ölçekte öğrencilerin okul yaşam kalitesine ve okul memnuniyetine yer vermektedir. Kottkamp vd. (1987)’nin belirttiği gibi öğrencilerini görmezden gelen bir okul ortamı kavramı seçmenleri düşünmeden politika yapmaya benzemektedir (Roberts ve Clifton, 1991, s.20).

Benzer şekilde konuya eleştirel bakış açısıyla yaklaşarak, 1970'ler ve 1980'lerde kalite ve öz bakımından düşüşte olan Amerikan eğitim sistemini *The Quality of School Life: Assesing Student Satisfaction* isimli doktora çalışmasında irdeleyen Bess (1994), o dönemde Amerikan eyaletlerinin kendi eğitimleriyle ilgili mevcut durumlarını ortaya koyma, eğitim sistemini değiştirme ve geliştirme amacıyla hazırladıkları rapor ve tavsiyelerin birçoğunda yetişkinlerin fikir ve amaçlarından bahsedildiğini, çok az bir kısmında öğrencilerden ve fikirlerinden bahsedildiğini, ifade etmektedir. Bess (1994) çalışmasında, toplam kalite yönetimine değinerek eğitim sistemine uygulanabilir olduğunu savunmakta ve bu açıdan yapılan reform çalışmalarına, karar verme ve değişim süreçlerine eğitimin esas müşterisi olan öğrencilerin mutlaka dâhil edilmelerini, onların okul yaşamının içinde olmalarından kaynaklanan memnuniyet ve memnuniyetsizliğin ölçülmesini, öğrencilerin beklentilerini ve bu beklentilerin karşılanma düzeyinin saptanmasını, öğrenci deneyiminin kalitesini ve bu deneyimin boyutlarından memnun olup olmadığının irdelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıda bahsi geçen sebeplerden ötürü, gerek mikro düzeyde öğrencilerin eğitim hayatındaki önemi, gerekse makro düzeyde eğitim sistemi için önemli bir veri teşkil etmesi açısından öğretmenler, idareciler ve eğitim sistemiyle ilgili çalışan kimseler öğrencilerin okul yaşamına dair fikirlerini, okul yaşam kalitesini ve okul memnuniyetini sistematik bir şekilde ölçmeli ve değerlendirmelidirler.

2.1.1. Okul Yaşam Kalitesi (QSL)

Okul yaşam kalitesi kavramı daha genel bir anlam taşıyan yaşam kalitesi kavramına dayanmaktadır (Linnakylä ve Brunell, 1996, s.205). Öğrencilerin iyilik hallerinin bir göstergesi olarak kullanılan okul yaşam kalitesi (Anderson, 1982) okulla ilgili faktörler ve eğitimsel deneyimler tarafından belirlenen ve öğrencilerin okul yaşamına dâhil olmaları ve okul ortamıyla bütünleşmelerinden kaynaklanan bir genel iyi olma hali olarak tanımlanabilmektedir (akt. Karatzias vd., 2002, s.33). Mok ve Flynn (2002)'a göre okul yaşam kalitesi öğrencilerin okulda bireysel ve deneyimsel yönden genel iyi olma halini ve öğrencilerin günlük okul yaşamına karşı memnuniyet düzeyini yansıtmaktadır.

Yazında okul yaşam kalitesi (QSL)'nden ilk bahseden araştırmacılar Epstein ve Mcpartland (1976)'dır ve araştırmacılara göre kavram üç boyuta sahiptir: 1) Öğretmenlere Karşı Tutum, 2) Okul İşlerine Karşı Bağlılık, 3) Okul Memnuniyeti (akt. Kong, 2008, s, 112). İlk boyut, öğrenci – öğretmen ilişkisindeki öğrencinin kalite algısına dayanmaktadır (Joseph,

1997, s. 10). Schmidt ve Lunenburg (1989) ve Schmidt (1992)'ye göre, öğrenci – öğretmen ilişkisi öğrencilerin okul prosedürlerini algılamasında, eğitim hedeflerini kabul etmesinde, okul içindeki ve dışındaki otoriteye karşı tutumlarında önemli bir unsur teşkil etmektedir (akt. Yılmaz, 2005, s. 3). İkinci boyut, öğrencilerin okulda kendilerine verilen görev ve ödevler gibi işlere karşı olan ilgi düzeyidir (Kong, 2008, s.112). Schmidt ve Lunenburg (1989) ve Schmidt (1992)'ye göre, okul ödevlerini ve projelerini ilginç ve önemli bulan öğrenciler gerçekleri ve kavramları daha net bir şekilde öğrenmekte ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirebilmektedir (akt. Yılmaz, 2005, s.3). Üçüncü ve son boyut ise, öğrencilerin okula karşı duydukları genel hissedışıdır (Joseph, 1997, s.10). Okul yaşamlarını değerlendirmede olumlu tutumlara sahip olan öğrencilerin sosyal kabul yönlerinde ve diğer öğrencilere okul ortamında yardım etme konusunda daha iyi oldukları düşünülmektedir (akt. Yılmaz, 2005, s.2–3). Okul memnuniyeti, okul yaşam kalitesinin bilişsel değerlendirmesidir (Huebner, 1994) ve öznel bir yapı olarak (Baker, 1998) var olmaktadır (akt. Karatzias vd., 2002, s.34).

Okul yaşam kalitesini Epstein ve Mcpartland (1976) gibi genel yaşam kalitesinin boyutlarından yararlanarak inceleyen diğer araştırmacılar ise Williams ve Batten (1981)'dir (akt. Williams ve Roey, 1996, s.194). Araştırmacıların okul yaşam kalitesi ölçeği: 1) Genel Duygu, 2) Negatif Duygu, 3) Statü, 4) Kimlik, 5) Öğretmenler ve 6) Firstlar olmak üzere altı boyuttan oluşmaktadır (akt. Gil, 1996, s.223–224). İlk boyut okula karşı genel olumlu duygu hissine, ikinci boyut okula karşı genel olumsuz duygu hissine, üçüncü boyut öğrencinin okulda kendini ne kadar değerli ve önemli hissettiğine, dördüncü boyut öğrencinin kendiyile ilgili farkındalık düzeyine, beşinci boyut öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimin kalitesine, altıncı boyut eğitimin kendi yaşam deneyimine olan katkısının algısına dayanmaktadır. Farklı araştırmacılar tarafından kullanılan bu ölçeğin birçok ülkede (örn., Avustralya, İspanya, Finlandiya, İsveç, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri vb.) geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (Sarı, 2007, s.74).

Karatzias vd. (2001), İskoçya'da yer alan ortaokullarda performans göstergelerine dayanan ölçüm aracı geliştirme çalışmasında, okul yaşam kalitesi göstergeleri olarak: 1) Müfredat, 2) Başarı, 3) Öğretim Yöntemleri, 4) Öğretim Stilleri, 5) Öğrenme, 6) Kişisel İhtiyaçlar, 7) Değerlendirme, 8) Okulun Değerler Sistemi, 9) Bireylerin Değerler Sistemi, 10) Destek, 11) Kariyer, 12) İlişkiler, 13) Nesnel Çevresel Faktörler ve 14) Öznel Çevresel faktörleri ele almıştır.

Ülkemizde ise Sarı (2007), yapmış olduğu doktora çalışmasında Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği (OYKÖ)'ni geliştirmiştir. Ölçek: 1) Okula Yönelik Duygular (olumlu ve olumsuz duygu), 2) Okul Yönetimi, 3) Öğretmen-Öğrenci İletişimi, 4) Öğrenci-Öğrenci İletişimi, 5) Statü ve 6) Sosyal Etkinlikler olmak üzere altı boyuta sahiptir.

Kong (2008)'e göre, yapılan önceki çalışmalar okul yaşam kalitesinin: 1) öğrencinin cinsiyet, sınıf gibi geçmiş özellikleriyle (Karatzias vd, 2002; Malin ve Linnakyla, 2001), 2) başarıma sorumluluğu algısı, özsaygı, kontrol odağı, duygusallık ve eğitimsel hedefler gibi kişisel özellikleriyle (Karatzias vd., 2002; Malin ve Linnakyla, 2001; Wolf vd., 1981) ve 3) sınıf ortamı deneyimi (Mok ve Flynn, 2002) ile ilgili olduğunu göstermektedir.

2.1.2. Üniversite Yaşam Kalitesi (QCL)

Eğitim alanında yapılan yaşam kalitesi çalışmalarının bir kısmı da, karmaşık fonksiyonlara sahip ancak en önemli görevinin öğrencileri yetiştirmek olduğu varsayılan, yüksek öğretim kurumları olan üniversitelerde gerçekleştirilmektedir. Her ne kadar üniversite yöneticileri ve çalışanları, öğrencilerin üniversite yaşamı içinde oluşan akademik, sosyal, barınma ve beslenme gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamayı ve öğrencilere sunulan imkân ve hizmetlerden öğrencilerin memnuniyet duymasını stratejik plan ve misyonlarının bir parçası olarak görseler de, üniversitelerin öğrencilerin yaşam kalitesini ölçmek için sistematik olarak kullandıkları genel bir ölçüm aracı bulunmamaktadır. Böyle bir ölçüm aracının bulunmayışı üniversitelerin kendi içindeki gelişimlerini takip etmesi ve konumlarını başka (rakip) üniversiteler ile karşılaştırma olanağını da engellemektedir.

Üniversite yaşam kalitesinin ölçülmesini gerekli kılan diğer bir husus ise, üniversite yaşamına yönelik memnuniyet duyan her öğrencinin üniversiteye karşı destekleyici davranışlar geliştirmesidir. Örneğin, öğrencinin ailesine, arkadaşlarına ve genel anlamda yakın çevresine olumlu referansta bulunarak üniversite hakkında direkt bilgisi olmayan kişiler için fikir lideri olması (Roberts ve Clifton,1992, s.114) ve böylelikle üniversite imajına katkıda bulunmasıdır. Ayrıca, öğrencilerin destekleyici davranışları sadece üniversitede okudukları zamanla kısıtlı olmayıp, mezun olduktan sonrada devam etmektedir. Bu açıdan üniversiteler birer eğitim kurumu olarak öğrencilerinin üniversite yaşam kalitelerini sistematik bir şekilde ölçmeli ve değerlendirmelidirler.

Konuyla ilgili yazın incelendiğinde üniversite öğrencilerini konu alan farklı yapıda yaşam kalitesi araştırmaları olduğu gör÷lmektedir. Bu çalışmalar sınıflandırıldığında birinci kategoride üniversite öğrencilerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumu ile kişilik, sağlık ve çevre gibi faktörlerin ilişkisini inceleyen çalışmalar yer almaktadır (Sirgy vd., 2007, s.343), bu araştırmalar Tablo 2.1’de gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesinin ve Yaşam Doyumunun Çeşitli Faktörlerle İlişisini İnceleyen Çalışmalar

Araştırmacı	Araştırmanın Örneklemi	Araştırmanın Amacı	Araştırmada Kullanılan Ölçekler	Araştırmanın Bulguları
Matheny vd., (2002)	172 üniversite öğrencisi, Türkiye ve 225 üniversite öğrencisi, Amerika	Türk ve Amerikan üniversite öğrencilerinde başa çıkma, algılanan stres ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmak	a) Coping Resources Inventory for Stres (CRIS; Matheny vd., 1987) b) Perceived Stres Scale (PSS; Cohen vd., 1983) c) Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener vd., 1985)	Katılımcılar algılanan stres ile yaşam doyumunda fark göstermezken, başa çıkmada anlamlı olarak fark göstermişlerdir
Cha, (2003)	350 üniversite öğrencisi, Kore	Batı toplumundan oldukça farklı olan bir toplumda öz saygı, kolektif öz saygı ve iyimserlik gibi kişilik değişkenlerinin yaşam doyumu, olumlu duygu ve olumsuz duyguyu ne kadar açıkladığını ortaya koymak	a) Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener vd., 1985) b) Affective Well Being; katılımcılara ne kadar sıklıkla olumlu ve olumsuz duygu hissettikleri sorulur c) Self – Rating Scale (SRS; Fleming ve Courtney, 1984) d) The Korean Collective Self – Esteem Scale (KCSES; Kim, 1994) e) Life Orientation Test (LOT – R; Scheier vd., 1994)	Araştırmada yer alan tüm kişilik değişkenleri yaşam doyumu, olumlu duygu ve olumsuz duygu ile makul düzeyde ilişkilidir. İyimserlik yaşam doyumunun en güçlü kestirimcisi iken iyimserlik ve kolektif öz saygı eşit derecede olumlu duygunun kestirimcisidir. Olumsuz duygunun kestirimcisi ise öz saygıdır.
Vaez vd., (2004)	1997 üniversite öğrencisi ve aynı yaşta olan 947 çalışan kişi, İsveç	Üniversite öğrencileri ile çalışan akranları arasındaki algılanan yaşam kalitesini ve kişisel bildirimine dayanan sağlık düzeylerini karşılaştırmak ve iki değişken arasındaki korelasyonun varlığını belirlemek	a) Perceived Quality of Life; katılımcıların algıladıkları yaşam kalitesine göre kendilerini merdiven tarzı ölçekte konumlandırır b) Health Status; katılımcılar genel olarak sağlık durumlarını derecelendirir	Hem kız hem erkek üniversite öğrencileri çalışan akranlarına göre daha düşük yaşam kalitesi ve kişisel bildirimine dayanan sağlık düzeyi belirtmişlerdir Ayrıca iki değişken arasında yüksek düzeyde korelasyon vardır

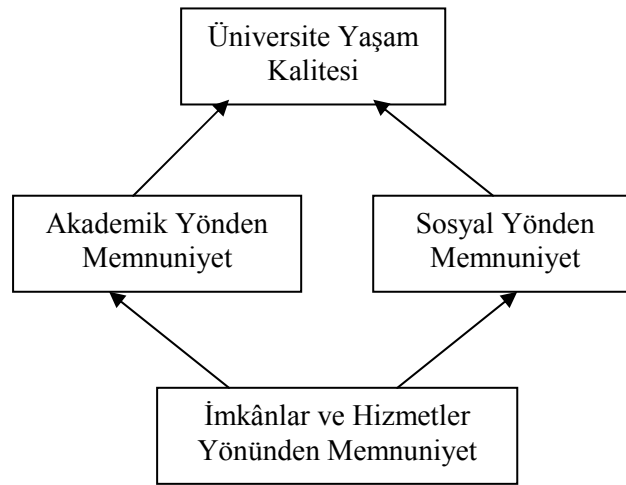
Araştırmacı	Araştırmanın Örneklemi	Araştırmanın Amacı	Araştırmada Kullanılan Ölçekler	Araştırmanın Bulguları
Yetim, (2003)	388 üniversite öğrencisi ve 308 öğretim görevlisi, Türkiye	Bireylerin farklı kültürel alt yapılardan gelip, birbiriyle etkileşim içinde olduğu durumlarda bireysellik/kolektivizm, öz saygı ve egemenlik duygusu kestirimcilerinin yaşam doyumunu açıklayıp açıklamadığını ortaya çıkarmak	a) Individualism/ Collectivism Scale (INDCOL; Hui, 1988, Türkçe uyarlaması Göregenli, 1995) b) Global Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965, Türkçe uyarlaması Cuhadaroğlu, 1986) c) Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener vd., 1985) Türkçe uyarlaması Yetim, 1991)	Bireysellik yüksek yaşam doyumunu kestirimcisiyken, kolektivizm düşük yaşam doyumunu kestirimcisidir. Ayrıca, öz saygı ve egemenlik duygusu da yüksek yaşam doyumunu kestirimcisidir. Araştırmada üniversite yaşamının erkek üniversite öğrencilerine özerklik ve bağımsızlık kazandırdığı ortaya çıkmıştır
Chow, (2005)	315 üniversite öğrencisi, Kanada	Kanada Prairie şehrindeki üniversite öğrencileri arasında yaşam doyumunu belirleyen faktörleri ortaya çıkarmak	a) Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener vd., 1985) b) Eğitim, arkadaşlık gibi farklı yaşam alanlarından tatmini ölçen 21 madde	Katılımcılar en çok anneleri ile olan ilişkilerinden, yaşam çevresinden, yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerden tatmin olmaktadır
Libran, (2006)	368 üniversite öğrencisi, İspanya	Dışa dönüklük ve nevrozizm gibi iki kişilik boyutunun öznel iyi olmayı nasıl açıkladığını ortaya çıkarmak	a) Eysenck Personality Questionnaire – Revised (EPQ – R; Eysenck vd., 1985) b) Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener vd., 1985) c) Positive and Negative Affect Scale (PANAS; Watson vd., 1988)	Dışa dönüklük öznel iyi olmayı %8 oranında açıklarken, nevrozizm öznel iyi olmayı %44 oranında açıklamaktadır

İkinci kategoride yer alan çalışmalar ise çeşitli araştırmacılar (örn., Bloom vd., 1956; 1971; Roberts ve Clifton, 1992; Witmer ve Sweeney, 1992; Disch vd., 2000; Maggino ve Schifini D'Andre, 2003) tarafından özellikle üniversite öğrencilerine uyarlanmış iyi olma çalışmalarıdır (akt. Sirgy vd., 2007, s.344). Örneğin, Disch vd. (2000)'nin geliştirdiği "Student Quality of Life and Satisfaction (SQOLAS)" ölçeği öğrencilerin kaygıları ve iyi olmalarıyla doğrudan ilgili olan: 1) Uyuşturucu ve Alkol Tüketimi, 2) Sosyal ve Cinsel Davranışlar, 3) Zaman Kullanımı, 4) Tüketim ve Finans Konuları, 5) Fiziksel ve Ruhsal Konular, 6) Çok Kültürlülük ve Cinsiyet Konuları, 7) Öğrenme Tarzları, 8) Kariyer ve İstihdam Konuları, 9) Suç ve Şiddet Konuları ve 10) Yaşam Konuları olmak üzere on boyut içermektedir. Bir başka örnek ise, Maggino ve Schifini D'Andrea (2003)'nin, yaptığı çalışmadır, araştırmacıların geliştirdikleri ölçek: 1) Çalışmaya Yönelik Motivasyon, 2) Okul Performansı ve 3) Yaşam Alanlarından Doyum olmak üzere üç boyut içermektedir (akt. Sirgy vd., 2007, s.344). Roberts ve Clifton (1992) ise çalışmalarında Williams ve Batten (1981)'in geliştirmiş olduğu okul yaşam kalitesi ölçeğini üniversite öğrencilerine uyarlamıştır.

Üçüncü ve son kategoride yer alan araştırmalar ise, teorik yapısını öznel iyi olma üzerine temellendiren, doyum alanı olarak üniversite yaşam alanını ele alan ve öğrencilerin üniversite yaşam kalitesine odaklanan çalışmalardır. Bu kategoride sırasıyla Sirgy vd. (2007), Yu ve Lee (2008) ve son olarak Yu ve Kim (2008)'in çalışmaları ele alınacaktır.

Bu kategorideki ilk örnek, Sirgy vd. (2007)'nin, *Quality of College Life (QCL) of Students: Developing and Validating a Measure of Well – Being* isimli çalışmasıdır. Araştırmacılar, yazında şu ana kadar üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesini ölçen geçerli bir ölçüm aracı olmadığını ve kendilerinin bunu gerçekleştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, üniversite yaşam kalitesini öznel iyi olmaya dayanarak temellendirmişlerdir (Yu ve Lee, 2008, s.269). Öznel iyi olmayı açıklayan *aşağıdan yukarı (bottom - up) kuramına* göre, yaşam doyumunu aile, iş, sağlık, sosyal ilişkiler gibi tüm yaşam alanlarından ve bu alanların alt alanlarından meydana gelen doyuma bağlı olmakta ve hiyerarşik olarak en üst sırada yer almaktadır. Belli bir yaşam alanındaki (örn, üniversite yaşamı) memnuniyet ise, onu oluşturan alt alanlardaki (örn., akademik yönden) memnuniyet tarafından etkilenmektedir (Sirgy vd., 2007, s.349). Araştırmacılar, öğrencilerin üniversitedeki yaşamlarından deneyimledikleri genel memnuniyet duygusunu üniversite yaşam kalitesi (Quality of College Life - QCL) olarak tanımlamış ve bu genel memnuniyet duygusunun, üniversitenin akademik yönü, sosyal yönü, imkânlar ve hizmetler yönünden süre

gelen memnuniyetten oluştuğunu belirtmişlerdir. Bu tanıma ilişkin kavramsal model Şekil 2.1' de yer almaktadır.

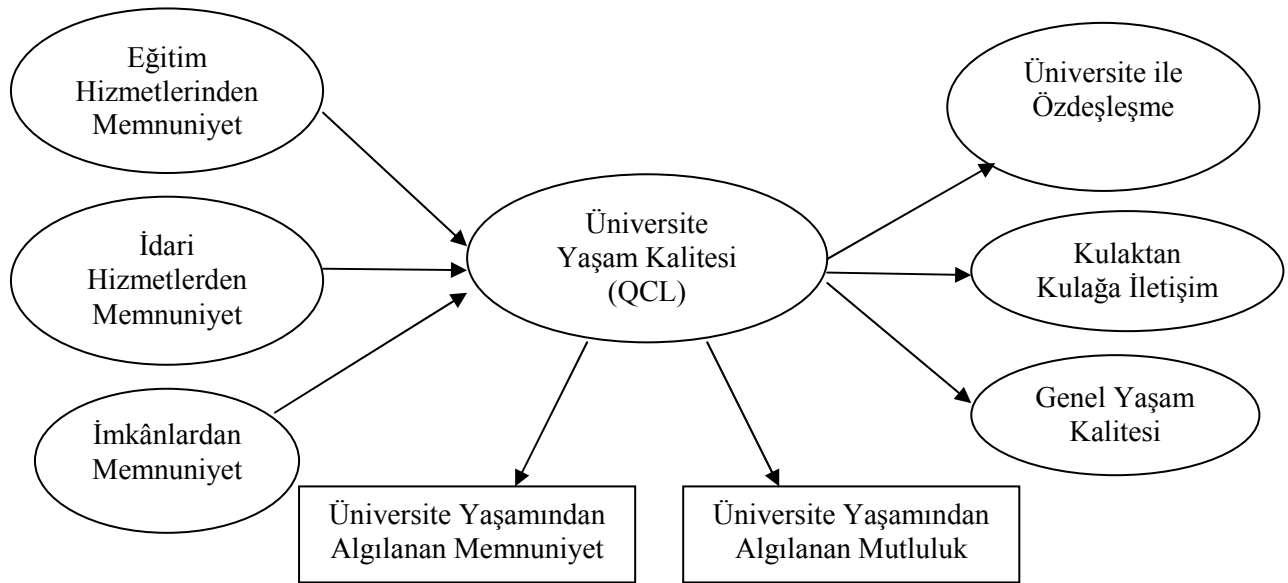

Şekil 2.1. Sirgy vd. (2007)'nin Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli
Kaynak: Sirgy vd., 2007, s.346.

Araştırmacılar ölçeği geliştirmeden önce 15 öğrenci ile birlikte odak grup çalışması yapmış, katılımcılara üniversite yaşamlarıyla ilgili genel hisleri hakkında bazı sorular yöneltilmişlerdir. Ayrıca, buradaki soruları yaşam kalitesi ölçeğinin kestirim geçerliliğini belirlemek için de kullanmışlardır. Anket çalışmasını farklı türde olan üç üniversitede kolayda örnekleme yöntemiyle 741 işletme öğrencisine uygulamışlardır. Araştırmacıların geliştirdikleri ölçek: 1) Akademik Yönden, 2) Sosyal Yönden, 3) İmkânlar ve Hizmetler Yönünden memnuniyet boyutlarını ve fakülleden, öğretim yöntemlerinden, sınıf çevresinden, ders yükünden, akademik itibardan, akademik çeşitlilikten, barınma hizmetlerinden, uluslar arası hizmet ve programlardan, dini hizmet ve programlardan, öğrenci kulüplerinden, üniversiteler arası atletizmden, eğlence faaliyetlerinden, kütüphane hizmetlerinden, ulaşım ve park hizmetlerinden, sağlık hizmetlerinden, kitapevinden, telekomünikasyondan ve eğlence merkezinden memnuniyet alt boyutlarını içermektedir.

İkinci olarak, Yu ve Lee (2008), *A Model of Quality of College Life (QCL) of Students in Korea* isimli çalışmada, Sirgy vd., (2007)'nin çalışmasından farklı olarak üniversite yaşam kalitesini (QCL), öznel iyi olmanın boyutlarından yararlanarak, bilişsel QCL ve duygusal QCL olarak yapılandırmış, üniversite hizmetlerini (eğitim hizmetleri, idari hizmetler ve imkanları) üniversite yaşam kalitesinin en önemli belirleyici olarak addetmiş, ayrıca üniversite yaşam kalitesinin öğrencilerin okula karşı davranışlarına olan etkisini

incelemişlerdir. Araştırmayı Kore'deki 228 işletme öğrencisiyle gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın kavramsal modeli Şekil 2.2'de gösterildiği gibidir.

Şekil 2.2. Yu ve Lee (2008)'nin Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli
Kaynak: Yu ve Lee, 2008, s. 341.

Araştırmacılar, üniversite yaşam kalitesinin (QCL) genel yaşam kalitesinin (QOL) bir alt alanı olduğunu, ihtiyaç ve memnuniyetten oluşan bilişsel boyut ile olumlu ve olumsuz duygudan oluşan duygusal boyut olmak üzere iki boyutun birleşimi olduğunu ifade etmişlerdir.

$$QCL = [Bilişsel QCL + Duygusal QCL] / 2$$

$$= [Üniversite yaşamındaki ihtiyaç ve memnuniyet + (PA-NA)] / 2$$

PA: Üniversite yaşam alanında deneyimlenen olumlu duygu

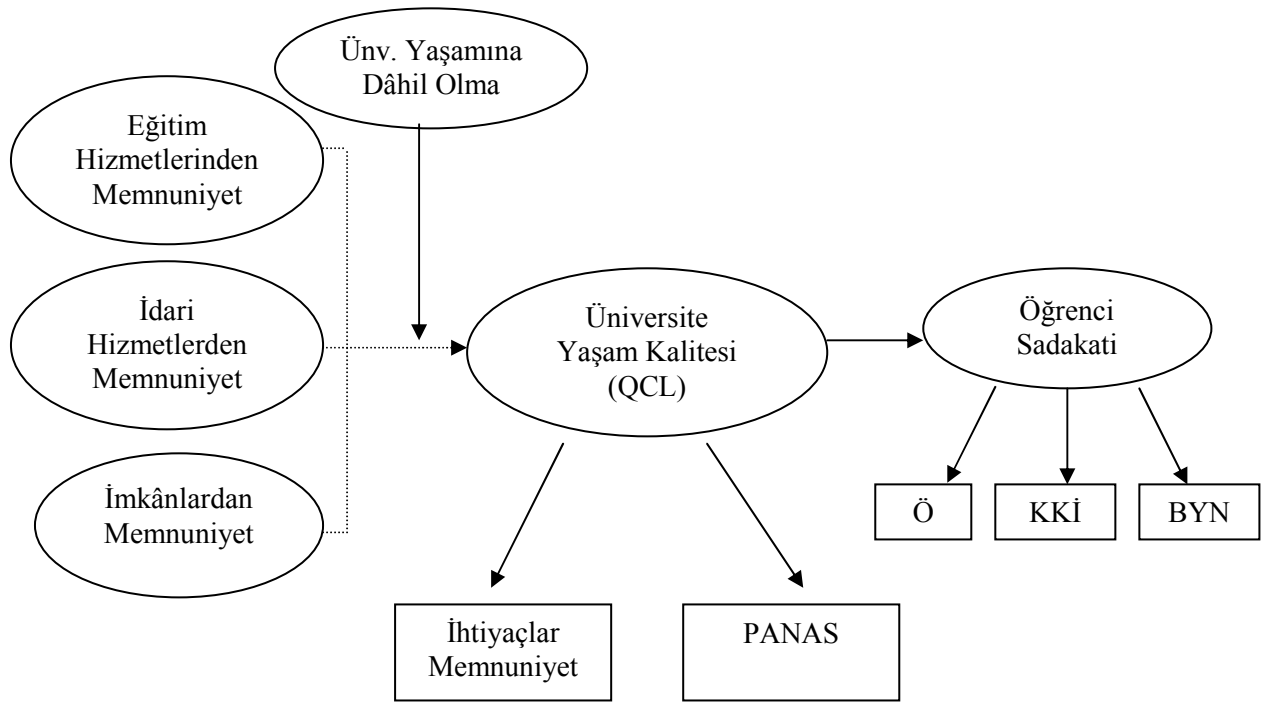
NA: Üniversite yaşam alanında deneyimlenen olumsuz duygu

Bilişsel boyutu ölçmek için Sirgy vd. (2001)'nin geliştirdiği: 1) Sağlık ve Güvenlik İhtiyaçları, 2) Ekonomik ve Ailevi İhtiyaçlar, 3) Sosyal İhtiyaçlar, 4) Saygı İhtiyaçları, 5) Kendini Gerçekleştirme İhtiyaçları, 6) Bilgi İhtiyaçları ve 7) Estetik İhtiyaçları olmak üzere yedi boyuta sahip olan *Quality of Work Life Measurement* ölçeğini üniversite öğrencilerine uyarlamışlardır (akt. Yu ve Lee, 2008, s.274). Duygusal boyutu ölçmek içinse, öğrencilere geçmiş üç ile altı ay boyunca üniversitede deneyimledikleri olumlu ve olumsuz hislerinin

sorulduğu Diener vd. (1995)'nin geliştirdiği; *Intensity and Time Affect Scale* ölçeğini kullanmışlardır (akt. Yu ve Lee, 2008, s.274). Duygusal boyut, olumlu duygulardan olumsuz duyguların çıkarılmasıyla bulunmaktadır. Üniversite hizmetlerinden memnuniyet; eğitim hizmetlerinden memnuniyet, idari hizmetlerden memnuniyet ve imkânlardan memnuniyet olmak üzere üç alt boyut içermektedir ve kullanılan ölçekler Astin (1993), Simpson ve Siguaw (2000) ve Whang (2000)'den alınmıştır. Kulaktan kulağa iletişim Arnett vd. (2003)'den uyarlanan üç soru ile ölçülmüştür. Özdeşleşme, Mael ve Ashforth (1992)'un çalışmasından uyarlanmıştır. Yaşam kalitesi ise Diener vd. (1985) *Satisfaction With Life Scale* ölçeğinde yer alan sorular uyarlanarak ölçülmüştür (akt. Yu ve Lee, 2008, s.274–275).

Üçüncü olarak Yu ve Kim (2008), *Testing the Mediating Effect of the Quality of College Life in the Student Satisfaction and Student Loyalty Relationship* isimli çalışmalarında üniversite yaşam kalitesinin öğrenci memnuniyeti ve öğrenci sadakati ilişkisindeki ara etkisini incelemiştir. Araştırmacı (Grace Byung Hee YU), bir önceki çalışmada kullandığı model ve veri setinden yararlanmış, üniversite yaşam kalitesini bilişsel ve duygusal boyutlardan oluşturmuş, eğitim hizmetleri, idari hizmetler ve imkânların üniversite yaşam kalitesini belirlediğini, üniversite yaşam kalitesinin de özdeşleşme, kulaktan kulağa iletişim ve bağış yapma niyetinden oluşan öğrenci sadakatini etkilediğini ifade etmiştir. Kavramsal model Şekil 2.3'de yer almaktadır.

Kore'deki 228 işletme öğrencisiyle gerçekleşen çalışmada aynı ölçekleri kullanan araştırmacılar, ek olarak, bağış yapma niyetini ölçmek için Mael ve Ashforth (1992)'un üç sorusunu bu çalışmaya uyarlamışlardır (Yu ve Kim, 2008, s.10).

Şekil 2.3. Yu ve Kim (2008)'nin Çalışmasına Göre Üniversite Yaşam Kalitesinin Kavramsal Modeli
Kaynak: Yu ve Kim, 2008, s.341. PANAS: Olumlu ve olumsuz duygu deneyimi Ö: Özdeşleşme, KKİ: Kulaktan kulağa iletişim, BYN: Bağış yapma niyeti.

2.1.2.1. Üniversite Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar

Yazın incelendiği zaman öğrencilerin üniversitede geçirdikleri zaman boyunca deneyimledikleri üniversite yaşamının farklı boyutlarına (akademik, sosyal, imkân, itibar, imaj, vb.) yönelik memnuniyetin, üniversite yaşamına katılımın, hissedilen olumlu ve olumsuz duyguların, iki yapı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Birincisi üniversiteye yönelik destekleyici tutumlar (supportive attitudes toward the university), ikincisi üniversiteye yönelik destekleyici davranışsal niyetler (supportive behavioral intentions toward the university).

2.1.2.1.1. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Tutumlar

Yüksek öğretim kurumları olan üniversiteler de tıpkı işgörenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını geliştirmek isteyen örgütler ya da müşterilerin sadakatini kazanmak isteyen firmalar gibi öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmelerini ve sadakatlerini kazanmak istemektedir. Vatandaşlık davranışı sergileyen işgörenler, sadık müşteriler ve üniversite ile özdeşleşmiş öğrencilerin hepsinin kurumlarına anlamlı katkıları olmaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde üniversiteye karşı destekleyici tutumlar

olarak özdeşleşme, bağlılık, güven, aidiyet ve sadakat gibi kavramların ele alındığı görülmektedir (Sung ve Yang, 2008). Genel olarak düşünüldüğünde bu kavramlar birbiriyle ilgili olup farklı tutumları ifade etmekte ve üniversiteler açısından olumlu davranışsal sonuçlara yol açtığı için öğrencilerin yüksek derecede sahip olmalarının istendiği kavramlardır. Bu çalışmada sadece özdeşleşme ve sadakat kavramları incelenecektir.

2.1.2.1.1.1. Özdeşleşme

Üniversite öğrencileri ve mezunlarının üniversite ile özdeşleşmesini konu alan çalışmalar, (örn., Yu ve Lee, 2008; Yu ve Kim, 2008; Sung ve Yang, 2008; Sung ve Yang, 2009; Ceylan ve Özbal, 2008, Devrani ve Tüzün, 2008) özdeşleşmeyi Sosyal Kimlik Teorisi (Tajfel ve Turner, 1985) ve Örgütsel Özdeşleşme (Mael ve Ashforth, 1992; Dutton vd., 1994) çalışmalarına dayanarak incelemiştir.

Tajfel ve Turner (1985) tarafından geliştirilen sosyal kimlik teorisine göre, insanlar kendilerini örgüt üyesi, cinsiyet, yaş gibi çeşitli sosyal kategorilere göre sınıflandırmaktadır (akt. Ashforth ve Mael, 1989, s.20). Sosyal kimlik belli bir insan topluluğuna aidiyetin algılanması olarak “Ben kimim?” sorusuna yanıt oluştururken, sosyal kimliğin özel bir türü olan örgütsel kimlik (Ashforth ve Mael, 1989, s.21–22) “Örgüt olarak biz kimiz?” sorusuna yanıt oluşturmaktadır (akt. Tüzün, 2006, s.54). Özdeşleşme ise, örgütsel kimliğin bir sonucu olarak örgüt üyelerinin kendilerini örgüt kimliği ile tanımlamaları olarak gerçekleşmektedir.

Dutton vd. (1994)’ne göre, özdeşleşme kişinin kendisi ile örgütü tanımlaması arasındaki bilişsel bağ olarak örgütün ana kimlik özellikleri ile kendini bütünleştirme derecesi iken, Ashforth ve Mael (1989)’a göre, başarı ve başarısızlık durumlarını da içeren, gruba ait olma ya da birlik olma algılayıcıdır. Özdeşleşme örgüt üyelerini, hedeflerin başarısına yönelik motive etmeyi, örgüt adına daha fazla gönüllü çaba sarf etmeyi, diğer örgüt üleriyle işbirlikçi ve pozitif olarak etkileşimde bulunmayı, örgüt ile psikolojik olarak bağlantılı ve örgütü kollayan halde olmalarını sağlamaktadır (Bhattacharya ve Sen, 2003. s.83).

Ashforth ve Mael (1989) çalışmalarında, örgütün diğer örgütlerle karşılaştırıldığında daha farklı (benzersiz algılanması) algılanıyor ise, özdeşleşme potansiyeli yükseldiğini, örgüt üyelerinin örgütün kimliğinin çekiciliğini yüksek olarak algıladıklarında öz saygılarının arttığını ve özdeşleşmenin gerçekleştiğini, örgüt üyelerinin örgütün itibarını ne kadar yüksek düzeyde algıarlarsa, özdeşleşme potansiyellerinin de o düzeyde arttığını hedeflerdeki

ortaklık, etkileşim, benzerlik ve ortak geçmişe sahip olmanın özdeşleşmeyi geliştirdiğini örgüt dışındaki gruplardan gelen tehditler, kişinin dâhil olduğu gruba özdeşleşme düzeyini artırdığını ifade etmiştir (akt. Tüzün ve Çağlar, 2008, s.1014).

Örgütsel davranış yazını açısından özdeşleşmenin pek çok önemli sonucu vardır. Örgütsel özdeşleşmenin örgütsel performans ve örgütsel davranışlık davranışları ile olumlu, işgücü devir hızı ve işten ayrılmaya eğilim arasında olumsuz yönde ilişkisi vardır. Ayrıca Pratt (1998)'a göre, özdeşleşme gruplar arası çatışmalarının düzeyini azaltmakta, çalışan uyumu, motivasyon ve iş memnuniyetini artırmaktadır (akt. Tüzün, 2006, s. 83).

Dutton vd. (1994)'ne göre, örgütüyle özdeşleşen çalışanlar, örgütsel hedefleri kendi bireysel hedefleri gibi kabul etmekte, örgüte daha sadık ve uyumlu olmaktadır. Miller vd. (2000)'e göreyse, örgütüyle özdeşleşen çalışanlar, örgüt dışındaki insanlarla etkileşimde kendilerini örgütün temsilcisi olarak görme eğilimde olurlar, stratejik ve iş kararlarına yönelik fırsatlarda kurumun menfaatini önde tutarlar, örgüt değer ve amaçlarına karşı tutum gösterenlerden kendilerini ayırırlar (akt. Tüzün, 2006, s.76).

Üniversite öğrencileri ya da mezunları ile yapılan çalışmalar incelendiğinde özdeşleşmeyi etkileyen bireysel ve örgütsel olmak üzere farklı değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Mael ve Ashfort (1992), 297 üniversite mezunu bireyin mezun oldukları üniversite ile özdeşleşmelerini inceledikleri çalışmada, üniversitenin algılanan ayırt ediciliğinin (+), algılanan itibarının (+), üniversiteler arası algılanan rekabetin (+), üniversite içindeki rekabetin (-) örgütsel öncüller olduğunu, üniversitede geçen zamanın (+), yakın zamanda mezun olmanın (+), devam edilen okul sayısının (-), bir öğretim üyesi ile danışman gibi yakın ilişki geliştirmenin (+), üniversiteye yönelik memnuniyetin (+) ve geçmişi anmanın (+)'nın bireysel öncüller olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonucunda, dört örgütsel öncülden üçünün, algılanan ayırt ediciliğin, algılanan itibarın ve üniversite içindeki rekabetin ve altı bireysel öncülden üçünün, üniversitede geçen zamanın, üniversiteye yönelik memnuniyetin ve geçmişi anmanın özdeşleşme üzerinde anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ceylan ve Özbal (2008) ise, 175 üniversite mezunu bireyin mezun oldukları üniversite ile özdeşleşmelerini inceledikleri çalışmada; üniversiteye yönelik memnuniyetin, mezun olunan üniversitenin faaliyetlerine (üniversite yönetiminin izin verdiği sosyal toplulukların organize ettiği faaliyetler) katılım, üniversite itibarının ve üniversitenin paylaşılan değerlerini özdeşleşmeyi etkileyen faktörler olarak ele almıştır. Araştırma sonucunda, mezun olunan

üniversiteye yönelik memnuniyetin ve faaliyetlere katılımın özdeşleşme üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur.

Özdeşleşmenin mezun olunan üniversite açısından sonuçlarını inceleyen Mael ve Ashforth (1992), çalışmalarında özdeşleşmenin varsayılan sonuçları olarak belirttiği, finansal destek sağlama, bir başkasının çocuğuna kendi üniversitesinde okumasını tavsiye etmeye istekli olma, eğitimi devam edenlere okula devam etmelerini tavsiye etmeye istekli olma ve her yıl geleneksel olarak düzenlenen yemeklere katılma, üniversite dergilerini okuma gibi üniversiteyle ilgili katılımı içeren değişkenlerin hepsinin anlamlı olarak özdeşleşme ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

2.1.2.1.1.2. Sadakat

Verhoef vd. (2002)'ne göre öğrenci sadakati, özdeşleşme ve yakınlık hissine dayanarak öğrencilerin üniversiteye yönelik geliştirdikleri psikolojik bağlılıktır. Tinto (1993)'ya göre öğrenci sadakati öğrencilerin üniversiteye yönelik bağlılıklarının bir fonksiyonu olmaktadır (akt. Yu ve Kim, 2008, s.4). Bir diğer tanımda öğrenci davranışının altında yatan motivasyona sebep olan öğrenci sadakati, öğrencilerin üniversiteye yönelik geliştirdikleri olumlu duygusal ve bilişsel tutum olarak açıklanmaktadır (Verhoef vd., 2002; Hennig – Thureau vd., 2001).

Yazın incelendiğinde bir çok araştırmacının (örn., Dolinsky, 1994; Joseph ve Joseph, 1997; Kotler ve Fox, 1995; Licata ve Frankwick, 1996; Zammuto vd., 1996) yüksek öğretim kurumlarını hizmet işletmeleri olarak değerlendirdiği görülmektedir (akt. Hennig – Thureau vd., 2001, s.331-332). Yüksek öğretim kurumları da giderek artan bir şekilde yüksek öğretimin hizmet sektörü içinde yer aldığı farkına varmakta ve bu anlamda müşterilerinin yani öğrencilerinin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamaya daha çok önem vermektedir (DeShields Jr vd., 2005, s.129). Hizmet işletmelerinin uzun dönemli başarısında müşteri sadakati genel kabul gören kritik bir faktör olmaktadır (Hennig – Thureau vd., 2001, s.331). Üniversiteler içinde durum aynıdır. Üniversiteler arasında rekabetin artması, üniversitelere aktarılan tutarların azalması, olası finansal krizler ve kayıt yaptıran öğrenci sayısındaki değişimlere ek olarak, yeni müşterileri etkilemek mevcut müşterileri elde tutmaktan beş kat daha maliyetli olması nedeniyle (Bhattacharjee, 2001), üniversiteler için mevcut öğrencileri elde tutmak (Lin ve Tsai, 2008, s.397) ve sadık öğrencilere sahip olmak önemli bir hale gelmektedir. Ayrıca, öğrenci sadakati sonucu gelişen olumlu davranışlarda üniversiteye

yönelik sadakat tutumu stratejik olarak önemli yapmaktadır (akt. Helgesen ve Nettet, 2007, s.126).

Rodie ve Kleine (2000)'a göre, sadık öğrenciler eğitim kalitesini aktif katılım ve bağlılık davranışı ile olumlu olarak etkilemektedir (akt. Helgesen ve Nettet, 2007, s.128). Bu durumu örneklerle açıklayan Hennig – Thureau vd. (2001)'ne göre, öğretim üyesinin derse olan katılımı, öğrenciler yüksek derece motive olmuşlarsa artacaktır, müşterek derse katılım sınıf ortamında öğrenmeyi canlandıracaktır. Ayrıca, motive olmuş öğrenciler araştırma faaliyetlerine tez yazarak ya da veri toplanmasına yardımcı olarak katkıda bulunmaktadır. Araştırmacıların öğrenci sadakati ile dikkat çektiği bir diğer husus ise sadık öğrencinin üniversiteye olan katkısının sadece okurken değil mezun oluktan sonra da devam ediyor olmasıdır. Mezun olduktan sonra sadık bir öğrenci üniversiteye bağış yaparak ya da araştırma projelerine maddi destek vererek finansal olarak, kulaktan kulağa iletişim ile muhtemel, mevcut ya da önceki öğrencilere özendirerek, öğrencileri işe yerleştirerek ya da ziyaretçi öğretim görevlisi olarak işbirlikçi yaklaşımı ile katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Hennig – Thureau vd. (2001)'ya göre, eğitim yazınında öğrenci sadakati sürecine yönelik görgül olarak doğrulanmış ya da genel olarak kabul görmüş bir kavramsal model bulunmamaktadır. Yüksek öğretim kurumlarında öğrenci sadakati ile ilgili yapılan çalışmaları inceleyen DeShields vd. (2005) bazı araştırmacıların öğrenci sadakatini öğrencinin akademik yeteneği ile ilişkilendirdiği (örn., Pantages ve Creedon, 1978), ancak bu yöndeki araştırmaların istenen sonuçları vermediğini ifade etmektedirler. Diğer bazı araştırmacılar ise öğrenci sadakatini öğrencinin sosyal uyumu ile ilişkilendirmektedir. Bu yönde yapılan araştırmalar öğrencinin sosyal çevresi ile bütünleşmesini üniversiteye yönelik bağlılığın önemli bir unsuru olarak (örn., Spady, 1970; Tinto, 1975) nitelendirmektedir. Konu hakkında önemli çalışmaları olan Tinto (1982)'ya göre üniversite ile öğrenci arasındaki ilişkiye dayanmakta olan öğrenci sadakati, öğrencinin eğitimini tamamlamayıp üniversite diploması almasına yönelik bağlılık (goal commitment) ile eğitimini o üniversitede tamamlamasına yönelik bağlılığından (institutional commitment) oluşmaktadır.

Çalışmasında Tinto'nun araştırmalarına yer veren Hennig – Thureau vd. (2001)'nin belirttiği üzere, Tinto (1975, 1993)'ya göre, öğrencilerin üniversitenin akademik ve sosyal sistemi ile bütünleşme derecesi bağlılığın oluşmasını etkilerken, bağlılık da direkt olarak öğrenci sadakatini etkilemektedir. Tinto bağlılığı üç başlık altında incelenmiştir: öğrencinin

hedeflerine olan bağlılığı, üniversiteye olan bağlılığı ve sadakati olumsuz olarak etkileyen üniversite ile ilgili olmayan faaliyetlere olan bağlılığı. Tinto'nun öğrenci sadakati modeli birçok üniversitede sadakat geliştirme ile ilgili strateji ve araştırmalarda teorik altyapı olarak kullanılmıştır ancak Seidman (1996)'na göre, üniversitelerde yapılan bu çalışmalar öğrenci sadakatini artıran herhangi bir sonuç ortaya koyamamıştır. Tinto'nun modeli başka araştırmacılar tarafından da eleştirilmiştir.

Hennig – Thurau vd. (2001) çalışmalarında, eğitim yazınından Tinto (1975, 1993)'nun modeli ile araştırmacının kendisinin (Hennig – Thurau ve Klee, 1997) geliştirdiği ilişki kalitesine Dayalı Öğrenci Sadakati modelini, bütünsel yaklaşımla ele alarak İlişki Kalitesine Dayalı Öğrenci Sadakati modelini (Relationship Quality – Based Student Loyalty – RQSL) geliştirmişlerdir (Hennig – Thurau vd., 2001, s.334). Modelde öğrenci sadakati, öğretim faaliyetlerinin algılanan kalitesi (öğretimle ilgili yapılar, süreçler ve sonuçları değerlendirilmesi), öğrencilerin üniversite personeline olan (öğrencilerin personelle olan kişisel deneyimleri sonucunda oluşan) güveni ve öğrencilerin üniversiteye olan bağlılığı (duygusal, bilişsel, hedef bağlılığı, vb.) olmak üzere üç temel unsur tarafından belirlenmektedir. Bağlılık boyutunda Tinto'nun kavramsallaştırmasına dayanarak, öğrencilerin üniversite ile akademik ve sosyal bütünleşmesi duygusal bağlılığı olumlu olarak etkilerken, öğrencilerin zaman ve kaynaklarından pay alan işe bağlılık, aile bağlılığı ve üniversite ile ilgili olmayan faaliyetlere yönelik bağlılık duygusal bağlılığı olumsuz olarak etkilemektedir. Geliştirilen model altı Alman üniversitesinde 1,162 öğrenci ile test edilmiştir. Uygulama sonucunda oluşturulan modelin öğrenci sadakatinin %74 ile %78'ini açıkladığı ortaya çıkmıştır. Algılanan öğretim kalitesi öğrenci sadakatinin en güçlü belirleyicisi iken, duygusal bağlılığın ve hedef bağlılığının sadakat üzerinde anlamlı ve olumlu etkisi vardır. Ayrıca, öğrencilerin üniversite ile akademik ve sosyal yönden bütünleşmesi ve üniversiteye duyulan güven ve duygusal bağlılığı anlamlı ve olumlu olarak etkilerken, algılanan öğretim kalitesinin güven ve duygusal bağlılık üzerinde anlamlı ve olumlu etkisi vardır.

Yapılan çalışmalarda üniversite öğrencilerinin sadakatini belirleyicileri olarak üniversiteye yönelik memnuniyet, algılan üniversite itibarı, üniversite imajı ve üniversite faaliyetlerine olan katılım gibi değişkenler ele alınmıştır. Değişkenler ve bulgular bölümünün sonunda yer alan Tablo 2.2'de daha ayrıntılı olarak görülmektedir.

2.1.2.1.2. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Davranışsal Niyetler

Yaşanılan üniversite deneyimine bağlı olarak ortaya çıkan sadakat ve özdeşlemenin bir sonucu olarak öğrenciler üniversiteye karşı çeşitli destekleyici davranışlar sergilemektedirler. Yapılan çalışmalar incelendiğinde üniversiteye bağış yapma niyeti (finansal olarak katkıda bulunma), üniversiteyi başkalarına tavsiye etmeye istekli olmak, birinci sınıftan yeniden başlanması durumunda ya da ileri eğitim için yine kendi üniversitesini seçmek ve üniversite hakkında kulaktan kulağa iletişim yapmak gibi değişkenler destekleyici davranışsal niyetler olarak ele alınmaktadır.

Yazında en çok üzerinde durulan destekleyici davranışsal niyet, ülkemiz için çok geçerli olmayan, mezunların üniversitelere bağış yapması, finansal destek sağlamasıdır. Monks (2003)'a göre tüm yüksek öğretim kurumları için mezunlardan gelen bağışlar önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Üniversiteler mezun bağışlarını geliştirmek için azımsanmayacak ölçüde zaman ve kaynak tahsisi etmektedirler. Bağış yapmanın en önemli belirleyicisi ise, üniversite deneyimine yönelik memnuniyettir. Ayrıca, üniversitelerarası atletizm faaliyetleri, öğrenci yönetimi ya da dernekler gibi ders dışı olan faaliyetlere katılan, öğretim üyeleri ya da üniversite personeli ile ders dışında zaman geçiren öğrencilerde bunları deneyimlemeyen diğer öğrencilere göre daha yüksek tutarda bağış yapmaktadır.

Birçok çalışmada geçen önemli bir diğer destekleyici davranışsal niyet ise kulaktan kulağa iletişimdir. Arnett vd. (2003)'ne göre, kulaktan kulağa iletişim referans grubu üyeleri arasındaki kişiler arası iletişimdir. Yaşadıkları üniversite deneyiminden memnun olan öğrenciler ya da mezunlar yakın çevreleri ile yaptıkları konuşmalarda üniversite ile ilgili olumlu yönleri ortaya çıkartmakta ve üniversiteden olumlu olarak bahsetmektedirler.

Öğrencilerin ya da mezunların üniversitelerini başka kişilere tavsiye etmeleri ise yüksek öğretim kurumları tarafından istenen bir durumdur. Bu tavsiye farklı şekillerde olabilmektedir. Örneğin, halen orada (bahsi geçen üniversitede) eğitimine devam eden bir öğrenciye okulunu bitirip, eğitimini tamamlaması söylenirken, henüz bir yüksek öğretim kurumunda öğrenci olmamış, seçim yapacak olan muhtemel bir öğrenciye bahsi geçen üniversitede öğrenci olması tavsiye edilebilmektedir.

Arnett vd. (2003) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada yüksek öğretim kurumları içinde yer alan üniversitelerin başarısını paydaşlarından (örn., öğrenciler, mezunlar) işbirlikçi,

destekleyici davranışlar sağlayıp sağlamasına bağlamıştır. Araştırmacılara göre üniversiteler için mezunlarından finansal destek almak, kulaktan kulağa iletişim yoluyla üniversitenin özendirilmesini sağlamak önemli destekleyici davranışlar olmaktadır. Navarro vd. (2005) çalışmalarında öğrenci sadakati ve memnuniyetinin birbiri ile yakından ilişkili iki kavram olduğunu, üniversitede aldığı hizmetlere yönelik memnuniyet duyan bir öğrencinin sadakat göstergesi olarak olumlu kişilerarası iletişim, aynı üniversite tarafından sunulan farklı programlara katılma niyeti gibi çeşitli tutum ve davranışlar geliştirdiğini belirtmiştir. Brown ve Mazzarol (2008) öğrenci sadakati ve memnuniyeti üzerinde kurumsal imajın etkisini inceledikleri çalışmalarında sadakat göstergesi olarak öğrencilerin üniversiteyi başkalarına tavsiye etmeye olan isteklilikleri, fakülte ile iletişimde olmaları ve ileri çalışmalar için yine aynı üniversiteyi seçmelerini ele almışlardır. Tablo 2.2’de yapılan çalışmalarda ele alınan üniversiteye yönelik destekleyici davranışsal tutumlar ve niyetler yer almaktadır.

Tablo 2.2. Üniversiteye Yönelik Destekleyici Davranışsal Tutumlar – Niyetleri İnceleyen Çalışmalar

Araştırmacı	Araştırmanın Örneklemi	Araştırmadaki Öncüller (Belirleyiciler)	Destekleyici Davranışsal Tutumlar - Niyetler	Araştırmanın Bulguları
Arnett vd., (2003)	Bir üniversitenin 1954, 1974, 1994 yılları mezunları, 953 katılımcı, Amerika	Üniversiteye yönelik memnuniyet, üniversitenin algılanan itibarı, üniversite faaliyetlerine katılım	Üniversite ile özdeşleşme (belirgin kimlik), bağış yapma niyeti (kontrol değişkenleri olarak gelir ve algılanan ihtiyaç), üniversiteyi özendirme	Üniversitenin belirgin kimliği bağış yapma ve özendirmeyi olumlu olarak etkilemektedir. Üniversite faaliyetlerine katılım, algılanan itibar, üniversite deneyimine yönelik memnuniyet olumlu olarak belirgin kimliği etkilemektedir. Gelir ve algılanan ihtiyaç bağış yapma ile anlamlı olarak ilişkilidir.
Yu ve Kim, (2008)	228 üniversite öğrencisi, Kore	Eğitim hizmetleri, idari hizmetler, imkânlar ve yönelik memnuniyet, üniversite yaşam kalitesi, üniversite yaşamına katılım	Öğrenci sadakati, özdeşleşme, kulaktan kulağa iletişim, bağış yapma niyeti	Eğitim hizmetleri ve imkânlaraya yönelik memnuniyetin üniversite yaşam kalitesinin ara etkisi ile öğrenci bağlılığı üzerine etkisi vardır. Öğrencilerin eğitim hizmetlerine ve imkânlarına yönelik memnuniyetinin üniversite yaşam kalitesi algısına olan katkısı öğrencilerin üniversite yaşamına dahil olmaları yükseldikçe artmaktadır

Araştırmacı	Araştırmanın Örneklemi	Araştırmadaki Öncüller (Belirleyiciler)	Destekleyici Davranışsal Tutumlar - Niyetler	Araştırmanın Bulguları
Sung ve Yang, (2008)	1,642 üniversite mezunu, Kore	Üniversite kişiliği, üniversitenin algılanan itibarı, üniversite ünü	Üniversiteye aidiyet duygusu, üniversite öğrencisi olmak ile gurur duyma, üniversiteye güven duyma, üniversite ile oldukça ilgili olma	Üniversite kişiliği, algılanan itibar, üniversite ününün güçlü ve anlamlı bir şekilde üniversiteye yönelik destekleyici tutumlar üzerinde etkisi vardır.
Sung ve Yang, (2009)	336 üniversite öğrencisi, Kore	Öğrencilerin aktif iletişim davranışları, üniversite ile olan eğitim deneyiminin algılanan kalitesi, üniversite ile olan ilişkilerin değerlendirilmesi	Bağış yapma niyeti, üniversitede eğitim görmeye devam etme, üniversite hakkında olumlu tavsiyede bulunma	Öğrencilerin aktif iletişim davranışları, eğitim deneyiminin algılanan kalitesini, üniversiteyle olan ilişkilerin değerlendirilmesini, üniversite itibarının algılanmasını olumlu etkilemektedir. Öğrencilerin üniversite ile olan ilişkilerini değerlendirmesi ve algılanan üniversite itibarı öğrencilerin destekleyici davranışsal niyetlerini olumlu olarak etkilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PSİKOMETRİK ÖLÇÜM

3.1. Bilimde Ölçmenin Gerekliliği

Bilimin çeşitli tanımlarını yapmak olanaklı olmasına karşın, bilim evrendeki düzeni bulma çabası ve amaca ulaşmak için belli yöntemlerle elde edilmiş, herkesçe gözlenebilir olan değişkenler arasında tekrarlanabilir ve doğruluğu/yanlışığı sağlanabilir bağlantılar arama yolu olarak tanımlanabilmektedir (Erkuş, 2003, s.3). Bu bakımdan herhangi bir bilim dalında ölçme girişimleri ile o bilimin bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkması paralellik göstermektedir. Genel anlamda ölçme olmadan bilim olmamaktadır. Ölçme “nesnelere ve özellikleri sayılarla ayırma” işlemi olarak tanımlanabilir. Ölçme, varlık veya olayların belli bir nitel ya da nicel özelliğe sahip oluş derecelerini belirleme işlemidir. Bir tahta parçasının uzunluğu, bir eşyanın ağırlığı belirlenirken ölçme yapılmaktadır. Ölçmede amaç gerçeğin önemli bir anlam kaybı olmadan betimlenmesidir. Bir ölçme işleminden söz edebilmek için: 1) bir nitelik (değişken) olmalı, 2) bu nitelik araç yardımıyla ya da doğrudan gözlemlenmeli, 3) gözlem sonucu bir sembolle ifade edilmelidir.

Her ölçme işleminde, ölçülmek istenen özellik ile bu özelliğin ölçülmesine yarayan bir ölçek, ölçme aracı olmalıdır. Bilimsel sonuçlar, ölçülen değişkenler arasındaki fonksiyonel ilişkiler biçiminde rapor edilir. Bir bilimci tarafından yapılan herhangi bir açıklama diğer bilimciler tarafından bağımsız olarak sağlanabilmelidir. Bu ilke görgül olayların gözleminde araştırmacılar arası uyumu sağlamaktadır. Standart ölçümler olmasaydı kişisel değerlendirmeler ve yargılar olurdu ki bunlarla iletişim kurabilmek, bilim yapmak olanaksızdır.

3.2. Psikolojide Ölçme

Kant, psikolojinin temel verilerinin gözlenip ölçülemediği için bir bilim olmasının imkânsız olduğunu ileri sürmüştür (akt. Erkuş, 2003, s.5). Davranış bilimlerindeki değişkenlerin çoğunun fiziksel nitelikleri bilinmez ve fiziksel boyutları yoktur. Ancak zekâ, kişilik, tutum, kaygı gibi birçok psikolojik yapı kimsenin yadsıyamayacağı ve davranışlarla kendini gösteren olgulardır ve bilim bu olgularla uğraşmaktadır. Dolaylı ya da doğrudan gözlenebilen her şey birer olgudur. Psikolojik değişkenlerin ölçülemeyeceği ve bu nedenle

psikolojinin bir bilim olamayacağı “dar görüşlülüğü” artık gerilerde kalmıştır (Erkuş, 2003, s.5). Eysenck 1986 yılında yazılan bir kitapta psikoloji ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır: “Psikolojinin fizik, kimya veya astronomi gibi bir bilim olduğuna inanıyorum. Psikoloji diğer bilimlerle aynı yolu izlemelidir, yani teorilerin yapısı, bu teorilerden sonuç çıkarma ve bu çıkarımların test edilmesi... Diğer bir ifade şekliyle, biz diğer tüm bilimlerin kuramsal-çıkarımcı yöntemini izlemek zorundayız.” (akt. Kline, 2003).

Psikolojik değişkenleri ölçmek doğal bilimlerdekinden daha güçtür, çünkü psikolojinin bazı öznel yönleri herhangi bir ölçüm çeşidine direnebilir (Kline, 2003). Fiziksel bilimlerde, genellikle aynı ölçüm birçok kez tekrarlanabilir. Zihinsel test etmede ise bu çok zordur. Diğer yandan, fiziksel bilimlerde bir nesneyi bir kez ölçmek yeterli olabilir. Psikolojide ise çoğunlukla bir zamanda bütün bir grubu test etmek ve onlar hakkında yordamlar yapmak gerekir. Bir grup içindeki tüm bireyler hakkında aynı anda çıkarsamalar yapmak çok karmaşık mantıksal ve istatistiksel sorunlar çıkarmaktadır (Erkuş, 2003, s.7).

Ölçümün büyük avantajı bilimsel gözlemlerden tahmin edilen sonuçları çıkarmaktır. Bilimdeki anahtar prensip bir bilim adamı tarafından yapılan bir beyanın diğer bilimciler tarafından bağımsız olarak doğrulanmasıdır. Eğer bilim adamları ölçüm konusunda anlaşmazlığa düşerlerse bu prensip ihlal edilmiş olacaktır. Ölçüm psikolojide büyük bir problemdir. Bir teori, sadece hipotez edilen özellikler yeterli bir şekilde ölçüldüğü derecede test edilebilmektedir. Psikolojideki büyük avantaj ise, son yıllarda zekâ testleri ve Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri gibi testlerin gelişmesiyle yazındaki araştırmaların artmasıdır.

Ölçümde standardizasyon önemli bir kavramdır. Standardize edilen ölçümlerle elde edilen sayısal sonuçlar, güçlü matematiksel yöntemlerin kullanılmasına izin vermektedir. Her ne kadar önemli psikolojik teoriler sayısal olmaya ihtiyaç duymasa da eğilim açıkça bu yöndedir ve bu yönde olacaktır. Psikometri bugün artık çok yüksek matematiksel bilgi gerektiren, psikolojinin en önemli alt dallarından biri olmuştur. Psikolojinin bir bilim olamayacağını öne süren bazı fizik bilimcilere, psikolojideki ölçme girişimlerinin kazandırdığı birçok araştırma ve analiz yöntemini psikometri, bir armağan olarak sunmaktadır (Erkuş, 2003, s.14).

3.3. Psikometri Nedir?

Psikometri, "psikolojik kökenli ölçme ve değerlendirme" bilimidir ve bireylerin psikolojik özelliklerine belli kurallara göre değer verme, bu özellikleri sayısallaştırma çalışmalarını içermektedir. İnsana ilişkin gözlemlenen psikolojik özelliklerin (zihinsel süreçler, yetenekler, davranışlar, vb.) ölçülmesine yönelik ölçeklerin geliştirilmesi, bu özelliklerin ölçülmesi ve bireyler arasında bu özellikler açısından farkların ortaya konması psikometrinin araştırma, çalışma ve hizmet alanlarını oluşturmaktadır (Şencan, 2009).

Psikoteknik veya psikometri psikoloji biliminin verilerinin matematik ve istatistiğe uyarlanmış biçimiyle ortaya çıkmış olan bir bilim disiplini. Psikoloji, sosyal psikoloji, işletmecilik, eğitim bilimleri, antropoloji ve siyaset bilimine de uygulanabilen bir yaklaşımdır (Şencan, 2009). Psikoteknik kavramı dilimize Fransızcadan, psikometri kavramı ise İngilizceden geçmiştir ve iki kavram da aynı anlamda kullanılmaktadır.

Psikometri esas olarak ölçüm konusu üzerinde durmakta ve insanlara ait beşeri ve sosyal özellikleri incelemektedir. Ölçme, insanlara ait herhangi bir özelliğin sayılara veya simgelere dönüştürülerek yorumlanması işlemidir. Psikometride sayısallaştırma, matematiksel ve istatistiksel analizler ön plandadır ve bu nedenle de istatistiksel teknikler ve temel matematiksel işlemler bilinmeden psikometri kavranamaz.

Bireysel açıdan psikometri bireysel tüm süreçlerle ilgilidir. Psikometrinin ilgi alanı dar ve geniş çerçevede incelenebilir. Dar çerçevede psikometri bireylerin bilgi, yetenek, beceri ve kişilik özelliklerinin ölçümüyle ilgilidir. Geniş çerçevede bakıldığında ise insanla ilgili her tür ölçüm ve değerlendirme psikometrinin ilgi alanı içinde değerlendirilmektedir. Geniş çerçevede algılama, öğrenme, beceri, yetenek, zekâ gibi konular psikometrinin konusu içinde ele alınmaktadır. Sosyoloji bilim disiplini açısından grupların davranışı, grupların eğitimi, grupların topluca sergiledikleri tavırlar ve grupların motivasyonu psikometrinin ilgi alanı içinde kalmaktadır. Antropolojik ve kültürel açıdan örgütlerin kültürel özellikleri, örgütlerin morali, örgütlerin stresi, insanların yeterliliği, iş kazası yapmaya yatkınlığı, çalışanların yorgunluk dereceleri gibi konular da ölçülebilir olması nedeniyle psikometrik analizlerdir. Psikometri istatistik ve matematik ile olduğu kadar *araştırma yöntem bilimi* ile de ilgilidir. Bazen antropoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji ağırlıklı yaklaşımlara sahip olmaktadır. Psikometri esas olarak bir yaklaşım ve değerlendirme biçimidir. Her bilim dalı kendi amaçları çerçevesinde psikometriden daha fazla yararlanabilir.

Psikometrinin sınırları net ve kesin çizgilerle belirlenmemiştir. Psikometri tarihini salt ölçek geliştirme bazında ele almak da konuyu kısırlaştırmaktadır. Ölçme araçlarının güvenilirlik ve geçerlik gibi teknik özelliklerini günümüze kadar zenginleştirerek getiren Gulliksen, Cronbach, Guilford, Lord ve Novick, Torndike, Anastasi gibi pek çok psikometristin oluşturduğu sağlam temeller mevcuttur (akt. Erkuş, 2003).

3.4. Psikometride Kullanılan Ölçüm Araçları

Psikometri ölçüme dayandığı için öncelikle bu yaklaşımda kullanılan ölçüm araçlarını tanımak gerekmektedir. Şencan (2009)'a göre, belli başlı ölçüm araçları aşağıda yer almaktadır.

A) Mekanik Aletli Testler: Gerçek hayatta belirli aletlerle çalışırken gösterilen davranışların minyatürize edilmiş aletlerle ölçümü sistemine dayanmaktadır. Örneğin, araba kullanımı olgusu minyatürize edilmiş mekanik aletli bir testle ölçülebilir. Gerçek hayatta araba kullanırken direksiyonu çevirmek, pedala basmak, ışıkları kontrol etmek gibi birçok davranış gösterilmekte, böylelikle birden fazla hareket aynı anda yapılmaktadır. Bu hareketlerin minyatürize edilerek laboratuvar ortamına alınmasıyla mekanik nitelikli aletli bir test geliştirilmiş olmaktadır. Bu tür mekanik aletli bir test hem algılama kapasitesini hem de refleksi birlikte ölçmektedir. İş hayatında kullanılan pek çok aletli test vardır.

B) Kağıt-Kalem Testleri: Zihinsel yetenek ve becerileri ölçmek için kullanılan ölçüm araçlarıdır. Sorular ve cevaplar için geliştirilmiş basılı matbu formlardan ibarettir. Kişi önce soruyu okumakta ve daha sonra yanıt formuna sorunun cevabını işaretlemektedir. Genelde soru formları ve cevap kağıtları ayrı ayrı toplanarak değerlendirilmeye alınmaktadır.

C) Elektronik Test Araçları: Aletli testlerin elektrikle çalışan ve bazen içinde elektronik devreler içeren şeklidir ve elektronik devreli, bilgisayarlı ya da bilgisayarsız olabilmektedir. Polireaksiyograf Testi (Çoklu Tepki Testi), Sinizoid Testi bu gruba örnek olarak gösterilebilmektedir.

D) Bilgisayarlı Testler: Bilgisayarlı testler üç grupta değerlendirilmektedir: 1) bilgisayar temelli testler, 2) bilgisayar uyarlı testler, 3) internet temelli testlerdir. Bunlardan bilgisayar temelli testler kâğıt kalem ele alınmadan bilgisayar ortamında gerçekleşen testlerdir. Kâğıt kalem formunun bilgisayara alınmış olan biçimidir. İkincisi, bilgisayar uyarlı testlerdir, bu

testler özel olarak hazırlanmış bilgisayar yazılımlarıdır. Kişinin zekâsına göre sorular sorulmaktadır. Öncelikle üçüncü derecedeki zorluk derecesine sahip sorular sorulur. Katılımcı eğer doğru cevap verirse zorluk derecesi artar. Katılımcı doğru cevap veremezse bu kez sorular kolaylaşmaya başlar. Bu tür testler, akıllı programlarla özel matematiksel formüller kullanılarak hazırlanmıştır. Üçüncüsü, internet ve çevrimiçi araçlardır, bunlar da kendi içinde iki bölüme ayrılır: 1) anında sonuç veren testler ve 2) şirketin veri tabanında biriktirilen ve sonuçları daha sonra e-posta ile gönderilen testler. İkinci uygulama daha güvenilirdir ve genellikle bu uygulamalar ücretlidir.

3.5. Psikometrik Test Nedir?

Psikometrik test, madde gruplarından oluşan psikolojik bir testtir. Bir madde, beceri testinde çözülmesi gereken bir problem iken kişilik, tutum ya da motivasyon ölçümlerinde tipik olarak ‘evet’ ya da ‘hayır’ şeklinde cevap verilen ya da ‘tamamen katılıyorum’dan ‘kesinlikle katılmıyorum’a uzanan kişinin durumunu belirleyen durum ya da sorudur. Yansıtımlı testler ya da katılımcıların yavaşça çizgi çizmek gibi bazı görevleri yerine getirmesini gerektiren testler olduğu gibi yüksek kalitede psikometrik test özelliklerine sahip olmayan hedef testleri gibi başka türlü psikolojik testler de vardır. Bu durum bu özelliklerin onlara test yapım aşamasında yüklenmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Psikometrik testler, temel psikometrik çalışmalara tabi tutulmuş ve psikometrik açıdan yeterliliği ortaya konmuş ölçme araçlarıdır. Bir test geliştirilirken güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yapılması, testin hem yaptığı ölçmelerin tutarlı olduğunun ortaya konması, (güvenilirlik) hem de neyi ölçtüğünü iddia ediyorsa onu ölçtüğünün ortaya konması ve test uygulamasından elde edilecek ham puanların bir norm grubuna göre karşılaştırılmasını sağlayacak standardizasyon çalışmasının yapılması temel psikometrik çalışmalardır. Bu üç temel çalışma güvenilirlik, geçerlilik ve standardizasyon çalışması, bir psikometrik test için olmazsa olmaz çalışmalardır.

3.6. Güvenilirlik

Ölçüm işlemlerinde ve bilimsel çalışmalarda güvenilirlik konusuna değişik açılardan yaklaşmak mümkündür. Bilimsel araştırmanın güvenilirliği daha geniş bir kavramdır. Klasik ölçüm kuramında güvenilirlik kavramıyla bir bakışta dört farklı şey anlatılmak istenmektedir: 1) bir ölçüm aracındaki maddelerin aynı kavramsal yapıyı hatasız biçimde ölçmesi, 2) farklı zamanlarda yapılan ölçüm sonuçlarının aynı çıkması, 3) bir ölçüm aracına ait sonuçların aynı

kavramsal yapıyı ölçen diğer ölçüm araçlarının sonuçlarıyla tutarlı olması ve 4) farklı gözlemciler tarafından yapılan ölçüm sonuçlarının benzer çıkması (Şencan, 2005, s.8).

Geniş olarak tanımlandığında güvenilirlik, ölçülerin hatadan bağımsız kalma derecesidir. Güvenilirlik teknik bir sorun olup, bilimsel çalışmanın ilk koşullarındandır. Araştırmalarda, aynı süreçlerin izlenmesi ile aynı sonuçların alınabilmesi istenir. Aksi halde, hangi sonucun “güvenilir” olduğuna karar verilemez. Bu, bir bakıma, araştırmalarda alınan bir sonucun, başka araştırmacılar tarafından da test edilebilmesidir. Bilim, ancak, bu tür doğrulamalar ile güvenilirlik ve geçerlilik kazanmaktadır. Güvenilirliğin yüksek olabilmesi, ölçümede izlenen süreçler ile kullanılan ölçütlerin ayrıntılı olarak belirlenebilmesine bağlıdır. Fiziksel bir ölçü aracı ile yapılan bir ölçmenin güvenilirliği, bu yönü ile yargılayıcı ölçme araçları ile yapılandırılan daha yüksektir. Özellikle toplum bilimlerde yapılan çeşitli ölçmelerde, ölçülen kavramın hemen her boyutu ile ilgili çok sayıda ölçüt kullanılmaya çalışılmaktadır. Bu bir test veya tutum ölçer ise, madde sayısı arttırılmaktadır. Böylece yansız, hataların birbirini dengelemesi sonucu, benzer sonuçların alındığı “indeks” değerler elde edilmektedir.

Güvenilirliği düşük olan bir ölçmenin hiçbir bilimsel değeri olmadığı gibi, güvenilirliğin yüksek olması da, yapılan ölçmenin amaca uygunluğunun garantisi değildir. O halde, güvenilirlik gerekli fakat yeterli bir koşul değildir (Nunnally ve Bernstein, 1994).

Modern ölçüm kuramında güvenilirlik, örneklemden bağımsız olarak maddeye verilen “yanıtın fonksiyonu” dur. Diğer bir deyişle, maddenin hedeflenen bilgi fonksiyonunu gerçekleştirme derecesine bağlıdır. Bu çalışmada güvenilirlik modern ölçüm kuramındaki yaklaşımıyla ele alınmaktadır.

Güvenirlik psikolojik ölçümde temel bir konudur (DeVellis, 2003, s.27). İnsanlara ait psikolojik özelliklerin ölçüm sonuçlarının güvenilirlik tahminleri her zaman birbirine eşit çıkmamaktadır. Fiziksel veya fizyolojik özelliklere ait ölçüm sonuçları ne denli güçlü ise, bireylerin kişilik ve psikolojik içsel durumlarını saptamaya yönelik ölçüm sonuçları da güvenilirlik açısından o ölçüde zayıf olmaktadır. Bununla birlikte araştırmacılar bu tür ölçümlerin güvenilirlik kanıtlarını araştırmaktan vazgeçememektedirler (Şencan, 2005, s.8).

3.7. Ölçüm Aracının Güvenilirliğini Ölçen Yöntemler

Ölçme araçlarının güvenilirliklerini belirlemenin birçok yolu vardır. Bunlardan biri kullanıldığı gibi, birkaçı da bir ölçme aracının güvenilirliğini belirlemede kullanılabilir (Erkuş, 2003, s.50). Yaygın olarak kullanılan güvenilirliği belirleme yöntemleri sırasıyla aşağıda ele alınmaktadır.

3.7.1. Test-Tekrar Test Yöntemi

Psikometrik olsun ya da olmasın herhangi iyi bir ölçüm aracı için bu değer büyük bir öneme sahiptir. Bir ölçüm, değişken üzerinde katılımcı durumunun değişmediği farz edilerek, her katılımcı için farklı durumlarda tekrar uygulandığında yine aynı skoru (sonucu) vermelidir. Bu güvenilirlik, aynı katılımcılara zaman sürecinin farklı olduğu böylelikle, önceki cevaplarını hatırlayamadıkları ve ilişkiyi (correlation) hesaplayamadıkları iki durumda verilerek kolay bir şekilde hesaplanabilmektedir. Bu değer yüksek oldukça güvenilirlik de yüksek olmaktadır. Bireylerle kullanılan ölçüm araçlarında güvenilirlik katsayısı olarak 0,7 genellikle minimum düzey olarak belirlenmiştir. Bu durum test-tekrar test güvenilirliği ile aşağıda bahsedilen ölçümün standart hatası arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Ancak, daha düşük bir güvenilirlik, düşük olan herhangi bir skor, yeniden test edildiğinde farklı olursa güvenilir olmaktadır. Nicel bilimlerde güvenilir olmayan skorlar kullanışlı olmamaktadır (Kline, 2003).

3.7.2. İç Tutarlılık

İç tutarlılık adından da anlaşılacağı gibi, bir ölçek içindeki ifadelerin homojenliği ile ilgili olmaktadır (DeVellis, 2003, s. 27). Eğer bir ölçek belli bir değişkeni (örn., zekayı) ölçüyorsa ölçekte yer alan her maddenin bu değişkeni ölçmesi gerekmektedir. Eğer her madde aynı değişkeni ölçüyorsa ölçek iç tutarlılığa sahip olmak durumundadır. Bu bağlamda güvenilirlik olarak bilinen iç tutarlılık iyi bir ölçüm için gerekli olmaktadır. Eğer bir ölçüm iç tutarlılığa sahip değilse bu durum bazı maddelerin kalan diğer maddeler ile aynı değişkeni ölçmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu istenen bir durum değildir. Psikometrik ölçümlerde iç tutarlılık kavramında önemli olan birçok uygulama vardır (Kline, 2003):

1) İç tutarlılık önemlidir. İyi psikometrik ölçümlerin içsel tutarlılığa sahip olması gerekmektedir, çünkü bu durum onların tek değişkenli olduğunu, sadece bir değişkeni

ölçtüğünü göstermektedir. Psikometrik ölçüm tek değişkenli olmayıp, birden fazla değişkeni de ölçmektedir. Örneğin, iyi bilinen zekâ testlerinden olan Wechsler Adult Intelligence Scale (WAIS) (Wechsler, 1958), faktör analizi tarafından gösterilen akışkan zekâ ile birikimli zekâ olmak üzere iki faktörü ölçmektedir (akt. Kline, 2003, s. 30). Bu durum açıkça, eş puanların farklı psikolojik anlamları olacağını göstermektedir.

2) Bir ölçüm aynı zamanda içsel tutarlı da olabilir. Sezgisel genel görüşe (intuitive common sense) göre bir ölçekteki madde grupları içsel tutarlılığa sahip olmak durumundadır, yani madde grupları eğer aynı değişkeni ölçüyorlar ise bir noktaya kadar kendi aralarında ilişkili olmak zorundadırlar. Ancak, bu durum hangi noktaya kadar sorusunu gündeme getirmektedir.

Psikometri ile ilgili birçok yayın bir ölçeğin içsel tutarlılığının olabildiğince yüksek olması gerektiği görüşündedir (Cronbach, 1990; Nunnally ve Bernstein, 1994; Hair vd., 1998). Bu durum madde grupları ile aynı değişkeni ölçen diğer gruplar arasındaki ortalama korelasyonu ölçen Cronbach Alfa değerinin içsel tutarlılığı en iyi ölçen olarak adlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Neredeyse bütün tanınmış ölçek geliştirenler ve psikometristler bu görüşü kabul etmektedirler.

3) Hata psikometrik ölçümlerde çok önemlidir ve hata ölçek skorlarının (sonuçlarının) geçerliliğini azalttığından, psikometri ile ilgili kitapların büyük bir kısmı hatayı, hata teorisini ve hata etkilerinin nasıl bertaraf edildiğine geniş ölçüde yer vermektedir. Bir katılımcının ölçekten elde ettiği skor gerçek skor ve hata olmak üzere iki varyans kaynağından oluşmaktadır.

Geçerli maddeler evrenindeki tüm maddeleri dolduran katılımcının elde edeceği skora gerçek skor denilmektedir. Bu fikirsel bir kavramdır. Bir ölçekteki herhangi madde grubunun bu evrendeki tesadüfi örnek maddeleri olduğu varsayılmaktadır. Tesadüfi örneklem hata içerir, bu yüzden elde edilen skorun gerçek skor artı hata varyansından oluştuğu varsayılmaktadır.

Bahsedilen hata kavramı; hiç bir şey ile ilgili olmamak anlamına gelmektedir, tesadüfidir, kötü ölçümlerde sistematik hatadan ayrılır, örneğin bütün maddeler kadın ve erkekler için aynı düzeyde bilindik değilse sonuçlarda cinsiyet yanlılığı ortaya çıkacaktır.

Her zaman aynı katılımcıyı farklı ortamlarda yeniden test etmek mümkün olmadığından, böyle bir dağılım normal olarak elde edilemeyebilir. Herhangi bir durumda yararlı olmasa bile, aynı test (ölçek) ile sürekli test etme (ölçüm yapma) kendi bozulmasını da beraberinde getirmektedir: kendi cevaplarını hatırlayan katılımcılar ya da tamamlama prosedüründen sıkılanlar, saçma manada bulanlar gibi.

Eğer, tekrarlı bir ölçümde, bir katılımcı her defasında aynı puanı alıyorsa ve bu her katılımcı için gerçekleşiyorsa ölçek hatasızdır. Test yeniden test güvenilirliği 1 olacak ve her birey için varyans dağılım skoru 0 olacaktır. Her bir birey için normal olarak dağılım skorlarına sahip olunmasına rağmen, aynı katılımcılara testi iki defa vererek elde edilen ve dağılım skorlarının tahmini ya da ölçümün standart hatasını sağlayan ölçümün test yeniden test güvenilirliğine sahip olunur (Kline, 2003, s.32). Ölçümün standart hatası,

$$SEM = SD_t \sqrt{(1-r_{tt})} \quad (3.1)$$

Burada, SEM ölçümün standart hatası, SD_t testin standart sapması ve r_{tt} test yeniden test güvenilirliğidir.

Denklem (3.1)'den görülmektedir ki, güvenilirlik düştüğünde SEM yükselmektedir. Güvenilir olmayan bir testte yüksek SEM vardır. Uygulamada bu durum bireyler hakkında karar verilmesi gerektiğinde sadece yüksek güvenilirlikli testlerin kullanılabileceği anlamına gelmektedir. SEM elde edilen skorların dağılımının normal olduğunu varsaymaktadır. Normal eğrinin altındaki alana dayanarak, elde edilen skorların yaklaşık %68'i gerçek skor artı eksi 1 SEM arası bir yere düşer. Elde edilen skorları %95'i elde edilen skor artı eksi 2 SEM'lik ve %99,9'u 3 SEM'lik yeri içine almaktadır. Bu durum örnekle açıklanabilmektedir. 2 SEM'lik bir testte katılımcının testten 8 skorunu aldığı varsayalım. Buradan katılımcının, katılımcı skorlarının %68'i 10 ile 6 arasında ve %95'i 12 ile 4 arasında olacaktır.

Test-tekrar test güvenilirliği ve içsel tutarlılık güvenilirliği farklı anlamları olmasına rağmen aslında bağlantılıdır. Her ikisi de ölçekteki hatayı tahmin etmektedir. Buradaki hata gerçek skordan sapma anlamındadır. İçsel tutarlılık, güvenilirliği maddeler arasındaki korelasyona dayanarak Cronbach Alfa tarafından ölçerken, test-tekrar test güvenilirliği ise tekrar test yapma durumunda skordaki farklılıklara dayanmaktadır. Klasik test teorisi bu iki güvenilirlik göstergesi arasındaki ilişkiyi açıkça göstermektedir. Ancak, seçilen konunun

amacı için bu gösterim gerekli değildir ve ilgilenenler Kline (2003) ya da Nunnally ve Bernstein (1994)'a bakabilirler.

Güvenilirlik konusunu tamamlamadan önce, katılımcıların sıkılıp ya da yorulup ya da çocuklarla yapılanlarda testlerde uzunluğun dikkat süresini (bu yaşla birlikte değişir ancak ölçüm yaparken çocuklarla ilgili testlerin çok uzun olmaması önemlidir) geçmediği müddetçe güvenilirliğin testin uzunluğu ile arttığını; daha çok maddenin daha çok güvenilirlik demek olduğunu belirtmekte fayda vardır. Sperman – Brown kestirim formülü (denklem 3.2) güvenilirliğin madde sayısı ile birlikte nasıl arttığını göstermektedir. Aslında, 10 madde güvenilir bir test sonucu vermektedir ancak, böylesine düşük sayıda madde problem çözme ya da kişilik veya tutum konusunda geniş bir spektrumu kapsayamamaktadır. Bu yüzden uzun testler tercih edilmektedir (Kline, 2003, s.33).

$$\text{Ölçek güvenilirliği} = \frac{kr}{1+(k-r)r} \quad (3.2)$$

Burada k madde sayısı ve r maddeler arasındaki ortalama korelasyondur.

3.7.3. Eşdeğer Form Yöntemi

Eşdeğer form yöntemi, paralel form ve alternatif form yöntemi olarak da bilinmektedir (Erkuş, 2003, s.50). İsimden de anlaşılacağı gibi, bu güvenilirlik aynı testin iki farklı versiyonu arasındaki korelasyon tarafından ölçülmektedir. Bu katsayıya eşdeğerlik katsayısı denir. Birçok testin böyle paralel formu vardır, çünkü yeniden test etmeyi sağlamaktadır. İki testin paralel olabilmesi için ortalamalarının, varyanslarının, kovaryanslarının, eşit olması gerekmektedir (Sekeran, 1992, s.174). Eğer testin iki versiyonu mükemmel şekilde korelasyona sahipse güvenilirliği göstermek daha kolay olmaktadır. Aslında, nadiren olay böyle gelişmekte ve böylece karşılaştırmayı zorlamaktadır. Eşdeğer formların faydalı olabilmesi için güvenilirliğin 0,9'dan büyük olması gerekmektedir. Prensipte bu güvenilirlik bir grup maddenin aynı evrenden çekilmiş diğer grup ile korelasyonunu tahmin eden ve alfa katsayısı ile ölçülen güvenilirlikten farklıdır (Kline, 2003, s. 33).

3.8. Geçerlilik

Ölçüm verilerinin doğrulamasını yapmak için geçerlilik analizinden önce güvenilirlik analizi yapılır. Ancak güvenilirlik analizleri tek başına yeterli değildir, aynı zamanda

geçerlilik analizinin de yapılması gerekmektedir. Geçerlilik, kullanılan ölçüm aracının ölçülmek istenen özelliğe uygun olması, verilerin ölçülmek istenen özelliğin niteliğini tam olarak yansıtması ve aynı zamanda verilerin amaca yararlı olmasıdır (Şencan, 2005, s.724). Geçerlilik kavramı bir ölçüm aracının bilimsel yararlılığını ve ölçmek istediği amacı ne kadar iyi ölçtüğünü ayrıntılı olarak belirtebilmesi anlamına gelmektedir.

Bir test (ölçek) iddia ettiği şeyi ölçüyorsa o test (ölçek) geçerlidir. Bu ifade standart kitap tanımıdır (örn., Cronbach, 1990). Bir testin güvenilirliği kolaylıkla ölçülebilirken, geçerlilik ölçümü sadece bazı istatistiksel göstergeleri hesaplamak değildir. Geçerlilik bir testin ölçtüğü şeyin neden öyle olduğunu gösteren bir kavram olarak düşünülürse, bir testin ölçmesi gereken bazı belirli kriterler olmadığı sürece sadece tek bir gösterge olmamaktadır.

Geçerlilik terimine maalesef “farklı anlamlar” yüklenmektedir: bazıları geçerliliği, ölçüm aracının belirlenmiş standartları ne kadar iyi karşıladığını belirtmek yerine, ölçüm aracı ile ilgili tüm iyi şeyler olarak anlamlandırmaktadır (Nunnally ve Bernstein, 1994, s.83). Geçerliliğe üç esas anlam yüklenmiştir: 1) *yapı* geçerliliği- psikolojik tutumları ölçmek, 2) *kestirim* geçerliliği- belli bir kriter ile istatistiksel ilişkiler oluşturma ve 3) *içerik* geçerliliği- istenen içerikten oluşan bir havuzdan örnekleme yapmak (Nunnally ve Bernstein, 1994, s.83).

Tüm geçerlilik türlerinin bilimsel genelleme yapması ve tutumları ölçmesi gerektiğinden bazıları sadece geçerliliğin bir türü olduğunu ve onun da yapı geçerliliği olduğunu iddia etmektedirler. Bu üç geçerlilik türünün bilimsel genellenen bazı farklı yönlerini nasıl içerdiğini ve her birinin kendine özgü yönleri aşağıda gösterilmektedir.

Geçerlilik her zaman görgül (ampirik) araştırma gerektirmektedir, çünkü ölçümün doğası ve geçerliliğin formu kanıt ihtiyacı göstermektedir. Örneğin, yapı ve kestirim geçerliliği genellikle çeşitli ölçümler arasındaki korelasyonu vurgulamaktadır, ancak içerik geçerliliği geniş anlamda çeşitli katılımcıların görüşlerine dayanmaktadır. Bir ölçüm aracının geçerliliğinin sadece yetkili kişiler (otoriteler) tarafından onaylanması yetmez, psikolojik teori ya da matematiksel kanıtlardan çıkarılmalıdır.

Geçerlilik ya hep ya hiç özelliğinden öte, derece (aşama) meselesidir ve geçerlilik hiç bitmeyen bir işlemdir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Uzunluk ya da diğer bazı fiziksel özelliklere ilişkin ölçümler ehil olma durumlarını kanıtlamışlardır ve hiç kimse ciddi anlamda diğer ölçümlerle değiştirmeyi düşünmezken, psikolojik ölçeklerin çoğu sürekli olarak

değerlendirilmeye ve olması gerektiği gibi davrandıklarını görmek için yeniden değerlendirilmeye ihtiyaçları vardır. Elde edilen yeni bir kanıt mevcut ölçek için değişiklik yapmayı ya da alternatif yaklaşım geliştirmeyi gerektirebilir.

Ölçüm aracının kendinden çok ölçüm aracını kullanmayı geçerli hale getirmesi gerekir. Ölçekler genellikle bir amaç için geçerlidir. Örneğin, üniversiteye girecek birinci sınıf öğrencilerini seçmek için kullanılan bir ölçek bu amaç için yüksek geçerliliğe sahip olabilir, ancak yüksek lisans eğitimine giriş için tamamen geçersiz olabilmektedir. Zeka testlerinde olduğu gibi bir ölçek birden çok amaç için geçerli olabilmektedir, ancak her birinin geçerliliği görgül (ampirik) olarak belgelenmelidir. Bazı ölçümlerde, maalesef, belgelenebilir geçerlilik yoktur.

Ölçekler genellikle kendi gelişimlerinden bağımsız olarak geçerli olmakta ve daha sonra gelişimleri tamamlamaktadır. Böyle yapıyor olmakta hiçbir terslik yoktur. Ancak, ölçüm aleti geliştiren herhangi bir kişiye başlangıç aşamasında geçerliliğin nasıl oluşacağını düşünmesi ve en azından gelişme aşamalarında kullanmak üzere ön geçerliliğini tasarlaması tavsiye edilmektedir (Kirk ve Miller, 1986, s.25).

3.8.1. Yapı Geçerliliği

Psikoloji dâhil tüm temel bilimlerde, önemli değişkenler arasında fonksiyonel ilişkiler geliştirmekle ilgilenilmektedir. Değişkenlerin karşılıklı ilişkileri çalışılmadan önce değişkenler ölçülmelidir. Bu gibi durumlarda ilişkiler herhangi bir anlamda olmaktadır, her ölçek ölçmesi gereken şeyi geçerli olarak ölçmelidir.

Bir değişkenin somut ve gözlemlenebilir olmasındansa, soyut ve gizli olmasına “yapı” denmektedir. Böyle bir değişken bilim adamları tarafından “yapı”dır ve davranışın gözlemlenebilen bir boyutu olarak var olmamaktadır. Bir yapı, dışsal değişkenler tarafından etkilenen bireysel farklılık ve/ya da benzerlik çalışmalarında, birbiriyle korelasyon içinde olan çeşitli davranışların bir hipotez olarak yansımalarıdır. Neredeyse bütün teoriler spesifik, gözlemlenebilen değişkenlerdence yapılar hakkındaki durumları değerlendirmektedir, çünkü tanım olarak spesifik davranışlardansa yapılar daha genel olmaktadır (Nunnally ve Bernstein, 1994, s. 83).

Bilim adamları yapılar olmadan bir şey yapamamaktadır. Teorileri yapılar sayesinde çoğalmaktadır. İnfomal konuşmalarında bile çalışmalarından bahsetmek için onları kullanmadan yapamazlar. Genel olarak bilimin iki kaygısı vardır: 1) bireysel yapılarla ilgili ölçüm geliştirmek, 2) farklı yapılar arasında fonksiyonel ilişkiler bulmak. Bu iki kaygı karşılaştırıldığında herhangi bir teorinin iki eşit boyutu (ölçüm boyutu hangi boyutların ölçüleceğini dikte eder ve yapısal boyut yapıların kendi aralarında nasıl ilişki içinde olacağı ölçen sonuçların özelliklerini tanımlar) olduğu görülmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994, s.84).

Bilimsel faaliyet için yapıların ölçümü hayati öneme sahipse, böyle ölçümler nasıl geliştiriliyor ve geçerliliği sağlanıyor? Bu basit bir soru değildir ve doğru cevap hakkında geçerli anlaşmazlıklar mevcuttur. Bu görüşün en geçerli noktası şöyledir: yapı geçerliliğinin üç ana yönü vardır: 1) yapıyla ilgili gözlemlenebilen değişkenlerin alanlarını belirlemek, 2) istatistiksel analizlerden ya da ampirik sonuçlardan gözlemlenebilen değişkenlerin aynı şeyi, çok sayıda farklı şeyi, ya da çok farklı şeylere ne dereceye kadar meyilli olduğunu belirlemek, 3) bir sonraki bireysel farklılık çalışmalarını ve/ya da yapıyla ilgili “en iyi tahminlerle” yapının varsayılan ölçümlerinin birbirini karşıladığını belirlemek için deney çalışmaları yapmak. Üçüncü yön, bir yapının varsayılan ölçümünün diğer yapıların ölçümleriyle beklenen yönde korelasyon içinde olmasını ve/ya da uygun deneysel manipülasyonlar tarafından beklenen yönde etkilenmesini belirlemeyi içermektedir. Araştırmacılar nadir olarak tam anlamıyla bu aşamaları planlamaktadır. Özellikle hipotezin neyi test ettiği hakkında ileri düzeyde bir fikir sahibi olmak için verilen sırada bu aşamaları takip etmenin avantajları bulunmaktadır. Ancak, psikologlar genellikle yapıyla ilgili belli bir ölçüm aracı geliştirmekte ve varsayılan ölçümü diğer yapıların ölçümleriyle örneğin endişe ile ilgili belli bir ölçümü belli bir utangaçlık ölçümü ile ilişkilendirerek doğrudan 3 numaralı yöne geçmektedirler. Alternatif olarak, araştırmacılar ölçek geliştirebilir. 1. ve 2. yönleri atlayarak, 3. yöne doğrudan geçebilir ve kendi ölçümleri ile diğer yapıların ölçümleri arasında ilginç ilişkiler bulmaya çalışabilirler (Nunnally ve Bernstein, 1994, s. 83).

Genellikle, belli bir yapı popüler olmaya başladığında farklı araştırmacılar kendi ölçeklerini geliştirmeye çalışırlar. Yapıyla ilgili teklif edilen ölçek sayısı arttığında, ölçeklerin aynı şeyi ölçmediği ile ilgili şüpheler artmaya başlamaktadır. Bir ya da daha çok araştırmacı yapıyla ilgili değişkenlerin alanını ana hatlarıyla belirlemeye çalışır (birinci yön). 1. yöndeki teorinin etkisi ve 2. yönden araştırma sonuçları hangi değişkenlerle çalışılacağını etkilemeye meyillidir (üçüncü yön).

Sonuç olarak, yapıların geçerli ölçümlerini geliştirme çabalarına odaklanmış, nadiren organize olmuş bir durum ortaya çıkmaktadır. Alanın yapısı genellikle, yapı için gözlemlenebilen değişkenlerin başlangıç alanını düzgün bir şekilde tanımlamak yerine yapının belli başlı ölçümlerini çok sayıda geliştirme çalışmaları yapılır. Arkasından bazı araştırmacılar yapının alanı ile ilgili ana hatları belirleme çalışmasına girmektedir.

Bir yapı için iyi belirlenmiş alanın gerçekte yapının yeterli olarak ölçülmesini sağlaması ampirik bir konudur. Ancak, iyi belirlenmiş alan olmadan yapının ölçüm yeterliliğini test etmenin başka yolu yoktur. Diğer bir deyişle, birinci madde (alanı belirleme) ikinci madde (yapının teklif edilen farklı ölçümleriyle ilgili ilişkileri araştırmak) ne yapılması gerektiğini söylemesi için önemlidir.

Bu karmaşık işleyiş prosedürü; 1) gözlemlenebilen çeşitli değişkenler aracılığıyla iyi tanımlanmış bir yapı, 2) alternatif ölçümler tarafından iyi temsil edilen bir yapı ve 3) konuyla ilgili diğer değişkenlerle güçlü bir şekilde ilişki içinde olan bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Aşağıda bu hedeflere ulaşmak için gerekli olan bazı yöntemler verilmektedir.

3.8.1.1. Faktör Analizi

Faktör analizinden orijin olarak ilk bahseden kişinin kim olduğu hakkında bazı tartışmalar vardır. Spearman (1904) insan yetenek ve zekâsıyla ilgili analizinde, tekniği ilk olarak kullanan kişidir. Bu yayın gerçekten dönüm noktası niteliğinde bir yayındır, neredeyse yüz yıl boyunca yoğun olarak geliştirilmiştir, ancak hala psikometrik ölçüm sonuçlarında ve psikometrik ölçek geliştirmede kullanılmakta böylelikle istatistiksel metottun gücünü göstermektedir (akt. Kline, 2003, s.52).

Faktör analizi psikometriyi anlamak için temel oluşturmaktadır. Faktör analizi yapıları açıklamak için kullanılan temel araçtır. Güçlü ve verimli bilgisayarların varlığı ve kullanıcı dostu yazılımlar ile büyük veri gruplarını analiz etmek kolay olmaktadır. Faktörler gözlemlenebilen değişkenlerin ölçüm kombinasyonlarını yansıtmaktadır.

Eğer endişe hakkında bilinen her şey tek bir gözlemlenebilen değişken (X_1) ile ölçülebiliyor olsa idi iki ayrı terim olmasına hiç gerek olmayacaktı; faktör analizi ile ilgili ihtiyaç tek fiziksel ölçümün yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır. Yazında lineer

kombinasyonlar iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Bollen ve Lennox (1991) ikisini karşılaştırmıştır (akt. Nunnally ve Bernstein, 1994, s. 449):

1) “etki göstergeleri” gözlemlenebilen değişkenlerin faktörün sonucu (etki, çıktı) olduğu lineer kombinasyonlardır. Gözlemlenebilenler bağımlı değişkenlerdir ve faktör bağımsız değişkendir (Bollen ve Lennox etkiyi tahmin eden sebep manasında geçici bir ilişkiyi kastetmiyor). Herhangi bir regresyon modelinde, faktörün, bağımsız değişken olarak hatasız olduğu varsayılır ancak gözlemlenebilenler hata içermektedir. “Bileşenler” gözlemlenebilenlerin lineer kombinasyonlarıdır. Eğer X_1 ve X_2 iki ölçüm ise toplamları $X_3=X_1+X_2$, farkları $X_4= X_1-X_2$, bileşenlerin olası çiftleridir. Denklem X_1 ve X_2 'yi bağımlı değişken olarak tarif etse de yeniden yazılabilir ve böylelikle hiçbir değer kaybı olmadan iki gözlemlenebilen bağımlı değişken olmaya başlar. Örneğin, $X_1=1/2(X_3+X_4)$. Hiçbir değişken çifti diğerinin içermediği bir anlamı içermez: bir çifti bilmek basit bir transformasyon (dönüşüm) ile diğerini bilmek anlamına gelir ve verilen çiftte sadece bir terim biliniyorsa diğer çift belirsizdir. Transformasyon geniş anlamda kolaylık için yapılır. Önceki test ve sonraki teste dayanan toplam ve farklar genel performansı tanımlamada faydalı olmaktadır.

2) “nedensel göstergeler (casual indicators)”, faktörün gözlemlenebilenlere bağlı olduğu lineer kombinasyonlardır.

Psikolojik araştırmalarda faktörlerin çoğunun kavrayışı birinci ya da ikinci anlamı ima eder.

3.8.1.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

En genel kullanımıyla psikometride açıklayıcı faktör analizinin amacı, korelasyon matrisini basitleştirmektir. Katılımcılara 100 anket uygulandığı ve skorların korale edildiği varsayıldığında, bu durum 100 X 100'lük bir korelasyon vermektedir. En iyi insan beyni bile bu büyüklükte bilgiyi tutmayı zorlanır ve bu durum korelasyon matrisini yorumlamayı imkansız hale getirmektedir (Kline, 2003, s.56).

Açıklayıcı faktör analizi X veri matrisinde yer alan değişkenlerin ilişkilerinden yararlanarak değişkenlerden daha az sayıda faktör belirlemeyi amaçlayan bir yöntemdir. Eğer değişkenlerin ölçü birimleri farklı, değişim aralıkları ve varyansları çok farklı ise korelasyon matrisinden (R), veriler homojen ise ya da orijinal değerlerden yararlanılmak isteniyorsa kovaryans matrisinden (S) yararlanılarak yürütülen bir analiz yöntemidir. X matrisindeki

değişim aralığı geniş ve varyansı diğer değişkenlere göre büyük olan değişkenlerin faktör yapılarını etkilemelerini önlemek için değişkenler standardize edilerek kullanılabilir. Böylece elde edilen standardize değerler matrisi Z 'den elde edilen S ve R matrisleri benzer olduğu için her iki matristen de yararlanılarak bulunan faktörler benzer olur (Tatlıdil, 1992).

Açıklayıcı faktör analizinde önceden belirlenmiş (a priori) bir faktör yapısı öngörülemez. S ya da R matrisinin özdeğerlerinden yararlanılarak orijinal değişkenliği büyük oranda (%67'den daha fazla) açıklayan bir faktör yapısı belirlenmeye çalışılır. Bir veri setine AFA uygulanabilmesi için verilerin bazı koşullara uygun olarak toplanmış olması gerekir. Bunlar kısaca aşağıda belirtilmiştir (Özdamar, 2002, s.238).

A) Hatasız Toplanmış Veri: Verilerin hatalı ölçülmemiş olması gerekir. Ölçümlerin doğru ölçekle ölçülmüş olması ve hata taşımaması gerekir.

B) Aralıklı ya da Oransal Ölçekli Veri: Verilerin en azından aralık ölçeği ile ölçülmüş olması gerekir. Eğer bazı değişkenler sıralı ölçekle ölçülmüş iseler metrik ölçümleri bozacak bir yapıda olmamaları gerekir. En azından sıralı ölçekli verilerin Likert, Thurstone, Goodman ölçekleri ile ölçülmüş olması gerekir.

C) Çok Değişkenli Normal Dağılım: Eğer maksimum benzerlik yöntemi ile faktör belirlemeleri yapılacak ise verilerin çok değişkenli normal dağılım göstermesi gerekir. Özellikle küçük örnek hacmi ile çalışıldığında verilerin çok değişkenli normal dağılım göstermesi büyük önem taşır. Anabileşenler ve Anaeksen Faktör Analizi uygulanacak ise bu koşulun aranması gerekmemektedir.

D) Doğrusallık: Verilerin doğrusallık koşullarını taşıması gerekir. Anabileşen ve Anaeksen Faktör analizinde verilerin doğrusallık koşullarını taşıması gerekir. Faktör Skorları hesaplamasında Regresyon yaklaşımı tercih edilirse bu koşulun yerine gelmesi zorunludur.

E) Değişkenler Arasında Orta Düzeyde (0.25-0.90) İlişki Olması: Değişkenlerin birbirleri ile orta ya da yüksek düzeyde ilişkili olması gerekir. Faktör analizinin amaçlarından bir tanesi veri indirgeme ve ilişkili değişkenlerden ilişkisiz ve daha az boyutlu yeni, gözlenemeyen faktör yapıları üretmektir. Bu nedenle değişkenler arasında en az 0.25 ve en fazla 0.90 düzeyleri arasında korelasyon bulunması gerekir.

Veri setinde yer alan p değişkeni açıklamak üzere belirlenecek faktör sayısı aşağıdaki kurallara göre belirlenir (Özdamar, 2002, s.247-248).

A) Kaiser Kriteri (Kaiser criterion): S ya da R matrisinin birden büyük kök ($\lambda \geq 1$) sayısı kadar faktör belirlemek. Yaygın olarak kullanılan bir kriterdir.

B) Cattell Scree Test (Yamaç Eğitim Testi, Scree plot): Bileşen sayısı 1, 2, ..., p biçiminde X ekseninde ve özdeğerler Y ekseninde olmak üzere özdeğerlerinin büyüklük sırasına göre bir xy koordinat sisteminde çizgi eğim grafiği çizilir. Çizgi grafiğinde eğimin kaybolmaya başladığı noktanın işaret ettiği bileşen sayısı hesaplanacak faktör sayısı olarak alınır.

C) Açıklanan Varyans Kriteri (Variance explained criteria): Özdeğerlerin açıkladıkları kümülatif varyans en az %80 olacak biçimde (%90, %95) özdeğer sayısı kadar faktör seçilmesi basit bir yöntemdir. Açıklanan varyansın toplam varyansın en az %80'i olması, faktör analizinin uygulanması arzu edilen bazı durumlarda %67'den az olmamak üzere (açıklanan varyansın en az $2/3$ ü) %80'den daha az açıklanan varyans ile çalışılabileceği ileri sürülmektedir

D) Joliffe Kriteri (0.7'den büyük özdeğer sayısı kadar faktör alınması): 0.7 ve daha büyük değerli özdeğer ($\lambda \geq 0.7$) sayısı kadar faktör alınmasının uygun olacağını ileri süren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım ile Kaiser kriterinden iki kat daha fazla faktör seçilebilmekte bu ise değişken sayısı az olduğu durumlarda faktörlerin mantıklı açıklamalarının yapılmasını güçleştirmektedir.

E) Anlaşılabilirlik (Comprehensibility): Seçilecek faktör sayısının değişkenlerin doğası ile açıklanabilir olacak kadar seçilmesi yaklaşımıdır. Her bir faktörü açıklamakta etkin olan değişkenlerin oluşturduğu yapıların doğal durumlarla uyuşan, mantıklı olarak açıklanabilir olması gerekir. Bu koşul, verilerin birden fazla kez değişik sayıda ($k > 2$) faktör olarak faktör analizi yapılması ve uygun olan çözüme ulaşılması ile sağlanabilir.

Pratik bir yaklaşım olarak faktör sayısına karar verirken verilerin incelenmesi ve açıklayıcılığı en iyi şekilde verecek bir faktör yapısının deneme ile elde edilmesi tercih edilebilir. Ancak faktör sayısı değiştirilerek, anlamlı bir faktör yapısı ortaya konulmalı ve doğal yapıya uygun çözümlere ulaşılmalıdır. Böylece orijinal değişken yapısına uygun bir

faktör yapısı belirlemek, oluşan faktör yapılarını pratik uygulama alanına göre yorumlamak mümkün olabilir.

Faktör skorları, her bir birimin ortak faktör yapılarına göre tahmini değerlerini (skorları) belirtmektedir. Her faktör yapısı içinde tüm değişkenler değişik ağırlıkta yer almaktadır. Bu değişkenlerden bazıları ana (majör) rol oynarken bazıları yardımcı (minor) rol oynarlar. Belirlenen faktör yüklerinden yararlanılarak her bir değişkenin faktör yapılarına göre ortak faktör puanları (skorları) hesaplanabilir.

Faktör analizinde Ana bileşenler yöntemi faktör skorlarını belirlemek için En Küçük Kareler Yönteminden (EKY) yararlanır. Bu yaklaşımda spesifik varyansların birbirine eşit ya da yaklaşık eşit olduğu varsayımından yararlanır. Faktör skorları orijinal değişkenler yerine o değişkenleri temsil eden değerler olarak kullanılacak boyutu indirgenmiş değişkenler olarak algılanır (Özdamar, 2002, s. 251).

Eğer faktörleri yorumlama güçlüğü varsa bir döndürme işlemi gerçekleştirilir. Döndürmenin amacı, işlemin sonunda her bir faktörün sadece belirli sayıdaki değişkenle sıfırdan farklı yüke sahip olmasını sağlamaktır. Böylece faktör daha kolay yorumlanabilecektir. Bu işlem ile her bir değişken sadece birkaç, tercihen bir faktörle sıfırdan farklı bir yüke sahip olacaktır. Dolayısıyla hiçbir faktör diğeriyle ilişkili olmayacaktır. Eğer birden fazla faktör aynı değişkenle yüksek yük değerine sahipse, bu durumda o faktörü açıklamak ve yorumlamak da güçleşecektir. Diğer gerekçeler ise; basit yapıya ulaşma, boyut indirgeme, hipotetik yapı bulma, nedensellik analizi şeklinde sıralanabilir.

Döndürme işlemi sonunda faktör matrisi değişmekle birlikte, özdeğer ve açıklanan toplam varyans yüzdesi değişmemektedir; ancak her bir faktörce hesaplanan varyans yüzdesi değişmektedir. Döndürme işlemi, açıklanan toplam varyansı faktörler arasında yeniden dağıtmaktadır (Yükselen, 2003, s.228).

Yaygın olarak kullanılan rotasyon (döndürme) yöntemleri Varimax, Equimax, Quartimax, Orthomax, Promax rotasyon gibi isimlerle anılmaktadır (Özdamar, 2002, s.256). Equimax Rotasyon, belirlenen faktör yüklerinin $\gamma = \text{faktör sayısı} / 2$ olacak şekilde döndürülmesini sağlayan bir yöntemdir. Varimax Rotasyon, belirlenen ilk faktör yüklerinin $\gamma = 1$ olacak şekilde döndürülmesini içerir. Quartimax Rotasyon, belirlenen ilk faktör

yüklerinin $\gamma = 0$ olacak şekilde döndürülmesidir. Orthomax Rotasyon, ilk belirlenen faktör yüklerinin kullanıcı tanımlı γ değerine göre döndürülmesini sağlar.

Bu yöntemler içinde en sık tercih edilen rotasyon yöntemi Varimax yöntemidir. Döndürme işleminin sonunda elde edilen matris “Döndürmeye tabi tutulmuş faktör matrisi (rotated component matrix)” olarak adlandırılır. Bu matriste, her bir faktör itibariyle değişkenlerin faktör yükleri incelenir ve faktör yükleri en yüksek değişken değerleri göz önünde bulundurularak bu aşamada o faktörü en iyi şekilde ifade edecek “faktör ismi = değişken ismi” belirlemeye çalışılır (Yükselen, 2003, s.229).

Sonuç olarak iyi bir faktör dönüşümünden şu sonuçlar beklenmelidir (Tatlıdil, 1992, s.144), 1) boyut indirgenmiş olmalı, 2) diklik ya da bağımsızlık sağlanmalı ve 3) kavramsal anlamlı olmalıdır.

3.8.1.1.2. Doğrulayıcı (Confirmatory) Faktör Analizi

Psikometrideki faktör analizlerinin çoğu açıklayıcı olmaktadır. Yüksek hızda işlem yapabilme ile uygulanabilir bilgisayar programı sağlayan Joreskog ve Sorbom (1984)’un çalışmasına kadar doğrulayıcı analizler duyulmamıştır. Açıklayıcı analizler matris korelasyonunda ana sebepleri araştırırken, doğrulayıcı faktör analizleri belli başlı faktör gruplarının korelasyon için geçerli olup olmadığına bakmaktadır. Eğer başarılı olabilirse bu veri seti doğrulanmış olur, başarılı olunmazsa bu veri seti reddedilir (akt. Kline, 2003, s.66).

Doğrulayıcı analizde önceki bulgulara ya da geçerli psikolojik teoriye dayanarak faktör yüklerinin hedef matrisi hazırlanmaktadır. Elde edilen veriler en büyük olabilirlik kestirimi kullanılarak, hedef matrisine olabildiğince yakın eşleştirme denemesinin yapıldığı faktör analizine tabi tutulmaktadır. Hedef matrisin ne kadar iyi uyum sağladığı istatistiksel analizlere tabi tutulmakta ve hipotez edilmiş faktör yapıları istatistiksel olarak doğrulanmakta ya da reddedilebilmektedir.

Açıklayıcı faktör analizi (AFA), bir belirleme işlevini, hipotez kurmaya yönelik bilgi edinilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu özelliği ile AFA’ne yöntem türeten yaklaşım adı da verilebilmektedir. Acaba belirlenen bu faktörler ile değişkenler arasında yeterli düzeyde ilişki var mıdır? Hangi değişkenler hangi faktörlerle ilişkilidir? Faktörler birbirlerinden bağımsız mıdır? Belirlenen faktörler orijinal yapıyı açıklamakta yeterli midir? Soruları AFA ile

cevaplanamamaktadır. Bu nedenle “ X_i değişkenleri F_i faktörleri ile ilişkilidir” $i= 1, 2, \dots, k$, “ X_j değişkenleri ise F_j faktörleri ile ilişkilidir” hipotezlerini test etmek için yararlanılan yönteme Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) adı verilir.

DFA, faktör analizi üzerine kurulu hipotezlerin test edilmesi amacıyla kurulmuş bir yöntemdir. AFA ile hangi değişken gruplarının hangi faktör ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu test etmek, belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilip edilmediğinin belirlenmesi için DFA yönteminden yararlanılmaktadır.

AFA, değişkenlerin temsil ettiği değişkenliğin yeterince yüksek oranda faktörler tarafından açıklanmasını hedeflemektedir. Bu nedenle $k \leq p$ kuralına göre faktör belirlenmektedir (Burada k faktör sayısı, p de gözlenen değişken sayısıdır). “Belirlenen faktörlerden F_i faktörü üzerinde etkin rol oynayan değişken grubunun F_i ile ilişkisi yeterli midir?” sorusunun istatistiksel olarak test edilmesi gerekmektedir. “Her faktör belirlenen özgün indikatör değişkenler alt seti ile ilişkilidir”, “Her bir faktörün belirlenmesinde etkin olan değişkenler alt seti ile F_i ilişkilidir” hipotezleri test edilir. “Her faktör belirlenen özgün indikatör değişkenler alt seti ile ilişkilidir” hipotezi bir ön belirleme gerektirmektedir. Acaba p değişkenli veri seti kaç faktör ile açıklanabilmektedir? Belirlenen faktörler ile hangi değişkenler alt seti diğer alt setlere göre yüksek düzeyde ilişkilidir? Bu soruların belirlenmesi için temel olarak iki yol vardır (Özdamar, 2002, s. 266).

A) Geleneksel Yöntem: Faktör yapıları ve faktör yükleri herhangi bir faktör analizi yardımı ile belirlenmektedir. Bu analiz ile belirlenen model, araştırmacı modeli olarak ele alınır ve DFA ile test edilmektedir. Model uygun ise kabul edilmektedir. Değilse, model düzeltilir ve yeniden analiz edilir. Böylece birbirleri ile yarışan modeller oluşturulur. Hangi modelin uygun olduğu tekrarlı analizler ile ortaya konmaktadır. Bu durumda faktörler Anaeksen Faktör Çıkarsama (Principal Factoring, Principle Axis Factoring Common Factoring) yaklaşımı ile belirlenmektedir.

B) Yapısal Denklem Modelleme Yaklaşımı (Structural Equation Modelling, SEM): Yapısal denklem modellemesi faktörler (latent variables) arasındaki nedensel ilişkileri modellemek için kullanılmaktadır. DFA modellerini açıklamak için SEM yöntemi geleneksel yöntem gibi kullanılabilir. Faktörler arasındaki yapısal ilişkilerden oluşturulan modeller test edilerek uyumsuzluklar (disturbance) belirlenir ve uygunluk testleri ile modeller değerlendirilmektedir. Birden fazla sayıda yarışan modeller, birbirlerine karşı test edilirler.

Önceden belirlenen modellerin (predefined) veriyi ne kadar iyi açıkladığı uyum istatistikleri ile belirlenmektedir. Modellerin uyumunu test eden birden fazla uyum istatistiği (fit statistics) vardır. Bu uyum istatistikleri, ileri sürülen modellerin parametreleri ile örnek verilerden elde edilen istatistiklerin uygunluğunu test etmektedirler. Eğer model verilere uymuyorsa reddedilmektedir. İleri sürülen model reddedilemiyorsa model gözlenen verilerin altında yatan nedensel yapıyı açıklama yeteneğine sahip olmaktadır (Hair vd., 1998).

Model uygunluğunu test eden istatistikler: Ki - kare/serbestlik derecesi oranı (Kikare istatistiği), Bentler Göreceli Uyum İndeksi (Bentler's Comparative Fit Index, CFI), Parametre azaltma (Ekonomiklik) Oranı (Parsimony Ratio), Uygunluk İndeksi (Goodness Of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş Uygunluk İndeksi (Adjusted Goodness Of Fit Index, AGFI) dir. Bu uyum indeksleri ile diğer bazı uyum indeksleri ve alabilecekleri değerler Tablo 3.1'de verilmiştir. Tablodaki veriler Hair vd., (1998), Kelloway (1998) ve Lewis-Beck (1994) gibi ilgili kaynaklardan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.1. Uygunluk Kriterleri

Uygunluk Kriterleri	Kabul Edilebilir Seviye	Yorum
Ki-kare	Ki-kare tablo değeri	Elde edilen Ki-kare tablo değeri ile karşılaştırılır
Uyum iyiliği (Goodness-of-fit-GFI)	0 uygun değil, 1 tam uygun	0.90'a yakın bir değer iyi bir uyumu ifade eder
Düzeltilmiş (Adjusted) GFI (AGFI)	0 uygun değil, 1 tam uygun	0.90'a yakın bir değer iyi bir uyumu ifade eder
Ortalama kareli sapmaların karekökü (Root-mean-square residual RMR)	Araştırmacının tanımladığı seviye	Σ 'nın S'e yakınlığını gösterir
Roort-mean-square error of approximation (RMSEA)	<0.08	0.08 den küçük bir değer iyi bir model uyumunu gösterir
Tucker-Lewis index (TLI)	0 uygun değil, 1 tam uygun	0.90'a yakın bir değer iyi bir uyumu ifade eder
Normed fit index (NFI)	0 uygun değil, 1 tam uygun	0.90'a yakın bir değer iyi bir uyumu ifade eder
Normed chi-square	1-5 arasında değişir	1'den küçük değer zayıf bir model uyumu, 5'den büyük bir değer iyileştirme ihtiyacını gösterir
Parsimonious fit index (PFI)	0 uygun değil, 1 tam uygun	Değerler alternatif modeller ile karşılaştırılır
Akaike bilgi kriteri (information criterion)	0 uygun değil, 1 tam uygun	Değerler alternatif modeller ile karşılaştırılır

3.8.1.2. Yakınsama ve Ayrışım Geçerliliği

Yapısal geçerliliği belirlemek için kullanılacak bir diğer analiz, yakınsama ve ayrışım geçerliliğidir. Türkçe yazındaki bazı kaynaklarda yakınsama ve ayrışım geçerliliği yerine birleşme ve ayrılma geçerliliği de denilmektedir (Şencan, 2005, s.779). Yakınsama geçerliliği, geliştirilen ölçek veya testin tek boyutlu ise tüm göstergeleri arasındaki ilişkinin yüksek çıkmasıdır. Test veya ölçek çok boyutlu ise, boyutlar veya faktörler arasındaki ilişkiye bakılmaktadır. Boyutlar birbirinden bağımsız ise her bir faktör veya boyut altındaki göstergeler arasındaki ilişkinin yüksek olmasıdır. Faktörler birbiriyle ilişkili ise hangi faktör altında olduğuna bakılmaksızın tüm göstergeler arasındaki ilişkinin yüksek çıkması anlamına gelmektedir. Yakınsama geçerliliği, aynı kavramsal yapıyı ölçen göstergelerin kendi aralarında en azından orta derecede ilişkili olması anlamına gelmektedir.

Ayrışım geçerliliği ise geliştirilen ölçek veya testin sonuçları ile farklı fakat, ilgili başka kavramsal yapıyı ölçen test sonuçlarının düşük korelasyon rakamları vermesidir. Ayrışım geçerliliğinde ilgili ancak farklı olan kavramsal yapılar arasındaki ilişkinin düşük olacağı varsayımından hareket edilmektedir. Burada en önemli sorun farklı kavramsal yapıyı ölçen testin veya ölçeğin nasıl belirleneceğidir. Ayrışım geçerliliğinde, geliştirilen ölçeğin maddeleriyle, ilgili fakat farklı kavramsal yapıyı ölçen testin maddeleri çoklu korelasyon analizine tabi tutulur. Analiz sonucunda iki farklı ölçeğin maddeleri arasındaki korelasyon katsayıları düşükse ayrışım geçerliliğinin sağlanmış olduğuna karar verilir.

3.8.2. Kestirim Geçerliliği (Kriter Geçerliliği)

Kestirim geçerliliği bir testin geçerli kriter kestirme (tahmin etme) yeteneği anlamına gelmektedir (Kline, 2003). Kestirim geçerliliği, ölçeğin kendisine dışarıdan gelen ölçeğin davranış kriterini bir araç kullanarak belirlemektir. Bazıları kestirim geçerliliğine işleyişi iyi açıklayan bir şekilde “kriterle bağlı geçerlilik” demektir. Ancak, bu durum özel problem test etmede tire konularak kullanılan “kriter” kelimesini içeren diğer terimlerle anlam karmaşası yaratmaktadır (Nunnally ve Bernstein, 1994, s.94).

Kestirim geçerliliği, geliştirilen test veya ölçek ile elde edilen sonuçların standart olarak tespit edilen bir ölçüm kriterine ait puanlarla karşılaştırılması ve bu karşılaştırma sonucunda elde edilen korelasyon katsayısının yüksek çıkmasıdır. Kriter geçerliliğinde ölçüm yapılan bir birey için iki puan vardır, tahmin puanları ve kriter ölçekten elde edilen puanlar. Bir kişi için

her iki puandan biri eksikse bu kişi analizden çıkarılmalıdır. Kriter elde edildikten sonra, kriterdeki skorlarla birlikte, korelasyon skorlarıyla oluşturduğu için kestirim geçerliliği direkt olarak belirlenmektedir. Korelasyonun büyüklüğü kestirim geçerliliğini göstermektedir.

Genellikle kullanılan “kestirim geçerliliği”, bir kestirimci ile kriter arasında kestirimci uygulanmadan daha önce, uygulanma esnasında ve uygulama sonrasında meydana gelen olaylardır. Yetişkinlere uygulanan bir test böylelikle çocukluk olaylarını (genellikle daha sonra ne oldu türünden güncel raporları) “tahmin” etmek için kullanılmaktadır. Beyin hasarını “tahmin” etmeye çalışan bir test, tabii ki, gelecekte kimin beyin hasarıyla karşılaşacağını öngörmeyi niyet etmemektedir, ancak bundan çok o anda testin uygulandığı kimsenin beyin hasarını belirlemek durumundadır. Akademik başarıyı test etmek için kullanılan bir test düzenli olarak tahminde bulunmaktadır. Üniversitedeki başarı tahmini, kestirim aracını öğrenciler üniversiteye girmeden önce uygulamak ve üniversitedeki başarı kriterini elde etmek için de beklemek gerekmektedir.

Kestirim geçerliliği ölçümün kestirimi ve kriter arasındaki zaman geçtikçe azalmaktadır. Kestirimin ilk olarak elde edildiğini varsayalım, kestirim skorları elde edildikten sonra kriteri etkileyen herhangi bir şey kestirim geçerliliğinin etkisini azaltmak durumundadır.

Belirli durumlarda uygulanan tüm testlerin faydasını belirlemede ilave değerlendirmeler de vardır. Kriter ile olan korelasyonu makul düzeyde olan testler olsa bile, performansı tahmin etmede faydalı olan uygulamalar da vardır. Böyle bir fayda bireylerin mevcut olduğu havuzun büyüklüğüne, seçilen insanların oranına, performans durumunun zorluğuna ve diğer konulara bağlıdır. Kestirim testi kullanma stratejileri Cronbach ve Gleser (1965), Ghiselli (1966), Guion (1965), Hills (1971) ve Horst (1966) çalışmalarında işlenmiştir (akt. Nunnally ve Bernstein, 1994, s.94).

Geçerliliğin önceki algılanışı, şimdilerde çok basite indirgeme olarak nitelenen, yoğun bir şekilde kestirimci terimlerle ifade edilirdi. Kestirim geçerliliği bireyler hakkında karar vermedeki en baş konudur. Eğer istatistiksel sonuçlar (genellikle korelasyonlar) daha geniş kararlara yol açıyorsa, testin kestirim geçerliliği vardır. Bu durum özellikle vurgunun (emphasis) ampirik (yüksek kestirim kriter korelasyonu) olduğu koşullarda geçerlidir. Kestirim geçerliliğinin kişisel seçim ile açıkça ilişkisi olmasına rağmen, içerik geçerliliği bu alanda geçtiğimiz 20 yıl boyunca baskın olmuştur.

Kestirim geçerliliği özellikle akademik karar vermede önemlidir. Birçok okul hala “hazırlık (readiness)” kavramını kullanmaktadır ve bir okula girmek için hazırlık testi sadece öğrencilerin gerçekten birinci sınıfta ne kadar başarılı olduğunu kestirmektedir. Aynı şekilde lisans üstü giriş testi için geçerlidir. Testler kestirim fonksiyonunu yerine getirdikleri ölçüde kestirim geçerliliğine sahiptir. Bir kestirim testini kendi kriteri ile ilişkilendirmekten bahsetmek kolay iken, iyi bir kriter elde etmek iyi bir kestirimci elde etmekten gerçekten daha zor olmaktadır. Bir çok kez hiçbir kriter mevcut değildir ya da mevcut olan kriterler çeşitli hatalardan dolayı olumsuz etkilenmektedir. Kestirim geçerliliği yapı geçerliliğinden farklı olarak kriteri veri olarak ele almaktadır.

3.8.2.1. Hâlihazır Geçerlilik (Birlikte Vuku Bulma Geçerliliği)

Halihazır geçerlilik, kriter geçerliliğinin bir türü olup, geliştirilen ölçek veya test puanlarının aynı zamanda yapılan başka nitelikteki ölçüm puanlarıyla karşılaştırılması ve bu karşılaştırmaya dayalı olarak korelasyon katsayısının yüksek çıkmasıdır (Şencan, 2005, s.766). Genel olarak hâlihazır geçerlilik aynı değişken üzerinde daha zayıf bir testin var olduğu ve bu yeni testle, bu konuda bir gelişme sağlandığı durumlarda yararlıdır. Böyle durumlarda, halihazır geçerlilik çalışmalarından anlamlı ancak çok yüksek olmayan korelasyon katsayıları beklenir. Daha açık söylemek gerekirse, hâlihazır geçerlilik, geçerliliğin tamamen doyurucu bir boyutu değildir. Bir testi, geçerli bir test olarak kabul edebilmek için buna ek olarak daha farklı ve güçlü kanıtlara ihtiyaç vardır. Testin neyi ölçtüğü kadar neyi ölçmediğini ortaya koymak da önemlidir.

3.8.3. İçerik Geçerliliği

İçerik geçerliliği, örneklem olarak belirlenen test veya ölçek maddelerinin belirli bir amaca yönelik olarak kavramsal ana kütleyle temsil etme derecesidir. İçerik geçerliliğinde ölçüm aracının ölçmek istediği yapıyı ölçüp ölçmediği ölçeği geliştiren kişilerin kendilerine değil, uzman kararlarına bırakılmıştır. Bu nedenle içerik geçerliliğinde “konu içeriği uzmanlarından” yararlanılır (Şencan, 2005, s.746). Geçerlilik bazen içeriğin örneklendirdiği belli alanların yeterliliğine büyük ölçüde bağlı olmaktadır. Önemli bir örnek olarak, psikolojiye giriş dersindeki final sınavı verilebilir. Kestirim geçerliliği burada geçerli değildir, çünkü test herhangi bir şeyi tahmin etmek için değil, doğrudan akademik performansı ölçmek için yapılmıştır. Test kendi kendine ölçmesi gereken şeyi ölçmeye yetecek şekilde durmalıdır (Nunnally ve Bernstein, 1994, s.101).

İçerik geçerliliğini (insanların test edildiği araçların örnekleme yeteneği) sağlamak için test yapısının iyi formüle edilmiş planlar ve prosedürlerinin yapı oluştuktan sonra değerlendirilmesi yerine gerçek test oluşmadan önce değerlendirilmesi gerekmektedir. Bazı kimseler test maddeleri arasında en azından makul düzeyde içsel tutarlılık beklemektedir, maddeler aynı şeyi ölçmeye eğilimli olmalıdırlar. Bu güvenilebilir bir rehber değildir, ancak bazı farklı yetenekler ile bağlantılı olan araçları içeren ölçümlerin konu olması normaldir. Örneğin, sayısal işlemdeki beceri ile nicel değerlendirme yeteneği aynı değildir. Ancak aritmetikte bu iki tip içeriği karıştırarak aritmetikteki gelişmeyi ölçmek iyi sonuçlar verebilmektedir. İçerik geçerliliği için bir diğer dolaylı kanıt ise öğrenmenin ilk test skorlarına göre ikinci test skorlarını artırmasıdır.

İçerik geçerliliği için diğer bir kanıt türü, aynı şeyi ölçmeye çalışan iki farklı testteki skorları ilişkilendirebilmektir. Örneğin okumadaki gelişmeyi ölçmeyi hedefleyen iki ticari testin yüksek derecede korelasyon içinde olduğunu bulmak iç rahatlatıcıdır, ancak içerik geçerliliğini garanti etmemektedir. Bu iki test aynı yanlış şeyi ölçüyor olabilir. İstatistiksel bulguların analizinden önemli bilgiler elde edilmesine rağmen, içerik geçerliliği içeriğin özelliği ve onun sunumu ile ilgilidir. İçerik geçerliliği ayrıca daha çok bilimsel genelleme ile ilgilidir. Belli bir madde grubundan (toplamından) maddelerin mümkün olan daha geniş bir alanda genellenmesidir.

3.9. Standardizasyon ve Normlar

İyi geliştirilmiş psikolojik testlerin bir başka özelliği de iyi hazırlanmış normlardır. Normlar, çok iyi tanımlanmış örneklemlerden elde edilmiş puan gruplarıdır. Bu puanları elde etme yöntemleri ve geliştirilmesi test standardizasyonunu oluşturur (Kline, 2003, s.39). Normlar, uygulama sonucunda elde edilen puanların kullanıldığı ve normların çok az bilgi eklediği araştırma amaçlı kullanımlardan çok, testlerin uygulamalarında büyük değer taşır. Örneklem grubunun uygun ve yeterli büyüklükte olması gereklidir. Aksi takdirde test normları kullanışsız olmanın ötesinde yanıltıcı olur. Eğer standardizasyon uygun bir şekilde yapılmışsa psikolojik testler standardize edilmemiş yöntemlerin sağlamadığı bir karşılaştırma imkânı verir. Testlerin dışında kalan değerlendirme yöntemlerinin birçoğunun standardize edilemediği göz önünde bulundurulursa, standardizasyon, psikometrik testlerin önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİNİN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE TÜRK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE UYARLANMASI

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Bu araştırmanın asıl amacı, üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesini ölçmek amacıyla Sirgy vd., (2007) tarafından geliştirilen Üniversite Yaşam Kalitesi (Quality of College Life - QCL) isimli ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemek ve ölçeği Türk üniversite öğrencilerine uyarlamaktır.

Araştırmanın bir diğer amacı ise Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin üniversite yaşam kalitesini ölçmek ve üniversite yaşam kalitesinin genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerine etkisini araştırmaktır.

Yapılan araştırma Akdeniz Üniversitesi kampüsünde bulunan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında örgün eğitim gören öğrencileri kapsamaktadır.

Konuyla ilgili yazın incelendiğinde yaşam kalitesinin ilerlemekte olan önemli bir araştırma alanı olmasına rağmen, üniversite öğrencileri ile yapılan yaşam kalitesi çalışmalarının sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Türk üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesini ölçmeye yönelik profesyonel bir ölçeğin olmaması da yapılan araştırmayı önemli kılmaktadır.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği Sirgy vd. (2007) tarafından geliştirilmiş yeni bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yalnızca 3 Amerikan üniversitesinde (St. Thomas University, Virginia Polytechnic Institute and State University ve College of William and Mary) araştırmacılar tarafından yapılmıştır (Sirgy vd., 2007, s.352). Konuya ilişkin kültürlerarası bir karşılaştırma çalışması da henüz yoktur. Çalışmanın yazına olan birinci katkısı Üniversite Yaşam Kalitesi (QCL) Ölçeğinin psikometrik ölçümlerini yapmak olacaktır.

Üniversiteler Bologna Süreci ile başlayan 9 yıllık bir zaman diliminde Bologna kriterlerine uygun olarak toplam kalite çalışmaları kapsamında öğrencilere yönelik çeşitli anket çalışmaları yapmışlardır. Akdeniz Üniversitesi yönetimi bu süreçte öğrenci sorun envanteri çalışması yapmıştır (Dedeoğlu vd., 2007). Bazı eğitim birimleri de eğitim – öğretim yılı sonunda ders değerlendirme ve öğretim üyesi değerlendirme anketleri yapmaktadır. Ancak, yazında öğrenci memnuniyetini ölçmeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın üçüncü katkısı, üniversitenin sunduğu tüm imkânlar ve hizmetlere yönelik memnuniyeti ve öğrencilerin genel yaşam kalitesini belirlemesi açısından üniversite yönetimlerine çeşitli alanlarda kullanılabilecek veriler ve öneriler sağlamaktır. Öğrencilerin hangi alanlarda memnun ve memnuniyetsiz olduğunu belirlemek, yapılacak durum değerlendirme ve iyileştirme çalışmalarına veri sağlayacaktır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve veri analiz tekniklerinden bahsedilecektir.

4.2.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini Akdeniz Üniversitesi kampüsünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Evreni temsil eden örneklem tabakalı (zümrelere göre) örnekleme yapılarak seçilmiştir. $B= 0,01$ örnekleme hatası ve $\alpha= 0,05$ güvenirlikle örneklem büyüklüğü 1300 olarak bulunmuştur. Saha çalışması sonunda 1297 kullanılabilir anket elde edilmiştir. Eğitim birimlerine göre örnekleme dağılımı Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Örnekleme Dağılımı

Eğitim Birimleri	Öğrenci Sayısı	Örneklem	Yüzde (%)
1.Eğitim Fakültesi	407	68	16,7
2.Fen-Edebiyat Fakültesi	1827	175	9,6
3.Ziraat Fakültesi	1073	110	10,3
4.İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1610	175	10,9
5.Mühendislik Fakültesi	719	108	15,0
6.Tıp Fakültesi	902	144	16,0
7.İletişim Fakültesi	208	39	18,8
8.Hukuk Fakültesi	208	98	47,1
9.Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	667	97	14,5
10.Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	524	69	13,2
11.Antalya Sağlık Yüksekokulu	660	78	11,8
12.Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu	1645	115	7,0
13.Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	267	21	7,9
Toplam	10717	1297	12,1

4.2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Saha çalışması 2007 – 2008 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında gerçekleşmiştir. Anketler öğrencilere yüz yüze görüşme yapılarak uygulanmıştır.

Kullanılan soru formu (Ek-1) beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sirgy vd., (2007) tarafından geliştirilen Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği yer almaktadır. Orijinal ölçekte yer alan sorular Türk üniversite öğrencileri ve üniversite özellikleri dikkate alınarak uyarlama yapılmıştır. Ölçek akademik yönden memnuniyet, sosyal yönden memnuniyet ve imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet olmak üzere; 3 boyut, 17 alt boyut ve 74 ifadeden oluşmaktadır. Derecelendirme yapılırken 5 noktalı Likert ölçeği (1:hiç memnun değilim – 5: çok memnunum) kullanılmıştır.

İkinci bölümde, Sirgy vd., (2007)'nin Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği geliştirilirken odak grup çalışmasında kullandığı üniversite yaşamıyla ilgili olarak genel yaşam kalitesinden memnuniyeti belirleyen sorular, ölçeğin hâlihazır geçerliliğinin ölçmek amacıyla burada da yer almaktadır. Beş ifadenin bulunduğu bölümde yapılan derecelendirme 5 noktalı Likert ölçeği (1:hiç memnun değilim – 5: çok memnunum) şeklinde yapılmıştır.

Üçüncü bölümde Diener vd., (1985) tarafından geliştirilen (Satisfaction With Life Scale - SWLS), Genel Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek tek boyutludur ve 5 ifadeden

oluşmaktadır. Derecelendirme yapılırken 5 noktalı Likert ölçeği (1:hiç katılmıyorum – 5: tamamen katılıyorum) kullanılmıştır.

Dördüncü bölümde, araştırmacıların önceki çalışmalarında (örn., Mael, 1988; Ashforth, 1990; Mael, 1989) örgütsel özdeşleşmeyi belirlemek için örgüt çalışanlarına ve üniversite ile özdeşleşmeyi belirlemek için üniversite öğrencilerine uyguladıkları özdeşleşme soruları (akt. Mael ve Ashfort, 1992, s.110) yer almaktadır ve öğrencilerinin üniversite ile özdeşleşmesini belirlemek için kullanılmıştır. Ölçek tek boyutludur ve 6 ifadeden oluşmaktadır. Derecelendirme yapılırken 5 noktalı Likert ölçeği (1:hiç katılmıyorum – 5: tamamen katılıyorum) kullanılmıştır.

Beşinci ve son bölümde ise, öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 12 soru sorulmuştur.

4.2.3. Veri Analiz Teknikleri

Anket verilerinin analizinde istatistik paket programlarından SPSS 13.0 (Statistical Package of Social Sciences) ve yapısal eşitlik modelinde LISREL 8.54 kullanılmıştır. Güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinde SPSS 13.0'dan faydalanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken ve üniversite yaşam kalitesi ile genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme arasındaki yapısal ilişkiler araştırılırken LISREL programından faydalanılmıştır. Ayrıca, demografik özelliklerin üniversite yaşam kalitesi, genel yaşam kalitesi ve üniversite ile özdeşleşme üzerine etkisi araştırılırken t testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır.

4.2.4. Güvenilirlik Analizi

4.2.4.1. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğini oluşturan akademik yönden memnuniyet, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet ve sosyal yönden memnuniyet alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizleri her bir alt boyut için sırasıyla ayrı olarak yapılmıştır. Aşağıda bu analizler ve elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

4.2.4.1.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi

Akademik yönden memnuniyet boyutunda bulunan 20 ifade dört alt boyut (öğretim, sınıf, ders yükü, itibar) içermektedir. Sırasıyla her bir alt boyut için güvenilirlik analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.2, Tablo 4.3, Tablo 4.4 ve Tablo 4.5’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca, akademik yönden memnuniyet boyutundaki bütün değişkenlerin (20 ifadenin) birlikte güvenilirlik analizi yapıldığında elde edilen sonuçlar da Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretim Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Öğretim Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Ögr1	18,96	21,242	0,526	0,720
Ögr2	18,84	20,216	0,506	0,721
Ögr3	18,64	21,236	0,510	0,722
Ögr4	18,91	20,439	0,530	0,716
Ögr5	18,92	20,507	0,454	0,733
Ögr6	18,71	21,370	0,296	0,774
Ögr7	19,06	19,812	0,567	0,708
Cronbach Alfa=	0,758			

Tablo 4.2’de yer alan öğretim boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,296 – 0,567 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler araştırmacıların (örn., Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007) 0,25 olarak belirttiği alt sınırın üzerindedir. Öğretim alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,758’dir. Diğer yandan, Tablo 4.2’de ifade silindiğinde öğretim alt boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Öğr6 ifadesinin silinmesi durumunda bu değer artarak 0,774 olacağı görülmektedir. Ancak, öğretim alt boyutunun Cronbach Alfa değeri olan 0,758 kabul edilebilir alt sınır olan 0,70’in üzerinde olduğu için bu işlem gerçekleştirilmemiştir (Hair vd., 1998).

Tablo 4.3. Sınıf Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Sınıf Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Snf1	22,32	29,341	0,585	0,702
Snf2	22,09	29,422	0,586	0,702
Snf3	22,15	29,608	0,600	0,700
Snf4	22,20	31,119	0,420	0,733
Snf5	21,97	31,744	0,444	0,729
Snf6	21,97	31,815	0,385	0,740
Snf7	21,43	31,945	0,321	0,754
Snf8	21,65	33,973	0,283	0,755
Cronbach Alfa=	0,753			

Akademik yönden memnuniyet boyutunda yer alan sınıf alt boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,283 – 0,600 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007). Sınıf alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,753'tür. Tablo 4.3'de ifade silindiğinde sınıf alt boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Snf8 ifadesinin silinmesi durumunda sınıf alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,755 olacağı görülmektedir. 0,753 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerinde olduğu için bu işlem gerçekleştirilmemiştir (Hair vd., 1998).

Tablo 4.4. Ders Yüğü Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Ders Yüğü Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Drs1	5,27	4,014	0,594	0,628
Drs2	5,44	3,905	0,612	0,606
Drs3	5,46	4,051	0,503	0,737
Cronbach Alfa=	0,743			

Ders yüğü alt boyutuna ait güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,503 – 0,612 aralığında olduğu görülmektedir. Ders yüğü alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,743'tür. Tablo 4.4'de ifade silindiğinde ders yüğü alt boyutun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin 0,743'ün üstüne çıkmadığı görülmektedir. Ayrıca, 0,743 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerinde olmaktadır

Tablo 4.5. İtibar Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

İtibar Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
İtb1	3,21	1,502	0,455	-
İtb2	3,08	1,601	0,455	-
Cronbach Alfa=	0,625			

Tablo 4.5’de yer alan itibar alt boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının her ikisinin de 0,455 olduğu görülmektedir. İtibar alt boyutunun Cronbach Alfa değeri 0,625’tir. İtibar alt boyutu iki ifadeden oluştuğu için, ifade silindiğinde alt boyutun alacağı yeni Cronbach Alfa değeri hesaplanmamıştır ve ortaya çıkan Cronbach Alfa değeri 0,70’in altında kalmaktadır.

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda akademik yönden memnuniyet boyutunu oluşturan üç alt boyutun Cronbach Alfa değerlerinin 0,750 civarında (0,758, 0,753, 0,743) olduğu ancak, bir alt boyutun (itibar) Cronbach Alfa değerlerinin istenen düzeyin biraz altında (0,625) olduğu görülmektedir.

Akademik yönden memnuniyet alt boyutunu oluşturan 20 ifadeye ait güvenilirlik istatistikleri Tablo 4. 6’da gösterilmektedir.

Tablo 4.6. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Ögr1	58,44	144,005	0,489	0,843
Ögr2	58,32	142,379	0,453	0,844
Ögr3	58,12	145,080	0,431	0,845
Ögr4	58,39	142,333	0,490	0,842
Ögr5	58,40	142,432	0,435	0,844
Ögr6	58,19	142,846	0,361	0,848
Ögr7	58,54	140,475	0,537	0,840
Snf1	58,69	138,714	0,532	0,840
Snf2	58,47	140,544	0,475	0,843
Snf3	58,52	140,228	0,507	0,841
Snf4	58,57	143,630	0,348	0,849
Snf5	58,35	141,010	0,495	0,842
Snf6	58,35	143,970	0,348	0,848
Snf7	57,81	143,926	0,309	0,851
Snf8	58,02	146,017	0,325	0,849
Drs1	58,67	141,688	0,514	0,842
Drs2	58,85	142,656	0,469	0,843
Drs3	58,86	143,673	0,400	0,846
İtb1	58,41	140,571	0,484	0,842
İtb2	58,28	144,312	0,370	0,847
Cronbach Alfa=	0,851			

Akademik yönden memnuniyet boyutunda yer alan 20 ifadenin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,309 – 0,537 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007). Akademik yönden memnuniyet boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,851’dir. Tablo 4.6’da ifade silindiğinde akademik yönden memnuniyet boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin 0,851’in üstüne çıkmadığı görülmektedir. Ayrıca, 0,851 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70’in üzerinde olmaktadır (Hair vd., 1998).

Akademik yönden memnuniyet alt boyutunu oluşturan 20 değişken arasındaki ilişkileri gösteren korelasyonlar matrisi Tablo 4.7’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi

	Ögr1	Ögr2	Ögr3	Ögr4	Ögr5	Ögr6	Ögr7	Snf1	Snf2	Snf3	Snf4	Snf5	Snf6	Snf7	Snf8	Drs1	Drs2	Drs3	İtb1	İtb2
Ögr1	1	,356**	,453**	,334**	,357**	,218**	,363**	,246**	,186**	,200**	,080**	,293**	,087**	,059*	,157**	,336**	,205**	,231**	,364**	,359**
Ögr2	,356**	1	,349**	,427**	,256**	,216**	,405**	,225**	,196**	,175**	,154**	,191**	,163**	,140**	,137**	,245**	,207**	,152**	,331**	,193**
Ögr3	,453**	,349**	1	,378**	,323**	,160**	,377**	,187**	,135**	,122**	,061*	,175**	,069*	,109**	,154**	,303**	,194**	,196**	,368**	,228**
Ögr4	,334**	,427**	,378**	1	,325**	,208**	,414**	,256**	,192**	,210**	,173**	,261**	,121**	,117**	,184**	,286**	,226**	,214**	,327**	,215**
Ögr5	,357**	,256**	,323**	,325**	1	,173**	,398**	,183**	,135**	,213**	,158**	,459**	,079**	,072**	,139**	,192**	,172**	,134**	,371**	,227**
Ögr6	,218**	,216**	,160**	,208**	,173**	1	,245**	,195**	,166**	,184**	,122**	,140**	,174**	,251**	,187**	,229**	,171**	,150**	,160**	,221**
Ögr7	,363**	,405**	,377**	,414**	,398**	,245**	1	,229**	,182**	,254**	,193**	,308**	,160**	,148**	,178**	,300**	,248**	,226**	,418**	,247**
Snf1	,246**	,225**	,187**	,256**	,183**	,195**	,229**	1	,620**	,503**	,290**	,316**	,258**	,234**	,250**	,313**	,287**	,230**	,192**	,120**
Snf2	,186**	,196**	,135**	,192**	,135**	,166**	,182**	,620**	1	,542**	,250**	,285**	,307**	,218**	,256**	,250**	,206**	,177**	,168**	,106**
Snf3	,200**	,175**	,122**	,210**	,213**	,184**	,254**	,503**	,542**	1	,442**	,377**	,279**	,190**	,186**	,229**	,245**	,231**	,162**	,113**
Snf4	,080**	,154**	,061*	,173**	,158**	,122**	,193**	,290**	,250**	,442**	1	,410**	,211**	,179**	,055*	,136**	,197**	,123**	,093**	,058*
Snf5	,293**	,191**	,175**	,261**	,459**	,140**	,308**	,316**	,285**	,377**	,410**	1	,245**	,147**	,145**	,197**	,235**	,146**	,250**	,233**
Snf6	,087**	,163**	,069*	,121**	,079**	,174**	,160**	,258**	,307**	,279**	,211**	,245**	1	,239**	,146**	,210**	,253**	,157**	,125**	,098**
Snf7	,059*	,140**	,109**	,117**	,072**	,251**	,148**	,234**	,218**	,190**	,179**	,147**	,239**	1	,221**	,126**	,164**	,140**	,120**	,133**
Snf8	,157**	,137**	,154**	,184**	,139**	,187**	,178**	,250**	,256**	,186**	,055*	,145**	,146**	,221**	1	,186**	,163**	,164**	,144**	,149**
Drs1	,336**	,245**	,303**	,286**	,192**	,229**	,300**	,313**	,250**	,229**	,136**	,197**	,210**	,126**	,186**	1	,583**	,436**	,313**	,209**
Drs2	,205**	,207**	,194**	,226**	,172**	,171**	,248**	,287**	,206**	,245**	,197**	,235**	,253**	,164**	,163**	,583**	1	,459**	,232**	,163**
Drs3	,231**	,152**	,196**	,214**	,134**	,150**	,226**	,230**	,177**	,231**	,123**	,146**	,157**	,140**	,164**	,436**	,459**	1	,244**	,181**
İtb1	,364**	,331**	,368**	,327**	,371**	,160**	,418**	,192**	,168**	,162**	,093**	,250**	,125**	,120**	,144**	,313**	,232**	,244**	1	,455**
İtb2	,359**	,193**	,228**	,215**	,227**	,221**	,247**	,120**	,106**	,113**	,058*	,233**	,098**	,133**	,149**	,209**	,163**	,181**	,455**	1

** 0.01 seviyesinde anlamlı

* 0.05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.7’de yer alan korelasyonlar matrisi incelendiğinde, aynı alt boyutu oluşturan değişkenlerin (örn., Drs1, Drs2 ve Drs3) kendi aralarındaki korelasyonlarının (örn., Drs1-Drs2, Drs1-Drs3, Drs2-Drs3) farklı bir alt boyutu oluşturan değişkenlerle olan korelasyonlarından (örn., Drs1-İtb2, Drs3-Öğr5) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu istenen bir durumdur. Tablo’da aynı boyutu oluşturan değişkenlerin korelasyonları daha iyi bir görüntü yansıtmak için koyu yazılmıştır.

4.2.4.1.2. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunda bulunan 39 ifade dokuz alt boyutu (kütüphane hizmetleri, beslenme hizmetleri, sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, telekomünikasyon ve teknoloji, güvenlik hizmetleri ve ulaşım, spor tesisleri, çevre, rektörlük uluslararası ilişkiler birimi) kapsamaktadır. Sırasıyla her bir alt boyut için güvenilirlik analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.8, Tablo 4.9, Tablo 4.10, Tablo 4.11, Tablo 4.12, Tablo 4.13, Tablo 4.14, Tablo 4.15 ve Tablo 4.16’da ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutundaki bütün değişkenlerin (39 ifadenin) birlikte güvenilirlik analizi yapıldığında elde edilen sonuçlar da Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Kütüphane Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Kütüphane Hiz. Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Ktp1	15,93	27,489	0,605	0,840
Ktp2	16,06	27,367	0,533	0,857
Ktp3	16,01	26,756	0,696	0,824
Ktp4	15,87	26,602	0,703	0,823
Ktp5	15,74	27,029	0,635	0,835
Ktp6	15,64	27,269	0,730	0,820
Cronbach Alfa=	0,857			

Tablo 4.8’de yer alan kütüphane hizmetleri alt boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,533 – 0,730 arasında değiştiği görülmektedir. Bu rakamlar 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir. Kütüphane hizmetleri alt boyutunun Cronbach Alfa değeri 0,857’dir. Tablo 4.8’de ifade silindiğinde kütüphane hizmetleri alt boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda alt boyuta ait Cronbach Alfa

değerinin 0,857'in üstüne çıkamayacağı görülmektedir. Bu değer kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerindedir (Hair vd., 1998).

Tablo 4.9. Beslenme Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Beslenme Hizmetleri Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Bsl1	8,81	9,178	0,733	0,789
Bsl2	8,96	9,498	0,764	0,778
Bsl3	9,28	10,126	0,587	0,852
Bsl4	8,74	9,802	0,678	0,813
Cronbach Alfa=	0,849			

Beslenme hizmetleri alt boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,587 – 0,733 arasında değiştiği görülmektedir. Beslenme hizmetleri alt boyutunun Cronbach Alfa değeri 0,849'dur. Tablo 4.9'da ifade silindiğinde beslenme hizmetleri alt boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Bsl3 ifadesinin silinmesi durumunda beslenme hizmetleri alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,852'ye çıkacağını göstermektedir. Ancak, bu alt boyuta ait Cronbach Alfa değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerinde olduğu için bu işleme gerek yoktur.

Tablo 4.10. Sağlık Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Sağlık Hizmetleri Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Sgl1	4,71	19,891	0,815	0,884
Sgl2	4,91	19,841	0,875	0,863
Sgl3	5,12	21,450	0,725	0,914
Sgl4	4,69	19,955	0,801	0,889
Cronbach Alfa=	0,914			

Tablo 4.10'da yer alan sağlık hizmetleri alt boyutuna ilişkin güvenilirlik istatistikleri incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,725 – 0,875 arasında değiştiği görülmektedir. Sağlık hizmetleri alt boyutunun Cronbach Alfa değeri 0,914'tür. Tablo 4.10'da yer alan ifade silindiğinde sağlık hizmetleri alt boyutun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda alt boyuta ait Cronbach Alfa değerinin 0,914'ün üstüne çıkamayacağı görülmektedir.

Tablo 4.11. Barınma Hizmetleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Barınma Hiz. Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Brn1	8,40	40,641	0,812	0,944
Brn2	8,77	40,955	0,903	0,926
Brn3	8,99	42,785	0,859	0,934
Brn4	8,92	41,935	0,841	0,937
Brn5	9,02	42,887	0,871	0,932
Cronbach Alfa=	0,947			

Barınma hizmetleri alt boyutuna ait güvenilirlik analizi sonucunda, ifade boyut korelasyonlarının 0,812 – 0,903 aralığında olduğu görülmektedir. Cronbach Alfa değeri 0,947’dir. Tablo 4.11’in son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda barınma hizmetleri alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,947’nin üstüne çıkamayacağını göstermektedir.

Tablo 4.12. Telekomünikasyon ve Teknoloji Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Tel. ve Tek. Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Tel1	5,97	4,684	0,652	0,720
Tel2	5,87	5,200	0,625	0,749
Tel3	6,20	4,567	0,661	0,711
Cronbach Alfa=	0,800			

Telekomünikasyon ve teknoloji alt boyutuna ilişkin güvenilirlik analizi sonuçlarını gösteren Tablo 4.12. incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,625 – 0,661 arasında değiştiği görülmektedir. Bu alt boyuta ait Cronbach Alfa değeri 0,800’dür. Tablo 4.12’nin son sütununda yer alan rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda bu alt boyuta ait Cronbach Alfa değerinin 0,800’ün üstüne çıkamayacağını ifade etmektedir.

Tablo 4.13. Güvenlik Hizmetleri ve Ulaşım Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Güvenlik Hiz. ve Ulaşım Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Gvn1	11,25	16,169	0,593	0,754
Gvn2	11,75	15,958	0,585	0,757
Gvn3	11,51	16,913	0,532	0,773
Gvn4	11,64	17,060	0,502	0,782
Gvn5	11,60	15,483	0,684	0,725
Cronbach Alfa=	0,797			

Tablo 4.13. incelendiğinde ifade boyut korelasyonlarının 0,502 – 0,684 aralığında olduğu görülmektedir. Güvenlik hizmetleri ve ulaşım alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,797’dir. Tablo’nun son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda bu alt boyuta ait Cronbach Alfa değerinin 0,797’ün üstüne çıkamayacağını göstermektedir.

Tablo 4.14. Spor Tesisleri Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Spor Tesisleri Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Spr1	5,40	19,028	0,772	0,850
Spr2	5,85	18,674	0,802	0,838
Spr3	5,87	19,858	0,746	0,859
Spr4	6,02	20,398	0,700	0,876
Cronbach Alfa=	0,888			

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunun bir alt boyutu olan spor tesislerine ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları ifade boyut korelasyonlarının 0,700 – 0,802 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu alt boyutun Cronbach Alfa değeri 0,888’dir. Tablo 4.14’ün son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda spor tesisleri alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,888’in üstüne çıkamayacağını belirtmektedir.

Tablo 4.15. Çevre Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Çevre Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Cvr1	10,78	8,773	0,522	0,637
Cvr2	10,57	8,653	0,609	0,596
Cvr3	10,95	7,948	0,457	0,682
Cvr4	10,96	8,330	0,444	0,685
Cronbach Alfa=	0,711			

Çevre alt boyutuna ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa değerinin 0,711 olarak saptandığı ve ifade boyut korelasyonlarının 0,444 – 0,609 arasında değiştiği görülmektedir. Tablo 4.15'in son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda çevre alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,711'in üstüne çıkamayacağını göstermektedir.

Tablo 4.16. Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Rek. Uls. İliş. Bir. Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Rkt1	6,21	19,983	0,673	0,837
Rkt2	5,49	18,403	0,725	0,816
Rkt3	5,66	19,127	0,675	0,837
Rkt4	6,11	18,504	0,761	0,801
Cronbach Alfa=	0,861			

Rektörlük uluslararası ilişkiler birimi alt boyutuna ait güvenilirlik istatistiklerini gösteren Tablo 4.16. incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,673 – 0,761 aralığında olduğu görülmektedir. Diğer yandan, Tablo 4.16'nın son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda rektörlük uluslararası ilişkiler birimi alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,861'in üstüne çıkamayacağını göstermektedir.

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunu gösteren ve yukarıda yer alan tablolar, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 9 alt boyutun hepsinin güvenilirliğinin (sırasıyla: 0,857, 0,849, 0,914, 0,947, 0,800, 0,797, 0,888, 0,711, 0,861) kabul edilen sınırların üstünde ve oldukça iyi olduğunu göstermektedir.

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 39 ifadeye ait güvenilirlik istatistikleri Tablo 4.17'de gösterilmektedir.

Tablo 4.17. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik İstatistikleri

İmk. ve Hiz. Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Ktp1	98,78	606,618	0,338	0,885
Ktp2	98,91	603,102	0,350	0,885
Ktp3	98,86	602,978	0,408	0,884
Ktp4	98,71	602,275	0,416	0,884
Ktp5	98,58	603,834	0,376	0,884
Ktp6	98,49	605,063	0,412	0,884
Bsl1	98,78	605,454	0,387	0,884
Bsl2	98,92	606,776	0,398	0,884
Bsl3	99,25	607,322	0,360	0,885
Bsl4	98,71	608,544	0,354	0,885
Sgl1	100,13	594,306	0,410	0,884
Sgl2	100,33	593,679	0,440	0,883
Sgl3	100,54	597,956	0,381	0,884
Sgl4	100,11	591,926	0,436	0,883
Brn1	99,27	593,476	0,356	0,885
Brn2	99,64	590,782	0,431	0,883
Brn3	99,87	591,344	0,450	0,883
Brn4	99,79	592,954	0,402	0,884
Brn5	99,89	592,081	0,448	0,883
Tel1	98,85	605,222	0,388	0,884
Tel2	98,74	607,208	0,392	0,884
Tel3	99,08	605,731	0,373	0,884
Gvn1	98,71	609,410	0,302	0,885
Gvn2	99,21	604,979	0,357	0,885
Gvn3	98,97	606,559	0,356	0,885
Gvn4	99,10	605,824	0,361	0,885
Gvn5	99,06	604,896	0,377	0,884
Spr1	99,59	591,458	0,442	0,883
Spr2	100,03	590,448	0,454	0,883
Spr3	100,05	597,540	0,385	0,884
Spr4	100,21	594,207	0,428	0,883
Cvr1	98,26	612,454	0,301	0,885
Cvr2	98,04	611,905	0,336	0,885
Cvr3	98,43	609,960	0,269	0,886
Cvr4	98,44	607,950	0,316	0,885
Rkt1	100,28	595,146	0,422	0,883
Rkt2	99,57	592,138	0,422	0,883
Rkt3	99,73	594,780	0,394	0,884
Rkt4	100,18	593,378	0,426	0,883
Cronbach Alfa=	0,887			

Tablo 4.17’de imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunda yer alan 39 ifadenin güvenilirlik istatistikleri bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde ifade boyut korelasyonlarının 0,301 – 0,454 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerinde olmaktadır (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios

vd., 2007). İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,887'dir. Herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda bu boyutun alacağı yeni Cronbach Alfa değeri 0,887'den büyük olmamaktadır. Zaten 0,887 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerindedir (Hair vd., 1998).

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 39 değişken arasındaki ilişkileri gösteren korelasyonlar matrisi Tablo 4.18'de yer almaktadır. İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunda çok sayıda değişken yer aldığı için korelasyonlar matrisi tek bir sayfaya sığmamış bu yüzden parçalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 4.18. İmkanlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi

	Ktp1	Ktp2	Ktp3	Ktp4	Ktp5	Ktp6	Bsl1	Bsl2	Bsl3	Bsl4	Sgl1	Sgl2	Sgl3	Sgl4	Brn1	Brn2	Brn3	Brn4	Brnh5
Ktp1	1	,448**	,446**	,465**	,463**	,561**	,152**	,174**	,173**	,154**	,125**	,129**	,062*	,109**	,012	,046	,033	,069*	,076**
Ktp2	,448**	1	,446**	,414**	,375**	,448**	,127**	,172**	,151**	,139**	,137**	,122**	,129**	,120**	,039	,032	,063*	,069*	,057*
Ktp3	,446**	,446**	1	,712**	,491**	,600**	,183**	,177**	,217**	,167**	,090**	,111	,096**	,114**	,027	,058*	,061*	,074**	,086**
Ktp4	,465**	,414**	,712**	1	,553**	,573**	,194**	,187**	,170**	,170**	,097**	,112**	,068*	,120**	,091**	,093**	,087**	,104**	,098**
Ktp5	,463**	,375**	,491**	,553**	1	,618**	,133**	,159**	,131**	,153**	,077**	,098**	,045	,070*	,105**	,121**	,125**	,134**	,135**
Ktp6	,561**	,448**	,600**	,573**	,618**	1	,172**	,166**	,192**	,196**	,086**	,097**	,035	,074**	,075**	,108**	,111**	,141**	,127**
Bsl1	,152**	,127**	,183**	,194**	,133**	,172**	1	,749**	,493**	,612**	,070*	,044	,015	,076**	,118**	,143**	,153**	,104**	,137**
Bsl2	,174**	,172**	,177**	,187**	,159**	,166**	,749**	1	,544**	,613**	,091**	,063*	,054	,077**	,064*	,095**	,119**	,070*	,100**
Bsl3	,173**	,151**	,217**	,170**	,131**	,192**	,493**	,544**	1	,513**	,094*	,091**	,087*	,101**	,049	,080**	,096**	,079**	,113**
Bsl4	,154**	,139**	,167**	,170**	,153**	,196**	,612**	,613**	,513**	1	,078**	,044	,031	,068*	,012**	,127**	,149**	,120**	,119**
Sgl1	,125**	,137**	,090**	,097**	,077**	,086**	,070*	,091**	,094**	,078**	1	,828**	,631**	,743**	,039**	,141**	,131**	,125**	,145**
Sgl2	,129**	,122**	,111**	,112**	,098**	,097**	,044	,063*	,091**	,044	,828**	1	,724**	,772**	,027**	,139**	,126**	,114**	,143**
Sgl3	,062*	,129**	,096**	,068*	,045	,035	,015	,054	,087**	,031	,631**	,724**	1	,658**	,091	,098**	,102**	,076**	,103**
Sgl4	,109**	,120**	,114**	,120**	,070*	,074**	,076**	,077**	,101**	,068*	,743**	,772**	,658**	1	,105**	,153**	,130**	,134**	,157**
Brn1	,012	,039	,027	,091**	,105**	,075**	,118**	,064*	,049	,092**	,105**	,073**	,028	,123**	1	,810**	,730**	,728**	,736**
Brn2	,046	,032	,058*	,093**	,121**	,108**	,143**	,095**	,080**	,127**	,141**	,139**	,098**	,153**	,810**	1	,838**	,784**	,844**
Brn3	,033	,063*	,061*	,087**	,125**	,111**	,153**	,119**	,096**	,149**	,131**	,126**	,102**	,130**	,730**	,838**	1	,781**	,799**
Brn4	,069*	,069*	,074**	,104**	,134**	,141**	,104**	,070*	,079**	,120**	,125**	,114**	,076**	,134**	,728**	,784**	,781**	1	,805**
Brn5	,076**	,057*	,086**	,098**	,135**	,127**	,137**	,100**	,113**	,119**	,145**	,143**	,103**	,157**	,736**	,844**	,799*	,805**	1

** 0.01 seviyesinde anlamlı

* 0.05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.18'in devamı

	Tel1	Tel2	Tel3	Gvn1	Gvn2	Gvn3	Gvn4	Gvn5	Spr1	Spr2	Spr3	Spr4	Cvr1	Cvr2	Cvr3	Cvr4	Rkt1	Rkt2	Rkt3	Rkt4
Ktp1	,161**	,158**	,168**	,103**	,115**	,087**	,107**	,135**	,102**	,095**	,070*	,082**	,085**	,140**	,113**	,103**	,092**	,098**	,138**	,125**
Ktp2	,174**	,142**	,158**	,087**	,106**	,094**	,096**	,142**	,149**	,157**	,152**	,151**	,102**	,092**	,053	,092**	,141**	,154**	,166**	,172**
Ktp3	,230**	,232**	,200**	,107**	,154**	,126**	,177**	,176**	,155**	,142**	,130**	,148**	,136**	,149**	,097**	,103**	,127**	,126**	,163**	,144**
Ktp4	,196**	,216**	,183**	,108**	,156**	,145**	,162**	,176**	,137**	,136**	,137**	,112**	,163**	,198**	,134**	,096**	,102**	,122**	,153**	,149**
Ktp5	,198**	,158**	,211**	,104**	,138**	,112**	,126**	,180**	,112**	,085**	,083**	,106**	,137**	,175**	,128**	,118**	,095**	,105**	,129**	,122**
Ktp6	,214**	,218**	,184**	,117**	,124**	,129**	,107**	,212**	,118**	,096**	,055*	,079**	,157**	,216**	,146**	,152**	,126**	,133**	,140**	,125**
Bsl1	,259**	,249**	,225**	,178**	,160**	,244**	,234**	,201**	,119**	,075**	,082**	,076**	,224**	,186**	,132**	,136**	,084**	,173**	,145**	,101**
Bsl2	,242**	,254**	,254**	,169**	,176**	,223**	,226**	,221**	,139**	,126**	,101**	,129**	,186**	,199**	,137**	,171**	,109**	,157**	,113**	,124**
Bsl3	,247**	,258**	,252**	,160**	,151**	,199**	,207**	,170**	,100**	,087**	,077**	,106**	,140**	,171**	,113**	,130**	,119**	,122**	,143**	,120**
Bsl4	,210**	,247**	,210**	,162**	,128**	,198**	,198**	,171**	,092**	,051	,056*	,071*	,170**	,193**	,136**	,152**	,072**	,123**	,109**	,088**
Sgl1	,061*	,063*	,093**	,090**	,131**	,059*	,049	,104**	,257**	,311**	,255**	,291**	-,007	,020	,007	,104**	,200**	,141**	,145**	,177**
Sgl2	,063*	,065*	,107**	,076**	,128**	,030	,055*	,096**	,294**	,380**	,294**	,343**	,016	,019	,022	,123**	,269**	,166**	,145**	,233**
Sgl3	,071*	,039	,077**	,033	,137**	,011	,030	,055*	,299**	,392**	,322**	,387**	-,043	-,066*	-,063*	,058*	,318**	,208**	,161**	,286**
Sgl4	,096**	,055*	,091**	,079**	,107**	,060*	,080**	,087**	,295**	,350**	,280**	,337**	,017	-,002	,025	,064*	,256**	,220**	,183**	,225**
Brn1	,051	,037	-,001	,000	-,004	,137**	,109**	,016	,034	,032	,018	,042	,179**	,207**	,232**	,120**	,031	,132**	,088**	,051
Brn2	,076**	,065*	,045	,010	,061*	,087**	,111**	,077**	,071*	,090**	,064*	,099**	,137**	,180**	,197**	,114**	,081**	,143**	,095**	,065*
Brn3	,113**	,099**	,077**	,035	,083**	,106**	,124**	,101**	,103**	,118**	,099**	,140**	,162**	,161**	,207**	,124**	,102**	,128**	,098**	,081**
Brn4	,081**	,059*	,051	,043	,078**	,115**	,113**	,108**	,033	,054	,018	,064*	,106**	,130**	,185*	,094**	,086**	,107**	,095**	,045
Brn5	,125**	,089**	,086**	,022	,053	,133**	,132**	,101**	,087**	,093*	,058*	,099**	,134**	,146**	,220**	,129**	,089**	,119**	,089**	,079**

** 0.01 seviyesinde anlamlı

* 0.05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.18'in devamı

	Ktp1	Ktp2	Ktp3	Ktp4	Ktp5	Ktp6	Bsl1	Bsl2	Bsl3	Bsl4	Sgl1	Sgl2	Sgl3	Sgl4	Brn1	Brn2	Brn3	Brn4	Brn5
Tel1	,161**	,174**	,230**	,196**	,198**	,214**	,259**	,242**	,247**	,210**	,061*	,063*	,071*	,096**	,051	,076**	,113**	,081**	,125**
Tel2	,158**	,142**	,232**	,216**	,158**	,218**	,249**	,254**	,258**	,247**	,063*	,065*	,039	,055*	,037	,065*	,099**	,059*	,089**
Tel3	,168**	,158**	,200**	,183**	,211**	,184**	,225**	,254**	,252**	,210**	,093**	,107**	,077**	,091**	-,001	,045	,077**	,051	,086**
Gvn1	,103**	,087**	,107**	,108**	,104**	,117**	,178**	,169**	,160**	,162**	,090**	,076**	,033	,079**	,000	,010	,035	,043	,022
Gvn2	,115**	,106**	,154**	,156**	,138**	,124**	,160**	,176**	,151**	,128**	,131**	,128**	,137**	,107**	-,004	,061*	,083**	,078**	,053
Gvn3	,087**	,094**	,126**	,145**	,112**	,129**	,244**	,223**	,199**	,198**	,059*	,030	,011	,060*	,137**	,087**	,106**	,115**	,133**
Gvn4	,107**	,096**	,177**	,162**	,126**	,107**	,234**	,226**	,207**	,198**	,049	,055*	,030	,080**	,109**	,111**	,124**	,113**	,132**
Gvn5	,135**	,142**	,176**	,176**	,180**	,212**	,201**	,221**	,170**	,171**	,104**	,096**	,055*	,087**	,016	,077**	,101**	,108**	,101**
Spr1	,102**	,149**	,155**	,137**	,112**	,118**	,119**	,139**	,100**	,092**	,257**	,294**	,299**	,295**	,034	,071*	,103**	,033	,087**
Spr2	,095**	,157**	,142**	,136**	,085**	,096**	,075**	,126**	,087**	,051	,311**	,380**	,392**	,350**	,032	,090**	,118**	,054	,093**
Spr3	,070*	,152**	,130**	,137**	,083**	,055*	,082**	,101**	,077**	,056*	,255**	,294**	,322**	,280**	,018	,064**	,099**	,018	,058*
Spr4	,082**	,151**	,148**	,112**	,106**	,079**	,076**	,129**	,106**	,071*	,291**	,343**	,387**	,337**	,042	,099**	,140**	,064*	,099**
Cvr1	,085**	,102**	,136**	,163**	,137**	,157**	,224**	,186**	,140**	,170**	-,007	,016	-,043	,017	,179**	,137**	,162**	,106**	,134**
Cvr2	,140**	,092**	,149**	,198**	,175**	,216**	,186**	,199**	,171**	,193**	,020	,019	-,066*	-,002	,207**	,180**	,161**	,130**	,146**
Cvr3	,113**	,053	,097**	,134**	,128**	,146**	,132**	,137**	,113**	,136**	,007	,022	-,063*	,025	,232**	,197**	,207**	,185**	,220**
Cvr4	,103**	,092**	,103**	,096**	,118**	,152**	,136**	,171**	,130**	,152**	,104**	,123**	,058*	,064*	,120**	,114**	,124**	,094**	,129**
Rkt1	,092	,141**	,127**	,102**	,095**	,126**	,084**	,109**	,119**	,072**	,200**	,269**	,318**	,256**	,031	,081**	,102**	,086**	,089**
Rkt2	,098**	,154**	,126**	,122**	,105**	,133**	,173**	,157**	,122**	,123**	,141**	,166**	,208**	,220**	,132**	,143**	,128**	,107**	,119**
Rkt3	,138**	,166**	,163**	,153**	,129**	,140**	,145**	,113**	,143**	,109**	,145**	,145**	,161**	,183**	,088**	,095**	,098**	,095**	,089**
Rkt4	,125**	,172**	,144**	,149**	,122**	,125**	,101**	,124**	,120**	,088**	,177**	,233**	,286**	,225**	,051	,065*	,081**	,045	,079**

** 0.01 seviyesinde anlamlı

* 0.05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.18'in devamı

	Tel1	Tel2	Tel3	Gvn1	Gvn2	Gvn3	Gvn4	Gvn5	Spr1	Spr2	Spr3	Spr4	Cvr1	Cvr2	Cvr3	Cvr4	Rkt1	Rkt2	Rkt3	Rkt4
Tel1	1	,553**	,599**	,219**	,190**	,241**	,270**	,205**	,177**	,142**	,098**	,100**	,175**	,161**	,096**	,120**	,131**	,169**	,193**	,162**
Tel2	,553**	1	,565**	,251**	,233**	,253**	,231**	,247**	,175**	,150**	,096**	,091**	,199**	,210**	,145**	,153**	,142**	,169**	,229**	,169**
Tel3	,599**	,565**	1	,218**	,207**	,229**	,221**	,189**	,176**	,161**	,132**	,161**	,143**	,131**	,104**	,120**	,158**	,138**	,152**	,150**
Gvn1	,219**	,251**	,218**	1	,589**	,308**	,276**	,619**	,127**	,075**	,082**	,070*	,192**	,206**	,124**	,173**	,050	,055*	,115**	,057*
Gvn2	,190**	,233**	,207**	,589**	1	,298**	,287**	,604**	,153**	,160**	,123**	,113**	,152**	,182**	,111**	,186**	,143**	,107**	,120**	,139**
Gvn3	,241**	,253**	,229**	,308**	,298**	1	,627**	,415**	,082**	,051	,063*	,068*	,230**	,228**	,256**	,141**	,091**	,164**	,162**	,122**
Gvn4	,270**	,231**	,221**	,276**	,287**	,627**	1	,382**	,089**	,082**	,076**	,072**	,205**	,188**	,180**	,140**	,118**	,169**	,172**	,135**
Gvn5	,205**	,247**	,189**	,619**	,604**	,415**	,382**	1	,143**	,103**	,063*	,103**	,192**	,213**	,163**	,151**	,094**	,083**	,120**	,101**
Spr1	,177**	,175**	,176**	,127**	,153**	,082**	,089**	,143**	1	,751**	,666**	,610**	,049	,071*	,056*	,165**	,247**	,213**	,156**	,238**
Spr2	,142**	,150**	,161**	,075**	,160**	,051	,082**	,103**	,751**	1	,690**	,648**	,058*	,048	,027	,156**	,308**	,215**	,153**	,270**
Spr3	,098**	,096**	,132**	,082**	,123**	,063*	,076**	,063*	,666**	,690**	1	,622**	,008	,036	,021	,125**	,262**	,179**	,124**	,209**
Spr4	,100**	,091**	,161**	,070*	,113**	,068*	,072**	,103**	,610**	,648**	,622**	1	,051	,031	,021	,153**	,305**	,195**	,142**	,271**
Cvr1	,175**	,199**	,143**	,192**	,152**	,230**	,205**	,192**	,049	,058*	,008	,051	1	,601**	,338**	,306**	,050	,103**	,098**	,075**
Cvr2	,161**	,210**	,131**	,206**	,182**	,228**	,188**	,213**	,071*	,048	,036	,031	,601**	1	,391**	,396**	,077**	,115**	,121**	,063*
Cvr3	,096**	,145**	,104**	,124**	,111**	,256**	,180**	,163**	,056*	,027	,021	,021	,338**	,391**	1	,351**	,062*	,033	,039	,032
Cvr4	,120**	,153**	,120**	,173**	,186**	,141**	,140**	,151**	,165**	,156**	,125**	,153**	,306**	,396**	,351**	1	,153**	,102**	,072**	,130**
Rkt1	,131**	,142**	,158**	,050	,143**	,091**	,118**	,094**	,247**	,308**	,262**	,305**	,050	,077**	,062*	,153**	1	,582**	,471**	,705**
Rkt2	,169**	,169**	,138**	,055*	,107**	,164**	,169**	,083**	,213**	,215**	,179**	,195**	,103**	,115**	,033	,102**	,582**	1	,662**	,613**
Rkt3	,193**	,229**	,152**	,115**	,120**	,162**	,172**	,120**	,156**	,153**	,124**	,142**	,098**	,121**	,039	,072**	,471**	,662**	1	,619**
Rkt4	,162**	,169**	,150**	,057*	,139**	,122**	,135**	,101**	,238**	,270**	,209**	,271**	,075**	,063*	,032	,130**	,705**	,613**	,619**	1

** 0.01 seviyesinde anlamlı

* 0.05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.18. incelendiğinde, aynı boyut içinde yer alan değişkenler arasındaki korelasyonun 0,01 seviyesinde anlamlı ve yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.4.1.3. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Güvenilirlik Analizi

Sosyal yönden memnuniyet boyutunda bulunan 15 ifade dört alt boyutu (sosyal yaşam, Olbia Kültür Merkezi, kulüpler, kampüs dışı) kapsamaktadır. Sırasıyla her bir alt boyut için güvenilirlik analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.19, Tablo 4.20, Tablo 4.21 ve Tablo 4.22’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca, sosyal yönden memnuniyet boyutundaki bütün değişkenlerin (15 ifadenin) güvenilirlik analizi yapıldığında elde edilen sonuçlar da Tablo 4.23’de verilmiştir.

Tablo 4.19. Sosyal Yaşam Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Sosyal Yaşam Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Sos1	16,13	36,877	0,543	0,816
Sos2	16,48	34,545	0,634	0,801
Sos3	16,75	35,519	0,585	0,809
Sos4	16,52	34,077	0,577	0,811
Sos5	16,66	34,248	0,647	0,799
Sos6	17,21	35,908	0,446	0,834
Sos7	16,25	35,341	0,674	0,797
Cronbach Alfa=	0,833			

Tablo 4.19. incelendiğinde ifade boyut korelasyonlarının 0,543 – 0,674 aralığında olduğu görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007). Sosyal yaşam alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,833’tür. Tablo 4.19’da ifade silindiğinde sosyal yaşam alt boyutun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Sos6 ifadesinin silinmesi durumunda sosyal yaşam alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,834 olacağı görülmektedir. Ancak, 0,833 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70’in üzerinde olduğu için bu işlem gerçekleştirilmemiştir (Hair vd., 1998).

Tablo 4.20. Olbia Kùltür Merkezi Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Olbia Kùl. Mer. Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Olbl	7,91	10,070	0,520	0,734
Olbl2	8,12	9,506	0,672	0,652
Olbl3	8,16	9,761	0,550	0,718
Olbl4	8,79	10,629	0,525	0,730
Cronbach Alfa=	0,765			

Tablo 4.20. incelendiğinde ifade boyut korelasyonlarının 0,520 – 0,672 arasında değiştiği gör÷lmektedir. Bu alt boyuta ait Cronbach Alfa değeri 0,765'tir. Tablo 4.20'nin son sütunundaki rakamlar herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda Olbia Kùltür Merkezi alt boyutuna ait Cronbach Alfa değerinin 0,765'in üstüne çıkamayacağını göstermektedir.

Tablo 4.21. Kulüpler Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Kulüpler Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Klp1	2,64	2,722	0,779	-
Klp2	2,54	2,747	0,779	-
Cronbach Alfa=	0,875			

Kulüpler alt boyutuna ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, ifade boyut korelasyonlarının her ikisinin de 0,779 olduğu gör÷lmektedir. Tablo 4.21'de bu alt boyut için oluşan Cronbach Alfa değeri 0,875 olarak gör÷lmektedir. Kulüpler alt boyutu iki ifadeden oluştuğu için, ifade silindiğinde Cronbach Alfa değeri hesaplanmamıştır ve ortaya çıkan Cronbach Alfa değeri kabul edilen alt sınır olan 0,70'in üzerindedir .

Tablo 4.22. Kampüs Dışı Alt Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Kampüs Dışı Alt Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Kmpd1	3,10	1,891	0,686	-
Kmpd2	2,75	2,111	0,686	-
Cronbach Alfa=	0,813			

Tablo 4.22. incelendiğinde ifade boyut korelasyonlarının her ikisinin de 0,686 olduğu gör÷lmektedir. Kampüs dışı alt boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,813'tür. Kampüs dışı alt

boyutu içinde iki ifade olduğu için, ifade silindiğinde Cronbach Alfa değeri hesaplanmamıştır ve ortaya çıkan Cronbach Alfa değeri kabul edilen alt sınır olan 0,70'in üzerindedir (Hair vd., 1998).

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunu gösteren ve yukarıda yer alan tablolar, sosyal yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 4 alt boyutun hepsinin güvenilirliğinin sırasıyla (0,833, 0,765, 0,875, 0,813) kabul edilen alt sınırın üzerinde ve gayet iyi olduğunu göstermektedir.

Sosyal yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 15 ifadeye ait güvenilirlik istatistikleri Tablo 4.23'de gösterilmektedir.

Tablo 4.23. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Sos1	38,16	135,064	0,532	0,851
Sos2	38,51	131,269	0,601	0,847
Sos3	38,77	133,852	0,529	0,851
Sos4	38,54	131,367	0,526	0,851
Sos5	38,69	131,268	0,594	0,848
Sos6	39,24	133,566	0,446	0,856
Sos7	38,28	132,211	0,651	0,846
Olb1	38,27	131,887	0,580	0,849
Olb2	38,49	136,016	0,479	0,854
Olb3	38,53	135,811	0,440	0,856
Olb4	39,16	138,002	0,423	0,856
Klp1	38,83	129,943	0,511	0,852
Klp2	38,72	131,857	0,460	0,855
Kmpd1	38,61	136,488	0,395	0,858
Kmpd2	38,26	137,321	0,397	0,858
Cronbach Alfa=	0,861			

Tablo 4.23. sosyal yönden memnuniyet boyutunda yer alan 15 ifadenin güvenilirlik istatistiklerini göstermektedir. Tablo incelendiğinde, ifade boyut korelasyonlarının 0,395 – 0,651 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007). Sosyal yönden memnuniyet boyutuna ait Cronbach Alfa değeri 0,861'dir. Tablo'da ifade silindiğinde sosyal yönden memnuniyet boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin 0,861'in

üstüne çıkmadığı görülmektedir. Ayrıca, 0,861 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerinde olmaktadır (Hair vd., 1998).

Sosyal yönden memnuniyet alt boyutunu oluşturan 15 değişken arasındaki ilişkileri gösteren korelasyonlar matrisi Tablo 4.24'de yer almaktadır. Tablo incelendiğinde aynı alt boyutu oluşturan değişkenler arasındaki korelasyonun farklı alt boyutları oluşturan değişkenler arasındaki korelasyondan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum her bir alt boyutun kendi içinde tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.24. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Korelasyonlar Matrisi

	Sos1	Sos2	Sos3	Sos4	Sos5	Sos6	Sos7	Olb1	Olb2	Olb3	Olb4	Klp1	Klp2	Kmp1	Kmp2
Sos1	1	,509**	,409**	,329**	,404**	,226**	,524**	,390**	,279**	,184**	,186**	,294**	,261**	,211**	,205**
Sos2	,509**	1	,473**	,490**	,445**	,280**	,541**	,431**	,268**	,230**	,206**	,301**	,267**	,253**	,246**
Sos3	,409**	,473**	1	,354**	,480**	,333**	,498**	,315**	,244**	,188**	,220**	,255**	,231**	,192**	,195**
Sos4	,329**	,490**	,354**	1	,492**	,370**	,456**	,301**	,224**	,244**	,185**	,254**	,227**	,213**	,206**
Sos5	,404**	,445**	,480**	,492**	1	,417**	,516**	,358**	,254**	,239**	,221**	,307**	,268**	,236**	,218**
Sos6	,226**	,280**	,333**	,370**	,417**	1	,344**	,214**	,174**	,219**	,200**	,266**	,248**	,199**	,196**
Sos7	,524**	,541**	,498**	,456**	,516**	,344**	1	,411**	,313**	,260**	,254**	,323**	,316**	,284**	,264**
Olb1	,390**	,431**	,315**	,301**	,358**	,214**	,411**	1	,503**	,390**	,371**	,372**	,310**	,208**	,211**
Olb2	,279**	,268**	,244**	,224**	,254**	,174**	,313**	,503**	1	,538**	,509**	,198**	,158**	,189**	,192**
Olb3	,184**	,230**	,188**	,244**	,239**	,219**	,260**	,390**	,538**	1	,396**	,219**	,211**	,189**	,197**
Olb4	,186**	,206**	,220**	,185**	,221**	,200**	,254**	,371**	,509**	,396**	1	,221**	,185**	,208**	,197**
Klp1	,294**	,301**	,255**	,254**	,307**	,266**	,323**	,372**	,198**	,219**	,221**	1	,779**	,160**	,165**
Klp2	,261**	,267**	,231**	,227**	,268**	,248**	,316**	,310**	,158**	,211**	,185**	,779**	1	,110**	,139**
Kmp1	,211**	,253**	,192**	,213**	,236**	,199**	,284**	,208**	,189**	,189**	,208**	,160**	,110**	1	,686**
Kmp2	,205**	,246**	,195**	,206**	,218**	,196**	,264**	,211**	,192**	,197**	,197**	,165**	,139**	,686**	1

** 0.01 seviyesinde anlamlı

4.2.4.2. Genel Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması

Tek boyut ve beş sorudan oluşan ölçeğe ilişkin güvenilirlik istatistikleri Tablo 4.25’de yer almaktadır.

Tablo 4.25. Genel Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Genel Yaşam Kalitesi Ölçeği'ne Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Gyk1	11,62	13,768	0,609	0,840
Gyk2	11,28	13,163	0,681	0,822
Gyk3	11,41	12,846	0,742	0,806
Gyk4	11,53	13,190	0,640	0,833
Gyk5	11,42	13,262	0,674	0,824
Cronbach Alfa=	0,855			

Tablo 4.25. incelendiğinde, ölçeğe ait ifade boyut korelasyonlarının 0,609 – 0,742 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir. Genel Yaşam Kalitesi Ölçeğine ait Cronbach Alfa değeri 0,855’dir. Tablo’da ifade silindiğinde sosyal yönden memnuniyet boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, herhangi bir ifadenin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin 0,855’in üstüne çıkmadığı görülmektedir. Ayrıca, 0,855 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70’in üzerinde olmaktadır.

4.2.4.3. Genel Yaşam Doyumu Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması

Genel Yaşam Doyumu Ölçeği tek boyut ve beş sorudan oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik istatistikleri Tablo 4.26’da yer almaktadır.

Tablo 4.26. Genel Yaşam Doyumu Ölçeği'ne Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Genel Yaşam Doyumu Ölçeği'ne Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Gyd1	11,81	13,035	0,653	0,793
Gyd2	12,11	13,026	0,668	0,789
Gyd3	11,34	12,822	0,695	0,782
Gyd4	11,49	12,388	0,674	0,786
Gyd5	11,99	13,071	0,497	0,842
Cronbach Alfa=	0,832			

Genel Yaşam Doyumu Ölçeğine ait güvenilirlik istatistiklerini gösteren Tablo 4.26. incelendiğinde, ölçeğe ait ifade boyut korelasyonlarının 0,497 – 0,695 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Carretero – Dios vd., 2007). Genel Yaşam Doyumu Ölçeğine ait Cronbach Alfa değeri 0,832’dir. Tablo’da ifade silindiğinde sosyal yönden memnuniyet boyutunun alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Gyd5 ifadesinin silinmesiyle ölçeğe ait yeni Cronbach Alfa değerinin 0,842 olacağı görülmektedir. Ancak, 0,832 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70’in üzerinde olduğu için bu işleme gerek duyulmamıştır (Hair vd., 1998).

Diener vd. (1985) tarafından oluşturulan “Satisfaction With Life Scale (SWLS)”, “Yaşam Doyumu Ölçeği” yazında sıkça kullanılan bir ölçek olmaktadır. Ölçeği geliştiren araştırmacılar iki ay arayla uygulanan test - yeniden test tutarlılık katsayısını 0,82 olarak, Cronbach Alfa değerini ise 0,87 olarak bulmuşlardır (Diener vd., 1985, s.72). Ölçeğin güvenilirliği ile ilişkili başka araştırmacılar tarafından bulunan değerler öznel iyi olma ölçeklerinin incelendiği bölümde yer almaktadır.

4.2.4.4. Özdeşleşme Ölçeğinin Güvenilirliğinin Araştırılması

Öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmesini belirlemek için kullanılan ölçek tek boyut ve 6 ifadeden oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 4.27’de yer almaktadır.

Tablo 4.27. Özdeşleşme Ölçeğine Ait Güvenilirlik İstatistikleri

Özdeşleşme Ölçeği’ne Ait İfadeler	İfade Silindiğinde Ölçek Ortalaması	İfade Silindiğinde Ölçek Varyansı	İfade – Boyut Korelasyonu	İfade Silindiğinde Cronbach Alfa
Özd1	16,77	24,317	0,531	0,763
Özd2	16,72	22,776	0,645	0,737
Özd3	17,35	23,481	0,492	0,770
Özd4	17,75	21,609	0,400	0,815
Özd5	16,73	22,434	0,704	0,726
Özd6	17,06	22,298	0,608	0,743
Cronbach Alfa=	0,791			

Özdeşleşme Ölçeğine ait güvenilirlik istatistiklerini gösteren Tablo 4.27. incelendiğinde, ölçeğe ait ifade boyut korelasyonlarının 0,400 – 0,704 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 0,25 olarak ifade edilen alt sınırın üzerindedir (Nunnally ve Bernstein, 1994;

Carretero – Dios vd., 2007). Özdeşleşme Ölçeğine ait Cronbach Alfa değeri 0,791'dir. Tablo'da ifade silindiğinde ölçeğin alacağı yeni Cronbach Alfa değerini gösteren son sütun incelendiğinde, Özdeşleşme Ölçeği ifadesinin silinmesiyle ölçeğe ait yeni Cronbach Alfa değerinin artacağı ve 0,815 olacağı görülmektedir. Ancak, 0,791 değeri kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'in üzerinde olduğu için bu işleme gerek duyulmamıştır.

Mael ve Ashfort (1992) çalışmalarında ölçeğin Cronbach Alfa değerini 0,870 olarak bulmuşlardır. Aynı ölçeği üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada kullanan Yu ve Kim (2008) ölçeğin Cronbach Alfa değerini 0,840 olarak bulmuşlardır.

4.2.5. Geçerlilik Analizi

4.2.5.1. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Geçerliliğinin Araştırılması

Sirgy vd. (2007)'nin geliştirdiği Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği bu çalışmada kullanılmadan önce Dr. Sirgy'den izin alınmıştır. Ölçeğin dil geçerliliğinin sağlanması için ölçek ilk olarak araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra İngilizce konusunda uzman olan iki kişi çeviriyi gözden geçirerek gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Ölçeğin Türkçesinin anlaşılabilirliğini test etmek için ölçek, 10 öğrenciden oluşan bir grup ile değerlendirilmiş ve böylelikle ölçeğe son şekli verilmiştir.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin yapı geçerliliği için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır. Yakınsama ve ayrışım geçerliliği için korelasyon analizi kullanılmıştır. Hâlihazır geçerlilik için Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği ile genel yaşam kalitesi ve genel yaşam doyumu ölçekleri arasındaki korelasyonlardan faydalanılmıştır. Geçerlilik için yapılan analizler aşağıda ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

4.2.5.1.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi

Akademik yönden memnuniyet boyutunda bulunan 20 ifade için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizde Öğr6 değişkeninin faktör yükü ve ortak varyansı (komunalitesi) 0,5'in altında olduğu için faktör analizinden çıkarılmıştır. Bu durumda 5 faktör elde edilmiştir. Teorik olarak akademik yönden memnuniyet boyutunda öğretim, sınıf, ders yükü ve itibar alt boyutları bulunmasına rağmen uygulamada 5 boyut (faktör) elde edilmiştir, çünkü sınıf alt boyutu iki faktöre bölünmüştür. Böylelikle oluşan yapı, faktör yüklerindeki büyüklük

sırasıyla; öğretim (öğr3, öğr4, öğr2, öğr1, öğr7, öğr5), sınıf1 (snf4, snf5, snf3), ders yükü (drs2, drs1, drs3), sınıf2 (snf7, snf8, snf2, snf1, snf6) ve itibar (itb2, itb1) şeklinde gerçekleşmiştir ve Tablo 4.28’de gösterilmektedir. Analiz sonucunda oluşan beş faktörün akademik yönden memnuniyet boyutuna ilişkin toplam varyansı açıklama oranı %56,626’dır. Bu oran yazında belirtilen sınırın (%60) biraz altında kalmaktadır (Özdamar, 2002). Toplam varyans içinde en büyük paya sahip olan birinci faktör öğretim alt boyutudur. Öğretim boyutu içinde yer alan ‘öğretim üyelerinin ders hakkındaki bilgi birikiminden memnuniyet’ akademik yönden memnuniyeti etkileyen en önemli (faktör yükü 0,708) değişkendir. Daha sonra ‘sınıf içindeki öğrenci - öğretim üyesi etkileşiminden memnuniyet’ (faktör yükü 0,677) gelmektedir.

Örnekleme büyüklüğünün yeterli olup olmadığını ölçen Kaiser – Meyer Olkin (KMO) değerinin 0,870 olduğu ve 1’e oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu değer 1’e ne kadar yakınsa örneklem de faktör analizi için o derece uygun olmaktadır. Değişkenler arasında yeterli korelasyon olup olmadığını gösteren Bartlett Test (Bartlett Test of Sphericity) değeri ise 6762,307’dir ve anlamlılık seviyesi $p= 0,000$ ’dır, yüzde birden küçüktür. Ortak varyansı gösteren komunalite değerleri ise, 0,476 ile 0,716 arasında ve faktör yükleri de 0,422 ile 0,812 arasında değişmektedir. Oluşan tüm göstergeler açıklayıcı faktör analizi sonuçlarının kabul edilebilir sınırlarda olduğunu göstermektedir (Lewis-Beck, 1994).

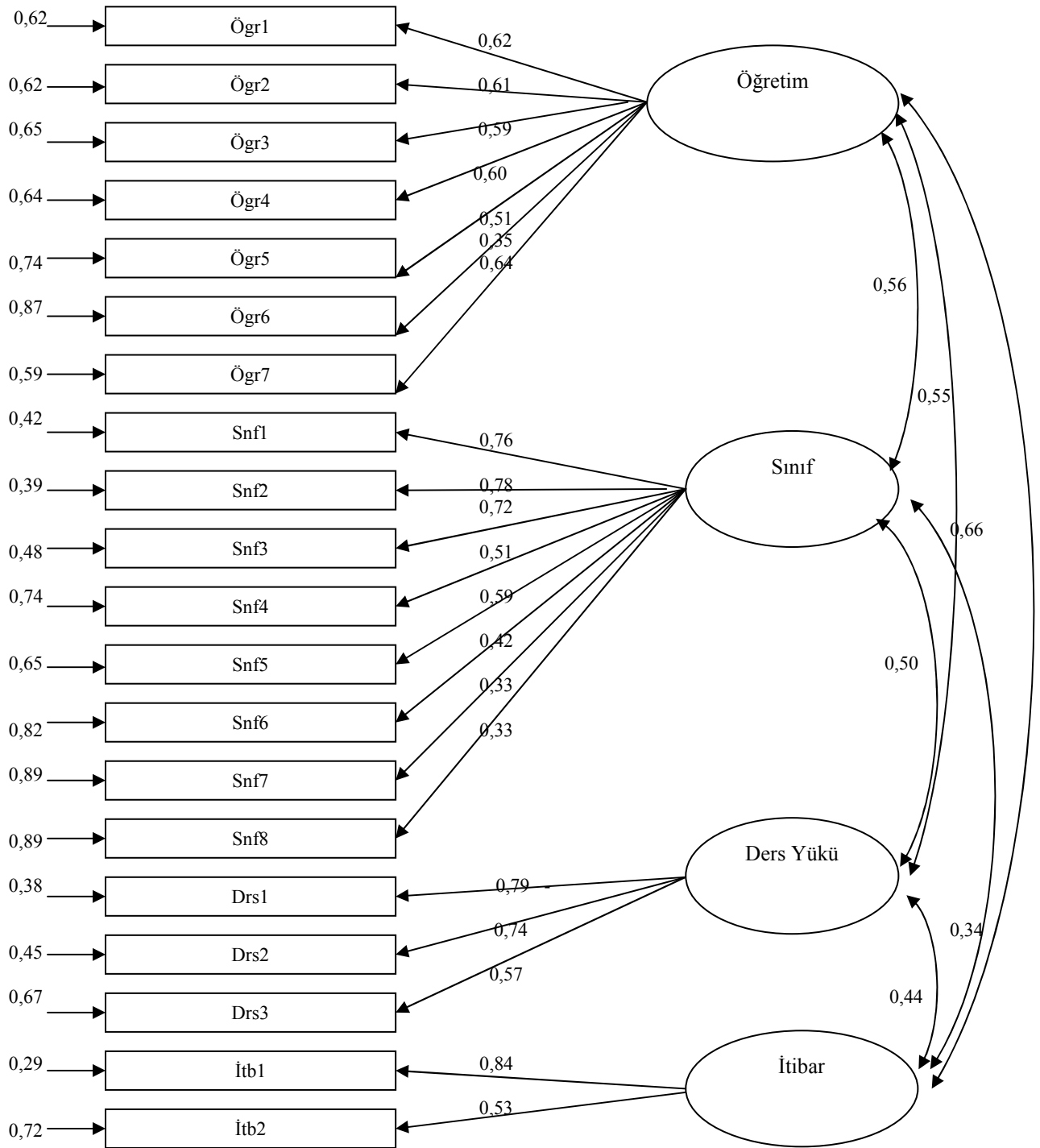
Tablo 4.28. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Boyuta Ait İfadeler	Öğretim	Sınıf1	Ders Yükü	Sınıf2	İtibar
Öğr1	0,643				
Öğr2	0,674				
Öğr3	0,708				
Öğr4	0,677				
Öğr5	0,499				
Öğr7	0,616				
Snf1				0,516	
Snf2				0,590	
Snf3		0,659			
Snf4		0,757			
Snf5		0,721			
Snf6				0,422	
Snf7				0,646	
Snf8				0,646	
Drs1			0,762		
Drs2			0,812		
Drs3			0,740		
İtb1					0,509
İtb2					0,701
Özdeğer (λ)	5,284	1,970	1,399	1,101	1,005
Varyansı Açıklama Oranı (%)	16,520	12,062	10,881	9,905	7,258
Kümülatif Oran (%)	16,520	28,582	39,463	49,367	56,626
KMO	0,870				
Bartlett Testi	6762,307	p= 0,000			

4.2.5.1.2. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin akademik yönden memnuniyet boyutuna doğrulayıcı faktör analizi yapıldığında teorideki dört alt boyutun (öğretim, sınıf, ders yükü, itibar) doğrulanması beklenmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi için LISREL 8.5 paket programı kullanılmıştır. Parametreleri tahmin yöntemi olarak önce en çok olabilirlik yöntemi (Maximum Likelihood) kullanılmış ancak model yakınsamamıştır. LISREL ve yapısal eşitlik modeline ilişkin yazında en çok olabilirlik yönteminin veri sayısının 200–500 arasında olması durumunda iyi sonuçlar verdiğini aksi durumda genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminin (Generalized Least Squares) kullanılmasının daha doğru olacağı belirtilmektedir (Kelloway, 1998, s.20). Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi yapmak için genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen model Şekil 4.1’de görülmektedir. Modelin uygunluğunu test etmek amacıyla kullanılan uyum iyiliği istatistikleri

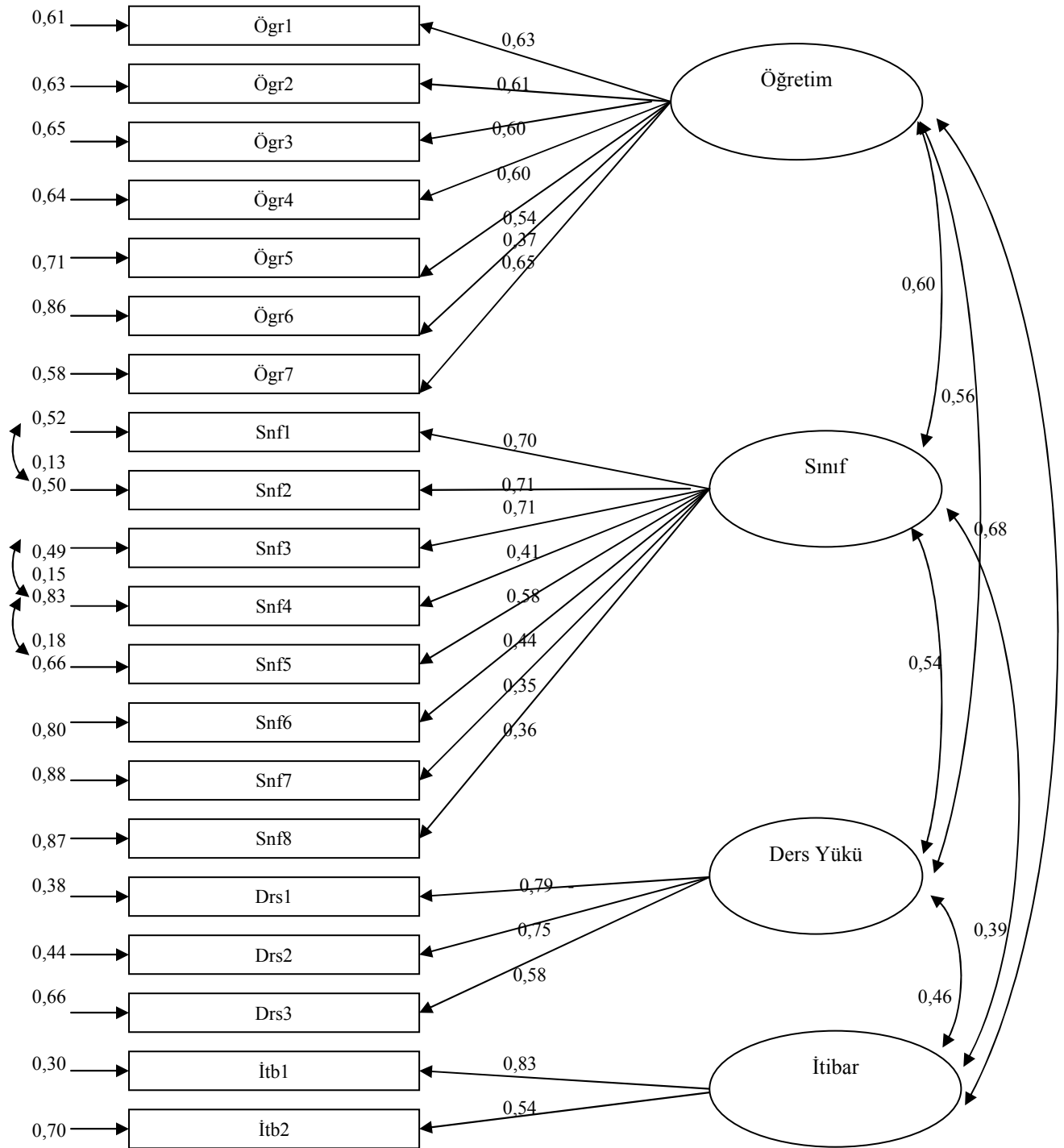
Ki-Kare= 1741,97 (df= 161, p= 0,000), RMSEA= 0,086, GFI= 0,94, AGFI= 0,92 ve SRMR= 0,095 bulunmuştur. Her ne kadar GFI (Goodness of Fit – Uyum İyiliği) ve AGFI (Adjusted Goodness of Fit – Düzeltilmiş Uyum İyiliği) kabul edilebilir alt sınırın (0,90) üzerine çıkmış olsa da RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation – Ortalama Hata Karekök Yaklaşımı) kabul edilebilir üst sınır olan 0,08'in üzerinde çıkmıştır. Keza SRMR de kabul edilebilir üst sınır olan 0,01'i yakalamıştır. Bu nedenle modifikasyon indisleri araştırılmış ve Snf1 – Snf2, Snf3 - Snf4 ve Snf4 - Snf5 değişkenleri arasında hata kovaryansı olduğu görülmüştür.

Şekil 4.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Modifikasyondan Önceki Doğrulatoryı Faktör Analizi Sonuçları

Programın önerdiği bu değişiklik yapıldıktan sonra elde edilen yeni model Şekil 4.2’de gösterilmiştir. Modele ait uyum iyiliği istatistikleri kabul edilebilir seviyede bulunmuştur. Ki-kare değeri önceki modele göre 497,3 birim azalarak 1244,67’ye düşmüştür. Ki-kareye ait p değeri hala anlamlıdır, yani $p=0,000$ ’dır. Ancak Ki-karenin örnek büyüklüğünden etkilendiği bilinmektedir. RMSEA= 0,072, GFI= 0,95, AGFI= 0,94 ve SRMR= 0,064 olarak

bulunmuştur. Sonuç olarak Şekil 4.2'deki model teorideki akademik yönden memnuniyet boyutunun dört farklı yapısını doğrulamaktadır.

Şekil 4.2. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Modifikasyondan Sonraki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

4.2.5.1.3. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan 39 ifade için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda 10 faktör elde edilmiştir. Teorik olarak imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunun altında 9 alt boyut bulunmaktadır. Uygulamada 10 faktörün oluşmasının nedeni güvenlik hizmetleri ve ulaşım alt boyutunun iki faktöre ayrılmasıdır. Böylelikle, oluşan yapı faktör yüklerindeki büyüklük sırasıyla; barınma hizmetleri (brn2, brn5, brn4, brn3, brn1), kütüphane hizmetleri (ktp6, ktp4, ktp3, ktp5, ktp1, ktp2), sağlık hizmetleri (sgk2, sgk1, sgk4, sgk3), spor tesisleri (spr3, spr1, spr2, spr4), rektörlük uluslararası ilişkiler birimi (rkt4, rkt2, rkt3, rkt1), çevre (cvr2, cvr1, cvr4, cvr3), güvenlik ve ulaşım hizmetleri1 (gvn2, gvn1, gvn5), telekomünikasyon ve teknoloji (tel3, tel1, tel2), güvenlik ve ulaşım hizmetleri2 (gvn4, gvn3) şeklinde gerçekleşmiştir ve Tablo 4. 23’de gösterilmektedir. Faktör analizi sonucunda elde edilen bu 10 faktörün toplam varyansı açıklama oranı %71,602’dir. Toplam varyans içinde en büyük paya sahip olan birinci faktör, Akdeniz Üniversitesi kampüsü içinde yer alan öğrenci yurduna ilişkin, barınma hizmetleri alt boyutudur. Barınma hizmetleri alt boyutu içinde yer alan ‘öğrenci yurdunun olanaklarından memnuniyet’ imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyeti etkileyen en önemli (faktör yükü 0,942) değişkendir.

Tablo 4.29’da yer alan bulgular incelediğinde örneklem büyüklüğünün yeterliliği ile ilgili olan KMO değerinin 0,868 olduğu görülmektedir. Zaten kullanılan değişken sayısının 39 katı kadar örneklem mevcut olduğundan KMO’nun yüksek çıkması şaşırtıcı değildir. Analize giren değişkenler arasındaki korelasyonun varlığını araştıran Bartlett testi için oluşan değer 28520,568’dir ve $p= 0,000$ ’dir. Bartlett değeri 35 ifadenin aralarındaki korelasyonun faktör analizi için gerekeni sağladığını göstermektedir. Komunaliteler 0,446 – 0,886 arasında değişirken faktör yükleri de 0,651 – 0,945 aralığında kalmaktadır. Tablo 4. 29’dan görüldüğü gibi açıklayıcı faktör analizinin sonuçları kabul edilebilir sınırların çok üzerinde geçerlilik sağlamaktadır (Lewis-Beck, 1994).

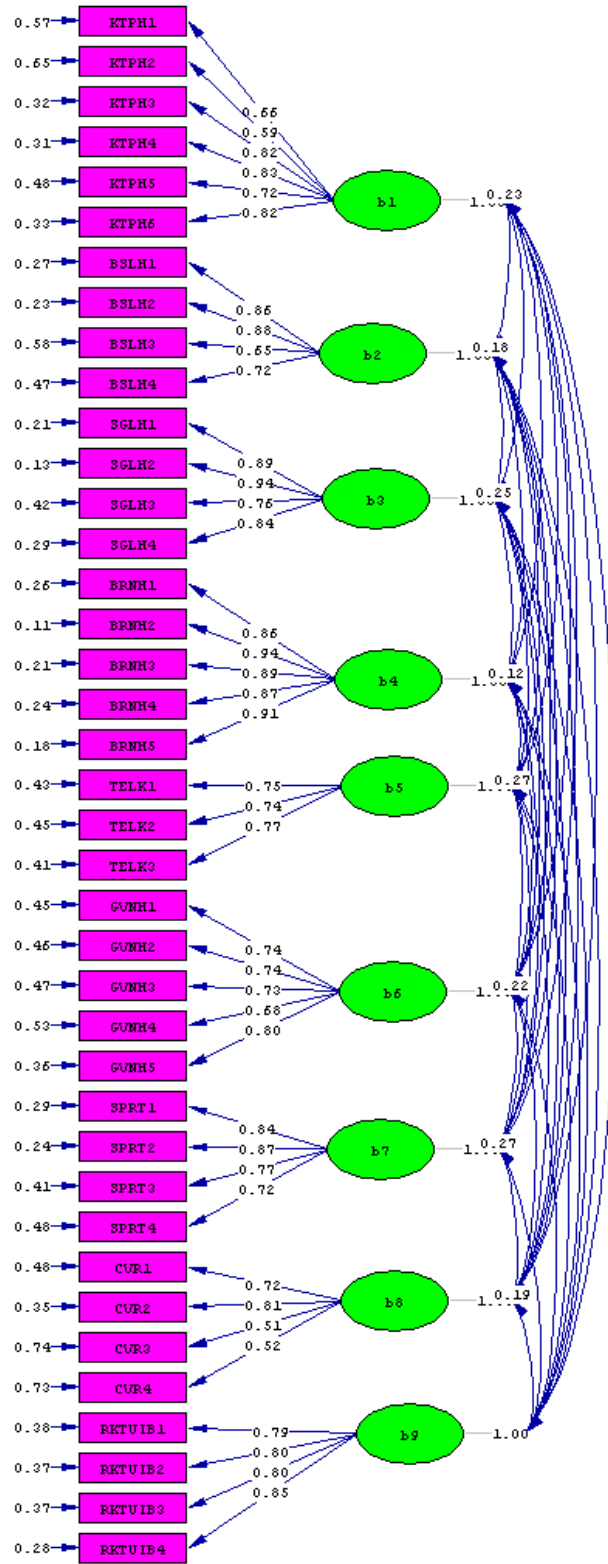
Tablo 4.29. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Boyuta Ait İfadeler	Barınma Hizmetleri	Kütüphane Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Spor Tesisleri	Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi	Beslenme Hizmetleri	Çevre	Güvenlik Hizmetleri ve Ulaşım1	Telekomünikasyon ve Teknoloji	Güvenlik Hizmetleri ve Ulaşım2
Ktp1		0,737								
Ktp2		0,651								
Ktp3		0,803								
Ktp4		0,813								
Ktp5		0,765								
Ktp6		0,830								
Bsl1						0,867				
Bsl2						0,887				
Bsl3						0,723				
Bsl4						0,835				
Sgk1			0,938							
Sgk2			0,945							
Sgk3			0,783							
Sgk4			0,888							
Brn1	0,865									
Brn2	0,942									
Brn3	0,912									
Brn4	0,913									
Brn5	0,916									
Tel1									0,849	
Tel2									0,801	
Tel3									0,871	
Gvn1								0,868		
Gvn2								0,871		
Gvn3										0,866
Gvn4										0,881
Gvn5								0,802		

4.2.5.1.4. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Konuyla ilgili yazın incelendiğinde genel olarak doğrulayıcı faktör analizinin açıklayıcı faktör analizinden sonra uygulanan bir yöntem olduğu görülmektedir. Bu tür çalışmalarda araştırmacılar, açıklayıcı faktör analizi çalışması ile belirlemiş olan faktör yapılarını doğrulayıcı faktör analizine tabi tutmaktadırlar. Aslında bu tür uygulamalar son derece kabul görmesine rağmen yapısal eşitlik modelinin doğası ile bir miktar çelişmektedir. Çünkü burada verinin bize söylemiş olduğu faktör yapılarının test edilmesi söz konusudur. Ancak teorik bir temele sahip olmayan çalışmaların açıklayıcı faktör analizi sonuçları iyi olsa da doğrulayıcı faktör analizi aşamasında sorun yaşanabilmektedir (Kline, 2003). Çünkü doğrulayıcı faktör analizi çok çeşitli bir istatistiksel test süreci izlemektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi ile imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunun teorik yapısı test edilmiştir. Dokuz faktörden (kütüphane hizmetleri, beslenme hizmetleri, sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, telekomünikasyon ve teknoloji, güvenlik hizmetleri ve ulaşım, spor tesisleri, çevre, rektörlük uluslararası ilişkiler birimi) oluşan yapıya ilişkin model Şekil 4.3'de yer almaktadır. Herhangi bir düzeltmeye (modifikasyona) gerek kalmaksızın tüm uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeyde ortaya çıkmıştır; RMSEA= 0,070, GFI= 0,93, AGFI= 0,92 ve SRMR= 0,065, Ki – kare= 4836,25 (df= 666, p=0,000). Ancak Ki – karenin örneklem büyüklüğünden etkilendiği ve diğer istatistiklerin uygun değerler verdiği göz önüne alınırsa teorideki 9 faktörlü yapının doğrulandığı söylenebilir. Şekil 4.3'de faktörler arasındaki korelasyonlar görünmediği için Tablo 4.30'da ayrıca verilmiştir.

Chi-Square=4836.25, df=666, P-value=0.00000, RMSEA=0.070

Şekil 4.3. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 4.30. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutunun Şekil 4.3'deki Korelasyonları

	b1	b2	b3	b4	b5	b6	b7	b8	b9
b1	1	0,29*	0,16*	0,11*	0,35*	0,25*	0,23*	0,30*	0,23*
b2	0,29*	1	0,10*	0,14*	0,39*	0,34*	0,14*	0,32*	0,18*
b3	0,16*	0,10*	1	0,17*	0,12*	0,14*	0,40*	0,06*	0,25*
b4	0,11*	0,14*	0,17*	1	0,11*	0,11*	0,14*	0,24*	0,12*
b5	0,35*	0,39*	0,12*	0,11*	1	0,41*	0,24*	0,31*	0,27*
b6	0,25*	0,34*	0,14*	0,11*	0,41*	1	0,19*	0,41*	0,22*
b7	0,23*	0,14*	0,40*	0,14*	0,24*	0,19*	1	0,17*	0,27*
b8	0,17*	0,32*	0,06*	0,24*	0,31*	0,41*	0,17*	1	0,19*
b9	0,23*	0,18*	0,25*	0,12*	0,27*	0,22*	0,27*	0,19*	1

* 0,05 seviyesinde anlamlı

4.2.5.1.5. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi

Sosyal yönden memnuniyet boyutunu oluşturan 15 ifadeye açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda 4 faktör elde edilmiştir. Faktör yüklerindeki büyüklük sırasıyla oluşan yapı; sosyal yaşam (sos2, sos3, sos5, sos7, sos4, sos1, sos6), Olbia Kültür Merkezi (olb2, olb3, olb4, olb1), kulüpler (klp2, klp1), kampüs dışı (kmp2, kmp1) şeklinde gerçekleşmiştir ve Tablo 4.31'de gösterilmektedir. Elde edilen dört faktörün sosyal yönden memnuniyet boyutuna ilişkin toplam varyansın %63,213'ünü açıkladığı ve teorik yapı ile birebir örtüştüğü görülmektedir. Toplam varyans içinde en büyük paya sahip olan birinci faktör, sosyal yaşam alt boyutudur. Sosyal yaşam alt boyutu içinde yer alan 'açık hava dinletilerinden (konser, gösteri, vb.) memnuniyet' sosyal yönünden memnuniyeti etkileyen en önemli (faktör yükü 0,775) değişkendir.

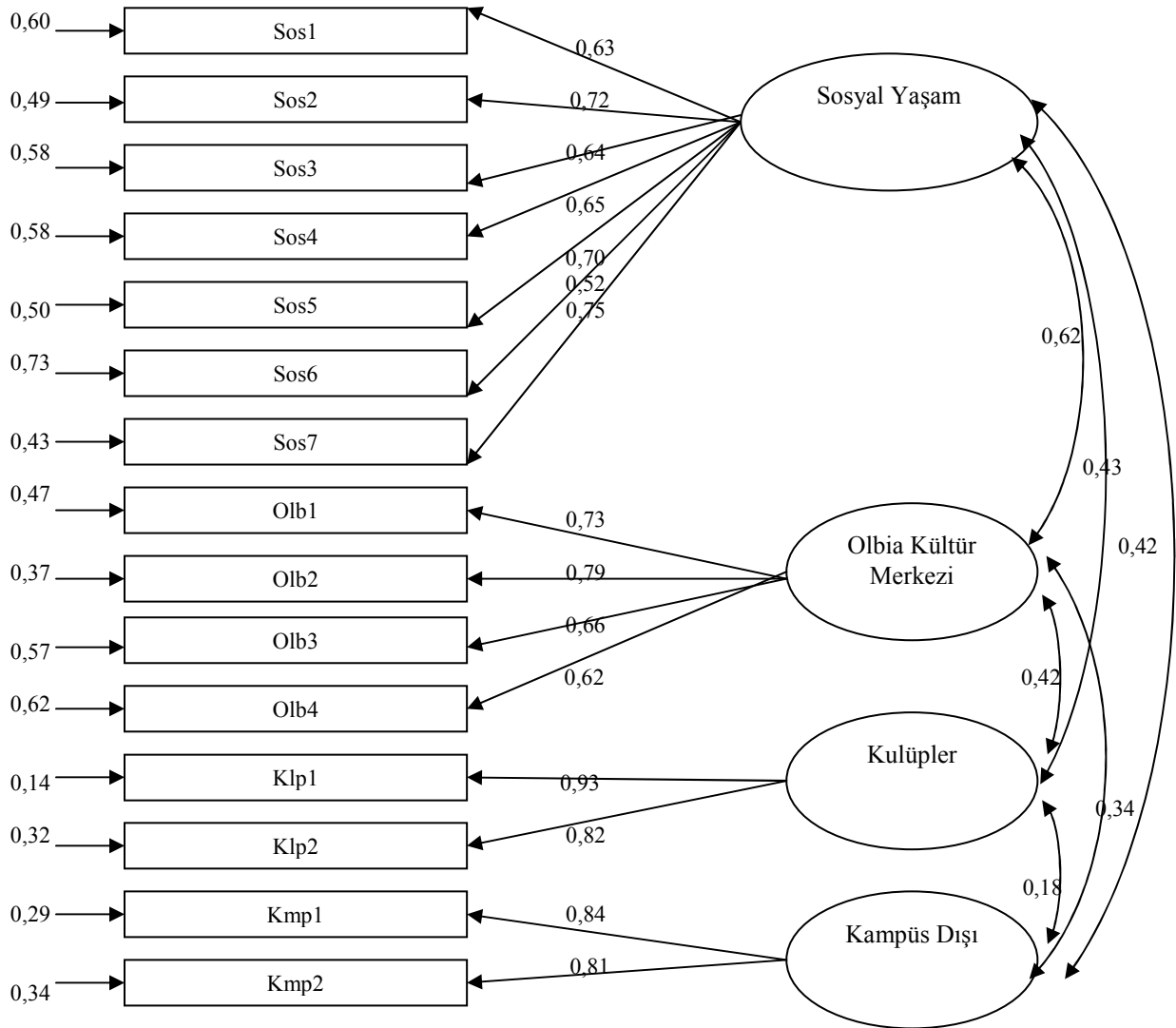
Tablo 4.31'de yer alan bulgular incelendiğinde KMO değerinin 0,853 olduğu görülmektedir. Diğer yandan, Bartlett test değeri 7281, 332 ($p= 0,000$) olarak çıkmıştır. Değişkenlerin ortak varyansı (komunalitesi) 0,312 – 0,885 arasında, faktör yükleri de 0,488 ile 0,960 arasında değişmektedir. Sosyal yönden memnuniyet boyutuna ilişkin oluşan tüm göstergeler açıklayıcı faktör analizi sonuçlarının kabul edilebilir sınırlarda olduğunu göstermektedir (Lewis-Beck, 1994).

Tablo 4.31. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Boyuta Ait İfadeler	Sosyal Yaşam	Olbia Kültür Merkezi	Kulüpler	Kampüs Dışı
Sos1	0,682			
Sos2	0,775			
Sos3	0,771			
Sos4	0,731			
Sos5	0,769			
Sos6	0,488			
Sos7	0,751			
Olb1		0,541		
Olb2		0,890		
Olb3		0,786		
Olb4		0,771		
Klp1			0,932	
Klp2			0,960	
Kmp1				0,910
Kmp2				0,913
Özdeğer (λ)	5,255	1,522	1,438	1,268
Varyansı Açıklama Oranı (%)	35,033	10,145	9,584	8,451
Kümülatif Oran (%)	35,033	45,179	54,763	63,213
KMO	0,853			
Bartlett Testi	7281,332	p= 0,000		

4.2.5.1.6. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

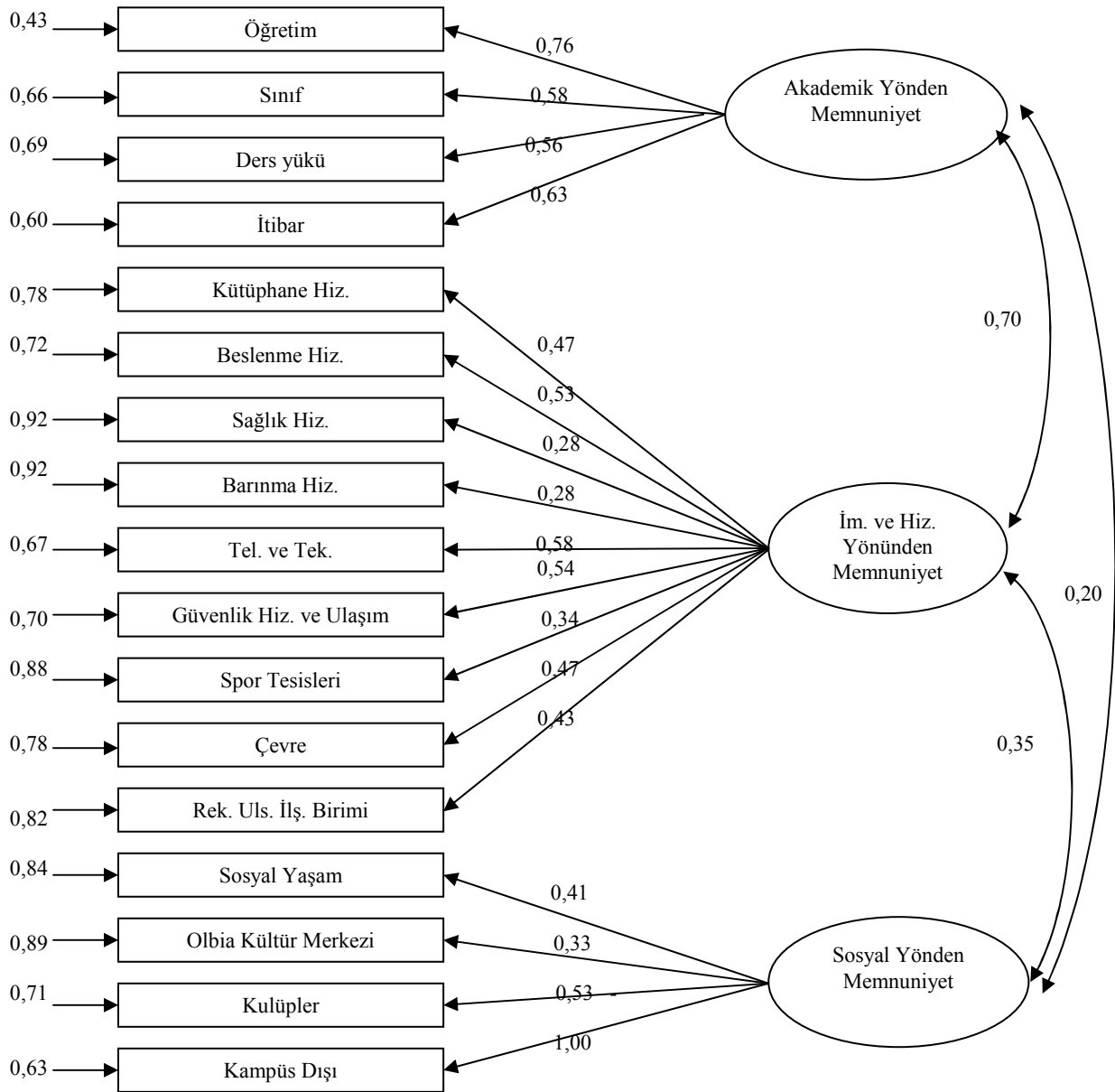
Sosyal yönden memnuniyet boyutuna ait 15 ifadeye LISREL 8.5 programında doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve Şekil 4.4'deki model elde edilmiştir. Teorideki 4 alt boyutlu (sosyal yaşam, Olbia Kültür Merkezi, kulüpler, kampüs dışı) yapı doğrulanmış olup Ki – kare dışındaki tüm göstergeler uygun çıkmıştır. RMSEA= 0,067, Ki – kare= 573,52 (df= 84, p= 0,000), GFI= 0,97, AGFI= 0,95, SRMR= 0,057 bulunmuştur. Şekil 4.4'den öğrencilerin sosyal yönden memnuniyetinde en çok konser, gösteri vb. gibi açık hava dinletilerinin olduğu genel olarak da öğrencilerin üniversitedeki sosyal yaşamdan memnun oldukları görülmektedir. Olbia Kültür Merkezi'ne ait faktör yükleri oldukça yüksektir. Özellikle Olbia'daki memnuniyeti en fazla yiyecek hizmeti veren birimler etkilemektedir. Buradaki yiyecek hizmetlerinin iyileşmesi öğrencilerin yaşam kalitesini de artıracaktır.

Şekil 4.4. Sosyal Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

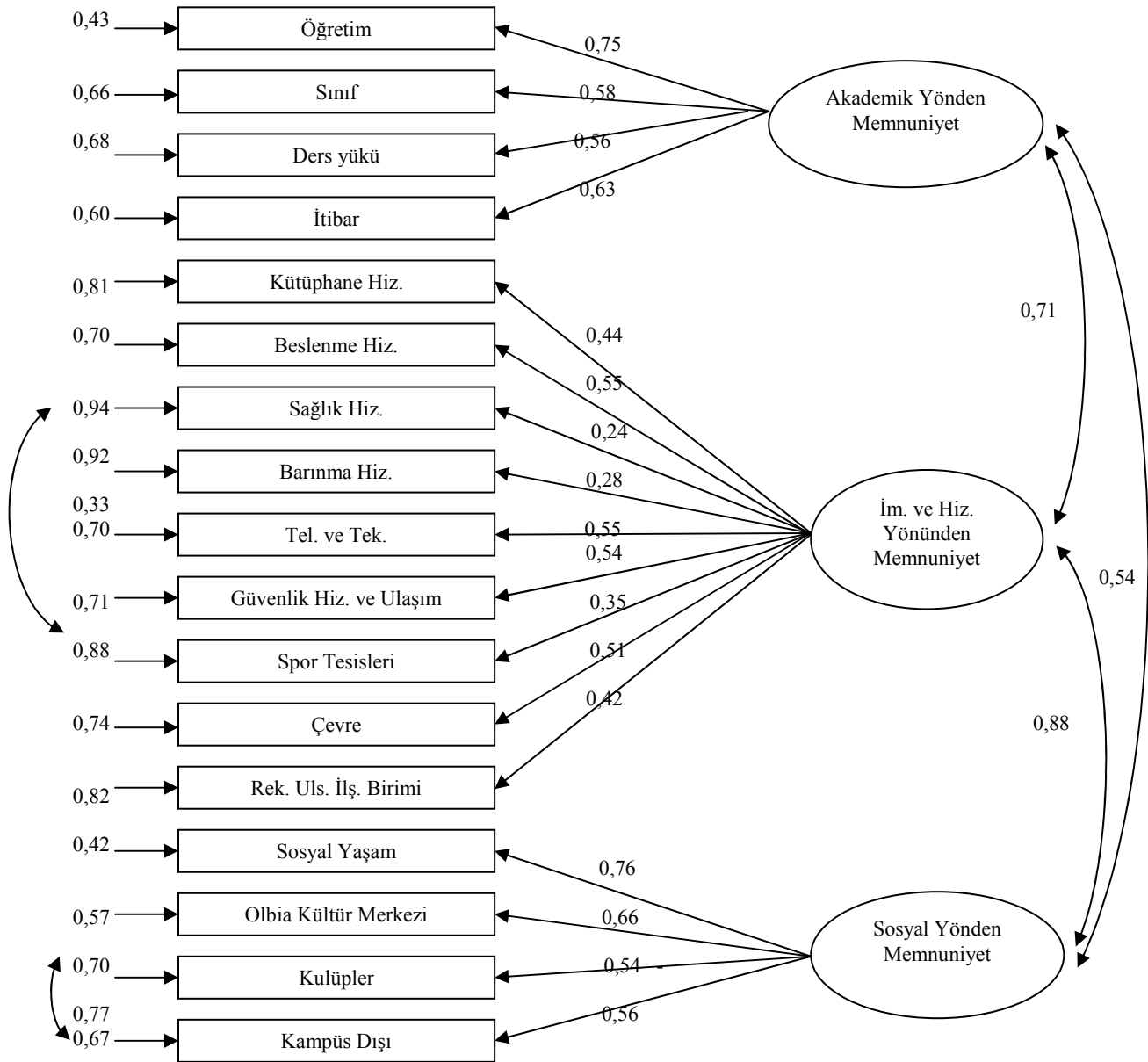
4.2.5.1.7. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Sirgy vd. (2007)'nin Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine ait üç boyutun geçerlik analizi yapıldıktan sonra sıra ölçeğin tümüne ait geçerlik analizine gelmektedir. Ölçeğe ait üç boyut ile altında bulunan on yedi alt boyut için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve elde edilen model Şekil 4.5'de verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda uyum iyiliği istatistiklerinin iyi olmadığı görülmüştür. RMSEA= 0,10, GFI= 0,87, AGFI=0,83 ve SRMR= 0,11'dir.

Şekil 4.5. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Modifikasyondan Önceki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Programın yönlendirmesi ile Kulüp ile Kampüs ve Sağlık ile Spor Tesisleri değişkenleri arasında hata kovaryansı konmuştur. Bu işlemin sonucunda Ki - kare değeri 1627,87'den 694,16'ya düşmüş, RMSEA= 0,063, GFI=0,94, AGFI= 0,92 ve SRMR= 0,055 olmuştur. Bu istatistiksel değerler ilgili yazında önerilen düzeyde olmaktadır (Hair vd., 1998). Modelin yeni hali Şekil 4.6'da verilmiştir.

Şekil 4.6. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Modifikasyondan Sonraki Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Sonuç olarak, Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin geçerliliğini incelemek amacıyla yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri iyi ve Sirgy vd. (2007)'nin geçerlilik çalışmasıyla uyumlu sonuçlar vermiştir.

4.2.5.1.8. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Yakınsama ve Ayrışım Geçerliliğinin Analizi

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin yakınsama ve ayrışım geçerliliğini test etmek için alt boyutlarının toplam puanlarının faktör toplam puanları ile korelasyonları incelenmiştir. Ölçeği oluşturan on yedi alt boyutun üç boyut (akademik yönden memnuniyet, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet, sosyal yönden memnuniyet) ile korelasyonları Tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.32. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Alt Boyutları İle Boyutlarının Korelasyonu

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Alt Boyutları	Akademik Yönden Memnuniyet	İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet	Sosyal Yönden Memnuniyet
Öğretim	0,781**	0,339**	0,219**
Sınıf	0,683**	0,315**	0,172**
Ders Yüğü	0,731**	0,260**	0,245**
İtibar	0,754**	0,361**	0,259**
Kütüphane Hizmetleri	0,279**	0,511**	0,237**
Beslenme Hizmetleri	0,372**	0,511**	0,280**
Sağlık Hizmetleri	0,091**	0,548**	0,208**
Barınma Hizmetleri	0,133**	0,482**	0,254**
Tel. ve Teknoloji	0,386**	0,542**	0,230**
Güvenlik Hiz. ve Ulaşım	0,366**	0,522**	0,229**
Spor Tesisleri	0,091**	0,581**	0,301**
Çevre	0,323**	0,473**	0,310**
Rektörlük Uls. İlş. Birimi	0,218**	0,581**	0,369**
Sosyal Yaşam	0,364**	0,555**	0,656**
Olbia Kültür Merkezi	0,332**	0,470**	0,601**
Kulüpler	0,188**	0,349**	0,928**
Kampus Dışı	0,244**	0,332**	0,274**

** 0.01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.32. incelendiğinde her bir boyutun kendi alt boyutunda bulunan değişkenler ile korelasyonunun yüksek (koyu yazılmış değerler) olduğu, diğer boyutlar altında yer alan değişkenler (alt boyutlar) ile korelasyonunun anlamlı ancak düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuç ölçeğin yakınsama ve ayrışım geçerliliğinin mevcut olduğunu göstermektedir.

4.2.5.1.9. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Hâlihazır Geçerliliğinin (Concurrent Validity) Analizi

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin hâlihazır geçerliliğini test etmek amacıyla Sirgy vd. (2007)'nin hazırladığı beş ifadeden oluşan Genel Yaşam Kalitesi Ölçeği ile Diener vd. (1985)'nin geliştirdiği Yaşam Doyumu Ölçeği (Satisfaction With Life Scale - SWLS) kullanılmıştır. İlk olarak Genel Yaşam Kalitesi ve Genel Yaşam Doyumu ölçeklerinde bulunan değişkenler toplanarak “gyk” ve “gyd” olmak üzere iki yeni değişken elde edilmiştir. Bu iki değişken ile Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin 17 alt boyutu arasındaki korelasyonlar Tablo 4.33’de görülmektedir.

Tablo 4.33. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Alt Boyutları İle Hâlihazır Geçerlilik

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Alt Boyutları	Genel Yaşam Kalitesi (Gyk)	Genel Yaşam Doyumu (Gyd)
Öğretim	0,409**	0,254**
Sınıf	0,286**	0,241**
Ders Yüğü	0,317**	0,251**
İtibar	0,447**	0,222**
Kütüphane Hizmetleri	0,282**	0,112**
Beslenme Hizmetleri	0,366**	0,184**
Sağlık Hizmetleri	0,135**	0,022
Barınma Hizmetleri	0,175**	0,010
Tel. ve Teknoloji	0,368**	0,200**
Güvenlik Hiz. ve Ulaşım	0,401**	0,234**
Spor Tesisleri	0,178**	0,084**
Çevre	0,380**	0,221**
Rektörlük Uls. İlş. Birimi	0,276**	0,115**
Sosyal Yaşam	0,497**	0,251**
Olbia Kültür Merkezi	0,430**	0,211**
Kulüpler	0,281**	0,104**
Kampus Dışı	0,396**	0,241**

**0,01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.33. incelendiğinde üniversite yaşam kalitesini oluşturan bütün alt boyutlar ile genel yaşam kalitesi arasında 0,01 seviyesinde anlamlı korelasyonlar mevcuttur. Genel yaşam doyumu ile sağlık hizmetleri ve barınma hizmetleri hariç tüm alt boyutlar arasındaki korelasyonlar 0,01 seviyesinde anlamlı ve genel yaşam kalitesi ile olan korelasyonlardan daha düşüktür.

Tablo 4.34. Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Boyutları İle Hâlihazır Geçerlilik

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Alt Boyutları	Genel Yaşam Kalitesi (Gyk)	Genel Yaşam Doyumu (Gyd)
Akademik Yönden Memnuniyet	0,499**	0,326**
İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet	0,503**	0,220**
Sosyal Yönden Memnuniyet	0,433**	0,189**

**0,01 seviyesinde anlamlı

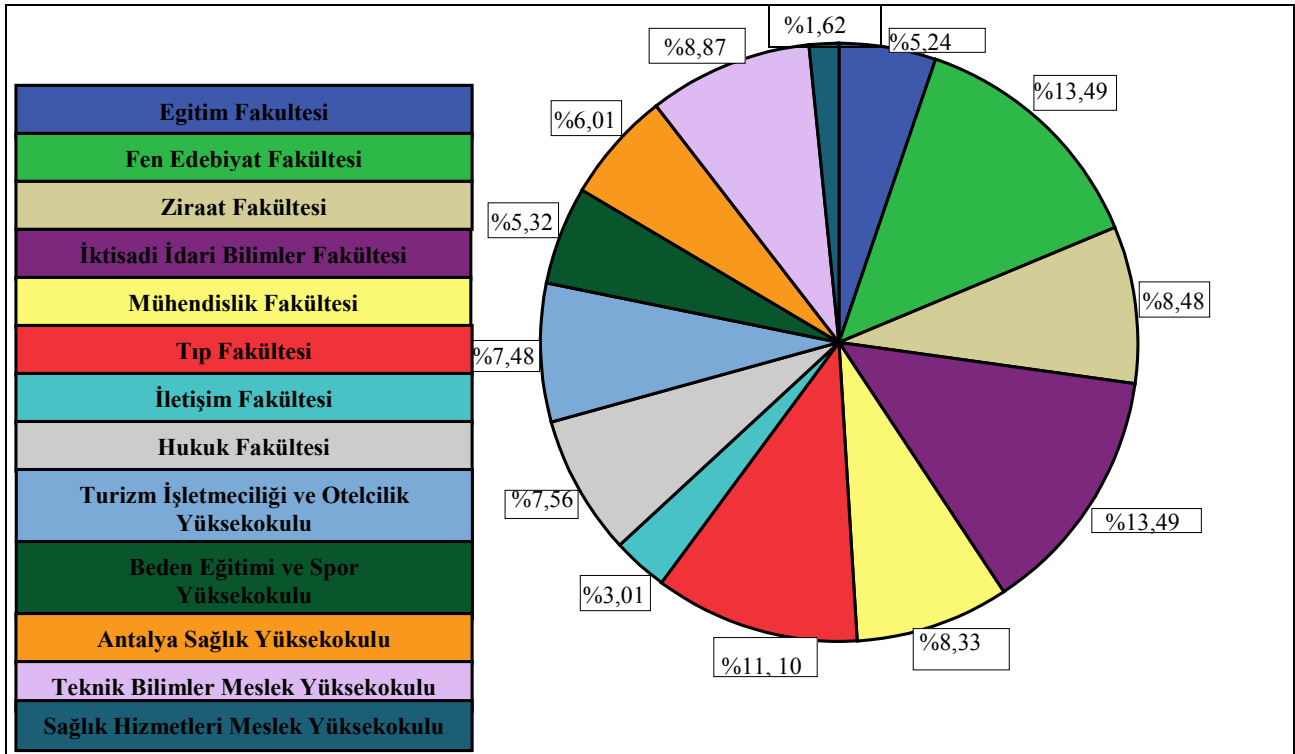
Tablo 4.34. incelendiğinde genel yaşam kalitesinin (gyk) akademik yönden memnuniyet ile 0,499'luk orta düzeyde bir korelasyona sahip olduğu, imkan ve hizmetler yönünden memnuniyet ile 0,503'lük bir korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Keza sosyal yönden memnuniyet boyutu ile genel yaşam kalitesi arasında da orta düzeyde bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin hâlihazır geçerliğinin sağlandığı söylenebilir (Irmak ve Kuruüzüm, 2009). Genel yaşam doyumu ile Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin üç boyutu arasındaki korelasyonlar da 0,01 seviyesinde anlamlı olduğu için halihazır geçerlilik sağlanmış olmaktadır.

4.2.6. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

4.2.6.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular

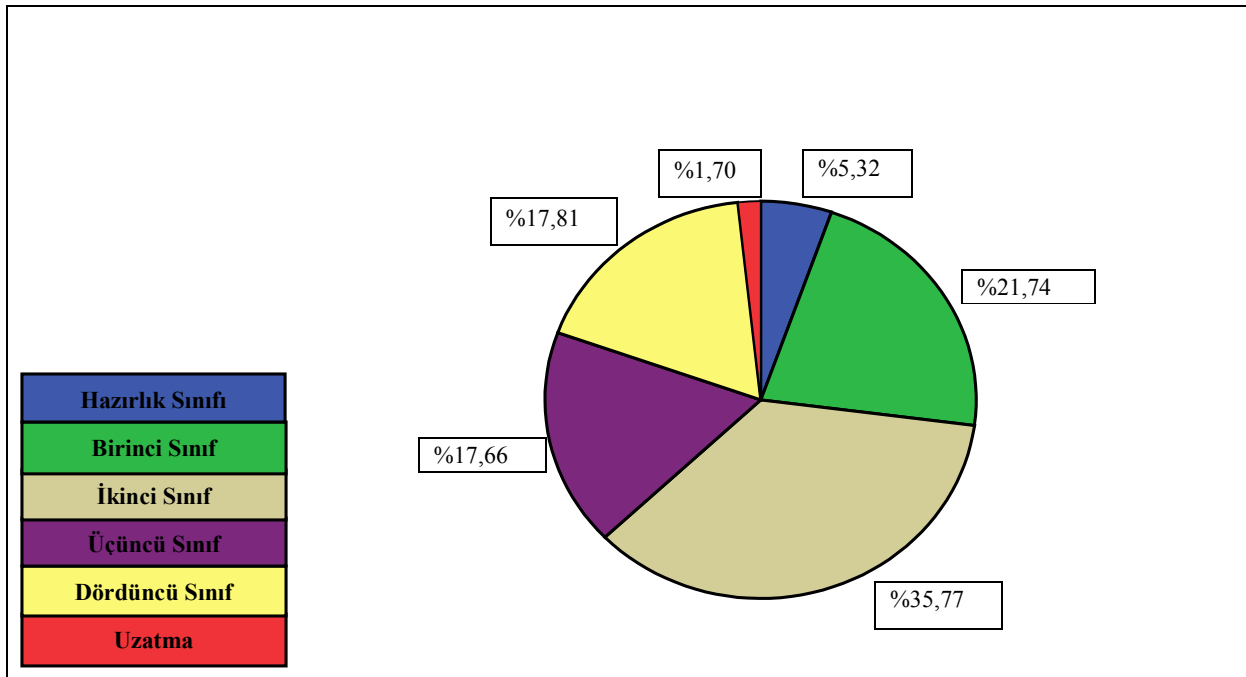
Örnekleme kapsamındaki öğrencilerin eğitim gördükleri fakülte, sınıf, cinsiyet, yaş, burs alıp almama, herhangi bir işte çalışıp çalışmama, bir kulübe üye olup olmama gibi çeşitli demografik özelliklerine ilişkin bulgular anketin son kısmında yer alan açık ve kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlardan elde edilmiştir. Aşağıda ankete katılan öğrencilerin demografik özelliklere ilişkin grafikler yer almaktadır.

Ankete katılanların %5,24'ü Eğitim Fakültesi, %13,49'u Fen Edebiyat Fakültesi, %8,48'i Ziraat Fakültesi, %13,49'u İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, %8,33'ü Mühendislik Fakültesi, %11,10'u Tıp Fakültesi, %3,01'i İletişim Fakültesi, %7,56'sı Hukuk Fakültesi, %7,48'i Turizm İşletmecilik ve Otelciliği Yüksekokulu, %5,32'si Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, %6,01'i Antalya Sağlık Yüksekokulu, %8,87'si Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, %1,62'si Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören öğrencilerdir (Şekil 4.7)

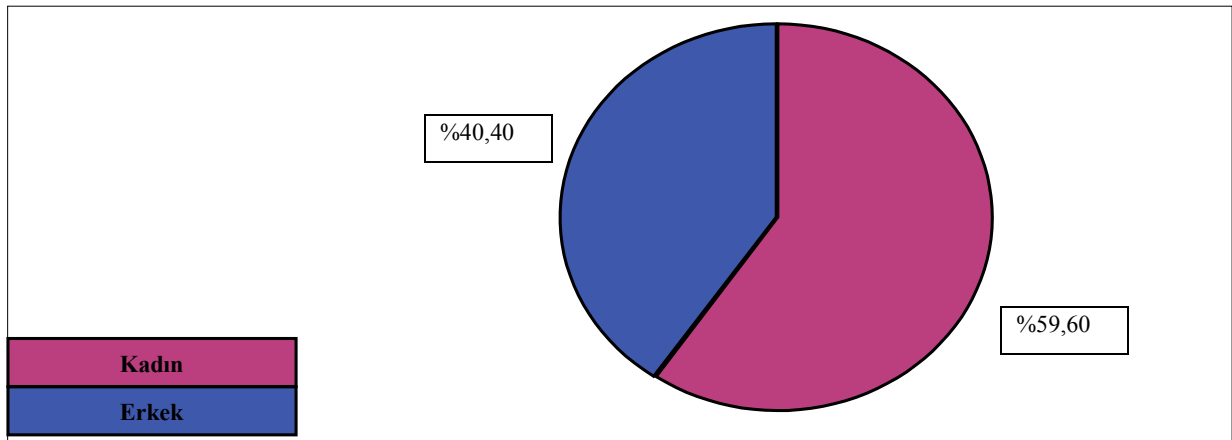
Şekil 4.7. Öğrencilerin Eğitim Birimlerine Göre Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin %5,32'si hazırlık sınıfında, %21,74'ü birinci sınıfta, %35,77'si ikinci sınıfta, %17,66'sı üçüncü sınıfta, %17,81'i dördüncü sınıfta okumakta, %1,70'si ise dördüncü sınıftan sonraki ancak mezuniyetten önceki uzatma döneminde bulunmaktadır. (Şekil 4.8)

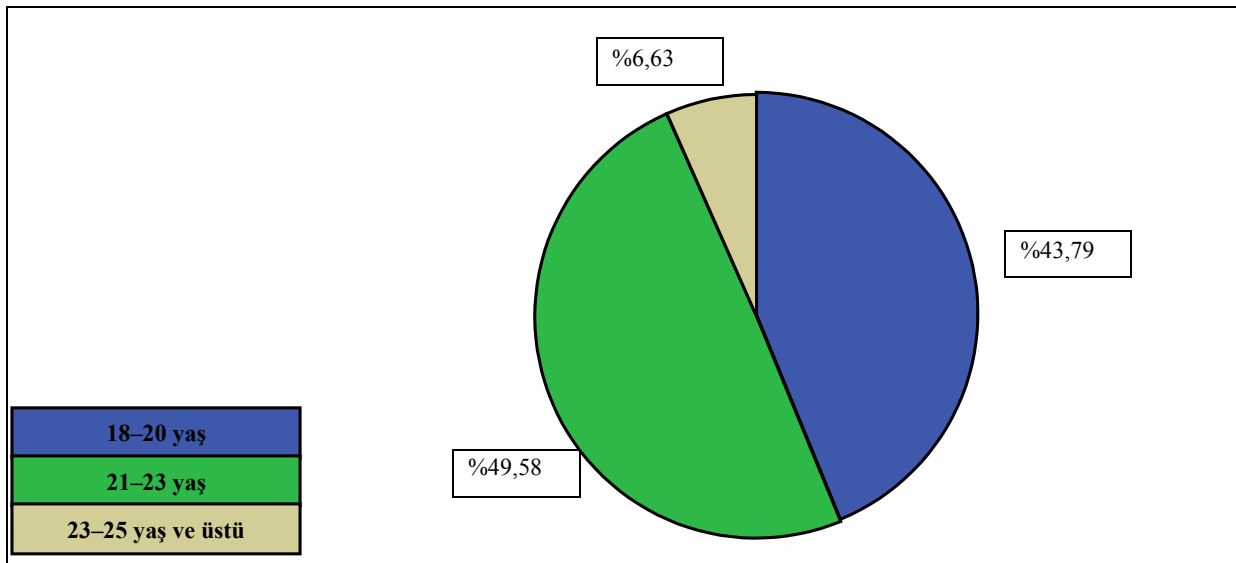
Şekil 4.8. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Ankete %56,60 oranında kız öğrenci, %40,40 oranında erkek öğrenci katılmıştır. (Şekil 4.9)

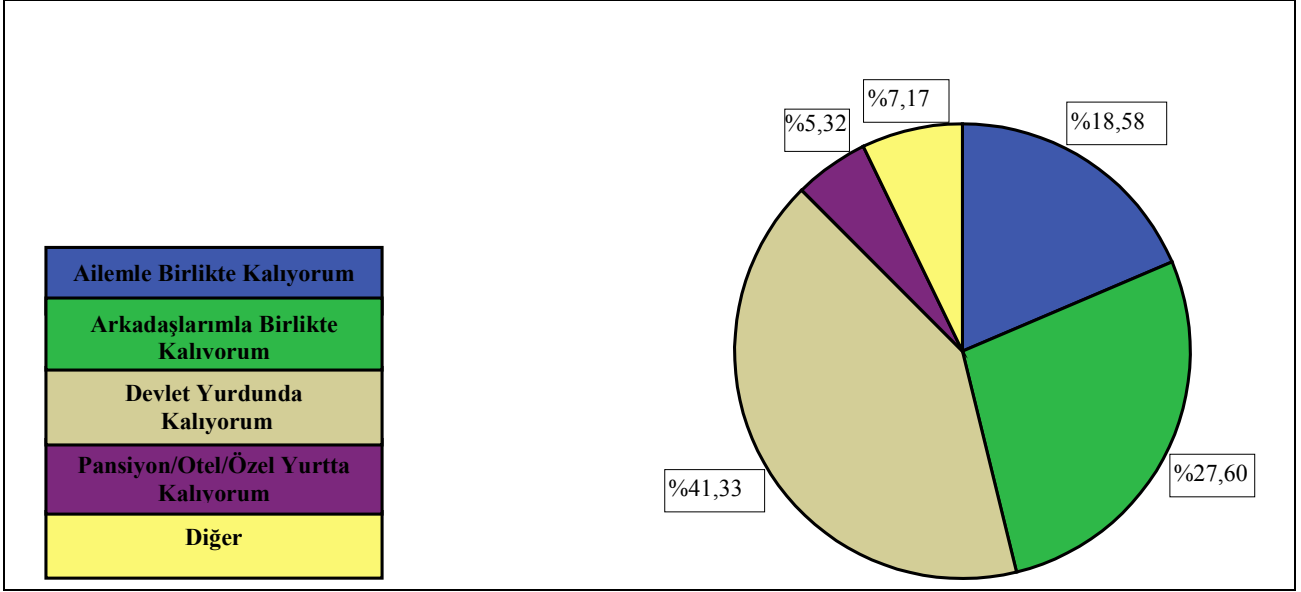
Şekil 4.9. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin %43,79'u 18–20 yaş grubunda, %49,58'i 21–23 yaş grubunda, %6,63'ü 23–25 yaş ve üstü grupta yer almaktadır (Şekil 4.10)

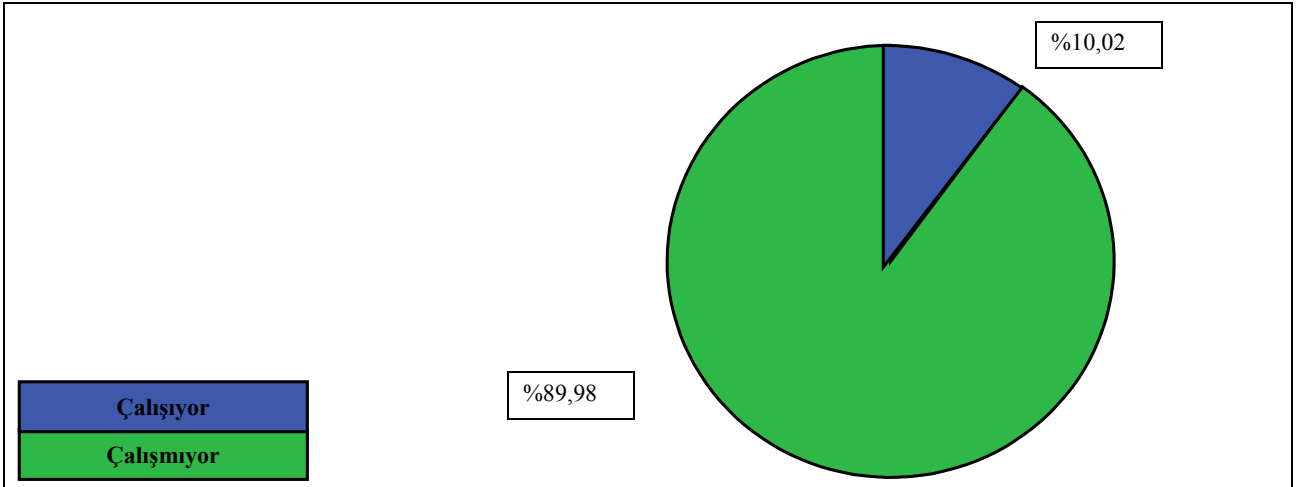
Şekil 4.10. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin %18,58'i ailesi ile birlikte kalmakta, %27,60'ı arkadaşıyla birlikte kalmakta, %41,33'ü devlet yurdunda kalmakta, %5,32'si pansiyon/otel/özel yurttaki kalmaktadır. Katılımcıların %7,17'si ise ikametgâh durumları için diğer seçeneğini işaretlemiştir (Şekil 4.11)

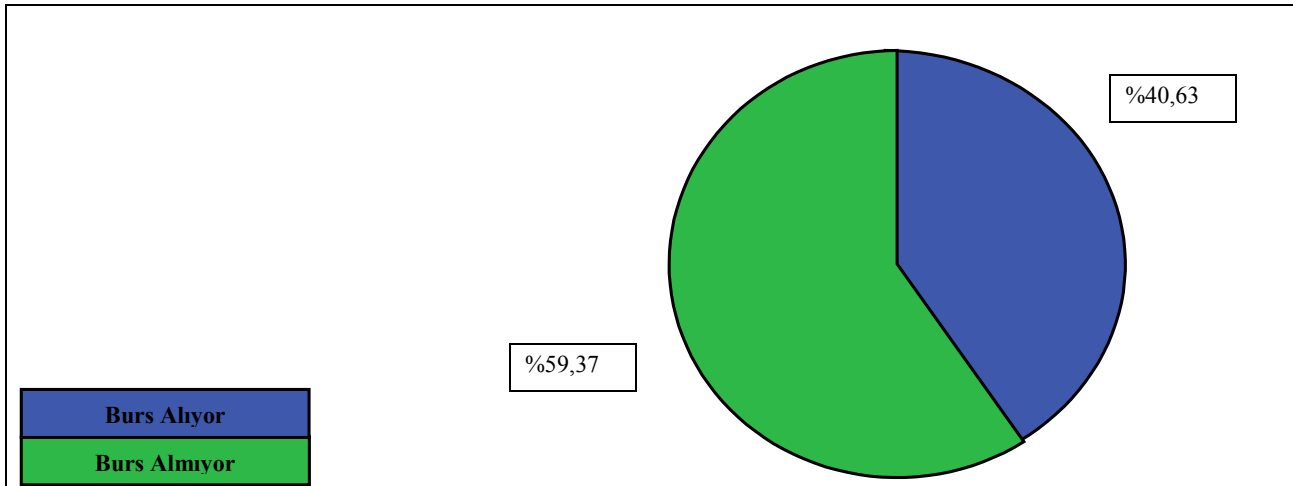
Şekil 4.11. Öğrencilerin İkametgâh Durumlarına Göre Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin %10,02'si bir işte çalışırken, %89,98'si bir işte çalışmamaktadır (Şekil 4.12).

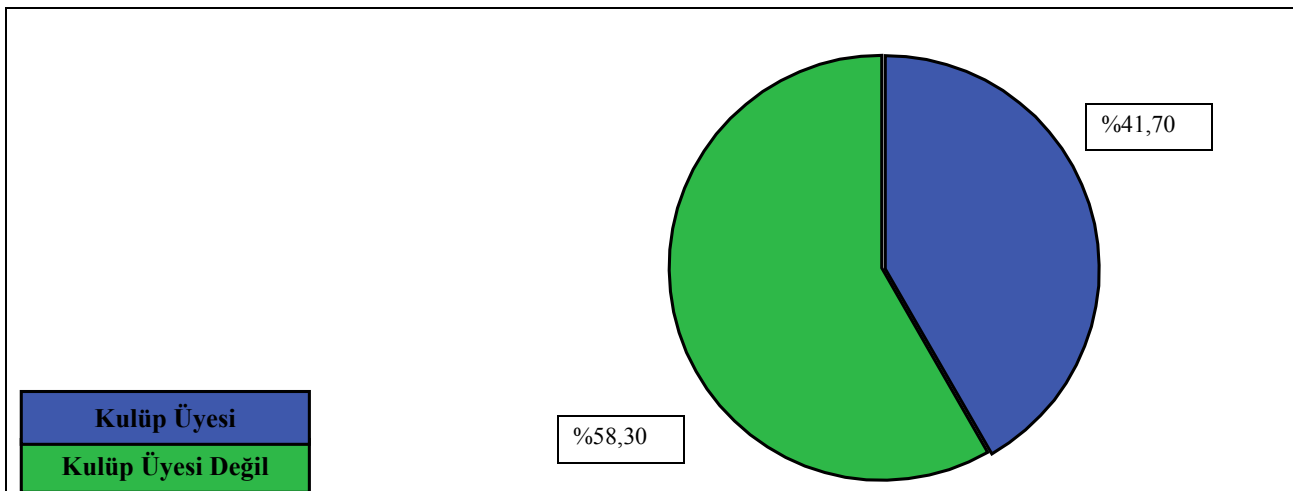
Şekil 4.12. Öğrencilerin İş Durumlarına Göre Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin %40,36'sı burs alırken %59,37'si burs almamaktadır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Öğrencilerin Burs Durumuna Göre Dağılımları

Ankete katılan öğrencilerin %41,70'i üniversite bünyesinde faaliyet gösteren öğrenci kulüplerine üye iken, %58,30'u kulübe üye değildir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Öğrencilerin Kulüp Üyelikine Göre Dağılımı

4.2.6.2. Üniversite Yaşam Kalitesine Ait Tanımlayıcı Bulgular

Üniversite yaşam kalitesine ait bulgular, akademik yönden memnuniyet, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet ve sosyal yönden memnuniyet olmak üzere her bir alt boyut için ayrı olarak incelenmiştir.

4.2.6.2.1. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Akademik yönden memnuniyet boyutuna ve onu oluşturan dört alt boyuta ait aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 4.35'de gösterilmektedir.

Tablo 4.35. Akademik Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Akademik Yönden Memnuniyet Boyutunu Oluşturan Alt Boyutlar ve İfadeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
AKADEMİK YÖNDEN MEMNUNİYET BOYUTU	3,02	0,651
Öğretim Alt Boyutu	3,14	0,743
1. Öğretim kalitesinden	3,05	0,996
2. Öğretim üyelerine erişebilmekten	3,17	1,193
3. Öğretim üyelerinin ders hakkındaki bilgi birikiminden	3,37	1,019
4. Sınıf içindeki öğrenci öğretim üyesi etkileşiminden	3,09	1,120
5. Öğretim üyelerinin teknoloji kullanımından	3,08	1,228
6. Fakülte'deki çok kültürlülük, etnik, cinsiyet gibi çeşitlilikten	3,30	1,382
7. Öğretim üyelerinin iletişim becerilerinden	2,94	1,168
Sınıf Alt Boyutu	3,13	0,783
1. Sınıfın konumundan	2,79	1,299
2. Sınıf oturma düzeninden	3,02	1,287
3. Sınıf aydınlanma ve akustiğinden	2,96	1,243
4. Sınıftaki ısıtma-soğutma sisteminden	2,91	1,349
5. Sınıfta kullanılan teknolojilerden	3,14	1,209
6. Sınıftaki öğrenci sayısından	3,14	1,316
7. Sınıfta karşı cinsten arkadaşların olmasından	3,68	1,443
8. Sınıf arkadaşlarımdan	3,47	1,182
Ders Yüğü Alt Boyutu	2,69	0,940
1. Derslerin içeriğinden	2,82	1,124
2. Derslerin zorluk derecesinden	2,64	1,138
3. Genel olarak verilen ödevlerin (proje, sunum) miktarından	2,63	1,207
İtibar Alt Boyutu	3,14	1,062
1. Öğretim üyelerinin itibarından	3,08	1,265
2. Genel olarak Akdeniz Üniversitesi'nin itibarından	3,21	1,225

Tablo 4.35'e göre, Akdeniz Üniversitesi'nde öğrencilerin akademik yönden memnuniyetine ilişkin öğretim alt boyutu içinde yer alan en çok memnuniyet duyulan değişken (kriter) 3,37 ortalama ile 'öğretim üyelerinin ders hakkındaki bilgi birikimi' olmaktadır. Bu bulgu aynı boyutun geçerlilik incelemelerinde yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçları ile de desteklenmektedir. Tüm alt boyutlar itibariyle en yüksek ortalamaya ($\mu=3,38$) sahip değişken 'sınıfta karşı cinsten arkadaşların olmasıdır'. En düşük ortalamaya sahip değişkenler ise 'derslerin zorluk derecesi' ($\mu=2,64$) ve 'genel olarak verilen ödevlerin (proje, sunum) miktarı' ($\mu=2,63$) olmaktadır. Tablo'da yer alan standart sapmalar ise yanıtlayanların değişkenliğine ilişkin bilgiler vermektedir. Örneğin, 'fakülte'deki çok kültürlülük, etnik, cinsiyet gibi çeşitlilik' değişkenindeki yüksek standart sapma değeri (1,382), ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmının farklı görüşe sahip olduğu yani bazılarının memnun iken bazılarının memnun olmadığını göstermektedir. Ayrıca, bu ifade yapılan açıklayıcı faktör analizleri sonucunda ölçekten çıkarılan tek ifade olmaktadır. Tablo 4.35'deki aritmetik ortalama değerleri 2,63 ile 3,68 arasında, standart sapma değerleri ise 0,651 ile 1,443 arasında değişmektedir. Akademik yönden memnuniyet orta düzeyde ($\mu=3,02$) gerçekleşmiştir.

4.2.6.2.2. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutuna ve onu oluşturan dört alt boyuta ait aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 4.36’da gösterilmektedir.

Tablo 4.36. İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutunu Oluşturan Alt Boyutlar ve İfadeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
İMKÂNLAR VE HİZMETLER YÖNÜNDE	2,59	0,645
MEMNUNİYET BOYUTU		
Kütüphane Hizmetleri Alt Boyutu	3,17	1,026
1. Kütüphane çalışanlarından	3,12	1,354
2. Kütüphane multimedya biriminden	2,99	1,492
3. Kütüphanede aranılan dokümanların bulunabilirliğinden	3,04	1,311
4. Kütüphanedeki dokümanların düzenleniş şeklinden	3,04	1,320
5. Ödünç alma-verme biriminden	3,31	1,366
6. Genel olarak kütüphane hizmetlerinden	3,41	1,206
Beslenme Hizmetleri Alt Boyutu	2,98	1,010
1. Kampüs içindeki yiyecek olanaklarından	3,12	1,256
2. Kampustaki yiyeceklerin kalitesinden	2,97	1,164
3. Fakülte kantinindeki yiyeceklerin çeşitliliğinden	2,65	1,247
4. Genel olarak Üniversitedeki yiyecek hizmetlerinden (Yemekhane, kantin, vb.)	3,19	1,201
Sağlık Hizmetleri Alt Boyutu	1,61	1,480
1. Mediko çalışanlarından(doktor, hemşire, idari personel)	1,77	1,692
2. Mediko sağlık hizmetleri işleyiş prosedüründen	1,57	1,616
3. Medikoda sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden	1,36	1,630
4. Genel olarak Üniversitede sunulan sağlık hizmetlerinden	1,78	1,704
Barınma Hizmetleri Alt Boyutu	2,20	1,606
1. Öğrenci yurdunun konumundan	2,63	1,942
2. Öğrenci yurdunun olanaklarından	2,26	1,768
3. Üniversitedeki barınma tesislerinin yeterliliğinden	2,03	1,683
4. Öğrenci yurdunun güvenliğinden	2,11	1,781
5. Genel olarak öğrenci yurdunun sunduğu hizmetin kalitesinden	2,00	1,656
Telekomünikasyon ve Teknoloji Alt Boyutu	3,00	1,046
1. Telekomünikasyon sistemlerinin varlığından (Bilgisayar lab, İnternet vb.)	3,05	1,264
2. Teknolojik sistemlerin kalitesinden (derslerde kullanılan tepegöz, projeksiyon cihazı, bilgisayar, vb.)	3,15	1,160
3. Telekomünikasyon kalitesinden (internet erişim hızı, kablosuz internet vb.)	2,82	1,286
Güvenlik Hizmetleri ve Ulaşım Alt Boyutu	2,88	0,985
1. Kampüs içinde güvenli bir şekilde yürümekten	3,19	1,328
2. Kampüste güvenlik birimi tarafından sunulan hizmetten	2,69	1,373
3. Kampüse ulaşım durumundan	2,92	1,296
4. Kampüs içi ulaşımdan	2,79	1,318
5. Genel olarak kampüs güvenliğinden	2,84	1,312
Spor Tesisleri Alt Boyutu	1,92	1,444

1. Spor tesisleri olanaklarından	2,31	1,704
2. Spor tesisleri işleyiş prosedürlerinden	1,87	1,705
3. Spor tesisleri fiyat tarifesinden (Halı saha, tenis kortları, yüzme havuzu, vb.)	1,85	1,634
4. Düzenlenen spor müsabakalarından	1,69	1,634
Çevre Alt Boyutu	3,60	0,924
1. Kampusun görünüm şeklinden	3,64	1,152
2. Kampusun coğrafi konumundan	3,85	1,076
3. Yaşadığım yere uzaklığından	3,47	1,427
4. Kampüsteki öğrenci sayısından	3,46	1,360
Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi Alt Boyutu	1,95	1,420
1. Uluslararası ilişkiler biriminin sunduğu danışma ve bilgilendirme hizmetinden	1,62	1,613
2. Sunulan uluslararası programlardan (Erasmus, Sokrates, vb.)	2,33	1,744
3. Okuduğum bölümün yurt dışı çalışmalarını desteklemeye yönelik yaklaşımından	2,16	1,726
4. Uluslar arası ilişkiler biriminin sunduğu hizmetlerden	1,71	1,676

Tablo 4.36. incelendiğinde, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutu içindeki en yüksek ($\mu=3,60$) ortalamaya sahip alt boyutun üniversitenin genel konumu ve çevre düzenlemesi gibi değişkenleri içeren , ‘çevre’ alt boyutu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ‘üniversitenin coğrafi konumundan’ duydukları memnuniyet ortalamasının üstündedir ($\mu=3,85$). En düşük ortalamaya ($\mu=1,61$) sahip alt boyut ise mediko hizmetlerinin irdelendiği ‘sağlık hizmetleri’ alt boyutu olmaktadır. Ayrıca, ‘rektörlük uluslararası ilişkiler birimi’ ile ‘spor tesisleri’ de düşük ortalamaya ($\mu=1,95$ ve $\mu=1,92$) sahiptir. Standart sapma değerlerindeki yükseklik göz önüne alındığında ‘rektörlük uluslararası ilişkiler birimi’ tarafından sunulan imkân ve hizmetlere yönelik homojen bir görüş olmadığı ortaya çıkmaktadır. Üniversite’de öğrencilere sunulan çeşitli hizmetler arasında en çok memnuniyet duyulana ‘kütüphane hizmetleri’ ve ‘kitap ödünç alma – verme’ imkânıdır. Tablo 4.36’daki aritmetik ortalama değerleri 1,36 ile 3,85 arasında, standart sapma değerleri ise 0,645 ile 1,942 arasında değişmektedir. İmkânlar ve hizmetlere yönelik memnuniyet orta düzeyin altında ($\mu=2,59$) gerçekleşmiş, akademik yönden memnuniyete göre daha düşük kalmıştır.

4.2.6.2.3. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Sosyal yönden memnuniyet boyutuna ve onu oluşturan dört alt boyuta ait aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 4.37’de gösterilmektedir.

Tablo 4.37. Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutunu Oluşturan Alt Boyutlar ve İfadeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
SOSYAL YÖNDEN MEMNUNİYET BOYUTU	2,67	1,036
Sosyal Yaşam Alt Boyutu	2,76	0,975
1. Konferans, seminer, panel etkinliklerinden	3,20	1,245
2. Açık hava dinletilerinden (konser, gösteri, vb.)	2,85	1,338
3. Fakültemdeki etkinliklerden	2,59	1,338
4. Sponsorlu faaliyetlerden (Gnctrkcll, Avea, Coca-Cola, vb.)	2,82	1,521
5. Tanışma, kutlama, bilgilendirme etkinliklerinden	2,67	1,383
6. Spor organizasyonlarından	2,13	1,555
7. Genel olarak Akdeniz Üniversitesi'ndeki sosyal yaşamdan	3,08	1,223
Olbia Kültür Merkezi Alt Boyutu	2,74	1,014
1. Olbia Kültür Merkezi etkinliklerinden (Sergi, dinleti, konferans, konser vb.)	3,09	1,370
2. Olbia'da hizmet veren birimlerinden (yiyecek ve diğer hizmetler)	2,87	1,283
3. Olbia'da hizmet veren birimlerin çalışma saatlerinden	2,83	1,390
4. Olbia'daki yiyecek içecek fiyatlarından	2,20	1,250
Kulüpler Alt Boyutu	2,58	1,559
1. Üniversite bünyesindeki kulüplerin faaliyetlerinden	2,54	1,658
2. Kulüplerin sayısı ve çeşitliliğinden	2,64	1,650
Kampus Dışı Alt Boyutu	2,92	1,298
1. Kampus dışı sosyal seçeneklerin çeşitliliğinden	2,75	1,453
2. Kampus dışındaki restoranlar, sinemalar, kafeteryalar vb. gibi olanaklardan	3,10	1,375

Tablo 4.37'ye göre öğrenciler üniversitedeki sosyal yaşam içinde en çok 'konferans, seminer, panel etkinliklerinden' ($\mu= 3,20$) memnuniyet duymaktadır. Onu sırasıyla 'açık hava dinletileri (konser, gösteri, vb.)' ($\mu=2,85$) ve 'sponsorlu faaliyetler (Gnctrkcll, Avea, Coca-Cola, vb.)' ($\mu=2,82$) takip etmektedir. Sosyal yönden memnuniyet boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerleri 2,13 ile 3,20 arasında, standart sapma değerleri ise 0,975 ile 1,658 arasında değişmektedir. Bu boyuta ait aritmetik ortalama ($\mu=2,67$), imkânlar ve hizmetlere yönelik memnuniyet boyutundan ($\mu=2,59$) yüksek olurken, akademik yönden memnuniyet ($\mu=3,02$) boyutundan düşük olmaktadır.

4.2.6.3. Genel Yaşam Kalitesine Ait Tanımlayıcı Bulgular

Tek boyut ve beş ifadeden oluşan genel yaşam kalitesine ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.38'de verilmektedir.

Tablo 4.38. Genel Yaşam Kalitesine Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Genel Yaşam Kalitesi İfadeleri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
GENEL YAŞAM KALİTESİ	2,86	0,893
1. Üniversitedeki öğrencilerin yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?	2,69	1,103
2. Kişisel olarak üniversitedeki yaşam kalitenizden ne kadar memnunsunuz?	3,04	1,123
3. Akdeniz Üniversitesi'ndeki sosyal yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?	2,90	1,109
4. Akdeniz Üniversitesi'ndeki akademik yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?	2,78	1,166
5. Üniversitenin sunduğu tüm hizmetlerin yaşam kaliteme olan katkısından	2,90	1,114

Tablo 4.38. incelendiğinde, öğrencilerin üniversitedeki bireysel yaşam kalitelerinden orta düzeyde memnun ($\mu=3,04$) oldukları görülmektedir. Aritmetik ortalamalara göre üniversite yaşam kalitesini oluşturan boyutlara ilişkin bir önceki sıralama; akademik yönden ($\mu=3,02$), sosyal yönden ($\mu=2,67$), imkânlar ve hizmetler yönünden ($\mu=2,59$) olarak gerçekleşmişken, burada ise sosyal yönden ve imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet ortalamaları eşit ($\mu=2,90$) olmakta ve akademik yönden memnuniyetten ($\mu=2,78$) daha yüksek olmaktadır.

4.2.6.4. Genel Yaşam Doyumuna Ait Tanımlayıcı Bulgular

Tek boyut ve beş ifadeden oluşan genel yaşam doyumuna ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.39'da verilmektedir.

Tablo 4.39. Genel Yaşam Doyumuna Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Genel Yaşam Doyumu İfadeleri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
GENEL YAŞAM DOYUMU	2,93	0,878
1. Yaşam koşullarım pek çok yönleriyle ideallerimi karşılıyor	2,88	1,080
2. Yaşam koşullarım mükemmeldir	2,57	1,066
3. Yaşantımdan memnunum	3,34	1,071
4. Hayattan beklediğim önemli şeylere sahibim	3,19	1,169
5. Bugüne kadar yaşadıklarımı tekrar yaşama olanağım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmedim.	2,70	1,278

Tablo 4.39'a göre, ankete katılan öğrenciler genel olarak yaşantılarından orta düzeyde memnundurlar ($\mu=3,34$). Öğrencilerin genel yaşam kalitesi ($\mu=2,86$) ve genel yaşam doyum ortalamaları ($\mu=2,93$) birbirine yakındır. Öğrencilerin yaşamlarından memnun oldukları görülmektedir.

4.2.6.5. Üniversite İle Özdeşleşmeye Ait Tanımlayıcı Bulgular

Tek boyut ve altı ifadeden oluşan özdeşleşmeye ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.40’da verilmektedir.

Tablo 4.40. Üniversite İle Özdeşleşmeye Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özdeşleşme İfadeleri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
ÜNİVERSİTE İLE ÖZDEŞLEŞME	3,41	0,935
1. İnsanların Üniversitem hakkındaki düşüncelerini merak ederim	3,70	1,133
2. İnsanlardan Üniversitem hakkında kötü şeyler duyarsam rahatsız olurum	3,75	1,193
3. Akdeniz Üniversitesi demek yerine Üniversitem demeyi tercih ederim	3,13	1,323
4. Üniversitemin başarısı benim başarımdır demektir	2,72	1,799
5. Üniversitem hakkında güzel şeyler duyduğumda kendimi değerli hissedirim	3,75	1,163
6. Basında üniversitem hakkında olumsuz haberler çıktığında mahcup	3,42	1,310

Tablo 4.40’a göre, öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmeleri orta düzeyde ($\mu=3,41$) olmaktadır. Öğrenciler üniversitenin başarısını kendi başarıları olarak görmemelerine ($\mu=2,72$) rağmen, üniversite hakkında kötü şeyler duyduklarında rahatsız olmakta ve aynı ölçüde ($\mu=3,75$) güzel şeyler duyduğunda kendini değerli hissetmektedir.

4.2.6.6. Demografik Özelliklerin Üniversite Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Öğrencilerin cinsiyet, ikamet edilen yer, öğrencisi olunan eğitim birimi, okunulan sınıf, burs alıp almama gibi demografik özelliklerinin üniversite yaşam kalitesi üzerinde etkisi olup olmadığı t testi ve ANOVA ile incelenmiştir. Bu incelemeyi yapmak için her değişkene verilmiş olan sayısal değerler toplanmış ve değişken sayısına bölünmüştür, böylelikle analizlerde kullanılacak ilgili değişkenler elde edilmiştir. Bu değişkenlerin cinsiyet, burs durumu, iş durumu, kulübe üyelik ile olan ilişkisi t testi ile incelenirken, eğitim birimleri ve ikamet edilen yer ile olan ilişkisi ANOVA (tek yönlü varyans analizi) ile incelenmiştir.

Cinsiyetin üniversite yaşam kalitesi üzerine olan etkisi akademik yönden memnuniyet, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet, sosyal yönden memnuniyet alt boyutlarında incelenmiş ve sırasıyla Tablo 4.41, Tablo 4.42, Tablo 4.43’de verilmiştir.

Tablo 4.41. Cinsiyetin Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Öğretim	3,192	3,068	2,969	0,003**
Sınıf	3,042	3,281	-5,431	0,000**
Ders Yüğü	2,742	2,621	2,280	0,023*
İtibar	3,257	2,968	4,831	0,000**

**0,01 seviyesinde anlamlı * 0,05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.41'e göre öğrencilerin cinsiyetinin akademik yönden memnuniyet boyutunun öğretim, sınıf ve itibar alt boyutları üzerinde 0,01 seviyesinde anlamlı bir etkisi varken ders yükü alt boyutu üzerinde 0,05 seviyesinde anlamlı bir etkisi vardır. Kız ve erkek öğrencilerin ortalamaları incelendiğinde, kız öğrencilerin öğretim, sınıf, ders yükü ve itibar alt boyutlarından duydukları memnuniyet erkek öğrencilere göre daha yüksek olmaktadır.

Tablo 4.42. Cinsiyetin İmkânlar ve Hizmetler Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Kütüphane Hizmetleri	3,20	3,12	1,377	0,169
Beslenme Hizmetleri	2,98	2,98	0,073	0,942
Sağlık Hizmetleri	1,46	1,84	-4,568	0,000**
Barınma Hizmetleri	2,40	1,90	5,545	0,000**
Tel. ve Teknoloji	3,01	2,99	0,287	0,774
Güvenlik H.ve Ulaşım	2,86	2,92	-1,096	0,273
Spor Tesisleri	1,57	2,44	-11,297	0,000**
Çevre	3,66	3,51	2,663	0,008**
Rektörlük Uls. İlş. Birimi	1,96	1,93	0,417	0,677

**0,01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.42'ye göre sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, spor tesisleri ve çevre alt boyutlarının anlamlılık seviyesi (significance) 0,01'den küçük olmakta, böylelikle cinsiyetin bu alt boyutlar üzerinde etkisi olmaktadır. Kız öğrencilerin barınma hizmetleri ve çevreden duydukları memnuniyet erkek öğrencilere göre yüksek olmaktadır, erkek öğrencilerinde sağlık hizmetlerinden ve spor tesislerinden duydukları memnuniyet kız öğrencilere göre daha yüksek olmaktadır.

Tablo 4.43. Cinsiyetin Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Sosyal Yaşam	2,82 2,66	2,66	2,827	0,005**
Olbia Kültür Merkezi	2,82 2,63	2,63	3,320	0,001**
Kulüpler	2,68	2,45	2,538	0,011*
Kampüs Dışı	2,91 2,45	2,94	-0,396	0,692

**0,01 seviyesinde anlamlı * 0,05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.43’de cinsiyetin sosyal yaşam ve Olbia Kültür Merkezi alt boyutlarında istatistiksel açıdan ($p<0,01$) etkili olduğu görülmektedir. Kulüpler alt boyutunda ise anlamlılık seviyesi 0,05’den küçüktür, dolayısıyla cinsiyetin kampüs dışı alt boyutu hariç her alt boyut üzerinde etkisi vardır. Kız ve erkek öğrencilerin ortalamalarını incelendiğinde, kız öğrencilerin tüm alt boyutlarda erkek öğrencilere göre daha yüksek memnuniyet yaşadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin burs durumlarının üniversite yaşam kalitesi üzerine etkisi olup olmadığı tüm alt boyutlarda sırasıyla incelenmiş ve Tablo 4.44, Tablo 4.45 ve Tablo 4.46’da verilmiştir.

Tablo 4.44. Burs Durumunun Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Burssuz		
Öğretim	3,21	3,09	2,653	0,008**
Sınıf	3,18	3,10	1,630	0,103
Ders Yüğü	2,72	2,67	0,923	0,356
İtibar	3,22	3,08	2,271	0,023*

** 0,01 seviyesinde anlamlı * 0,05 seviyesinde anlamlı

Burs alan öğrencilerle burs almayan öğrenciler arasında öğretim ve itibar alt boyutlarında farklılık olmuştur (Tablo 4.44). Burs alan öğrencilerin öğretim ve itibar alt boyutlarından memnuniyet düzeyleri daha yüksek gerçekleşmiştir.

Tablo 4.45. Burs Durumunun İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Burssuz		
Kütüphane Hizmetleri	3,12	3,21	-1,624	0,105
Beslenme Hizmetleri	2,95	3,00	-0,832	0,405
Sağlık Hizmetleri	1,58	1,63	-0,575	0,566
Barınma Hizmetleri	2,34	2,10	2,714	0,007**
Tel. ve Teknoloji	3,02	2,99	0,557	0,577
Güvenlik Hiz. ve Ulaşım	2,95	2,84	1,964	0,050
Spor Tesisleri	1,77	2,02	-3,029	0,003**
Çevre	3,57	3,62	-0,770	0,441
Rektörlük Uls. İş. Birimi	1,94	1,95	-0,088	0,930

** 0,01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.45’e göre, öğrencilerin burs almasının barınma hizmetleri ve spor tesisleri alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi ($p<0,01$) olmaktadır. Burslu öğrencilerin bu alt boyutlara yönelik memnuniyeti, burs alamayan öğrencilere göre daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.46. Burs Durumunun Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Burssuz		
Sosyal Yaşam	2,79	2,74	0,881	0,379
Olbia Kültür Merkezi	2,74	2,75	-0,197	0,844
Kulüpler	2,57	2,59	-0,294	0,769
Kampüs Dışı	2,90	2,94	-0,530	0,596

Burs alan ve burs almayan öğrenciler arasında sosyal yaşam, Olbia Kültür Merkezi, kulüpler ve kampüs dışı alt boyutlarına yönelik memnuniyetlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 4.46).

Katılımcıların öğrencisi oldukları eğitim birimlerinin üniversite yaşam kalitesi alt boyutları (akademik yönden, imkânlar ve hizmetler yönünden, sosyal yönden memnuniyet) üzerine olan etkileri ANOVA ile incelenmiş ve sonuçlar sırasıyla Tablo 4.47, Tablo 4.48, Tablo 4.49'da gösterilmiştir.

Tablo 4.47. Eğitim Birimlerinin Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Öğretim	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,34			1-2
2.Fen Fak.	2,82			2-6, 2-10, 2-12
3.Zir. Fak.	3,03			3-10
4.İİBF	3,15			4-10
5.Mh. Fak.	3,10			5-10
6.Tıp Fak.	3,37			6-8
7.İlt. Fak.	3,13	9,231	0,000**	
8.Hk. Fak	2,86			8-10
9.TİOYO	3,16			
10.BESYO	3,62			10-11
11.ASYO	3,07			
12.TBMY	3,31			
13.SHMYO	3,17			
Sınıf	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,42			1-3, 1-11, 1-13
2.Fen Fak.	3,00			2-4, 2-9, 2-11
3.Zir. Fak.	2,75			3-1, 3-4, 3-6,
4.İİBF	3,46			3-9, 3-10, 4-5
5.Mh. Fak.	2,98			4-11, 4-13
6.Tıp Fak.	3,32			5-11, 6-11
7.İlt. Fak.	3,12	17,857	0,000**	7-11
8.Hk. Fak	3,18			8-11
9.TİOYO	3,44			9-11, 9-13
10.BESYO	3,33			10-11
11.ASYO	2,40			11-12
12.TBMY	3,16			
13.SHMYO	2,55			
Ders Yüğü	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	2,88			
2.Fen Fak.	2,68			
3.Zir. Fak.	2,46			
4.İİBF	2,92			4-7
5.Mh. Fak.	2,82			
6.Tıp Fak.	2,80			
7.İlt. Fak.	2,14	4,954	0,000**	
8.Hk. Fak	2,60			
9.TİOYO	2,67			
10.BESYO	2,49			
11.ASYO	2,37			
12.TBMY	2,89			
13.SHMYO	2,42			
İtibar	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,30			
2.Fen Fak.	2,95			
3.Zir. Fak.	3,12			
4.İİBF	3,14			
5.Mh. Fak.	2,98			
6.Tıp Fak.	3,47			6-8
7.İlt. Fak.	2,93	5,188	0,000**	
8.Hk. Fak	2,60			8-10
9.TİOYO	3,24			
10.BESYO	3,39			
11.ASYO	3,17			
12.TBMY	3,24			
13.SHMYO	3,61			

**0,01 seviyesinde anlamlı.1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve

Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Katılımcıların öğrencisi oldukları eğitim biriminin, akademik yönden memnuniyet boyutunu oluşturan tüm alt boyutlar üzerinde etkili olduğu Tablo 4.47’de görülmektedir. Hangi eğitim birimleri arasında farklılık olduğu ise Post Hoc analizlerinden Scheffe testi ile belirlenmiştir. Örneğin, öğretim alt boyutunda Fen-Edebiyat Fakültesi ile Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Fen-Edebiyat Fakültesinin öğretim alt boyutundan memnuniyet ortalaması ($\mu=2,82$) Eğitim Fakültesi’nden ($\mu=3,34$), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu’ndan ($\mu=3,62$) ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu’ndan ($\mu=3,16$) düşük gerçekleşmiştir. Böylelikle, Fen-Edebiyat Fakültesi’nde okuyan öğrenciler ismi geçen diğer fakültelerdeki öğrencilere göre öğretim alt boyutundan daha az memnuniyet duymaktadırlar. Sınıf alt boyutuna bakıldığı zaman, Antalya Sağlık Yüksekokulu’nda okuyan öğrencilerin tam 11 eğitim biriminde (Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Tıp Fakültesi, İletişim Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu) okuyan öğrenciler ile aralarında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Antalya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin sınıf alt boyutuna yönelik memnuniyeti bütün birimler arasında en düşük ortalamaya sahiptir. Böyle olmasının muhtemel bir sebebi Antalya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin dersleri farklı yerlerde görmeleri, sabit bir binada eğitim görmemeleri olmaktadır. Bu durumda öğrencilerin eğitim gördükleri koşullara ilişkin iyileştirme yapmak, memnuniyet düzeyini artıracaktır.

Ders yükü alt boyutuna yönelik memnuniyette İİBF öğrencileri ile İletişim Fakültesi öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş. Bu boyuta ait en yüksek memnuniyet ortalaması ($\mu=2,92$) İİBF’ye aitken, en düşük ortalama ($\mu=2,14$) İletişim Fakültesi’ne aitti. İtibar alt boyutun incelendiğinde ise Tıp Fakültesi ile Hukuk Fakültesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tıp Fakültesi öğrencilerinin ‘öğretim üyelerinin itibarı’ ile ‘genel olarak Akdeniz Üniversitesi’nin itibarından’ duydukları memnuniyet tüm eğitim bilimleri içinde en ikinci yüksek ortalamaya ($\mu=3,47$) sahip iken Hukuk Fakültesi için aynı değer tüm eğitim birimleri için en düşük seviyede ($\mu=2,60$) gerçekleşmiştir.

Tablo 4.48. Eğitim Birimlerinin İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Kütüphane Hiz.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,08			
2.Fen Fak.	3,12			
3.Zir. Fak.	3,19			
4.İİBF	3,25			
5.Mh. Fak.	3,13			
6.Tıp Fak.	3,09			
7.İlt. Fak.	3,03	1,510	0,114	
8.Hk. Fak.	2,90			
9.TİOYO	3,31			
10.BESYO	3,20			
11.ASYO	3,36			
12.TBMY	3,26			
13.SHMYO	3,46			
Beslenme Hiz.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,00			
2.Fen Fak.	2,88			
3.Zir. Fak.	2,87			
4.İİBF	2,97			
5.Mh. Fak.	3,05			
6.Tıp Fak.	3,17			
7.İlt. Fak.	2,57	3,428	0,000**	
8.Hk. Fak.	2,78			
9.TİOYO	3,42			
10.BESYO	2,85			
11.ASYO	2,84			
12.TBMY	3,02			
13.SHMYO	3,03			
Sağlık Hiz.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	1,65			
2.Fen Fak.	1,63			
3.Zir. Fak.	1,37			
4.İİBF	1,65			
5.Mh. Fak.	1,59			
6.Tıp Fak.	1,78			
7.İlt. Fak.	1,43	1,198	0,279	
8.Hk. Fak.	1,31			
9.TİOYO	1,85			
10.BESYO	1,65			
11.ASYO	1,59			
12.TBMY	1,75			
13.SHMYO	1,32			
Barınma Hiz.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	2,48			
2.Fen Fak.	2,34			
3.Zir. Fak.	2,07			3-11
4.İİBF	2,30			4-11
5.Mh. Fak.	2,45			
6.Tıp Fak.	1,91			6-11
7.İlt. Fak.	2,21	3,516	0,000**	
8.Hk. Fak.	2,17			8-11
9.TİOYO	1,78			9-11
10.BESYO	2,04			10-11
11.ASYO	2,95			
12.TBMY	1,98			
13.SHMYO	1,64			
Tel. ve Tek.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı

1.Eğt. Fak.	2,93			
2.Fen Fak.	2,78			2-6
3.Zir. Fak.	2,92			
4.İİBF	3,07			4-8
5.Mh. Fak.	2,89			
6.Tıp Fak.	3,32			6-8
7.İlt. Fak.	3,04	5,875	0,000**	
8.Hk. Fak	2,46			8-9, 8-12
9.TİOYO	3,32			
10.BESYO	3,10			
11.ASYO	2,88			
12.TBMY	3,22			
13.SHMYO	3,23			
Güv. Hiz ve Ulaşım	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,03			
2.Fen Fak.	2,80			
3.Zir. Fak.	2,91			
4.İİBF	2,76			
5.Mh. Fak.	2,89			
6.Tıp Fak.	3,07			
7.İlt. Fak.	2,70	3,334	0,000**	
8.Hk. Fak	2,56			
9.TİOYO	3,05			
10.BESYO	2,89			
11.ASYO	2,64			
12.TBMY	3,15			
13.SHMYO	3,12			
Spor Tesisleri	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	1,74			
2.Fen Fak.	1,69			
3.Zir. Fak.	1,54			
4.İİBF	2,23			
5.Mh. Fak.	1,89			
6.Tıp Fak.	2,07			
7.İlt. Fak.	1,76	4,136	0,000**	
8.Hk. Fak	1,94			
9.TİOYO	2,41			
10.BESYO	1,80			
11.ASYO	1,58			
12.TBMY	1,90			
13.SHMYO	2,89			
Çevre	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,75			
2.Fen Fak.	3,45			
3.Zir. Fak.	3,45			
4.İİBF	3,80			
5.Mh. Fak.	3,46			
6.Tıp Fak.	3,53			
7.İlt. Fak.	3,65	2,552	0,002**	
8.Hk. Fak	3,68			
9.TİOYO	3,71			
10.BESYO	3,43			
11.ASYO	3,66			
12.TBMY	3,73			
13.SHMYO	3,34			
Rek.Uls. İlş. Bir.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	2,01			1-9
2.Fen Fak.	1,83			2-9
3.Zir. Fak.	2,28			3-6, 3-7, 3-8
4.İİBF	2,13			4-6, 4-7, 4-8

5.Mh. Fak.	1,74			4-9, 5-9
6.Tıp Fak.	1,45			6-9
7.İlt. Fak.	1,37	7,606	0,000**	7-9
8.Hk. Fak	1,43			8-9
9.TİOYO	2,77			9-11
10.BESYO	2,20			9-12
11.ASYO	2,05			
12.TBMY	2,07			
13.SHMYO	2,03			

** 0,01 seviyesinde anlamlı.1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Katılımcıların öğrencisi oldukları eğitim biriminin, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunu oluşturan kütüphane ve sağlık hizmetleri hariç her alt boyutlar üzerinde etkili olduğu Tablo 4.48’de görülmektedir. Kütüphane hizmetlerinden memnuniyet boyutunda ANOVA testi sonucuna göre birimler arasında farklılık görülmesine rağmen yapılan Scheffe testi anlamlı çıkmamıştır. Bu durumda birimler arasında istatistiksel bir farklılık olmadığı söylenebilmektedir. Hangi eğitim birimleri arasında farklılık olduğu ise varyansların homojenliğine bakılarak uygun Post Hoc analizleri eşliğinde belirlenmiştir. Tüm eğitim birimlerinde sağlık hizmetleri ortalamaları çok düşük ($\mu=1,31$ ve $\mu=1,78$) gerçekleşmiştir. Barınma hizmetleri alt boyutunda Antalya Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile Ziraat Fakültesi, İİBF, Tıp Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ve Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencileri arasında anlamlı olarak fark bulunmuştur. Tüm ortalamalar içinde Antalya Sağlık Meslek Yüksekokulu en yüksek değere ($\mu=2,95$) sahiptir. Telekomünikasyon ve teknoloji alt boyutunda ise Hukuk Fakültesi öğrencileri ile İİBF, Tıp Fakültesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Hukuk Fakültesi öğrencileri en düşük ortalamaya ($\mu=2,46$) sahiptir. Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi alt boyutunda Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu öğrencilerinin üç birimin öğrencileri (Ziraat Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu) dışında diğer tüm birim öğrencileri ile aralarında anlamlı bir farklılık vardır. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu en yüksek ortalamaya ($\mu=2,77$) sahiptir. Bu farklılık Turizm öğrencilerinin staj ya da farklı programlar aracılığıyla çok sık yurt dışına gitmelerinden kaynaklanabilmektedir.

Tablo 4.49. Eğitim Birimlerinin Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Sosyal Yaşam	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	2,91			
2.Fen Fak.	2,65			2-13
3.Zir. Fak.	2,79			3-13
4.İİBF	2,96			4-8
5.Mh. Fak.	2,66			5-13
6.Tıp Fak.	2,86			
7.İlt. Fak.	2,80	3,241	0,000**	
8.Hk. Fak.	2,50			8-13
9.TİOYO	2,79			
10.BESYO	2,67			10-13
11.ASYO	2,65			11-13
12.TBMY	2,62			12-13
13.SHMYO	3,52			
Olbia Kültür Mer.	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,06			
2.Fen Fak.	2,72			
3.Zir. Fak.	2,70			
4.İİBF	2,72			
5.Mh. Fak.	2,72			
6.Tıp Fak.	2,76			
7.İlt. Fak.	2,66	1,317	0,202	
8.Hk. Fak.	2,58			
9.TİOYO	2,92			
10.BESYO	2,61			
11.ASYO	2,66			
12.TBMY	2,80			
13.SHMYO	2,92			
Kulüpler	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	2,54			
2.Fen Fak.	2,88			
3.Zir. Fak.	2,65			
4.İİBF	2,66			
5.Mh. Fak.	2,59			
6.Tıp Fak.	2,58			
7.İlt. Fak.	2,03	1,408	0,155	
8.Hk. Fak.	2,53			
9.TİOYO	2,67			
10.BESYO	2,23			
11.ASYO	2,41			
12.TBMY	2,51			
13.SHMYO	2,47			
Kampus Dışı	Ortalama	F	P	Grup Farklılığı
1.Eğt. Fak.	3,13			
2.Fen Fak.	2,62			
3.Zir. Fak.	2,94			
4.İİBF	2,99			
5.Mh. Fak.	2,86			
6.Tıp Fak.	2,85			
7.İlt. Fak.	2,75	1,758	0,050	
8.Hk. Fak.	3,03			
9.TİOYO	3,22			
10.BESYO	2,92			
11.ASYO	2,96			
12.TBMY	3,04			
13.SHMYO	2,64			

** 0,01 seviyesinde anlamlı.1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve

Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Katılımcıların öğrencisi oldukları eğitim biriminin, sadece sosyal yaşam alt boyutu üzerinde etkili olduğu Tablo 4.49'da görülmektedir. Hangi fakülteler arasında farklılık olduğunu anlamak için Post Hoc analizlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile Fen Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antalya Sağlık Yüksekokulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır. En yüksek ortalamaya ($\mu=3,52$) Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri sahiptir.

Öğrencilerin kaldığı yerin (ikametgâhın) üniversite yaşam kalitesi alt boyutları (akademik yönden, imkânlar ve hizmetler yönünden, sosyal yönden memnuniyet) üzerinde olan etkileri ANOVA ile incelenmiş ve sonuçlar sırasıyla Tablo 4.50, Tablo 4.51 ve Tablo 4.52'de verilmiştir.

Tablo 4.50. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar					F	P	Grup Farklılığı
	1	2	3	4	5			
Öğretim	3,22	3,05	3,17	3,12	3,16	2,222	0,065	
Sınıf	3,17	3,23	3,09	3,06	3,06	2,166	0,071	
Ders Yüğü	2,71	2,57	2,75	2,78	2,77	2,413	0,047	
İtibar	3,24	2,95	3,24	3,20	2,97	4,995	0,001**	1-2, 2-3

** 0,01 seviyesinde anlamlı 1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttaki kalanlar, 5: Diğer

Öğrencilerin kaldığı yerin akademik yönden memnuniyet üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda, itibar alt boyutu için anlamlılık değeri %1'den küçük çıkmıştır (Tablo 4.50). Bu sonuç üzerine hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için Post Hoc analizlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Ailesi ile birlikte kalan öğrenciler ile arkadaşları ile birlikte kalan öğrenciler arasında, ailesi ile birlikte kalan öğrenciler lehinde itibar alt boyutu üzerinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin ortalaması $\mu= 3,24$ iken diğer grubun ortalaması $\mu= 2,95$ 'tir.

Tablo 4.51. Öğrencilerin Kaldığı Yerin İmkanlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar					F	P	Grup Farklılığı
	1	2	3	4	5			
Kütüphane Hiz.	3,08	3,16	3,21	3,20	3,14	0,641	0,634	
Beslenme Hiz.	2,99	2,94	3,02	2,92	2,94	0,372	0,829	
Sağlık Hiz.	1,42	1,68	1,60	2,09	1,55	3,062	0,016*	1-4
Barınma Hiz.	0,98	1,78	3,20	1,43	1,64	142,94	0,000**	1-2, 1-3, 1-5, 2-3, 3-4, 3-5
Tel. ve Teknoloji	3,02	3,02	2,95	3,32	3,02	2,020	0,089	
Güv.Hiz. ve Ulaşım	2,94	2,90	2,87	2,95	2,80	0,445	0,776	
Spor Tesisleri	1,95	2,12	1,78	2,23	1,64	4,688	0,001**	2-3
Çevre	3,33	3,67	3,69	3,55	3,60	7,242	0,000**	1-2,1-3
Rek.Uls. İş.Birimi	1,90	1,90	2,00	2,34	1,689	2,337	0,054	

** 0,01 seviyesinde anlamlı *0,05 seviyesinde anlamlı 1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttta kalanlar, 5: Diğer

Tablo 4.51'e göre, sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, spor tesisleri ve çevre alt boyutları açısından öğrencilerin kaldıkları yer anlamlı farklılık yaratmaktadır. Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek için Post Hoc analizleri kullanılmıştır. Sağlık hizmetlerini incelediğinde, ailesi ile birlikte kalanlar ile pansiyon/ otel/ özel yurttta kalanlar arasında pansiyon/ otel/ özel yurttta kalanlar lehine(2,09>1,42) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Spor tesisleri alt boyutu için arkadaşları ile birlikte kalanlar ile devlet yurdunda kalanlar arasında arkadaşları ile birlikte kalanlar lehine (2,12>1,78) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.52. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Sosyal Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar					F	P	Grup Farklılığı
	1	2	3	4	5			
Sosyal Yaşam	2,71	2,72	2,83	2,76	2,64	1,346	0,251	
Olbia KM	2,64	2,68	2,84	2,73	2,73	2,324	0,055	
Kulüpler	2,29	2,49	2,82	2,63	2,41	5,927	0,000**	
Kampüs Dışı	2,78	2,96	2,93	3,02	3,10	1,261	0,000**	1-3, 2-3

*0,01 seviyesinde anlamlı 1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttta kalanlar, 5: Diğer

Tablo 4.52'ye göre, sosyal yönden memnuniyet alt boyutlarından sadece kulüpler ve kampüs dışı alt boyutları üzerinde öğrencinin kaldığı yerin anlamlı olarak etkisi vardır. Bu etkinin hangi gruplar üzerinde fark yarattığını görmek için Post Hoc analizler kullanılmıştır. Kulüpler alt boyutunda, devlet yurdunda kalanlar ile ailesi ile birlikte kalanlar ve arkadaşları ile birlikte kalanlar arasında devlet yurdunda kalanlar lehine (2,82>2,29 ve 2,82>2,49) anlamlı farklılık vardır.

Öğrencilerin okudukları sınıfın üniversite yaşam kalitesi alt boyutları (akademik yönden, imkânlar ve hizmetler yönünden, sosyal yönden memnuniyet) üzerine olan etkisi sırasıyla Tablo 4.53, Tablo 4.54 ve Tablo 4.55’de gösterilmiştir.

Tablo 4.53. Sınıfın Akademik Yönden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar						F	P	Grup Farklılığı
	0	1	2	3	4	5			
Öğretim	3,43	3,14	3,20	3,04	3,04	3,05	4,408	0,001**	0-3, 0-4
Sınıf	3,58	3,35	3,10	2,85	3,08	3,11	16,122	0,000**	0-2, 0-3, 0-4, 1-2, 1-3, 1-4, 2-3
Ders Yükü	2,83	2,89	2,63	2,61	2,65	2,25	4,566	0,000**	1-2
İtibar	3,36	3,21	3,09	3,04	3,17	3,02	1,543	0,174	

**0,01 seviyesinde anlamlı 0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Tablo 4.53’de sınıfın akademik yönden memnuniyeti oluşturan alt boyutlar üzerinde etkisi olup olmadığını saptamak için yapılan ANOVA sonucunda anlamlılık değeri öğretim, sınıf ve ders yükü için %1’den küçük çıkmıştır. Bunun üzerine hangi sınıflar arasında fark olduğunu anlamak için uygun Post Hoc analizleri uygulanmıştır. Öğretim alt boyutunda hazırlık sınıfları ile üçüncü sınıflar ve dördüncü sınıflar arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Hazırlık sınıfının ortalaması ($\mu=3,43$) üçüncü ($\mu=3,20$) ve dördüncü ($\mu=3,04$) sınıf ortalamalarından daha yüksek olmaktadır. Sınıf alt boyutunda yedi grup arasında anlamlı farklılıklar vardır. Ders yükü alt boyutunda birinci sınıflar ve ikinci sınıflar arasında birinci sınıflar lehine ($2,89>2,63$) anlamlı farklılık olmaktadır.

Tablo 4.54. Sınıfın İmkânlar ve Hizmetler Yönünden Memnuniyet Boyutu Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar						F	P	Grup Farklılığı
	0	1	2	3	4	5			
Kütüphane Hiz.	3,23	3,26	3,21	3,05	3,08	3,18	1,517	0,182	
Beslenme Hiz.	2,85	3,07	2,92	2,95	2,99	3,62	2,875	0,014*	
Sağlık Hiz.	1,23	1,70	1,68	1,62	1,50	1,55	1,569	0,166	
Barınma Hiz.	2,23	1,73	2,00	2,76	2,67	1,62	17,264	0,000**	1-3, 1-4, 2-3, 2-4
Tel. ve Teknoloji	2,97	3,24	2,95	2,95	2,86	3,27	4,581	0,000**	1-2, 1-4
Güv.Hiz. ve Ulaş.	3,02	3,08	2,88	2,74	2,81	2,32	5,283	0,000**	1-3, 1-4, 1-5
Spor Tesisleri	1,31	2,14	1,95	1,87	1,78	2,45	4,967	0,000**	0-1, 0-2
Çevre	3,64	3,66	3,57	3,50	3,66	3,82	1,351	0,240	
Rek.Uls. İşl.Bir.	2,43	1,81	2,06	1,76	1,89	2,45	4,210	0,001**	0-3

**0,01 seviyesinde anlamlı *0,05 seviyesinde anlamlı 0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Tablo 4.54’e göre, öğrencilerin devam ettikleri sınıfın barınma hizmetleri, telekomünikasyon ve teknoloji, güvenlik hizmetleri ve ulaşım, spor tesisleri ve rektörlük uluslararası ilişkiler birimi üzerine anlamlı etkisi vardır. Yapılan uygun Post Hoc analizleri sonucunda hangi sınıflar arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Barınma

hizmetleri için birinci sınıflar ile üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında birinci sınıfların aleyhine anlamlı farklılık vardır. Birinci sınıfların barınma hizmeti için ortalama memnuniyet değeri ($\mu=1,73$) üçüncü ($\mu=2,76$) ve dördüncü ($\mu=2,67$) sınıfların değerlerinden düşük olarak gerçekleşmiştir. Bu alt boyut için ikinci sınıf öğrencileri ile üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında da anlamlı farklılık vardır. Tablo 4.54'e göre, ikinci sınıf öğrencilerinin memnuniyet ortalamaları ($\mu=2,00$) üçüncü ($\mu=2,76$) ve dördüncü ($\mu=2,67$) sınıf öğrencilerinin ortalamalarından daha düşüktür.

Tablo 4.55. Sınıfın Sosyal Yönünden Memnuniyet Üzerine Etkisi

Alt Boyutlar	Ortalamalar						F	P
	0	1	2	3	4	5		
Sosyal Yaşam	2,75	2,86	2,71	2,69	2,79	2,78	1,193	0,310
Olbia KM	2,88	2,78	2,67	2,69	2,80	3,31	2,500	0,029
Kulüpler	2,52	2,54	2,53	2,60	2,82	2,04	1,783	0,113
Kampüs Dışı	2,82	2,93	2,93	2,87	2,95	3,92	0,521	0,761

0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Tablo 4.55'de sosyal yaşam, Olbia Kültür Merkezi, kulüpler ve kampüs dışı alt boyutları için ANOVA sonucunda hesaplanan anlamlılık değerleri %5'den büyük olmasından ötürü öğrencilerin okuduğu sınıfın istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmamaktadır.

4.2.6.7. Demografik Özelliklerin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Öğrencilerin cinsiyet, burs alıp almama, öğrencisi olunan eğitim birimi, ikamet edilen yer ve okunulan sınıf gibi demografik özelliklerinin genel yaşam kalitesi üzerinde etkisi olup olmadığı t testi ve ANOVA ile incelenmiştir, elde edilen sonuçlar sırasıyla Tablo 4.56, Tablo 4.57, Tablo 4.58, Tablo 4.59 ve Tablo 4.60'da verilmiştir. Bu incelemeyi yapmak için genel yaşam kalitesine ait her değişkene verilmiş olan sayısal değerler toplanmış ve değişken sayısına bölünmüştür, böylelikle analizlerde kullanılacak ilgili genel yaşam kalitesi puanı elde edilmiştir. Genel yaşam kalitesinin cinsiyet, burs durumu, kulübe üyelik ile olan ilişkisi t testi ile incelenirken, eğitim birimleri, sınıf ve ikamet edilen yer ile olan ilişkisi ANOVA (tek yönlü varyans analizi) ile incelenmiştir.

Tablo 4.56. Cinsiyetin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Genel Yaşam Kalitesi	2,92	2,77	2,914	0,004**

**0,01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.56’da verilen anlamlılık değerlerine göre cinsiyetin genel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır ($p<0,01$). Kız öğrencilerin genel yaşam kalitesi ortalamaları erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4.57. Burs Durumunun Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Burssuz		
Genel Yaşam Kalitesi	2,92	2,81	2,141	0,032*

* 0,05 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.57. incelendiği zaman, burs alan öğrencilerin burs almayan öğrencilere göre genel yaşam kalitelerinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bir fark olduğu görülmektedir. Anlamlılık seviyesi %5’den küçüktür. Burs alan öğrencilerin genel yaşam kalitesi ortalamaları burs almayan öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4.58. Eğitim Birimlerinin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Genel Yaşam Kalitesi	Ortalama	F	P
1.Eğt. Fak.	3,03		
2.Fen Fak.	2,76		
3.Zir. Fak.	2,77		
4.İİBF	2,91		
5.Mh. Fak.	2,80		
6.Tıp Fak.	3,12		
7.İlt. Fak.	2,40	3,238	0,000**
8.Hk. Fak	2,63		
9.TİOYO	2,94		
10.BESYO	2,91		
11.ASYO	2,78		
12.TBMY	2,93		
13.SHMYO	2,94		

** 0,01 seviyesinde anlamlı 1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Eğitim biriminin genel yaşam kalitesi üzerine olan etkisini anlamak amacıyla önce ANOVA yapılmış daha sonra varyansların homojenliğine göre Post Hoc testleri uygulanmıştır. Ancak birimler arasında istatistiksel olarak herhangi bir fark bulunmamıştır (Tablo 4.58). Dolayısıyla, öğrencilerin okudukları eğitim birimlerinin genel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur.

Tablo 4.59. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar					F	P
	1	2	3	4	5		
Genel Yaşam Kalitesi	2,87	2,76	2,94	3,02	2,71	3,449	0,008**

** 0,01 seviyesinde anlamlı 1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttan kalanlar, 5: Diğer

Tablo 4.59. incelendiğinde öğrencilerin kaldığı yerin genel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir, çünkü anlamlılık seviyesi %1'den küçüktür. Ancak, hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi anlamlı bir sonuç vermemiştir, o nedenle öğrencilerin kaldığı yerin genel yaşam kalitesi üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.60. Sınıfın Genel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar						F	P
	0	1	2	3	4	5		
Genel Yaşam Kalitesi	2,87	2,98	2,83	2,77	2,87	2,70	1,701	0,131

0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Tablo 4.60'a göre, sınıf değişkeninin genel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak bir etkisi bulunmamaktadır.

4.2.6.8. Demografik Özelliklerin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Öğrencilerin cinsiyet, burs alıp almama, öğrencisi olunan eğitim birimi, ikamet edilen yer ve okunulan sınıf gibi demografik özelliklerinin genel yaşam doyumu üzerinde etkisi olup olmadığı t testi ve ANOVA ile incelenmiştir, elde edilen sonuçlar sırasıyla Tablo 4.61, Tablo 4.62, Tablo 4.63, Tablo 4.64 ve Tablo 4.65'de verilmiştir.

Tablo 4.61. Cinsiyetin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Genel Yaşam Doyumu	2,96	2,91	1,074	0,283

Cinsiyetin öğrencilerin genel yaşam doyumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan yaşam doyumu çalışmalarından örnek olarak Diener ve Diener (1995), 31 ülkede 13,118 üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin %70'inin erkek öğrencilerin %63'ünün yaşam doyumunun yüksek olduğunu bulmuşlardır (Yavuz, 2006, s.16).

Tablo 4.62. Burs Durumunun Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Burssuz		
Genel Yaşam Doyumu	2,97	2,92	1,074	0,283

Tablo 4.62. incelendiğinde, burs alanla burs almayan öğrencilerin genel yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak herhangi bir fark bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4.63.Eğitim Birimlerinin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Genel Yaşam Doyumu	Ortalama	F	P
1.Eğt. Fak.	3,14		
2.Fen Fak.	2,76		
3.Zir. Fak.	2,82		
4.İİBF	3,02		
5.Mh. Fak.	2,96		
6.Tıp Fak.	3,14		
7.İlt. Fak.	2,89	2,414	0,004**
8.Hk. Fak	2,98		
9.TİOYO	2,97		
10.BESYO	2,96		
11.ASYO	2,75		
12.TBMY	2,81		
13.SHMYO	2,85		

** 0,01 seviyesinde anlamlı 1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Yapılan ANOVA sonuçlarını gösteren Tablo 4.63'e göre, anlamlılık değeri %1'den küçük bulunmuştur. Bunun üzerine hangi birimler arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc analizlerinde Scheffe kullanılmıştır ancak birimler arasında istatistiksel olarak herhangi bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla, öğrencilerin okudukları eğitim biriminin genel yaşam doyumu üzerinde etkisi olmamaktadır.

Tablo 4.64. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar					F	P	Grup Farklılığı
	1	2	3	4	5			
Genel Yaşam Doyumu	3,07	2,92	2,86	2,98	3,18	4,411	0,002**	1-3, 3-5

** 0,01 seviyesinde anlamlı 1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttan kalanlar, 5: Diğer

Tablo 4.64. incelendiğinde, öğrencilerin kaldığı yerin genel yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için Post Hoc analizlerinden Scheffe kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ailesi ile birlikte

kalan öğrenciler ile devlet yurdunda kalan öğrenciler arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin genel yaşam doyumu ortalaması ($\mu=3,07$) devlet yurdunda kalan öğrencilerin ortalamasından ($\mu=2,86$) daha yüksek olmaktadır. Ayrıca, devlet yurdunda kalan öğrenciler ile diğer seçeneğini işaretleyen öğrenciler arasında da anlamlı fark bulunmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin ortalaması ($\mu=3,18$) devlet yurdunda kalanların ortalamasından ($\mu=2,86$) daha yüksek olmaktadır.

Tablo 4.65. Sınıfın Genel Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar						F	P
	0	1	2	3	4	5		
Genel Yaşam Doyumu	2,93	3,04	2,96	2,83	2,86	2,88	1,885	0,094

0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Yapılan ANOVA sonucunda öğrencilerin okudukları sınıfın genel yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı Tablo 4.65’de görülmektedir.

4.2.6.9. Demografik Özelliklerin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Özdeşleşme üzerine etkili olabilecek öğrencilerin cinsiyeti, burs durumu, okudukları eğitim birimi, ikamet ettikleri yer ve sınıfları gibi demografik değişkenler t testi ve ANOVA ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.66, Tablo 4.67, Tablo 4.68, Tablo 4.69 ve Tablo 4.70’de verilmiştir.

Tablo 4.66. Cinsiyetin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Kadın	Erkek		
Özdeşleşme	3,49	3,30	3,559	0,000**

** 0,01 seviyesinde anlamlı

Tablo 4.66’ya göre, cinsiyetin özdeşleşme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlılık değeri %1’den küçük çıkmıştır. Ortalamalar incelendiğinde, kız öğrencilerin özdeşleşme düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani kız öğrenciler kendilerini erkeklere göre üniversite ile daha çok özdeşleşmiş olarak görmektedir.

Tablo 4.67. Burs Durumunun Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalama		t	Anlamlılık Seviyesi (p)
	Burslu	Bursuz		
Özdeşleşme	3,41	3,42	-0,214	0,831

Tablo 4.67'ye göre, yapılan t testi sonucunda öğrencilerin burs durumunun özdeşleşme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4.68. Eğitim Birimlerinin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Özdeşleşme	Ortalama	F	P
1.Eğt. Fak.	3,29		
2.Fen Fak.	3,42		
3.Zir. Fak.	3,51		
4.İİBF	3,32		
5.Mh. Fak.	3,32		
6.Tıp Fak.	3,57		
7.İlt. Fak.	3,28	1,418	0,151
8.Hk. Fak	3,21		
9.TİOYO	3,48		
10.BESYO	3,54		
11.ASYO	3,48		
12.TBMY	3,39		
13.SHMYO	3,50		

1: Eğitim Fakültesi, 2: Fen-Edebiyat Fakültesi, 3: Ziraat Fakültesi, 4: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 5: Mühendislik Fakültesi, 6: Tıp Fakültesi, 7: İletişim Fakültesi, 8: Hukuk Fakültesi, 9: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 10: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 11: Antalya Sağlık Yüksekokulu, 12: Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 13: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Tablo 4.68'e göre, okunulan birimin özdeşleşme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 4.69. Öğrencilerin Kaldığı Yerin Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar					F	P
	1	2	3	4	5		
Özdeşleşme	3,34	3,44	3,47	3,39	3,18	2,334	0,054

1: Ailesi ile birlikte kalanlar, 2: Arkadaşları ile birlikte kalanlar, 3: Devlet yurdunda kalanlar, 4: Pansiyon/ otel/ özel yurttan kalanlar, 5: Diğer

Tablo 4.69'a göre, öğrencilerin kaldığı yerin özdeşleşme üzerine istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur.

Tablo 4.70. Sınıfın Üniversite İle Özdeşleşme Üzerine Etkisi

Boyut	Ortalamalar						F	P	Grup Farklılığı
	0	1	2	3	4	5			
Özdeşleşme	3,75	3,54	3,43	3,29	3,22	3,35	5,844	0,000**	0-2, 0-3, 0-4, 1-3, 1-4

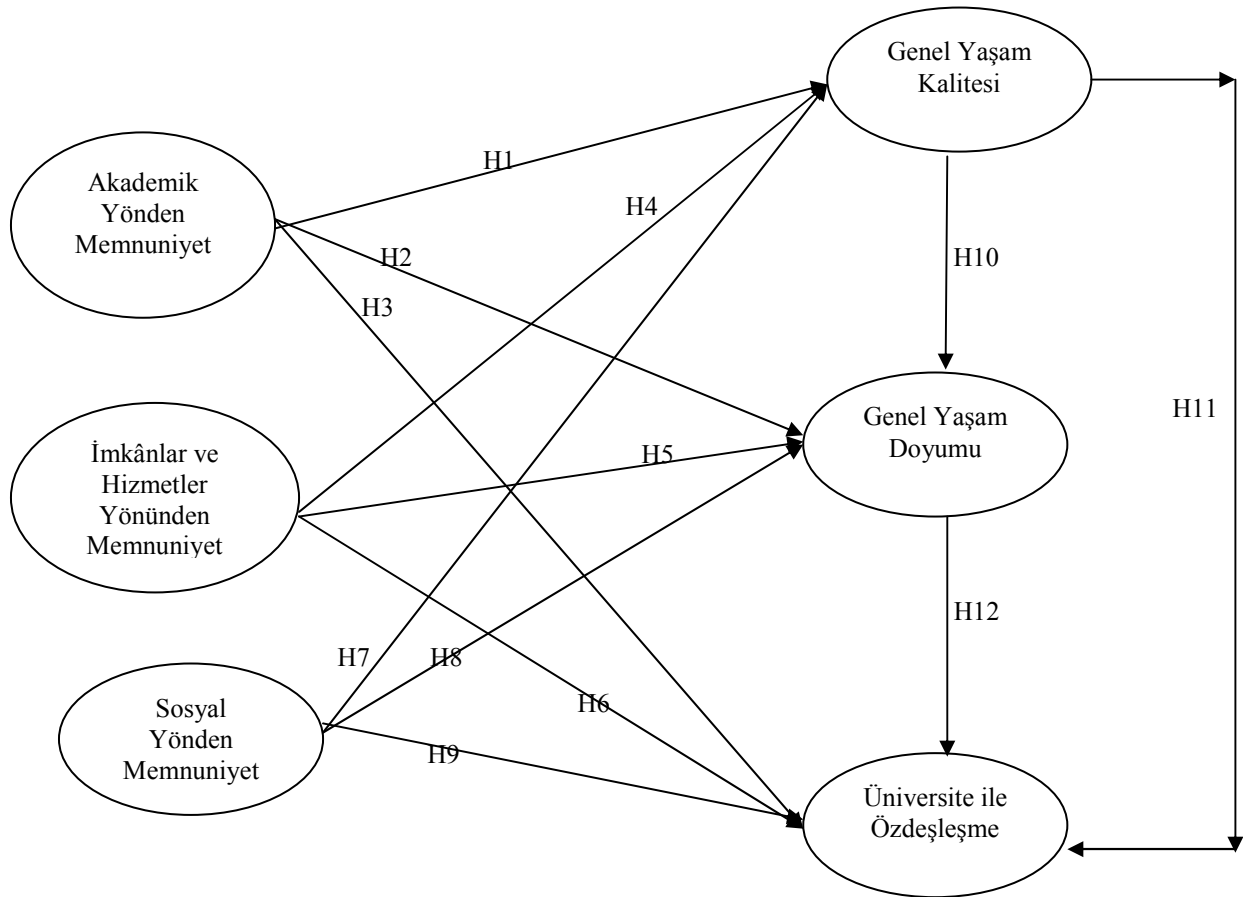
**0,01 seviyesinde anlamlı 0: Hazırlık sınıfı, 1: Birinci sınıf, 2: İkinci sınıf, 3: Üçüncü sınıf, 4: Dördüncü sınıf, 5: Uzatma

Öğrencilerin okuduğu sınıfın özdeşleşme üzerinde 0,01 düzeyinde anlamlı bir etkisi vardır (Tablo 4.70). Hangi sınıfta okuyan öğrenciler arasında farklılık olduğunu belirlemek için Post Hoc analizlerinden Dunnett T3 ile yapılmıştır. Analiz sonucunda, hazırlık sınıfı ile ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf arasında anlamlı bir fark vardır. Hazırlık sınıfı öğrencilerinin özdeşleşme ortalamaları diğer sınıflardan daha yüksektir. Ayrıca, birinci sınıflar ile üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında da anlamlı bir fark vardır. Birinci sınıfların ortalaması üçüncü ve dördüncü sınıfların ortalamasından daha yüksektir.

4.2.7. Üniversite Yaşam Kalitesi, Genel Yaşam Kalitesi, Genel Yaşam Doyumu ve Üniversite İle Özdeşleşme Arasındaki İlişkilere Ait Yapısal Eşitlik Modeli

İkinci bölümde eğitimde yaşam kalitesi ile ilişkili modeller incelenmiş ve ilgili yazında fazla sayıda model olmadığı görülmüştür. Yazındaki çalışmalardan Yu ve Lee (2008)'nin modelinde (Şekil 2.2) üniversite yaşam kalitesi bir ara değişken olarak kullanılmış, üniversite ile özdeşleşme, kulaktan kulağa iletişim, genel yaşam kalitesi, üniversite yaşamından algılanan memnuniyet, üniversite yaşamından algılanan mutluluk sonuç olarak alınmıştır.

Bu çalışmada Yu ve Lee (2008)'nin söz konusu modelinden esinlenerek üniversite yaşam kalitesi boyutlarının neden, genel yaşam doyumu, genel yaşam kalitesi ve üniversite ile özdeşleşmenin sonuç olarak kabul edildiği bir model sınanmıştır. Modeli sınamak için yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Oluşturulan teorik model Şekil 4.15'de görülmektedir. Bu model kapsamında geliştirilen hipotezler ise aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4.15. Teorik Modele Ait Yol Diyagramı

H1: Akademik yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H2: Akademik yönden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H3: Akademik yönden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H4: İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H5: İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H6: İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H7: Sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H8: Sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

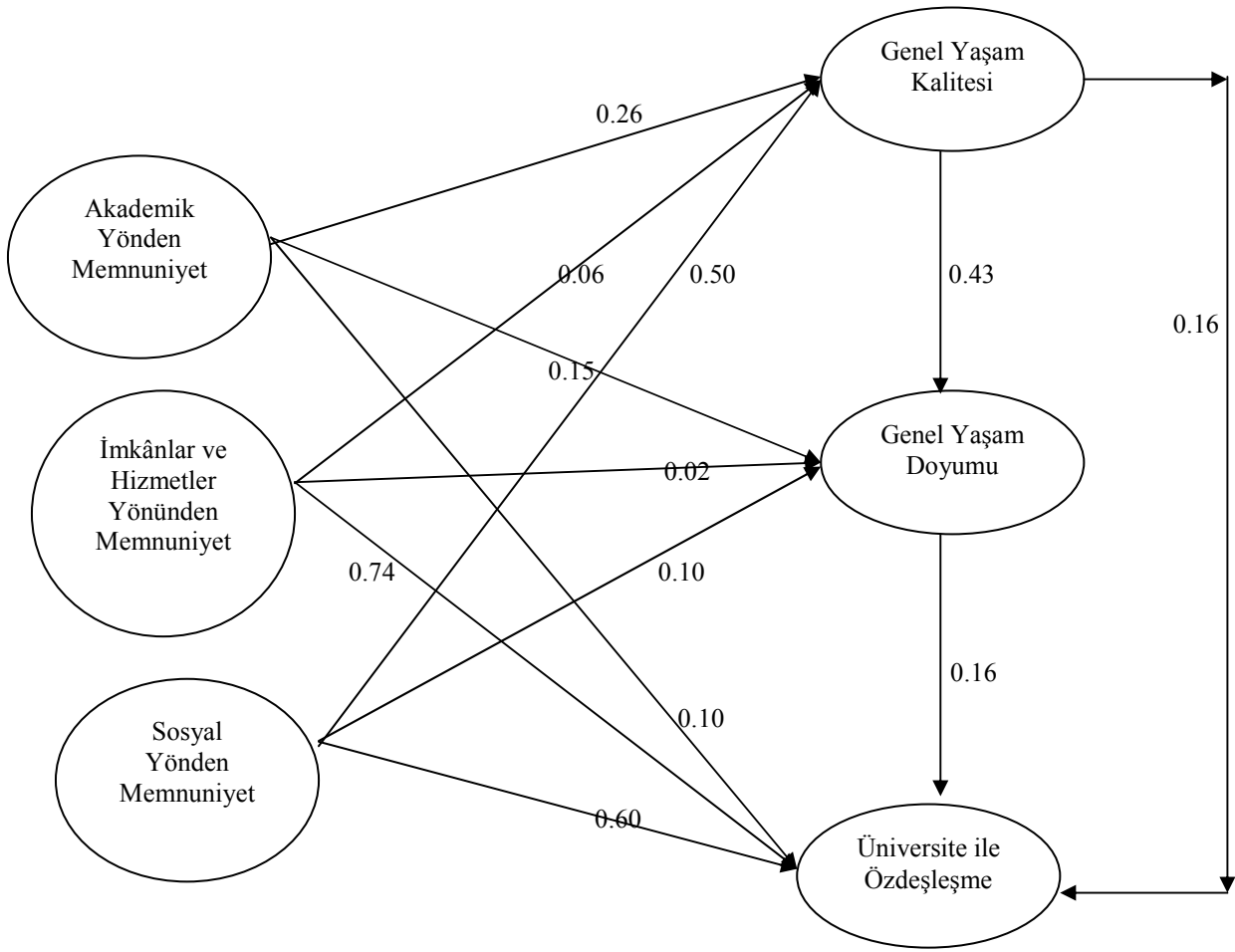
H9: Sosyal yönden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H10: Genel yaşam kalitesinin genel yaşam doyumunu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H11: Genel yaşam kalitesinin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

H12: Genel yaşam doyumunun üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.

Şekil 4.15' deki yapısal eşitlik modeli LISREL 8.54 ile incelenmiştir. Elde edilen en uygun model Şekil 4.16' da görülmektedir. Modele ait uyum iyiliği indekslerinden Ki-kare değeri 3142,85, $p=000$ bulunmuştur. Ki-kare değerinin anlamsız çıkması ($p>0.05$) iyi bir uyum göstergesidir. Ancak Ki-kare değeri örnek büyüklüğünden etkilendiği için her zaman doğru değerler vermeyebilir (Schumacker ve Lomax, 1996, s.125). Diğer uyum iyiliği indeksleri GFI= 0.93, AGFI 0.92 ve SRMR 0.075 bulunmuştur. Tablo 3.1'e göre uyum indislerinin kabul edilebilir büyüklükte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Şekil 4.16'daki modelin uygun bir model olduğu kabul edilebilir.

Şekil 4.16. Geliştirilen Modele Ait Yol Diyagramı

Şekil 4.16'dan akademik yönünden memnuniyetin genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerinde etkili olduğu görülmektedir (β katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır). Bu durumda H1, H2 ve H3 hipotezleri kabul edilmektedir. Akademik yönden memnuniyetin en fazla genel yaşam kalitesini etkilediği ($\beta=0,26$) bulunmuştur.

Üniversitenin sunduğu imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet, genel yaşam kalitesi ve genel yaşam doyumu üzerinde etkili değilken (β katsayıları küçük ve t değerleri istatistiksel olarak anlamsız), üniversite ile özdeşleşmeyi pozitif yönde etkilemektedir ($\beta=0,74$). Bu durumda H4 red, H5 red ve H5 kabul edilmelidir.

Sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi ($\beta=0,50$) ve genel yaşam doyumu ($\beta=0,10$) ve üniversite ile özdeşleşme ($\beta=0,60$) üzerinde pozitif yönde etkili olduğu bulunmuştur. H7, H8 ve H9 hipotezleri kabul edilmiştir.

Genel yaşam kalitesinin genel yaşam doyumu üzerinde ve (H10 kabul) üniversite ile özdeşleşme üzerinde etkili olduğu görülmektedir (H11 kabul). Genel yaşam doyumu üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde etkilidir (H12 kabul). Genel yaşam kalitesi arttıkça genel yaşam doyumunun da arttığı görülmektedir ($\beta=0,43$).

Hipotezlerle ilgili tüm sonuçlar Tablo 4.35’de verilmektedir.

Tablo 4.71. İncelenen Hipotezler ve Sonuçlar

Hipotezler		Sonuçlar
H1	Akademik yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H2	Akademik yönden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H3	Akademik yönden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H4	İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Red
H5	İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Red
H6	İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H7	Sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H8	Sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H9	Sosyal yönden memnuniyetin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H10	Genel yaşam kalitesinin genel yaşam doyumu üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H11	Genel yaşam kalitesinin üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul
H12	Genel yaşam doyumunun üniversite ile özdeşleşme üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır.	Kabul

Konuyla ilgili yazında yer alan modellere (Sirgy vd., 2007; Yu ve Lee, 2008; Yu ve Kim, 2008) ilişkin sonuçlar burada incelenmektedir. Üniversite yaşam kalitesini öznel iyi olmaya dayanarak ifade eden Sirgy vd. (2007)'ne göre üniversite yaşam kalitesi modeli Şekil 2.1'de verilmişti. Bu modele göre üniversite yaşamı gibi bir yaşam alanında (doyum alanında) oluşan memnuniyet bu alana ait alt alanlardaki memnuniyetten etkilenmektedir. Modele göre akademik ve sosyal yönden memnuniyet üniversite yaşam kalitesi üzerinde doğrudan bir etkiye sahipken, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet bu iki boyutu etkileyerek, dolaylı olarak üniversite yaşam kalitesini belirlemektedir.

Sirgy vd. (2007) modellerini 3 değişik üniversitenin öğrencilerden (n=741) elde ettikleri veriler ile sınımış ve sonuç olarak, akademik ve sosyal yönden memnuniyetin üniversite yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuşlardır. Bu iki değişken üniversite yaşam kalitesindeki değişimin %23'ünü açıklamaktadır. İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet akademik ve sosyal yönden memnuniyetin olumlu kestirimcisi olmaktadır. İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet akademik yönden memnuniyetteki değişimin %52'sini açıklarken, sosyal yönden memnuniyetteki değişimin %65'ini açıklamaktadır (Sirgy vd., 2007, s.355-356).

Konuyla ilgili ikinci model Yu ve Lee (2008) tarafından geliştirilen ve Şekil 2.2'de verilmiş olan modeldir. Sirgy vd. (2007)'nin çalışmasından esinlenen araştırmacılar, üniversite yaşam kalitesini yine öznel iyi olmaya bağlı olarak temellendirmiş, duygusal ve bilişsel bileşenlerden oluşturmuştur. Ayrıca, üniversite yaşam kalitesini üniversite ile özdeşleşme, kulaktan kulağa iletişim ve bağış yapma niyetleri ile ilişkilendirmiştir.

Kore'de üniversite öğrencileri (n=228) ile yapılan araştırma sonucunda, üniversite yaşam kalitesinin kulaktan kulağa iletişim, üniversite ile özdeşleşme ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, üniversite yaşam kalitesi eğitim hizmetleri ve imkânlara yönelik memnuniyetten olumlu olarak etkilenirken, idari hizmetlerden memnuniyetin üniversite yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Yu ve Lee (2008) araştırma sonucunda kendi oluşturdukları bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluşan üniversite yaşam kalitesi ölçümünün, sadece bilişsel ölçüme (Sirgy vd., 2007) nazaran daha iyi sonuç verdiğini ifade etmişlerdir.

Yu ve Kim (2008), tarafından oluşturulan üçüncü modelde (Şekil 2.3) ise, araştırmacı (Grace Byung Hee YU), bir önceki çalışmada kullandığı model ve veri setinden yararlanmış,

üniversite yaşam kalitesini bilişsel ve duygusal boyutlardan oluşturmuş, eğitim hizmetleri, idari hizmetler ve imkânların üniversite yaşam kalitesini belirlediğini, üniversite yaşam kalitesinin de özdeşleşme, kulaktan kulağa iletişim ve bağış yapma niyetinden oluşan öğrenci sadakatini etkilediğini ifade etmiştir. Çalışmalarında üniversite yaşam kalitesinin öğrenci memnuniyeti ve öğrenci sadakati ilişkisindeki ara etkisini incelemişlerdir.

Yu ve Kim (2008) araştırmalarında, eğitim hizmetleri ve imkânların üniversite yaşam kalitesini, üniversite yaşam kalitesinin öğrenci sadakatini anlamlı olarak etkilediğini bulmuşlardır. Yani eğitim hizmetlerine yönelik memnuniyet ile imkânlara yönelik memnuniyetin üniversite yaşam kalitesinin ara etkisi ile öğrenci sadakatini olumlu etkilediği bulgularına ulaşmışlardır. Ayrıca, üniversite yaşam kalitesi belirlenirken üniversite yaşamına daha çok dâhil olan öğrencilerin eğitim hizmetlerine yönelik memnuniyet ile imkânlara yönelik memnuniyet düzeyinin daha az dâhil olanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu bölümde ve bir önceki bölümde yer alan üniversite yaşam kalitesine ait dört ayrı model incelendiğinde, her bir modelle ait farklı bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak genel olarak, üniversite yaşam kalitesinin akademik yönden (eğitim hizmetlerinden) memnuniyet, imkânlar ve hizmetlere yönelik (imkânlardan) memnuniyetten ve sosyal yönden memnuniyetten olumlu olarak etkilendiği birden fazla çalışma sonucunda görgül (ampirik) olarak kanıtlanmıştır. Ayrıca, üniversite yaşam kalitesinin genel yaşam doyumunu (Yu ve Lee, 2008'e göre genel yaşam kalitesini) ve üniversite ile özdeşleşmeyi olumlu olarak etkilediği yine birden fazla çalışma sonucunda görgül (ampirik) olarak kanıtlanmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular yazındaki hâlihazırda az sayıda olan araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Henüz yeni bir çalışma alanı olduğu için konuyla ilgili yeni modellerin ve kültürlerarası farklı incelemelerin yazına kazandırılması ümit edilmektedir.

4.3. Araştırmanın Sonuçları

Sirgy vd. (2007)'nin Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin psikometrik özelliklerini incelemeyi ve Türk üniversite öğrencilerine uyarlamayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

Çalışmada önce güvenilirlik analizleri yapılmış, üniversite yaşam kalitesini oluşturan her alt boyut ve boyutlara ait güvenilirlik istatistikleri oluşturulmuştur. Akademik yönden

memnuniyet boyutunun itibar alt boyutu hariç tüm boyut ve alt boyutlarının iç tutarlık katsayısı olan Cronbach Alfa değeri 0,70'in üzerinde çıkmıştır. Genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme için alfa katsayısı 0,79'un üzerinde çıkmıştır.

Üniversite yaşam kalitesini oluşturan her bir boyutun, kendini oluşturan değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayıları ile incelenmiştir. Her alt boyut kendi içinde tutarlılığa sahiptir. Çünkü oluşturulan korelasyonlar matrisi incelendiğinde, aynı alt boyutu oluşturan değişkenler arasındaki korelasyonların farklı alt boyutu oluşturan değişkenler arasındaki korelasyondan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin geçerliliğine ilişkin bulgular yapı geçerliliği, yakınsama ve ayrışım geçerliliği ve hâlihazır geçerlilik incelenerek elde edilmiştir. Yapı geçerliliği hem açıklayıcı faktör analizi hem de doğrulayıcı faktör analizi yapılarak test edilmiştir. Akademik yönden memnuniyet boyutu sınıf alt boyutunun ikiye ayrılmasıyla 5 boyut olarak faktörleşmiş ve bu boyutların toplam varyansı açıklama oranı %56,62 olarak gerçekleşmiştir. Öğretim boyutu en fazla memnuniyet duyulan boyuttur. İmkânlar ve hizmetler boyutunda ise güvenlik hizmetleri ve ulaşım alt boyutunun ikiye ayrılmasıyla uygulamada 10 faktör oluşmuş ve bunların toplam varyansı açıklama oranı %71,60 bulunmuştur. Sosyal yönden memnuniyet boyutundan 4 faktör elde edilmiştir. Sosyal yaşam bunlar arasından en fazla memnuniyet duyulan faktördür ve tek başına varyansdaki değişimin %35'ini açıklamaktadır. Dört faktörün varyansdaki değişimi açıklama oranı % 63,21 olmuştur.

Yapı geçerliliğini sağlamak için kullanılan bir diğer yöntem ise doğrulayıcı faktör analizidir. LISREL 8.54 paket programı kullanılmıştır. Akademik yönden memnuniyet alt boyutunda modifikasyondan sonra teorideki 4 alt boyut elde edilmiştir. İmkânlar ve hizmetler alt boyutunda herhangi bir düzeltmeye gerek kalmaksızın tüm uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeyde ortaya çıkmıştır. Teorideki dokuz faktörlü yapı doğrulanmıştır. Sosyal yönden memnuniyet boyutunda teorideki 4 alt boyutlu yapı doğrulanmış Ki-kare haricindeki tüm göstergeler uygun çıkmıştır. Son olarak, Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğine ait 3 boyut ile altında bulunan 17 alt boyut için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış uyum iyiliği istatistiklerinin iyi olmadığı görülmüş ve yapılan modifikasyon sonucunda teorik yapı doğrulanmıştır.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin yakınsama ve ayrışım geçerliliğini belirlemek için alt boyutlarının toplam puanlarının boyutların toplam puanları ile olan korelasyonları incelenmiştir. Her bir boyutun kendi alt boyutunda bulunan değişkenler ile korelasyonunun yüksek, diğer boyutlar altında yer alan değişkenler ile korelasyonunun düşük olduğu görülmektedir. Böylelikle, ölçeğin yakınsama ve ayrışım geçerliliği sağlanmıştır.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin hâlihazır geçerliliğini incelemek amacıyla Genel Yaşam Kalitesi ve Genel Yaşam Doyumu Ölçekleri kullanılmış ve boyutlar ile alt boyutlar arasındaki Pearson korelasyon katsayıları incelenmiştir. Analiz sonucunda her iki ölçek ile Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği arasında boyutlar ve alt boyutlar düzeyinde anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir ve halihazır geçerlilik sağlanmıştır.

Üniversite yaşam kalitesi boyutları, genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme arasındaki ilişkileri araştıran yapısal eşitlik modeli LISREL 8.54 ile incelenmiştir ve elde edilen uyum indisleri kabul edilebilir düzeyde çıkmıştır. Akademik ve sosyal yönden memnuniyetin genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerinde olumlu etkisi varken, imkânlar ve hizmetlere yönelik memnuniyetin sadece üniversite ile özdeşleşme üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca, genel yaşam kalitesinin genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme üzerinde, genel yaşam doyumunun da üniversite ile özdeşleşme üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur.

Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğini oluşturan tüm boyutlara ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri tanımlayıcı istatistikler yardımıyla oluşturulmuştur. Akademik yönden memnuniyet boyutunda öğretimle ilgili öğrencilerin en fazla memnuniyet duyduğu konu öğretim üyelerinin ders hakkındaki bilgi birikimi iken, sınıfla ilgili öğrencilerin en fazla memnuniyet duyduğu durum ise sınıf arkadaşlarından memnuniyet olmaktadır. Ders yükü alt boyutu incelendiğinde, öğrencilerin derslerin içeriğinden, zorluk derecesinden ve genel olarak verilen ödev (proje, sunum) miktarından memnun olmadıkları görülmektedir.

İmkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutunda ortalamaların düşük çıktığı ve genel bir memnuniyetsizliğin olduğu görülmektedir. Bu boyut içinde en büyük memnuniyetsizlik kaynağı sağlık hizmetleri ($\mu=1,61$) olmaktadır. Öğrenciler mediko çalışanlarından, sağlık hizmetleri işleyiş prosedüründen, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden hiç memnun değillerdir. Sağlık hizmetlerinden sonra gelen diğer büyük memnuniyetsizlik kaynağı ise birbirine yakın ortalamaları ($\mu=1,92$ ve $\mu=1,95$) olan spor

tesisleri ve rektörlük uluslararası ilişkileri birimidir. Öğrenciler spor tesisleri işleyiş prosedüründen, fiyat tarifesinden ve düzenlenen spor müsabakalarından memnun değildirler. Rektörlük uluslararası ilişkiler birimi içindeki en büyük ($\mu=1,62$) memnuniyetsizlik kaynağı ise bu birim tarafından sunulan danışma ve bilgilendirme hizmetleridir. Ortalaması en yüksek olan çevre alt boyutudur. Öğrenciler kampüsün coğrafi konumundan memnundurlar ($\mu=3,85$). Üniversite kampüsünün şehir merkezinde ve öğrencilerin sıklıkla gittiği eğlence merkezlerine yakın olması bu sonucu doğurmuş olabilir. Kütüphanenin sunduğu hizmetlerden ve çalışanlarından orta derecede memnun olan öğrenciler kampüsü güvenli bulmakta ancak, kampüs içi ulaşımdan şikâyetçi olmaktadır.

Sosyal yönden memnuniyet boyutunda alt boyutlar olarak en yüksek ortalamaya ($\mu=2,92$) kampüs dışı alt boyutu sahiptir. Bunun dışında kalan alt boyutlar birbirine yakın değerlere sahiptir ve hepsi 3'ün altındadır. Öğrenciler üniversitede gerçekleşen konferans, seminer ve panel gibi etkinlikleri yeterli bulurken, spor organizasyonlarını yetersiz bulmuşlardır. Olbia'daki yiyecek içecek fiyatları büyük bir memnuniyetsizlik kaynağı oluşturmakta, fiyatlar öğrenciler tarafından yüksek bulunmaktadır. Öğrenciler Olbia'da hizmet veren birimler ve çalışma saatlerinden memnun değildirler ancak, Olbia Kültür Merkezi'nde yer alan sergi, dinleti, konser gibi etkinlikler konusunda daha iyimserdirler. Üniversite bünyesinde faaliyet gösteren öğrenci kulüpleri etkinliklerinden, sayısı ve çeşitliliğinden memnun değildirler.

Genel yaşam doyumuna ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelendiğinde, öğrencilerin yaşantılarından memnun oldukları görülmektedir, ortalama 3,34'dür. Özdeşleşmeye ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelendiğinde, öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmelerinin orta düzeyde ($\mu=3,41$) olduğu görülmektedir.

Demografik özelliklerin üniversite yaşam kalitesi, genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumunu ve özdeşleşme üzerine olan etkisini incelemek amacıyla t testi ve ANOVA yapılmıştır.

Cinsiyetin akademik yönden memnuniyet boyutu üzerinde etkisi incelendiğinde kız öğrencilerin tüm alt boyutlarda (öğretim, sınıf, ders yükü ve itibar) erkeklerden daha fazla tatminkâr olduğu görülmektedir. Cinsiyetin imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutu üzerinde etkisi incelendiğinde, barınma hizmetleri ve çevre alt boyutlarında kızlar erkeklerden daha yüksek bir memnuniyet yaşarlarken, spor tesisleri ve sağlık hizmetlerinde erkeklerin ortalaması daha yüksek olmaktadır. Sosyal yönden memnuniyet boyutunda ise kız

öğrencilerin sosyal yaşam, Olbia Kültür Merkezi ve kulüpler boyutunda erkeklere göre daha fazla memnuniyet yaşadıkları görülmüştür.

Öğrencilerin burs almasının anlamlı bir etki yaratıp yaratmadığına ilişkin yapılan analizler sonucunda, burs alan öğrencilerin öğretim, itibar, barınma hizmetleri ve spor tesisleri alt boyutunda daha yüksek memnuniyet yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Eğitim birimlerinin öğrenciler üzerinde etkisini incelemek için yapılan analizler sonucunda, eğitim birimlerinin akademik yönden memnuniyet boyutu üzerinde her alt boyutta anlamlı olarak etkili olduğu bulunmuştur. Öğretim alt boyutunda BESYO'da okuyan öğrencilerin memnuniyet düzeyi Fen-Edebiyat Fakültesi, Ziraat Fakültesi, İİBF, Mühendislik Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda okuyan diğer öğrencilere göre yüksek olmaktadır. Sınıf alt boyutunda en büyük memnuniyetsizliği yaşayanlar Antalya Sağlık Yüksekokulu öğrencileridir. Tıp Fakültesi öğrencileri diğer birimlerde okuyan öğrencilere göre üniversiteyi daha itibarlı olarak görmektedirler. İtibardan en az memnun olanlar Hukuk Fakültesi öğrencileridir. İmkânlar ve hizmetlere yönelik memnuniyet boyutunda barınma hizmetleri, telekomünikasyon ve teknoloji ve rektörlük uluslararası ilişkiler birimi alt boyutlarında öğrencilerin okudukları eğitim biriminin anlamlı etkisi olmaktadır. Rektörlük Uluslararası İlişkiler Birimi alt boyutunda Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu öğrencilerinin üç birimin öğrencileri (Ziraat Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu) dışında diğer tüm birim öğrencileri ile aralarında anlamlı bir farklılık vardır. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu en yüksek ortalama ($\mu=2,77$) sahiptir. Bu farklılık Turizm öğrencilerinin staj ya da farklı programlar aracılığıyla çok sık yurt dışına gitmelerinden kaynaklanabilir. Sosyal yönden memnuniyet boyutunda bu değişken sadece sosyal yaşam boyutunda etkili olmaktadır, diğer üç alt boyut için anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Sosyal yaşamdan en fazla memnun olanlar Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileridir. Bu nedenle Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile diğer birimler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Öğrencilerin kaldığı yerin (ikametgâhın) akademik yönden, memnuniyet üzerinde olan etkileri incelendiğinde, itibar alt boyutunda ailesi ile birlikte kalan öğrenciler ile arkadaşları ile birlikte kalan öğrenciler arasında, ailesi ile birlikte kalan öğrenciler lehinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Yani, büyük ölçüde Antalyalı olanlar Akdeniz Üniversitesinin itibarlı bir üniversite olduğunu düşünmektedirler. İmkânlar ve hizmetler yönünden

memnuniyet boyutu üzerine etkisi sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, spor tesisleri ve çevre alt boyutları açısından olmaktadır. Örneğin, sağlık hizmetlerini incelediğinde, ailesi ile birlikte kalanlar ile pansiyon/ otel/ özel yurttaki kalanlar arasında pansiyon/ otel/ özel yurttaki kalanlar lehine ($2,09 > 1,42$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Sosyal yönden memnuniyet alt boyutlarından sadece kulüpler ve kampüs dışı alt boyutları üzerinde öğrencinin kaldığı yerin anlamlı olarak etkisi vardır.

Etkisini incelenen bir başka demografik değişken öğrencilerin okudukları sınıflardır. Akademik yönden memnuniyet boyutuna ait üç alt boyutta (öğretim, sınıf, ders yükü) öğrencilerin okuduğu sınıfın istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmuştur. Öğretim alt boyutunda hazırlık sınıfları ile üçüncü sınıflar ve dördüncü sınıflar arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Hazırlık sınıfının ortalaması ($\mu=3,43$) üçüncü ($\mu=3,20$) ve dördüncü ($\mu=3,04$) sınıf ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Ders yükü alt boyutunda birinci sınıflar ve ikinci sınıflar arasında birinci sınıflar lehine ($2,89 > 2,63$) anlamlı farklılık saptanmıştır. Öğrencilerin devam ettikleri sınıfın beslenme hizmetleri, barınma hizmetleri, telekomünikasyon ve teknoloji, güvenlik hizmetleri ve ulaşım, spor tesisleri ve rektörlük uluslararası ilişkiler birimi üzerine anlamlı etkisi vardır. Barınma hizmetleri için birinci sınıflar ile üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında birinci sınıfların aleyhine anlamlı farklılık vardır. Birinci sınıfların barınma hizmeti için ortalama memnuniyet değeri ($\mu=1,73$) üçüncü ($\mu=2,76$) ve dördüncü ($\mu=2,67$) sınıfların değerlerinden düşük olarak gerçekleşmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre düşük memnuniyet yaşamasının nedeni ailesinden henüz yeni ayrılıp üniversiteye gelmesi, yurttaki kalmaya başlamış olmasıdır. Bu alt boyut için ikinci sınıf öğrencileri ile üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında da anlamlı farklılık vardır. İkinci sınıf öğrencilerinin memnuniyet ortalamaları ($\mu=2,00$) üçüncü ($\mu=2,76$) ve dördüncü ($\mu=2,67$) sınıf öğrencilerinin ortalamalarından daha düşüktür. Sınıf değişkeninin sosyal yönden memnuniyet alt boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı her hangi bir etkisi bulunmamıştır.

Demografik değişkenlerin genel yaşam kalitesi üzerine olan etkisi incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ve burs alan öğrencilerin burs almayan öğrencilere göre genel yaşam kalitesinden memnuniyetleri daha yüksek çıkmıştır. Genel yaşam doyumu incelendiğinde, sadece öğrencilerin kaldığı yerin anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin genel yaşam doyumu devlet yurdunda kalan öğrencilerin genel yaşam doyumundan daha yüksek çıkmıştır. Kız öğrencilerin üniversite ile özdeşleşme düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin

üniversite ile özdeşleşme düzeyleri ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflara göre daha yüksek olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu değerin birinci sınıflar için üç ve dördüncü sınıflara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin üniversite yaşamında deneyimledikleri çeşitli (örn., akademik, imkan ve hizmetler, idari hizmetler, sosyal) boyutlara yönelik memnuniyetler üniversite yaşam kalitesini oluşturmakta ve bu yapıda genel yaşam doyumu, üniversite ile özdeşleşme ve sadakat gibi çeşitli kavramlarla ilişkili olmaktadır. Burada üniversite yaşam kalitesi kavramı kilit bir rol oynamakta, bir yandan öğrencilerin üniversiteye yönelik gelecekteki davranışsal faaliyetlerini belirlerken, bir yandan da üniversite yönetimleri için durum değerlendirmesi yapmaya ve hedef saptamaya yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin üniversite yaşam kalitesi ölçülerek elde edilen veriler ışığında üniversite yönetimine katkı sağlayacak önerilerde bulunulmakta, yönetim tarafından oluşturulan raporlar ve stratejik planlar da şekillenmektedir. Sirgy vd. (2007) ile başlayan ve Yu (Yu ve Kim, 2008; Yu ve Lee, 2008) ile devam eden üniversite yaşam kalitesini (QCL) konu alan çalışmalar, sayıca sınırlı olmasına ve son birkaç yıldır yapılmasına rağmen, içerdiği önem neticesinde konuya yönelik ilginin artarak devam edeceği umulmaktadır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İlgili yazında, üniversite yaşam kalitesinin üniversite ile özdeşleşme ve üniversiteye bağlanma gibi sonuçları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda kendini üniversite ile özdeşleştiren öğrenciler mezun olduktan sonra üniversiteleri ile ilişkilerini devam ettirmektedirler. Çalışmanın genel yaşam kalitesi, genel yaşam doyumu ve üniversite ile özdeşleşme arasındaki ilişkileri inceleyen yapısal eşitlik modelinde üniversite ile özdeşleşmeye en fazla etki yapan üniversite yaşam kalitesi boyutunun imkanlar ve hizmetler yönünden memnuniyet boyutu olduğu bulunmuştur. Bu boyutu sosyal yönden memnuniyet boyutu izlemektedir. Öğrencilerin üniversitenin sosyal yönünden memnuniyetlerinin orta düzeyde, imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyetlerinin oldukça düşük olduğu göz önüne alınır, öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmelerini artırmak için üniversite yöneticileri tarafından öncelikle bu boyut (imkânlar ve hizmetler yönünden memnuniyet) iyileştirilmelidir. Öğrencilerin yurt sorununu çözmek, Olbia'daki yiyecek içecek fiyatlarını ucuzlatmak, öğrencilere sportif etkinliklere katılma fırsatı yaratmak, mediko sağlık merkezinin verdiği sağlık hizmetlerini ve hizmetlerin sunuş biçimini iyileştirmek, kampüs içi ulaşımı etkinleştirmek üniversite yöneticilerine önerilebilecek konulardan en önemli olanlarıdır. Önerilen imkân ve hizmetlerde iyileştirme yapılarak öğrencilerin üniversite ile özdeşleşmesi sağlanabilir.

Çalışmada dikkati çeken bir konu da hazırlık sınıfı öğrencilerinin diğer öğrencilere göre kendilerini daha fazla üniversite ile özdeşleşmiş hissetmeleri ve ileriki sınıflarda bu özelliğin azalmasıdır. Bunun nedeni hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin liseden farklı ve daha gelişmiş bir ortama girmenin getirdiği memnuniyet olabilir. Üst sınıflarda öğrenciler makro bakış açısı kazanmakta ve üniversite yaşamını çok yönlü değerlendirmektedirler. Öğrencilerin üniversite yaşam kalitelerini artırarak hem genel yaşam doyumlarını hem de üniversite ile özdeşleşmelerini sağlamak yöneticilerin amaçlarından biri olmalıdır.

Yukarıda, çalışmanın üniversite yöneticileri için yaptığı katkı anlatılmıştır. Çalışmanın ilgili yazına yaptığı katkı ise aşağıdaki gibi ifade edilebilir. Sirgy vd. (2007) ile başlayan ve Yu (Yu ve Kim, 2008; Yu ve Lee, 2008) ile devam eden üniversite yaşam kalitesini konu alan çalışmalar, sayıca sınırlıdır ve son birkaç yıldır yapılmaktadır. Bu çalışma, Sirgy vd. (2007)'nin QCL ölçeğinin iyi psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Konuyla ilgilenen araştırmacılar Türkiyedeki niversitelerde bu leği kullanıp niversite yaşam kalitesi ile ilgili çalışma yapabilirler. Konunun önemli olması nedeniyle niversite yaşam kalitesine yönelik çalışmaların gelecekte hem ülkemizde hem de dünya çapında artarak devam edeceği umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar Bolat B. ve Lorcu F., “Sağlık Göstergelerini Etkileyebilecek Faktörlerin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi”, 16. İstatistik Araştırma Sempozyumu, TÜİK, (2007), 231–242, Ankara.

Arnett B.D., Steve D.G. ve Hunt, S.D., “The Identity Salience Model of Relationship Marketing Success: The Case of Nonprofit Marketing”, *Journal of Marketing*, Vol. 67, No. 2, (2003), 89–105.

Ashforth B.E. ve Mael F., “Social Identity Theory and the Organization” *Academy of Management Review*, Vol. 14, No. 1, (1989), 20–39.

Bess T.A., “The Quality of School Life: Assessing Student Satisfaction”, Doktora Tezi, University of Minnesota, 1994.

Bhattacharya C.B. ve Sen S., “Consumer – Company Identification: A Framework for Understanding Consumers’ Relationships with Companies” *Journal of Marketing*, Vol. 67, No. 2, (2003), 76–88.

Bilgin N., *Sosyal Psikoloji*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No. 145, Sh. 363, İzmir, 2008.

Biswas - Diener R., Diener E. ve Tamir M., “The Psychology of Subjective Well-Being”, *Daedalus*, Vol. 133, No 2, (2004), 18–25.

BM, “Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri”, 2009, Erişim: 09.01.2009, <http://www.un.org.tr/index.php?ID=21&LNG=1>

Bognar G., “The Concept of Quality of Life” , *Social Theory and Practise*, Vol. 31, No. 4, (2005), 561 – 580.

Brown R.M. ve Mazzarol T.W., “The Importance of Institutional Image to Student Satisfaction and Loyalty Within Higher Education” *Higher Education*, DOI 10. 1007/s10734-008-9183-8, 2008.

Büyükdövenci S., “Aristoteles'te Mutluluk Kavramı”, Felsefe Dünyası, Sayı: 9, (1993), 41–45.

Cantrick R.B., “A Pragmatic Test of Thorndike's Gg”, American Sociological Review, Vol. 6, No. 6, (1941), 864–868.

Carretero – Dios H., De los Santos – Roig M. ve Buela – Casal G., “Influence of the Difficulty of the Matching Familiar Figures Test – 20 on the Assessment of Reflection – Impulsivity: An Item Analysis, Learning and Individual Differences, Vol. 18, No. 4, (2007), 505–508

Cenkseven F., “Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi”, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2004.

Ceylan A. ve Özbal S., “Özdeşleşme Yoluyla Sadakat Oluşturma Üzerine Üniversite Mezunları Arasında Yapılan Bir Çalışma”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Vol. 9, No. 1, (2008), 81–110.

Cha K.H., “Subjective Well-Being Among College Students”, Social Indicators Research, Vol. 62, No. 1, (2003), 455–477.

Chow H.P.H., “Life Satisfaction Among University Students In a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis”, Social Indicators Research, Vol. 70, No. 2, (2005), 139–150.

Cılga İ., Gençlik ve Yaşam Niteliği, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yayın No: 126, 1994.

Cronbach L.J., Essentials of Psychological Testing, Harper Collins, New York, 1990.

Çeçen A.R., “Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı”, Eğitimde Kuram ve Uygulama, Vol. 4, No. 1, (2008), 19–30.

ÇED, “Çevresel Göstergeler 2008”, Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, 2008, Erişim:29.05.09[http:// www.cevreorman.gov.tr/belgeler/cg2008.pdf](http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler/cg2008.pdf)

Dedeoğlu N., Akman M., abuk G., Glengz M., Grpınar E., Işık A., Keçer ., Kulaka ., ncel S. ve şenol Y.Y., Akdeniz niversitesi ğrencilerinin Sorunları, AKSUM, 2007.

DeShields Jr O.W., Kara A. ve Kaynak E., “Determinants of Business Student Satisfaction and Retention in Higher Education: Applying Herzberg’s Two-Factor Theory”, *International Journal of Educational Management*, Vol. 19, No. 2, (2005), 128–139.

DeVellis R.F., *Scale Development*, Sage Publications, London, 2003.

Devrani T.K. ve Tüzün İ.K., “Mşteri Vatandaşlık Davranışının ncllerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 7, No. 13, (2008), 193–208.

Diener E., “Subjective Well-Being”, *Psychological Bulletin*, Vol. 75, No. 3, (1984), 542–575.

Diener E., “Subjective Well Being, The Science of Happiness and a Proposal for a National Index”, *American Psychologist*, Vol.55, No. 1, (2000), 34 – 39.

Diener E., “Guidelines For National Indicators of Subjective Well – Being and Ill – Being”, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 7, No. 4, (2006), 397- 404.

Diener E. ve Diener C., “Most People Are Happy”, *Psychological Science*, Vol. 7, No. 3, (1996), 181–185.

Diener E., Emmons R.A., Larsen R.J. ve Griffin S., “The Satisfaction With Life Scale”, *Journal of Personality Assessment*, Vol. 49, No.1, (1985), 71–75.

Diener E. ve Suh E., “Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators”, *Social Indicators Research*, Vol. 40, No. 1–2, (1997), 189–216.

Diener E., Suh E.M., Lucas R.E. ve Smith H., “Subjective Well-Being: Three Decades of Progress”, *Psychological Bulletin*, Vol. 125, No. 2, (1999), 276–302.

Diener E., Suh E.M. ve Oishi S., “Recent Findings on Subjective Well-Being”, *Indian Journal of Clinical Psychology*, Vol. 24, No. 1, (1997), 25–41.

Disch W.B., Harlow L.L., Campbell J.F. ve Dougan T.R., “Student Functioning, Concerns, and Socio-Personal Well-Being”, *Social Indicators Research*, Vol. 51, No. 1, (2000), 41–74.

Dluhy M., ve Swartz N., “Connecting Knowledge and Policy: The Promise of Community Indicators In The United States”, *Social Indicators Research*, Vol. 79, No.1, (2006), 1–23.

DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, 2009, Erişim: 29.05.2009

<http://ekutup.dpt.gov.tr/tg/>

Dutton J.E., Dukerich J.M. ve Harquail C.V., “Organizational Images and Member Identification”, *Administrative Science Quarterly*, Vol. 39, No.2, (1994), 239–263.

Easterlin R.A., “Does Economic Growth Improve The Human Lot? Some Empirical Evidence”, P.A. David ve M.W. Reder (Yayımcılar), *Nations And Households In Economic Growth*, içinde, 89–125, New York: Academic Pres, 1974.

Erkuş A., *Psikometri Üzerine Yazılar*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No. 24, Ankara, 2003.

Eser E., “Yaşam Kalitesinin Sınıflandırılması ve Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesinin Ölçümü”, 1. Sağlıkta Yaşam Kalitesi Sempozyumu, 8 – 10 Nisan 2004, İzmir.

Eser E., “Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesinin Kavramsal Temelleri ve Ölçümü”, *Sağlıkta Birikim Dergisi*, Vol.1, No. 2, (2006), 1-5.

Esterbrook G., “The Real Truth About Money”, *Time*, Vol. 165, No. 3, (2005), 32–35.

Farquhar M., “Definitions of Quality of Life: A Taxonomy”, *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 22, No. 3, (1995), 502–508.

Fujita F., Diener E.ve Sandvik E., “Gender Differences In Negative Affect and Well-Being: The Case for Emotional Intensity”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 61, No.3, (1991), 427 – 434.

Gasteyer S. ve Flora B.C., “Social Indicators: An Annotated Bibliography on Trends, Sources and Development, 1960 – 1998”, North Central Regional Center For Rural Development In Cooperation With The Enviromental Protection Agency and Natural Resources Conservation Service Social Sciences Institute, 1999, Erişim:07.01.2008, <http://www.ncrcrd.iastate.edu/indicators/Indicators1.PDF>

Gil G.A., “Analysis of The Williams and Batten Questionnaire on The Quality of School Life In Spain” , M. Binkley, K. Rust ve T. Williams (Yayımcılar), *Reading Literacy In an International Perspective*, içinde, 223 – 240, U.S. Department of Education Office of Educational Research and Improvement, 97-875, 1996.

Griffore J.R. ve Phenice A.L., “Decision Making for Environmental Justice: A Human Ecological Perspective”, American Association of Behavioral Social Science Online Journal, 2004, Erişim: 09.01.2009, http://aabss.org/journal2004/AABSS_15-18.pdf

Hair J.F., Anderson R.E., Tahtam R.L. ve Black W.C., *Multivariate Data Analysis*, Pearson Education, Fifth Edition, New Jersey, 1998.

Hancock T., Labonte R. ve Edwards R., “Indicators That Count! Measuring Population Health at The Community Level”, *Canadian Journal of Public Health -Revue Canadienne De Sante Publique*, Vol. 90, No. 1, (1999), 22–26.

Hankiss E., “Cross – Cultural Quality of Life Research: An Outline for Conceptual Framework”. S.E. Solomon (Yayımcı), *Quality of Life: Problems of Assessment and Measurement*, içinde,11–48, UNESCO, Paris, 1983.

Heinonen H., Aro A.R., Aalto A.M. ve Uutela A. “Is The Evaluation of The Global Quality of Life Determined by Emotional Status” , *Quality of Life Research* Vol. 13, No. 8, (2004), 1347–1356.

Helgesen Ø. ve Nettet E., “What Accounts For Students’ Loyalty? Some Field Study Evidence”, *International Journal of Educational Management*, Vol. 21, No. 2, (2007), 126–143.

Hennig–Thurau T., Langer M.F. ve Hansen U., “Modeling and Managing Student Loyalty: An Approach Based on The Concept of Relationship Quality” *Journal of Service Research*, Vol. 3, No. 4, (2001), 331–344.

Holland A., “Who Is Happy In Adulthood?”, 2003, Erişim: 21.10.2008, <http://Answers.Google.Com/Answers/Main?Cmd=Threadview&Id=172337>

Irmak S. ve Kuruüzüm A., “Turkish Validity Examination of the Multidimensional Students’ Life Satisfaction Scale”, *Social Indicators Research*, Vol. 92, No. 1, (2009), 13 – 23.

Joseph B.J. “The Relationship Between The Quality of School Life and Students' Perception of Power In Middle Schools”, *Doktora Tezi*, University of New Orleans, 1997.

Kaner S., “Engelli Çocukları Olan Ana Babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi” , Ankara Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu, Ankara, 2004.

Karatzias A., Power K.G. ve Swanson V. “Quality of School Life: Development and Preliminary Standardisation of an Instrument Based on Performance Indicators in Scottish Secondary Schools”, *School Effectiveness and School Improvement*, Vol.12, No. 3, (2001), 265-84.

Karatzias A., Power K.G., Flemming J., Lennan F. ve Swanson V. “The Role of Demographics, Personality Variables and School Stress on Predicting School Satisfaction/Dissatisfaction: Review of The Literature and Research Findings”, *Educational Psychology*, Vol. 22, No. 1, (2002), 33–50.

Kaya M., “Ankara’da 112 Acil Yardım Hizmetlerinde Çalışan Sağlık Personelinin Öznel Yaşam Kalitelerinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.

Kaya A.G., “İzmir’de Yaşam Kalitesi ve Yoksulluk”, İzmir İktisat Kongresi Araştırma Merkezi Öğrenci Çalışma Raporları Serisi, 2006, Öçr No. 2006/02.

Kelloway K.E., Using LISREL for Structural Equation Modeling, Sage Publications, California, 1998.

Kirk J. ve Miller M.L., Reliability and Validity in Qualitative Research, Sage Publications, London, 1986.

Kline, P., The New Psychometrics, Routledge, London, 2003.

Kong C-K., “Classroom Learning Experiences and Students’ Perceptions of Quality of School Life”, Learning Environments Research, Vol. 11, No. 2, (2008), 111–129.

Kuzucu Y., “Duyguları Fark Etmeye ve İfade Etmeye Yönelik Bir Psikoeğitim Programının, Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Düzeylerine, Duyguları İfade Etme Eğilimlerine, Psikolojik ve Öznel İyi Oluşlarına Etkisi” , Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı (Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı), Ankara, 2006.

Lewis-Beck M.S., Factor Analysis and Related Techniques, Sage Publications, Singapore, 1994.

Libran C.E. “Personality Dimensions and Subjective Well – Being”, The Spanish Journal of Psychology, Vol. 9. No. 1, (2006), 38 – 44.

Linnakylä P. ve Brunell V., “Quality of School Life In The Finnish and Swedish Speaking Schools In Finland” , M. Binkley, K. Rust ve T. Williams (Yayımcılar) *Reading Literacy In an International Perspective*, içinde, 203 – 217, U.S. Department of Education Office of Educational Research and Improvement, 97–875, 1996.

Mael F. ve Ashforth B., “Alumni and Their Alma Mater: A Partial Test of the Reformulated Model of Organizational Identification” Journal of Organizational Behavior, Vol. 13, No. 2, (1992), 103–123.

Massam B.H., “Quality of Life: Public Planning and Living”, Progress In Planning, Vol. 58, No. 3, (2002), 141–227.

Matheny K., Curlette W., Aysan F., Herrington A., Gfroerer C., Thompson D. ve Hamarat E., "Coping Resources, Perceived Stres, and Life Satisfaction Among Turkish and American University Students", *International Journal of Stres Managment*, Vol.9, No.2, (2002), 81-97.

Mckevitt C., Redfern J., La-Placa V. ve Wolfe C.D.A. "Defning and Using Quality of Life: A Survey of Health Care Professionals", *Clinical Rehabilitation*, Vol. 17, No. 8, (2003), 865–870.

Mok M.M.C. ve Flynn M., "Determinants of Students' Quality of School Life: A Path Model", *Learning Environments Research*, Vol.5, No.3, (2002), 275-300.

Monks J., "Patterns of Giving To One's Alma Mater Among Young Graduates From Selective Institutions", *Economics of Education Review*, Vol. 22, No. 2, (2003), 121–130.

Myers D.G., "Wealth, Well-Being, and The New American Dream" 2000, Erişim: 21.10.2008, <http://Www.Davidmyers.Org/Brix?Pageid=49>

Myers D.G. ve Diener E., "Who Is Happy?", *Psychological Science*, Vol. 6, No. 1, (1995), 10–19.

Myers D.G. ve Diener E., "The Science of Happiness", *Futurist*, Vol. 31, No. 5, (1997), 1–7.

Myers D., "Building Knowledge About Quality of Life for Urban Planning", *Journal of The American Planning Association*, Vol. 54, No. 3; (1988), 347 – 358.

Navarro M.M., Iglesias M.P. ve Torres P.R., "A New Management Element For Universities: Satisfaction With The Offered Courses", *International Journal of Educational Management*, Vol. 19, No. 6, (2005), 505–526.

Nunnally J.C., ve Bernstein I.H., *Psychometric Theory (Third Edition)*, McGraw – Hill, New York, 1994.

Oktik N., *Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi (Muğla Örneği)*, Muğla Üniversitesi Yayınları: 52, 2004.

Öksüz E. ve Malhan S., *Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesi Kalitemetri*, Başkent Üniversitesi Yayınları, 2005.

Öner Ş.D., “Emekli Bireylerde Yaşam Kalitesi”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Endüstri İlişkileri Anabilim, Dalı İnsan Kaynakları Programı, İzmir, 2005.

Özdamar K., *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitapevi, Eskişehir, 2002.

Özen Ö., “Ergenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, 2005.

Pavot W. ve Diener E., “Review of The Satisfaction With Life Scale”, *Psychological Assessment*, Vol. 5, No. 2, (1993), 164 – 172.

Roberts L. ve Clifton R. A., “Measuring The Quality of Life of University Students”, *Research Monograph Series*, Vol. 1, Centre For Higher Education Research and Development, University of Manitoba, 1991.

Roberts L. ve Clifton R. A., “Measuring The Affective Quality of Life of University Students: The Validation of an Instrument”, *Social Indicators Research*, Vol. 27, No. 2, (1992), 113–137.

Sarı M., “Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi”ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma”, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana, 2007.

Sarıoğlu D., “Yetiştirme Yurdunda Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Yaşam Kalitesi İzmir Örneği”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006.

Schmacker R.E. ve Lomax R.G., *A Beginner’s Guide to Structural Equation Modeling*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, 1996.

Sekeran U., *Research Methods for Business*, John Wiley and Sons, New York, 1992.

Shafer C.S., Koo L.B. ve Turner S., “A Tale of Three Greenway Trails: User Perceptions Related To Quality of Life”, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 49, No. 3, (2000), 163–178.

Sirgy M.J., “Materialism and Quality of Life”, *Social Indicators Research*, Vol. 43, No. 3, (1998), 227–260.

Sirgy M.J., Grezeskowiak S. ve Rahtz D., “Quality of College Life (QCL) of Students: Developing and Validating a Measure of Well Being”, *Social Indicators Research*, Vol. 80, No. 2, (2007), 343–360.

Sirgy M.J., Michalos C.A., Ferriss L.A., Easterlin A.R., Patrick D. ve Pavot W., “The Quality - of - Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future”, *Social Indicators Research*, Vol. 76, No. 3, (2006), 343 – 466.

Sumner A., “Economic Well – Being and Non – Economic Well – Being”, M. McGillivray ve M. Clarke (Yayımcılar), *Understanding Human Well – Being*, içinde, 54-73, United Nations University Press, Tokyo, 2007, Erişim: 26.12.2008,
<http://site.ebrary.com/lib/akdeniz/Top?id=10156076&layout=document>

Sung M. ve Yang S-U., “Toward the Model of University Image: The Influence of Brand Personality, External Prestige, and Reputation”, *Journal of Public Relations Research*, Vol. 20, No. 4, (2008), 357–376.

Sung M. ve Yang S-U., “Student–University Relationships and Reputation: A Study of The Links Between Key Factors Fostering Students’ Supportive Behavioral Intentions Towards Their University”, *Higher Education*, Vol. 57, No. 6, (2009), 787–811.

Şencan H., *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2005.

Şencan H., “Psikometrik Yöntemlerle Ölçülebilen Özellikler”, 2009, Erişim: 21.05.2009
<http://www.ikademi.com/psikoteknik/1427-psikometrik-yontemlerle-olculebilen-ozellikler.html>

Şimşek Ö.F., “Öznel İyi Oluş Kavramsal Yapısının Doğrulayıcı Faktör Analiziyle Test Edilmesi”, Eğitim Bilimleri ve Uygulama, Vol. 5, No. 9, (2006), 55 – 72.

Tatlıldil H., Uygulamalı Çok Değişkenli İstatiksel Analiz, Ankara, 1992.

Terzi Ş., “Öznel İyi Olmaya İlişkin Psikolojik Dayanıklılık Modeli”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara, 2005.

Tuzgöl-Dost M., “Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, 2004.

TÜİK, “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, 2007, Erişim: 26.10.2008,
http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=41&ust_id=11

Tüzün İ.K., “Örgütsel Güven, Örgütsel Kimlik ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisi; Uygulamalı Bir Çalışma”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006.

Tüzün İ.K. ve Çağlar İ., “Örgütsel Özdeşleşme Kavramı ve İletişim Etkinliği İlişkisi”, Journal of Yaşar University, Vol. 3, No. 9, (2008), 1011–1027.

UN, “United Nations Millennium Development Goals (MDGs)”, 2009, Erişim: 02.01.2009,
<http://www.un.org/millenniumgoals/>

Vaez M., Kristenson M. ve Laflamme L., “Perceived Quality of Life and Self-Rated Health Among First-Year University Students”, Social Indicators Research, Vol. 68, No. 2, (2004), 221–234.

van Kamp I., Leidelmeijer K., Marsman G. ve de Hollander A., “Urban Environmental Quality and Human Well-Being Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study”, Landscape and Urban Planning, Vol. 65, No.1–2,(2003),7–20.

Veenhoven R., “Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of The Good Life” M. McGillivray ve M. Clarke (Yayımcılar), *Understanding Human Well – Being*, içinde, 74-100, United Nations University Press, Tokyo, 2007,

Erişim:26.12.2008. <http://site.ebrary.com/lib/akdeniz/Top?id=10156076&layout=document>

Verhoef P.C., Franses, P.H. ve Hoekstra J.C., “The Effect of Relational Constructs on Consumer Referrals and Number of Services Purchased From a Multiservice Provider: Does Age of Relationship Matter? *Journal of the Academy of Marketing Science*, Vol. 30, No. 3, (2002), 202–216.

Williams T. ve Roey S. “Consistencies In The Quality of School Life”, M. Binkley, K. Rust ve T. Williams (Yayımcılar), *Reading Literacy In an İnternational Perspective*, içinde, 193 – 202, U.S. Department of Education Office of Educational Research and Improvement, 97–875, 1996.

Yavuz Ç., “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali Psikiyatrik Belirtiler ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2006.

Yetim Ü., “Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1991.

Yetim Ü., *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2001.

Yetim Ü., “The Impacts of Individualism/Collectivism, Self-Esteem, and Feeling Mastery on Life Satisfaction Among The Turkish University Students and Academicians”, *Social Indicators Research*, Vol. 61, No. 3, (2003), 297–317.

Yılmaz K., “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul Yaşamının Niteliğine İlişkin Görüşleri”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Vol. 17, No. 1, (2005), 1–13.

Yu G.B-H. ve Kim J-H., “Testing the Mediating Effect of the Quality of College Life In The Student Satisfaction and Student Loyalty Relationship” , *Applied Research in Quality of Life*, Vol. 3, No. 1, (2008), 1 – 21.

Yu G.B-H. ve Lee D-J., “A Model of Quality of College Life (QCL) of Students In Korea”, *Social Indicators Research*, Vol. 87, No. 2, (2008), 269–285.

Yükselen C., *Pazarlama Araştırmaları*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003.

Zapf W., “Social Reporting In The 1970’s and In The 1990’s”, *Social Indicators Research*, Vol. 51, No. 1, (2000), 1 – 15.

EK-1

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİ YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMASI

Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin yaşam kalitesini ölçmeyi ve üniversite yaşamına dâhil olan hizmetlerden memnuniyet düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır. Sorulara verilen yanıtlar yüksek lisans bitirme tezine veri sağlayacaktır. Cevaplarken sizin fikirlerinizin çok önemli olduğunu hatırlayınız, o nedenle olabildiğinizce dürüst olunuz. Cevaplarınız gizli ve isimsiz olacaktır. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Ayşe KURUÜZÜM
Akdeniz Üniversitesi
İ.İ.B./İşletme Bölümü

Ayça KANGAL
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aşağıda çeşitli başlıklar altında yer alan ifadeleri, fikrinizi en iyi yansıtacak şekilde puanlayınız.

Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta Düzeyde Memnunum	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim Yok
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

ÖĞRETİM (Aşağıdaki soruları şu ana kadarki öğretim tecrübelerinizden faydalanarak yanıtlayınız)

1. Öğretim kalitesinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Öğretim üyelerine erişebilmekten	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Öğretim üyelerinin ders hakkındaki bilgi birikiminden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Sınıf içindeki öğrenci öğretim üyesi etkileşiminden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
5. Öğretim üyelerinin teknoloji kullanımından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
6. Fakülte'deki çok kültürlülük, etnik, cinsiyet gibi çeşitlilikten	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
7. Öğretim üyelerinin iletişim becerilerinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

SINIF (Aşağıdaki soruları yanıtlarken ders yaptığınız sınıfları göz önünde bulundurunuz)

1. Sınıfın konumundan	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Sınıf oturma düzeninden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Sınıf aydınlanma ve akustiğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Sınıftaki ısıtma-soğutma sisteminden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
5. Sınıfta kullanılan teknolojilerden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
6. Sınıftaki öğrenci sayısından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
7. Sınıfta karşı cinsten arkadaşların olmasından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
8. Sınıf arkadaşlarımdan	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

DERS YÜKÜ

1. Derslerin içeriğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Derslerin zorluk derecesinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Genel olarak verilen ödevlerin (proje, sunum) miktarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

İTİBAR

1. Öğretim üyelerinin itibarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Genel olarak Akdeniz Üniversitesi'nin itibarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta Düzeyde Memnunum	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim Yok
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

1. Kütüphane çalışanlarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Kütüphane multimedya biriminden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Kütüphanede aranılan dokümanların bulunabilirliğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Kütüphanedeki dokümanların düzenleniş şeklinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
5. Ödünç alma-verme biriminden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
6. Genel olarak kütüphane hizmetlerinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

BESLENME HİZMETLERİ (Kantin, yemekhane ve OLBİA'daki yiyecek hizmetlerini düşünerek yanıtlayınız)

1. Kampus içindeki yiyecek olanaklarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Kampustaki yiyeceklerin kalitesinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Fakülte kantinindeki yiyeceklerin çeşitliliğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Genel olarak Üniversitedeki yiyecek hizmetlerinden (Yemekhane, kantin, vb.)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

SAĞLIK HİZMETLERİ

1. Mediko çalışanlarından (doktor, hemşire, idari personel)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Mediko sağlık hizmetleri işleyiş prosedüründen	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Medikoda sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Genel olarak Üniversitede sunulan sağlık hizmetlerinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

BARINMA HİZMETLERİ (Bu bölümü sadece Devlet yurdunda kalanlar ve kalmış olanlar yanıtlayacaktır)

1. Öğrenci yurdunun konumundan	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Öğrenci yurdunun olanaklarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Üniversitedeki barınma tesislerinin yeterliliğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Öğrenci yurdunun güvenliğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
5. Genel olarak öğrenci yurdunun sunduğu hizmetin kalitesinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

TELEKOMİNİKASYON VE TEKNOLOJİ

1. Telekomünikasyon sistemlerinin varlığından (Bilgisayar lab, İnternet vb.)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Teknolojik sistemlerin kalitesinden (derslerde kullanılan tepegöz, projeksiyon cihazı, bilgisayar, vb.)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Telekomünikasyon kalitesinden (internet erişim hızı, kablosuz internet vb.)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

GÜVENLİK HİZMETLERİ VE ULAŞIM

1. Kampüs içinde güvenli bir şekilde yürümekten	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Kampüste güvenlik birimi tarafından sunulan hizmetten	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Kampüse ulaşım durumundan	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Kampüs içi ulaşımdan	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
5. Genel olarak kampüs güvenliğinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

SPOR TESİSLERİ

1. Spor tesisleri olanaklarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
2. Spor tesisleri işleyiş prosedürlerinden	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
3. Spor tesisleri fiyat tarifesinden (Halı saha, tenis kortları, yüzme havuzu, vb.)	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
4. Düzenlenen spor müsabakalarından	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]

Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta Düzeyde Memnunum	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim Yok
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
SOSYAL YAŞAM					
1. Konferans, seminer, panel etkinliklerinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Açık hava dinletilerinden (konser, gösteri, vb.)				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
3. Fakültemdeki etkinliklerden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
4. Sponsorlu faaliyetlerden (Gnctrkcll, Avea, Coca-Cola, vb.)				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
5. Tanışma, kutlama, bilgilendirme etkinliklerinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
6. Spor organizasyonlarından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
7. Genel olarak Akdeniz Üniversitesi'ndeki sosyal yaşamdan				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
ÇEVRE					
1. Kampusun görünüm şeklinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Kampusun coğrafi konumundan				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
3. Yaşadığım yere uzaklığından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
4. Kampüsteki öğrenci sayısından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
OLBİA KÜLTÜR MERKEZİ					
1. Olibia Kültür Merkezi etkinliklerinden (Sergi, dinleti, konferans, konser vb.)				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Olibia'da hizmet veren birimlerinden (yemek ve diğer hizmetler)				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
3. Olibia'da hizmet veren birimlerin çalışma saatlerinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
4. Olibia'daki yemek içecek fiyatlarından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
KULÜPLER					
1. Üniversite bünyesindeki kulüplerin faaliyetlerinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Kulüplerin sayısı ve çeşitliliğinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
REKTÖRLÜK ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİRİMİ					
1. Uluslararası ilişkiler biriminin sunduğu danışma ve bilgilendirme hizmetinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Sunulan uluslararası programlardan (Erasmus, Sokrates, vb.)				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
3. Okuduğum bölümün yurt dışı çalışmalarını desteklemeye yönelik yaklaşımından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
4. Uluslar arası ilişkiler biriminin sunduğu hizmetlerden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
KAMPUS DIŞI					
1. Kampus dışı sosyal seçeneklerin çeşitliliğinden				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Kampus dışındaki restoranlar, sinemalar, kafeteryalar vb. gibi olanaklardan				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
GENEL YAŞAM KALİTESİ					
1. Üniversitedeki öğrencilerin yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
2. Kişisel olarak üniversitedeki yaşam kalitenizden ne kadar memnunsunuz?				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
3. Akdeniz Üniversitesi'ndeki sosyal yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
4. Akdeniz Üniversitesi'ndeki akademik yaşam kalitesinden ne kadar memnunsunuz?				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	
5. Üniversitenin sunduğu tüm hizmetlerin yaşam kaliteme olan katkısından				[1] [2] [3] [4] [5] [6]	

Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]

GENEL YAŞAM DOYUMU

1. Yaşam koşullarım pek çok yönleriyle ideallerimi karşılıyor	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
2. Yaşam koşullarım mükemmeldir	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
3. Yaşantımdan memnunum	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
4. Hayattan beklediğim önemli şeylere sahibim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
5. Bugüne kadar yaşadıklarımı tekrar yaşama olanağım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]

ÖZDEŞLEŞME

1. İnsanların Üniversitem hakkındaki düşüncelerini merak ederim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
2. İnsanlardan Üniversitem hakkında kötü şeyler duyarsam rahatsız olurum	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
3. Akdeniz Üniversitesi demek yerine Üniversitem demeyi tercih ederim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
4. Üniversitemin başarısı benim başarım demektir	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
5. Üniversitem hakkında güzel şeyler duyduğumda kendimi değerli hissederim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
6. Basında üniversitem hakkında olumsuz haberler çıktığında mahcup olduğumu hissederim	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Fakülte: _____ Bölüm: _____

Sınıf: _____ GANO: _____ Alttan ders sayısı: _____

Şu Anki İkametgâhınız:

- [] Ailemle birlikte kalıyorum [] Arkadaşlarımla birlikte evde kalıyorum
 [] Devlet yurdunda kalıyorum [] Pansiyon/ otel/ özel yurttta kalıyorum
 [] Diğer

Şu an bir işte çalışıyor musunuz? [] Evet [] Hayır

Burs alıyor musunuz? [] Evet [] Hayır

Yaş: _____

Cinsiyet: [] Kadın [] Erkek

Medeni Durum: [] Bekâr [] Evli

Bir kulübe üye misiniz? [] Evet [] Hayır

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve Soyadı : Ayça KANGAL

Doğum Tarihi ve Yeri : 1984 - SİVAS

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Lisesi

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

Lisans Bitirme Projesi : Beyaz Eşya Sektöründe Satış Sonrası Hizmetler

Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi

Staj : Yazıcı Şirketler Grubu

Çalıştığı Kurumlar : Urart Gümrüksüz Mağaza İşletmeciliği, Akdeniz Üniversitesi SBE

Adres : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü
Dumlupınar Bulvarı 07058 Kampüs Antalya

İletişim : 0 242 310 64 17, aycakangal@akdeniz.edu.tr